

דברי הכנסת

הישיבה המאתיים-וארבעים-ושש של הכנסת השלוש-עשרה

יום שני, י"ז באב התשנ"ד (25 ביולי 1994)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

תוכן העניינים

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת	
בחירת נציגי הכנסת לוועדת מינויים לשופטים	
דין-וחשבון על ביקור משלחת הכנסת באתרי ההשמדה בפולין	
בחירת נציגי הכנסת לוועדת מינויים לשופטים	
הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 25), התשנ"ד-1994	
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)	
הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 5), התשנ"ד-1994	
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)	
הצעת חוק לפיצוי נפגעי גזזת, התשנ"ד-1994	
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)	
הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 91), התשנ"ד-1994	
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)	
הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 92), התשנ"ד-1994	
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)	
הצעת חוק כרטיסי חיוב (תיקון), התשנ"ד-1994	
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)	
הצעת חוק הרופאים הווטרינרים (תיקון), התשנ"ד-1994	
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)	
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת	
הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 39) (חלק מקדמי וחלק כללי), התשנ"ד-1994	
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)	
שאלות ותשובות	
מסירת הפקות שידור למפיקים עצמאיים	
הנחות בתשלום אגרת רשות השידור	
תשלום אגרת טלוויזיה על-ידי נכים	
ממצאי מבקר המדינה ביחס למבנה רשות הדואר	
העדר שידורים לעולי תימן	
פיקוח על מחירי פלאפונים	
סיוע רשות השידור בהפקת סרטים ישראליים	
פרויקט רשות השידור בבאר-שבע	
שידור תחזית מזג האוויר של אזור יהודה ושומרון	
מניעת שידורי תועבה בערוצי הכבלים	
תדר שידורים לתחנת הרדיו הפלשתינית	
סיוע לתיאטרון היידי	
חוברת "סטודיו"	
סיוע לתזמורות	

תעריפי מים למוסדות דת ולמקוואות
סגירת המכון לחקר רווחיות המשק החקלאי
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת
הצעת חוק כביש ארצי לישראל, התשנ"ד–1994
(קריאה ראשונה)
הצעת חוק כביש ארצי לישראל, התשנ"ד–1994
(הצעת חבר הכנסת א' גולדשמידט)
הצעת חוק המקרקעין (תיקון מס' 17), התשנ"ד–1994
(קריאה ראשונה)
הצעת חוק קליטת חיילים משוחררים (תיקון), התשנ"ד–1994
(קריאה ראשונה)
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת
הצעת חוק זכויות מבצעים (תיקון) (זכויות משדרים), התשנ"ד–1993
(קריאה ראשונה)
הצעת חוק לתיקון פקודת פשיטת הרגל (מס' 3) (פושט רגל זמני ותיקונים שונים), התשנ"ד–1994
(קריאה ראשונה)
הצעת חוק רישוי עסקים (תיקון מס' 11) (רישוי מפעלים ביטחוניים), התשנ"ד–1994
(קריאה ראשונה)
הצעת חוק רישוי עסקים (תיקון מס' 10) (איכות הסביבה), התשנ"ד–1994
(קריאה ראשונה)

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ס' טריף:

רבותי חברי הכנסת, אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

ביום ההיסטורי החשוב הזה, ביום שבו נפגשים בווישינגטון ראש הממשלה מר יצחק רבין ושר החוץ מר פרס עם המלך חוסיין, אני רוצה לברך את כל העם בישראל. אני רוצה לברך גם את יושב-ראש הכנסת פרופסור שבח וייס, שנלווה לראש הממשלה. נקווה שיום זה יפתח דף חדש במיוחד ביחסי ישראל וירדן.

רבותי חברי הכנסת, אנחנו מתחילים בסדר-היום הרגיל של הישיבה. ראשית כול, הודעה למזכיר הכנסת. בבקשה.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות ממלא-מקום יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה – הצעת חוק לתיקון פקודת המכס (מס' 13) (שינוי נוהל), התשנ"ד–1994; הצעת חוק יישום ההסכם בדבר רצועת-עזה ואזור יריחו (תיקוני חקיקה), התשנ"ד–1994; הצעת חוק קליטת חיילים משוחררים (תיקון), התשנ"ד–1994.

לקריאה ראשונה, מטעם חברי הכנסת – הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 27) (הגבלת הזכות להיבחר), של חבר הכנסת סאלח טריף; הצעת חוק גנים לאומיים, שמורות טבע, אתרים לאומיים ואתרי הנצחה (תיקון) (חילול אנדרטאות ואתרי הנצחה), התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת אליהו בן-אלישר; הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם) (פרסום הסכמים), התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת אריאל ויינשטיין; הצעת חוק הגנת השכר (תיקון מס' 19) (התיישנות פיצויי הלנה), התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת דוד מגן.

לדיון מוקדם – הצעת חוק מס שבח מקרקעין (תיקון) (פטור ממס רכישה על דירת מגורים קטנה), התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת אליעזר זנדברג; הצעת חוק מס ערך מוסף (תיקון) (החזר מס ערך מוסף על רכישת דירה), התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת אליעזר זנדברג; הצעת חוק נוכחות איש משטרה בעסק למכירת משקאות משכרים לצריכה במקום, התשנ"ד–1994, של חברי הכנסת ח' דיין ור' איתן; הצעת חוק המאבק הלאומי בתאונות הדרכים, התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת צ' הנגבי וקבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (ועדת הנחות), התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת ד' מגן וקבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק לתיקון פקודת החברות [נוסח חדש] (שינוי תזכיר), התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת רון נחמן; הצעת חוק הגנת הדייר (תיקון – הגנת דייר שאינו בעלים), התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת רון נחמן; הצעת חוק איסור השתלת איברים מגוף שאינו בריא, התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת רון נחמן; הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון – נציב תלונות הציבור), התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת דוד מגן; הצעת חוק הבנקאות (שירות ללקוח) (תיקון –

תובענה ייצוגית), התשנ"ד-1994, של חברת הכנסת נעמי חזן; הצעת חוק לתיקון סדרי המינהל (החלטות והנמקות) (תיקון – קביעת השר הממונה), התשנ"ד-1994, של חברי הכנסת ד' מגן, ש' עמור, א' הירשזון ו' שפי; הצעת חוק הביקורת הפנימית (תיקון – דיווח), התשנ"ד-1994, של חברי הכנסת ד' מגן, ש' עמור, א' הירשזון ו' שפי; הצעת חוק הגבלת דמי חנייה ודמי כניסה לנמל, התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת דוד מנע; הצעת חוק לצמצום התמכרות לסיגריות, התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת דוד מנע; הצעת חוק-יסוד: הדין בענייני דת, של חבר הכנסת ז' המר וקבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק סגירת עסק למכירת משקאות משכרים במקומות בילוי, התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת יוסף בא-גד; הצעת חוק לימוד חובה (תיקון – דיווח על נשירת תלמידים), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת יוסף בא-גד; הצעת חוק הבחירות לכנסת ולראשות הממשלה [נוסח משולב] (תיקון – יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת אליעזר זנדברג; הצעת חוק ביטוח מס קנייה (סחורות ושירותים) (תיקון – פטור למזגנים המותקנים בגן או בבית-ספר), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת דוד מנע; הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (חבישת קסדת מגן), התשנ"ד-1994, של חברי הכנסת א' הירשזון, ד' מגן, ש' עמור ו' שפי; הצעת חוק הבוררות (תיקון – אישור פסק הבוררות במקרים מיוחדים), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת יגאל ביבי; הצעת חוק מס שבח מקרקעין (תיקון – מס רכישה בגין רכישת דירה על-ידי תושב זר), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת דוד מנע; הצעת חוק הגבלת הפרסומת למוצרי טבק לעישון (תיקון – ציון רמות הניקוטין), התשנ"ד-1994, של חברי הכנסת א' הירשזון וד' מגן; הצעת חוק שיפוט בתי-דין רבניים (תיקון – תוקף נישואין), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת יגאל ביבי; הצעת חוק התכנון והבנייה (תיקון – הענקת זכויות בנייה חלופיות לבעל בנין המיועד לשימור), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת אברהם פורז; הצעת חוק לתיקון פקודת הדרכים ומסילות הברזל (הגנה ופיתוח) (פיצויים), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת אלי גולדשמידט; הצעת חוק פקודת הרופאים [נוסח חדש], (בדיקות חצי-שנתיות), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת אברהם יחזקאל; הצעת חוק המפלגות (תיקון – מערך), התשנ"ד-1994, של חברי הכנסת ת' גוז'נסקי ו' מחאמיד; הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון – פרישה מסיעה), של חבר הכנסת יגאל ביבי; הצעת חוק הוועדות הרפואיות, התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת דוד מנע; הצעת חוק סיוע ותמיכה למשפחות ותלויי אסירים, התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת אביגדור קהלני; הצעת חוק חופשה שנתית (תיקון – חופשת לידה), התשנ"ד-1994, של חברת הכנסת יעל דיין; הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) [נוסח משולב] (תיקון – הגדלת קצבה), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת אברהם יחזקאל; הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (ועדת הנחות), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת יעקב שפי; הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (ועדת הנחות), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת יגאל ביבי; הצעת חוק לתיקון פקודת בריאות העם (תיקון – ביטול האיסור על פונדקאות), התשנ"ד-1994, של חברת הכנסת ענת מאור; הצעת חוק הצלילה הספורטיבית (תיקון – הגבלת הדרכת צלילה), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת אביגדור קהלני; הצעת חוק הבזק (תיקון – הנחה בתשלום דמי מנוי בטלוויזיה בכבלים), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת רון נחמן; הצעת חוק לצמצום נגע האלכוהול (תיקוני חקיקה), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת ר' איתן וקבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק הגבלת הפרסומת למשקאות אלכוהוליים, התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת ר' איתן וקבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק סמכויות שעת-חירום (מעצרים) (תיקון – ביקורת שיפוטית על צו מעצר), התשנ"ד-1994, של חברת הכנסת לימור לבנת; הצעת חוק ועדת חקירה (תיקון – מינוי ועדת חקירה על-ידי הכנסת), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת אליעזר זנדברג; הצעת חוק העונשין (תיקון – טיפול במשתמשים בסמים), התשנ"ד-1994, של חברי הכנסת ח' דיין ור' איתן; הצעת חוק חובת המכרזים (ביטול החוק), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת פני בדש; הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה [נוסח חדש] (כיתוב בשפה זרה על גבי תמרורים), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת אליעזר זנדברג; הצעת חוק למניעת ביזוי המדינה ופגיעה ברגשות תושביה, התשנ"ד-1994, של חברי הכנסת א' דרעי ור' פנחסי; הצעת חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב] (תיקון), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת יצחק לוי; הצעת חוק לתיקון פקודת הרוקחים [נוסח חדש] (תורנות בתי-מרקחת), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת רפאל פנחסי; הצעת חוק-יסוד: השפיטה (תיקון – מינוי שופטים לבית-המשפט העליון), של חברי הכנסת א' דרעי ור' פנחסי; הצעת חוק העונשין (תיקון – כניסה ללא רשות למקום פולחן או קבורה), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת רפאל פנחסי; הצעת חוק השבות (תיקון – ביטול סעיף 4א(ב)), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת אברהם רביץ; הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות [נוסח חדש] (קבלת העתק מרישום בפנקסי העירייה ומסמכיה), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת אליעזר זנדברג; הצעת חוק משפחות חד-הוריות (תיקון – הגבלות על מתן הטבה), התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת אברהם

רביץ; הצעת חוק המשכון (תיקון – משכון מופקד), התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת רון נחמן; הצעת חוק מס מעסיקים (תיקון מס') (פטור למוסד ציבורי), התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת רפאל פנחסי; הצעת חוק סיוע למשתפי פעולה, התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת דוד מנע; הצעת חוק המפלגות (פרסום רשימת תורמים), התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת אליעזר זנדברג; הצעת חוק לימוד חובה (תיקון – ביטוח שיניים), התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת חיים דיין; הצעת חוק בורות חובה בשירותים חיוניים, התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת עוזי לנדאו; הצעת חוק מימון מודעות, התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת יורם לס. תודה.

היו"ר ס' טריף:

תודה למזכיר הכנסת.

בחירת נציגי הכנסת לוועדת מינויים לשופטים

היו"ר ס' טריף:

חברי הכנסת, אני מבקש מכולם לשבת ולהקשיב. על סדר-היום שלנו עכשיו: בחירת נציגי הכנסת לוועדת מינויים לשופטים.

חברי הכנסת הנכבדים – – –

יוסף בא-גד (מולדת):

כבוד היושב-ראש, איך זה שיש רק מועמד אחד?

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת בא-גד, חברי הכנסת, נא להקשיב לי. הוא שאל אותי ולא אתכם.

דוד צוקר (מרצ):

— — —

היו"ר ס' טריף:

מה אתה מוטרד מהשאלה של חבר הכנסת בא-גד? אני מתפלא עליך, חבר הכנסת צוקר.

חבר הכנסת בא-גד, על שולחנות חברי הכנסת הונחו במעטפות פתקי הצבעה, עם שם מועמד. כל חבר כנסת יסמן – – –

רון נחמן (הליכוד):

על מועמד אחד לא צריך להצביע.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת רון נחמן, גם על אחד נצטרך להצביע, אולי הוא לא יאושר. צריך להצביע. צריך להצביע, חבר הכנסת רון נחמן.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אולי תסביר לנו.

היו"ר ס' טריף:

תרשה לי.

יהושע מצא (הליכוד):

תסביר לנו. אם יש מועמד אחד וצריך להצביע, הלוא בכל מספר קולות הוא עובר, אלא אם כן תאמר לי שיש עוד שניים-שלושה מועמדים.

היו"ר ס' טריף:

אדוני, זה הנוהל, זה התקנון, ולכן נצטרך לקיים את זה, גם אם יש מועמד אחד, חבר כנסת מכובד, שאני מקווה שכולכם תצביעו בעדו.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אולי תסביר לנו מה ההיגיון.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת מצא, אתה יושב-ראש ועדה, אתה חבר כנסת ותיק. יש אפשרות שאף אחד – לרבות חבר הכנסת בעצמו לא יצביע בעד עצמו. אולי בהעדר מצביעים לאותו מועמד הוא לא יהיה חבר.

יהושע מצא (הליכוד):

איש מה-120 לא יצביע בעד?

היו"ר ס' טריף:

זו הנחה וזו סיבה להצביע.

מזכיר הכנסת יקרא בשמות חברי הכנסת. בהיקרא שמו של חבר הכנסת, הוא ייגש לקלפי המוצבת לצד הבמה וישים בה את מעטפת ההצבעה.

יהושע מצא (הליכוד):

היו"ר ס' טריף:

אדוני, למה אתם מפריעים לי לפני שאני מסיים לומר מה הוא נוהל ההצבעה? תן לי לסיים את נוהל ההצבעה.

יהושע מצא (הליכוד):

זו הצבעה שהיתה מתאימה לפרלמנט בברית-המועצות, אחד לעומת אחד וכולם מצביעים בעד.

היו"ר ס' טריף:

אדוני הנכבד, אני מוכן, אם יתאפשר, שנצביע בהרמת יד ונגמור את העניין. אם זה מקובל עליכם.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

התקנון לא מאפשר את זה.

היו"ר ס' טריף:

התקנון לא מאפשר את זה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אי-אפשר לחייב שיהיו שני מועמדים. זה ברור. אבל מאחר שהמועמד צריך להיבחר, צריך להיות בעד ונגד. בטופס זה לא כתוב כך.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

בבחירות אישיות אין נגד, רק בעד.

היו"ר ס' טריף:

מזכיר הכנסת, שהוא הוותיק בינינו כאן, מעדכן אותי שאין נגד, יש בעד.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

בהצבעות אישיות אין נגד, רק בעד.

היו"ר ס' טריף:

כמובן, חבר הכנסת איתן יודע שאפשר לא להצביע בעד.

מיכאל איתן (הליכוד):

בפתק לא כתוב.

היו"ר ס' טריף:

אני יודע. לכן אני משיב לך.

רבותי חברי הכנסת, אבקש שקט.

יוסף בא-גד (מולדת):

אולי אפשר לדחות את ההצבעה.

היו"ר ס' טריף:

שמעתי אתכם ואני ממשיך.

משה קצב (הליכוד):

במצב הנוכחי, מספיק שחבר כנסת אחד מצביע; בעד, והמועמד נבחר.

היו"ר ס' טריף:

נכון. זו אפשרות היפותטית, אדוני חבר הכנסת קצב.

משה קצב (הליכוד):

בשביל מה הצבעה?

היו"ר ס' טריף:

ההצבעה היא לפי התקנון.

מיכאל איתן (הליכוד):

צריך להיות בעד ונגד.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

אין נגד.

היו"ר ס' טריף:

חברי הכנסת הנכבדים, לפי כל היגיון, אדוני מזכיר הכנסת, היה צריך להיות בעד ונגד.

יהושע מצא (הליכוד):

תפנה אותנו לסעיף בתקנון שמדבר על זה.

היו"ר ס' טריף:

אני מבקש את סבלנותכם.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ישים פתק שבו כתוב נגד, מה זה חשוב.

משה קצב (הליכוד):

בשביל מה הצבעה?

היו"ר ס' טריף:

אני מבקש. יש לי הצעה. חבר הכנסת איתן, יש לי הצעה לשיפור. מי שהוא נגד יכתוב נגד. זה לא פסול.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

נכון.

היו"ר ס' טריף:

לכן אנחנו נצביע. מי שהוא בעד יסמן בעד. מי מחברי הכנסת שהוא נגד – אני מקווה שזה לא יהיה – יכתוב נגד. אנחנו נצביע.

קריאות:

— — —

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, נדמה לי שהפתרון שאתה נותן הוא פתרון לא נכון. אתה נותן טופס מודפס שעליו כתוב בעד, ואחר כך אתה אומר שמי שרוצה יכול לכתוב נגד. זו לא הצבעה חשאית. אתה יוצר מראש את הרוב – – –

היו"ר ס' טריף:

מדוע זה לא חשאי?

חברי הכנסת הנכבדים, אני מפסיק כאן את הוויכוח.

יהושע מצא (הליכוד):

הליכוד תומך בחבר הכנסת פורז, שיהיה ברור. אבל ההצבעה – – –

היו"ר ס' טריף:

אני חושב שחוץ מחברי הכנסת צוקר ופורז אף אחד לא יהיה נגד. לכן אנחנו נתחיל בהצבעה.

יהושע מצא (הליכוד):

ההצבעה לא תקינה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ס' טריף:

אדוני, אני קובע עכשיו כך. אנחנו מפסיקים את הוויכוח. אני מבקש שקט.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש – – –

יהושע מצא (הליכוד):

היום אתה יוצר תקדים בצורת ההצבעה. זה לא נכון.

היו"ר ס' טריף:

אני לא מבין על איזה תקדים אתה מדבר.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה למנוע תקלה. אתה הודעת הודעה. יש כאן מעט חברי כנסת שקלטו אותה. הטופס נמצא במעטפות. עוד מעט ייכנסו עוד חברי כנסת שלא שמעו את ההודעה שלך. אני בטוח שגם בין אלה שנמצאים כאן לא כולם קלטו.

היו"ר ס' טריף:

הבנתי.

חבר הכנסת זאבי, מה רצית לומר אדוני?

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה בבחירתו של חבר הכנסת פורז, אבל נוהל ההצבעה פסול, ולפי דעתי זו עילה מספיקה לתבוע לפסול את ההצבעה הזאת. מפני שבהצבעה חשאית לא יכולים לכתוב בכתב יד – נגד. כתב היד מסגיר אותך או יכול להסגיר אותך. השיטה היא לא שיטה. צריכים לכתוב בעד ונגד ולסמן במקרה שיש רק מועמד אחד.

היו"ר ס' טריף:

אז מה אתה מציע?

רחבעם זאבי (מולדת):

אני מציע לדחות את ההצבעה, להדפיס טפסים אחרים. לא יקרה שום דבר – – –

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת זאבי, הבנתי אותך ואני מודה לך. חברי הכנסת, יש גבול להיגיון ולחוסר היגיון. אני בכל זאת הצעיר מביניכם שיושב כאן. אני רואה שכולם בעד חבר הכנסת פורז, אבל כולם נגד זה שלא כתבו "נגד". אני מתפלא ולא מצליח להבין את זה.

דוד צוקר (מרצ):

— — —

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת צוקר, אני אתן לך לדבר. אני יודע שאתה נגד. אני רק רוצה שתבינו שזו הצבעה שאנחנו צריכים לעשות אותה לפי כל כללי הפרוצדורה. נניח שהם באמת טעו בכנסת בתום לב. בואו לא נתעקש לעשות עניין מלא-עניין. חבל על הזמן.

חבר הכנסת צוקר, אתה האחרון, בבקשה.

דוד צוקר (מרצ):

אני רק מבקש להפנות את תשומת לבם של חברי הכנסת, שטוענים שנמנע מהם להצביע נגד, ולומר להם שאותו מצב קיים גם אילו היו שבעה מועמדים ועשרה מועמדים; אין לך שום אפשרות להצביע נגד. לכן אין זה משנה אם זה מועמד אחד או תשעה מועמדים.

יהושע מצא (הליכוד):

היו"ר ס' טריף:

אתה פתחת לי דיון חדש שאין צורך בו. תודה רבה.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להגיד מלה בנושא הזה.

היו"ר ס' טריף:

אני לא מסכים אתו, אל תדאג. בלי שתדבר אני משוכנע.

יהושע מצא (הליכוד):

משפט אחד.

היו"ר ס' טריף:

משפט אחד לחבר הכנסת מצא, וסיימנו.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מתפלא על יושב-ראש ועדת החוקה, חבר הכנסת דדי צוקר – –

היו"ר ס' טריף:

אתה צודק.

יהושע מצא (הליכוד):

– שנותן נימוק כזה. אם יש שבעה מועמדים, כמו שדדי צוקר אומר, ואתה מצביע; רק בעד אחד, פירושו שהצבעת נגד שישה אחרים.

היו"ר ס' טריף:

תודה, אתה צודק.

חברי הכנסת, בואו נקיים את ההצבעה. הנושא לא מהותי, ואני מבקש מכם לסיים אותו מהר ככל האפשר. סדר-היום עמוס ויש דיונים חשובים. אני מבקש ממזכיר הכנסת שיתחיל לקרוא בשמות חברי הכנסת. אני מבקש מכם לסמן, ובתום ההצבעה אקרא לשלושה חברים להיות ועדת קלפי ולמנות את פתקי ההצבעה. תודה לכולכם. בבקשה, אדוני המזכיר.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

(קורא בשמות חברי הכנסת)

שמואל אביטל – מצביע; רפאל אדרי – אינו נוכח; אהוד אולמרט – אינו נוכח; אורי אור – אינו נוכח; חיים אורון – מצביע; דליה איציק – מצביעה; מיכאל איתן – מצביע; רפאל איתן – מצביע; רפאל אלול – מצביע; שולמית אלוני – מצביעה; טלב אלסאנע – אינו נוכח; אסעד אסעד – אינו נוכח; יוסף בא-גד – מצביע; זאב בנימין בגין – אינו נוכח; פני בדש – אינו נוכח; שלמה בוחבוט – מצביע; אברהם בורג – אינו נוכח; יגאל ביבי – מצביע; יוסף ביילין – מצביע; נעמי בלומנטל – אינה נוכחת; בנימין בן-אליעזר – מצביע; אליהו בן-אלישר – אינו נוכח; אליהו בן-מנחם – מצביע; שלמה בניזרי – אינו נוכח; עוזי ברעם – אינו נוכח; תמר גוז'נסקי – אינה נוכחת; שאול גוטמן – אינו נוכח; מיכה גולדמן – אינו נוכח; אלכס גולדפרב – אינו נוכח; אלי גולדשמידט – מצביע; אפרים גור – אינו נוכח; מרדכי גור – אינו נוכח; גדליה גל – מצביע; אריה גמליאל – אינו נוכח; משה גפני – מצביע; אלי דיין – מצביע; חיים דיין – אינו נוכח; יעל דיין – מצביעה; עבד-אלוהב דראושה – אינו נוכח; אריה דרעי – אינו נוכח; אברהם הירשזון – מצביע; זבולון המר – אינו נוכח; צחי הנגבי – אינו נוכח; שבח וייס – אינו נוכח; אריאל ויינשטיין – מצביע; יוסף ונונו – מצביע; אברהם ורדיגר – מצביע; רחבעם זאבי – מצביע; נסים זוילי – מצביע; עמנואל זיסמן – מצביע; אליעזר זנדברג – אינו נוכח; וליד חאג' יחיא – מצביע; נעמי חזן – מצביעה; מיכאל חריש – אינו נוכח; בנימין טמקין – מצביע; סאלח טריף – מצביע; שאול יהלום – אינו נוכח; אברהם יחזקאל – אינו נוכח; רן כהן – מצביע; רענן כהן – מצביע; יוסי כץ – אינו נוכח; לימור לבנת – אינה נוכחת; מאשה לובלסקי – אינה נוכחת; דוד לוי – אינו נוכח; יצחק לוי – אינו נוכח; דוד ליבאי – מצביע; עוזי לנדאו – אינו נוכח; יורם לס – מצביע; ענת מאור – מצביעה; משה מאיה –

אינו נוכח; דוד מגן – מצביע; האשם מחאמיד – אינו נוכח; חגי מירום – מצביע; דוד מנע – אינו נוכח; נואף מסאלחה – מצביע; יהושע מצא – מצביע; דן מרידור – אינו נוכח; רון נחמן – מצביע; אורה נמיר – אינה נוכחת; משה נסים – אינו נוכח; בנימין נתניהו – אינו נוכח; סאלח סלים – אינו נוכח; אסתר סלמוביץ – אינה נוכחת; אפרים סנה – אינו נוכח; יוסף עזרן – אינו נוכח; עובדיה עלי – אינו נוכח; שאול עמור – אינו נוכח; אברהם פורז – מצביע; חנן פורת – מצביע; משה פלד – מצביע; רפאל פנחסי – אינו נוכח; שמעון פרס – אינו נוכח; עמיר פרץ – מצביע; גדעון פת – מצביע; יאיר צבן – מצביע; דוד צוקר – מצביע; אביגדור קהלני – מצביע; חיים קופמן – אינו נוכח; ישראל קיסר – אינו נוכח; משה קצב – אינו נוכח; יצחק רבין – אינו נוכח; אברהם רביץ – אינו נוכח; אמנון רובינשטיין – מצביע; חיים רמון – אינו נוכח; אבנר חי שאקי – אינו נוכח; גונן שגב – אינו נוכח; גדעון שגיא – אינו נוכח; אברהם שוחט – מצביע; משה שחל – אינו נוכח; מאיר שטרית – אינו נוכח; שמעון שטרית – אינו נוכח; דב שילנסקי – מצביע; סילבן שלום – אינו נוכח; יעקב שמאי – אינו נוכח; יצחק שמיר – אינו נוכח; יעקב שפי – מצביע; אברהם שפירא – אינו נוכח; אריאל שרון – אינו נוכח; יוסי שריד – אינו נוכח; דן תיכון – מצביע.

היו"ר ס' טריף:

מזכיר הכנסת יקרא שוב את השמות.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

(קורא בשמות חברי הכנסת)

שמואל אביטל – אינו נוכח; רפאל אדרי – אינו נוכח; אהוד אולמרט – אינו נוכח; אורי אור – אינו נוכח; טלב אלסאנע – אינו נוכח; אסעד אסעד – אינו נוכח; זאב בנימין בגין – אינו נוכח; פני בדש – אינו נוכח; שלמה בוחבוט – אינו נוכח; אברהם בורג – מצביע; נעמי בלומנטל – מצביעה; אליהו בן-אלישר – אינו נוכח; שלמה בניזרי – אינו נוכח; עוזי ברעם – אינו נוכח; תמר גוז'נסקי – אינה נוכחת; שאול גוטמן – אינו נוכח; מיכה גולדמן – אינו נוכח; אלכס גולדפרב – אינו נוכח; אפרים גור – אינו נוכח; מרדכי גור – אינו נוכח; אריה גמליאל – אינו נוכח; חיים דיין – אינו נוכח; עבד-אלוהב דראושה – אינו נוכח; אריה דרעי – אינו נוכח; זבולון המר – אינו נוכח; צחי הנגבי – אינו נוכח; שבח וייס – אינו נוכח; אליעזר זנדברג – אינו נוכח; מיכאל חריש – אינו נוכח; שאול יהלום – אינו נוכח; אברהם יחזקאל – אינו נוכח; יוסי כץ – מצביע; לימור לבנת – אינה נוכחת; מאשה לובלסקי – אינה נוכחת; יצחק לוי – אינו נוכח; עוזי לנדאו – אינו נוכח; משה מאיה – אינו נוכח; האשם מחאמיד – אינו נוכח; דוד מנע – אינו נוכח; דן מרידור – אינו נוכח; אורה נמיר – אינה נוכחת; משה נסים – אינו נוכח; בנימין נתניהו – אינו נוכח; סאלח סלים – אינו נוכח; אסתר סלמוביץ – אינה נוכחת; אפרים סנה – אינו נוכח; יוסף עזרן – אינו נוכח; עובדיה עלי – אינו נוכח; שאול עמור – אינו נוכח; חנן פורת – אינו נוכח; משה פלד – אינו נוכח; רפאל פנחסי – אינו נוכח; שמעון פרס – אינו נוכח; חיים קופמן – אינו נוכח; ישראל קיסר – אינו נוכח; משה קצב – מצביע; יצחק רבין – אינו נוכח; אברהם רביץ – אינו נוכח; חיים רמון – אינו נוכח; אבנר חי שאקי – אינו נוכח; גונן שגב – אינו נוכח; גדעון שגיא – אינו נוכח; משה שחל – אינו נוכח; מאיר שטרית – אינו נוכח; שמעון שטרית – אינו נוכח; סילבן שלום – אינו נוכח; יעקב שמאי – אינו נוכח; יצחק שמיר – אינו נוכח; אברהם שפירא – אינו נוכח; אריאל שרון – אינו נוכח; יוסי שריד – אינו נוכח; דן תיכון – אינו נוכח.

היו"ר ס' טריף:

האם יש באולם מישהו שלא הצביע? תודה.

אני ממנה שלושה חברים לוועדת קלפי, למנות את הקולות: חבר הכנסת יוסי כץ, חברת הכנסת נעמי בלומנטל וחבר הכנסת בני טמקין. תואילו בבקשה לבדוק את תוצאות ההצבעה. אני מודה לשלושתכם. אנחנו נמשיך בסדר-היום.

דין-וחשבון על ביקור משלחת הכנסת באתרי ההשמדה בפולין

היו"ר ס' טריף:

אנו עוברים לדין-וחשבון על ביקור משלחת הכנסת באתרי ההשמדה בפולין. חבר הכנסת דב שילנסקי, סגן יושב-ראש הכנסת, אני מזמין אותך. בבקשה, אדוני.

דב שילנסקי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, התכוונתי להביא את דוח משלחת הכנסת שיצאה לפולין להשתתף ב"מצעד החיים" ולקיים מצוות "והגדת לבנך" בשבוע של תשעה באב, יום המציין את חורבן בית-המקדש וההגליה מארצנו. בתשעה באב קרו אסונות רבים לעמנו לאורך כל תולדותינו. בתקופת השואה כל שנייה היתה אסון, אך הרבה טרגדיות אימות קרו בתשעה באב. בגלל כל מיני אילוצים בסדר-יומה של הכנסת נדחתה מסירת הדוח, והנני מוסרו היום.

בראשית דברי ברצוני להודות לעובדת הכנסת וחברת המשלחת הגברת חנה פריידין, שעזרה לי בהכנת הדוח, ולגברת אסתר דורון, שריכזה את הפעילות המינהלית של המשלחת.

חמישה ימים שוטטנו בעולם יהודי שהיה ואיננו עוד, בבית-הקברות הגדול ביותר בעולם – בפולין. עברנו מבית-עלמין אחד למשנהו, אמרנו "קדיש" ונשאנו תפילת "אל מלא רחמים". היינו בגיאיות ההריגה מיידאנק, טרבלינקה, פלאשוב, אושוויץ ובירקנאו.

לפני מלחמת העולם השנייה היו בפולין 3.3 מיליוני יהודים; כיום נמצאים בפולין רק כ-4,000 יהודים. 4,000 מתוך 3.3 מיליונים.

בפולין אין בריתות עוד, אין חגיגות בר-מצווה, אין חתונות. הטקס הדתי היחיד המתקיים היום בפולין הוא הלויית המת.

בוורשה היינו בבית-עולמים "גנשה", ובו 400,000 קברים מלבד קורבנות השואה. בבית-עולמים זה עשרה רחובות ו-72 שבילים, ובו קבורות דמויות ידועות שפעלו בוורשה ב-250 השנים האחרונות. לפני שנה הוקמה שם אנדרטה לזכר הילד היהודי שנספה בשואה.

בלובלין עמדנו לפני אנדרטת הזיכרון, שעליה חקוקה הכתובת: "אני מחפש את הקרובים לי בכל קומץ מן האפר הזה". כיום חיים בלובלין 60 יהודים, חלקם נשואים לגויים. מכל בתי-הכנסת שרד בלובלין רק אחד, חדר בודד בקומה שנייה של בית. בבניין המפואר שבו שכנה הישיבה הידועה והמפורסמת, שהוציאה תלמידי חכמים גדולים, רבנים – ישיבת חכמי לובלין, נמצאת כיום הפקולטה לרפואה של האוניברסיטה.

מייידאנק, אתר ההשמדה מייידאנק. הוא נשאר כפי שהיה. במייידאנק פעלו שבעה תאי גזים. ביום השחרור נמצאו במייידאנק 800,000 זוגות נעליים. אלה נעליים מספרות; נעלי ילדים ונעלי מבוגרים, נעלי נשים ונעלי גברים, נעל עם עקב ונעל עם שרוכים, נעלי קיץ ונעלי חורף. בכל נעל היתה פעם כף רגל של יהודי. נשמנו את זוגות הנעליים לקרבנו.

כפי שאמרתי, במייידאנק נשאר הכול כפי שהיה. אפילו האמבטיה על-יד תאי הגזים נשארה. איש האס.אס., המפקד של תאי הגזים והמשרפות, בנה לעצמו בדיוק על-יד המשרפות אמבטיה. מתוך החום של הקרמטוריום הגיעו לאותה אמבטיה המים החמים. פה נשרפות הגופות, פה משוועים אנשים מתוך חנק בתאי הגזים, והוא הגרמני, הרוצח האכזר, מהנה את לבו, מהנה את גופו במים החמים שחוממו בחום הלוהט של הקרמטוריום שבו נשרפו גופות אחינו ואחיותינו.

ההספק במייידאנק – 1,100 גופות ליום, חמישה תנורים, ארובה אחת. משם עברנו לתלי האפר והכתובת: "יהי גורלנו אזהרה לכם". 7 טונות אפר בני-אדם השאירו שם בני השטן.

טרבלינקה. לאחר הגשם, הרוח והקור זרחה לנו השמש בטרבלינקה – הדגמה ישירה לשירתו של משוררנו הלאומי חיים נחמן ביאליק: השמש זרחה, השיטה פרחה והשוחרט שחט.

טרבלינקה. שנה וחודש, בתוך זמן זה נשרפו שם 800,000 יהודים, בקצב של 10,000 נפש ליום. עמדנו בגיא ההריגה וקראנו נוסף על ה"קדיש" את חזון העצמות היבשות ביחזקאל ל"ז: "כה אמר ה', הנה אני פתח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל". ועוד נחזור בהמשך מגיא ההריגה לאדמת ישראל.

ומטרבלינקה למחנה הריכוז פלשוב, שאליו נשלחו כ-8,000 יהודי קרקוב בעקבות חיסול הגטו במרס 1943. עמדנו למרגלות הגבעה בשטח המחנה שבו הוקמה אנדרטה גדולה. היא הוקמה על-ידי שלטונות פולין ואינה מציינת יהודים. אך מאחורי אנדרטה זו, מאחורי האנדרטה הגדולה, יש אנדרטה קטנה יותר, שהוקמה בידי יהודי קרקוב, ובאה להדגיש את העובדה שרוב הנרצחים בפלשוב היו יהודים. על האנדרטה כתובת: "במקום זה עונו ונרצחו והפכו לאפר בשנים 1943-1945 כמה עשרות אלפי יהודים שהובאו הנה מכל רחבי פולין והונגריה; אין אנו יודעים את שמות הנרצחים, נאמר זאת במלה אחת – יהודים".

התייחדנו ליד אנדרטה זו, אמרנו "קדיש" ו"אל מלא רחמים". לפתע ירד שלג, שלג רטוב משולב בטיפות גשם. השמים בכו ואנחנו בכינו אתם.

במהלך הביקור השתתפנו בטקס מרגש, שנערך באולם האופרה של ורשה, ובו הוענקו תעודות הוקרה מטעם מדינת ישראל לפולנים שהצילו יהודים בשואה תוך סיכון חייהם שלהם. בטקס השתתפה מקהלת תלמידות פולניות מבית קורצ'אק, שהשמיעה שירים ישראלים ושירים ביידיש.

בערב יום השואה השתתפנו בקרקוב בטקס לציון פתיחת יום הזיכרון לשואה ולגבורה. אלפי בני נוער גדשו את בית-הכנסת בטקס מרגש; אלפי בני נוער יהודים מכל העולם שהגיעו להשתתף ב"מצעד החיים". באותו יום ביקרנו ברחובות הגטו היהודי ובשרידים שנותרו מבנייני הקהילה היהודית בקרקוב, שמנתה עד השואה כ-60,000 נפש. עמנו שטפו את העיר אלפי צעירים יהודים מהארץ ומהתפוצות. שוחחנו אתם, ראינו אותם בזמן התרגשותם ובעת בכיים.

חברי הכנסת, לו ראיתם אותם צעירים יהודים, ובפרט את הצברים שהיתה איזו שובבות בעיניהם בזמן הנסיעה לוורשה, ולו ראיתם אותם בתקופת ההשתתפות ב"מצעד החיים", הייתם לומדים מה המצעד הזה וההשתתפות בכל האירועים סביב למצעד עושים לצעירים האלה, ואולי הייתם מבינים יותר מה זה עושה לנוער הזה כשמראים להם, ממחישים להם כמעט בצורה חיה את הטרגדיה של השואה. הם סופגים את תודעת השואה באופן מוחשי יותר מכל ההרצאות והסיפורים. צעירים אלה נכנסו כמונו לתאי הגזים. כיום אין שם גז חנק, אך הוא מורגש באוויר. באווירה זו התייחדנו עם אחינו ואחיותינו שנחנקו שם.

הגרמנים ושותפיהם יצרו זוועה איומה, שאין דעת אנוש קולטת אותה. בביקורנו התחזקנו, חברי המשלחת, בדעה, שחשוב מאוד שבני הנוער יחזו ולו במקצת במה שהיה שם. הם חוזרים משם אנושיים יותר, יהודים טובים יותר, ציונים נחושים יותר.

ביום הזיכרון לשואה ולגבורה השתתפו חברי הכנסת ב"מצעד החיים" מאושוויץ לברקנאו, עם 6,000 בני נוער מ-40 מדינות. מישראל הגיעה משלחת של 700 תלמידי תיכון וכ-500 סטודנטים יהודים מחוץ-לארץ הלומדים באוניברסיטאות בארץ. לראשונה השתתפו השנה גם בני נוער לא-יהודים, בהם 200 תלמידי תיכון פולנים. במשך שעתיים צעדנו לבושים במעילים כחולים אחידים, שעליהם התנוססו מגן-דוד לבן והכתובת "מצעד החיים".

חברי הכנסת, בלילה שלפני שחרור אושוויץ הוציאו את כל אלה שעדיין נשארו בחיים בברקנאו, ובהם את הילדים תאומי מנגלה, והריצו אותם תוך כדי מכות מברקנאו לאושוויץ. הזוועה היתה גדולה. הצעדה היתה איומה. מי שלא יכול היה ללכת – ומעטים מהם יכלו ללכת – נפלו. רובם גם קיבלו כדור באותו לילה איום.

כעבור שנים, לפני כעשר שנים, כשעמדתי בראש הכנס העולמי של ניצולי השואה, פתחנו את הכנס בביקור של תאומי מנגלה בפולין. יושב-ראש הכנסת דהיום שבח וייס ואנוכי הצטרפנו אליהם. אז שחררנו את המצעד מברקנאו לאושוויץ. "מצעד החיים", שעוד אדבר עליו בהמשך, הלך בדרך מאושוויץ לברקנאו. ההתחלה היתה אושוויץ, וברקנאו היה בהמשך.

באותה "צעדת החיים" צעדנו בקור חודר עצמות. לפני תחילת המצעד ניגן יעקב סטורמזה, היחיד שחי עדיין מתזמורת אושוויץ המפורסמת. הוא ניגן בכינור את תפילת "כל נדרי". הוא עמד בדיוק באותו מקום שבו הוא ניגן כאסיר המחנה במשך שנתיים.

בסיום הטקס נשאו כל המשתתפים, ובכללם חברי הכנסת, אלפי לוחות זיכרון, ועליהם שמות הקורבנות, וכן הדליקו נרות נשמה ליד פסי הרכבת וליד הכבשנים של בירקנאו. מצעד זה היווה עדות חותכת לכך שאת העם הזה אי-אפשר להשמיד. המצעד הוכיח קבל עם ועולם, שיש המשכיות לחיים היהודיים, והאודים העשנים שיצאו ממחנות ההשמדה הם הם שהקימו את מדינת היהודים, את מדינת ישראל.

מסענו בפולין היה בבחינת "דע מאין באת", אך לקח חשוב שנלמד מהשואה, נוסף על מאין באת – לאן, לאן עלינו ללכת. וגם עלינו לדעת טוב עוד יותר מה משמעותה של מולדת לעם היהודי.

בערב יום השואה, 50 שנה לאחר אושוויץ וטרבלינקה, הגיעה אלינו, בעודנו שם, הידיעה המרה על רצח נוסף של יהודים במדינתם העצמאית – הטבח בעפולה. ודמים בדמים נגעו. כמה ימים לאחר שחזרנו מפולין, עמדנו ביום הזיכרון לחללי מערכות ישראל בבתי-הקברות הצבאיים וספדנו לח"י אלפי חללי מערכות ישראל. אז הרגשנו טוב עוד יותר שהם נפלו על מנת שאנחנו נוכל להמשיך ולהתקיים, אף אם זה דורש מאתנו – בדמ"ך חיי.

חמישה ימים הילכנו בשבילי פולין, ערש החסידות. הבעל-שם-טוב, מייסד החסידות בפולין במאה ה-18, לימדנו: השכחה היא הגלות – הזיכרון הוא הגאולה. אנו, חברי הכנסת, מצווים לזכור, לזכור ולא לשכוח; לזכור ולא לסלוח.

חשוב להדגיש את האחוה והאחדות ששררו בין כל חברי המשלחת, גדליה גל, רחבעם זאבי, שאול יהלום, אברהם פורז ומשה פלד. במשך חמישה ימים לא ניכרו כלל ההבדלים בין מפלגה זו למפלגה אחרת, בין דתיים לבין שאינם שומרי מצוות. עובדי הכנסת שצורפו למשלחת, אסתר דורון, חנה פריידין ויעקב למברגר, היו אתנו כיחידה אחת הומוגנית.

נושא השואה הוא מעל ומעבר לכל מחלוקת פוליטית, כשם שהגרמנים, המרצחים, הנאצים יימח שמם וזכרם לא הבחינו בין יהודי ליהודי, בין ציוני לאנטי-ציוני, בין חבר בית"ר לחבר "בני עקיבא" או חבר "השומר הצעיר", לבין כל חבר; מפלגה אחת. יהודי אתה, פסקו הם, ואחת דתך – להמית.

בעת הביקור שם חשנו היטב את המאחד בינינו והרגשנו כי למעשה רב המשותף על המפריד. עם ישראל אחד, עם ישראל חי.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יש פעילות של חברי כנסת לעיני הטלוויזיה ולאוזני התקשורת הכתובה והאלקטרונית. אך יש פעילות של חברי כנסת שנעשית בצנעה, והיא קשה, ואף אחד לא יודע כמה מאמץ, כמה זמן ואנרגיה מושקעים בהם.

אני אומר זאת, כי אני רוצה לציין חבר כנסת אחד במיוחד בכל הקשור ב"מצעד החיים". לפני כעשר שנים עמדתי בראש כנס עולמי של ניצולי שואה. כשבוע לפני הכנס היתה תקלה והייתי זקוק באופן דחוף לכוח מסייע. הציעו לי בחור צעיר ששיבחו מאוד את כישוריו הארגוניים. כבר אז נוכחתי ברגישותי הגדולה וחשתי שעם תום הכנס אין הוא מסיים את פעילותו בכל הקשור ב"זכור".

היום אותו בחור הוא חבר הכנסת. אני רוצה לציין במיוחד ולהגיד: כל הכבוד, ברכת "יישר כוח" לחבר הכנסת אברהם הירשזון, העומד בראש "מצעד החיים", שבמסגרתו יצאה משלחת הכנסת עם האלפים האחרים לפולין.

"לכל איש יש שם" – דברי המשוררת. אברהם הירשזון הקים אנדרטה. היא אינה מאבן, היא מלב; היא אינה דוממת, היא נושמת, היא רוטטת, היא חיה; היא מפעל חיים, היא "מצעד החיים"; היא מבצע שחייב להימשך.

היו"ר ס' טריף:

תודה לסגן יושב-ראש הכנסת חבר הכנסת דב שילנסקי, על סקירתו.

בחירת נציג הכנסת לוועדת מינויים לשופטים

היו"ר ס' טריף:

חברי הכנסת, אני מתכבד להודיע לכם על תוצאות ההצבעה לבחירת נציגי הכנסת לוועדת מינויים לשופטים.

מספר המצביעים – 57. מספר המעטפות – 57. מספר הקולות הכשרים – 57.

בעד חבר הכנסת אברהם פורז – 49. נגד ונמנעים – 8.

אם כן, חבר הכנסת אברהם פורז הוא נציג הכנסת, נציגנו בוועדת מינויים לשופטים. אני מברך אותך ומאחל לך שתבחרו שופטים טובים לישראל, עם כל חברי הוועדה.

אני מודה גם לחברי הכנסת בלומנטל, כץ וטמקין על שהואילו לספור את הקולות ולהיות ועדת הקלפי.

הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 25), התשנ"ד-1994

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ס' טריף:

אנחנו ממשיכים בסדר-היום: הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 25), התשנ"ד-1994, קריאה שנייה וקריאה שלישית. יציג את ההצעה בשם יושב-ראש ועדת החוץ והביטחון חבר הכנסת משה נסים. בבקשה.

חבר הכנסת אברהם פורז, מזל טוב.

אברהם פורז (מרצ):

תודה רבה.

משה נסים (בשם ועדת החוץ והביטחון):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק המובאת בפניכם לקריאה שנייה ולקריאה שלישית נדונה בכנסת בקריאה ראשונה ביום 5 ביולי 1994 וביום 11 ביולי 1994, כהצעת תיקון מס' 26 לחוק השיפוט הצבאי.

בדיון בקריאה הראשונה העלו חברי הכנסת השגות על הסעיפים 6 ו-14 להצעת החוק. סעיף 6 קבע כעבירה עיסוק מחוץ למסגרת הצבא ללא היתר, ואילו סעיף 14 החליף את הסעיף 518א לחוק השיפוט הצבאי, שעניינו ציון הדרגות הצבאיות. בעקבות הערות אלה הודיע סגן שר הביטחון מרדכי גור, כי הוא מוותר על שני הסעיפים האלה.

ועדת החוץ והביטחון אכן השמיטה בנוסח המובא בפניכם את סעיף 6 בהצעת החוק הממשלתית, אך לא ראתה לנכון להשמיט את סעיף 14, והוא מובא כסעיף 13 בנוסח שבפניכם.

חברי הכנסת אשר השיגו במליאה על הנוסח המוצע של סעיף 518א לא נתנו דעתם על כך שנוסחו של סעיף 518א הקיים, שבתוקף, חמור הרבה יותר מן הנוסח המוצע עתה. בנוסח הקיים יש איסור גורף על שימוש בציון הדרגה הצבאית, אלא אם הותר הדבר בתקנות. ואילו הסעיף בנוסחו החדש מתיר באופן עקרוני שימוש כזה כל עוד אין בכך משום פגיעה בשמו הטוב של הצבא או בכבודו.

ראוי לציין, כי ועדת החוץ והביטחון היא אשר יזמה בשעתה את הנוסח המובא בפניכם עתה, ונוסח זה משקף את תוכן התקנות שהתקין שר הביטחון באישורה של ועדת החוץ והביטחון.

אדוני היושב-ראש, להצעת החוק יש כמה הסתייגויות. אני מבקש לאפשר לחברים להשמיע את הסתייגויותיהם, ואשיב, כי הוועדה לא קיבלה את ההסתייגויות הללו.

היו"ר ס' טריף:

תודה לאדוני, חבר הכנסת משה נסים.

אנחנו ניגשים להנמקת ההסתייגויות. ראשון המסתייגים, חבר הכנסת דוד מגן, בבקשה. הסתייגות אחת לחבר הכנסת דוד מגן, אומנם מלה אחת, אבל אני מקווה שההסבר לא יהיה ארוך יותר.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, ההסתייגות כוללת מלה אחת, וקטונתי מלהתדיין בדקדוקים המשפטיים של המושגים מול עמיתי המשפטן חבר הכנסת משה נסים. אבל כמי ששוקד גם על עבודת החקיקה, נדמה לי שלמדתי מה המשמעות של המושג במזיד. אני חייב לומר שלמדתי זאת גם כאשר קיבלנו שיעורים בתורה שבעל-פה ובתלמוד. אינני מבין מדוע הוועדה מתעקשת בתיקון סעיף 68 לקבוע הגדרה: חייל שחרג במזיד מן הסמכויות, ואין הוועדה מוכנה לקבל את הנוסח שאני מציע: חייל שחרג ביוזמין מן הסמכויות.

קשה מאוד, חבר הכנסת משה נסים, להוכיח מעשה במזיד. קשה מאוד להוכיח מחדל או מעשה שנעשו ביוזמין. אבל יש דקויות, יש משמעויות לכל אחד מהמושגים הללו, ואני מבקש לקבל את הסברי הוועדה, מדוע דחיתם את ההסתייגות המדברת על עשיית מעשה של חריגה מסמכות ביוזמין והתעקשתם על המושג של חריגה מסמכות במזיד. שוב אני אומר: מדובר במעשה או בכוונה – מזיד הוא כוונה – שקשה מאוד להוכיח אותה ועל כן מקומה בדרך כלל נפקד מספר החוקים לפי מיטב ידיעתי.

אשר להערה אחרת, אומנם לא הגשתי בנושא הזה הסתייגות, אבל חבר הכנסת נסים הזכיר את הקביעה בסעיף 518א, על היכולת להשתמש בדרגה הצבאית. אני רוצה להזכיר, שלפחות בדיון אני נמנית עם מי שתמכו וביקשו לפרוס את היריעה, לפתוח את השער ולאפשר לקציני צבא בדימוס להשתמש בתואר הזה. התואר הזה אינו פחות חשוב מתארים אקדמיים בתחום המשפט, בתחום הרפואה, בתחום ראיית-חשבון. היום אלה תארים ממש נלווים וכמעט צמודים – דוקטור; רואה-חשבון; עורך-דין – ואינני חושב שאדם אשר תרם רבות מחייו, מחיי המשפחה שלו, אשר הקריירה שלו היא קריירה צבאית, לא יכול גם בתקופה שהוא אינו משרת בשירות מילואים פעיל להתהדר בדרגה הצבאית שיש לו. אנחנו כמחוקקים חייבים לא רק לאפשר, אלא לעודד את השימוש בדרגה הזו, אשר מוסיפה לכל אחד מהנושאים אותה את הכבוד, והם ראויים לכבוד הזה גם לאחר תקופת השירות.

היו"ר ס' טריף:

תודה לחבר הכנסת מגן.

באותה נימה אקרא לחבר הכנסת בא-גד, שיש לו שתי הסתייגויות. מלים קצרות, הסבר ענייני, ואנחנו נצביע אחרי התשובה בשם יושב-ראש הוועדה גם על ההסתייגויות וגם על החוק. בבקשה, אדוני. חבר הכנסת בא-גד ינמק ברצף את שתי ההסתייגויות.

יוסף בא-גד (מולדת):

אנמק את שתי ההסתייגויות ברצף, תודה רבה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מודה לחבר הכנסת משה נסים על ההערות שלו, ואני רוצה להסביר למה אני מתנגד, למה הסתייגתי, ואת האבסורד שבדבר.

סעיף 518א שהובטח שיימחק – אדם רשאי לציין את דרגתו הצבאית שהוענקה לו לפי פקודות הצבא, אם אין באופן השימוש בציון הדרגה משום פגיעה בשמו הטוב של הצבא או בכבודו; העובר על הוראות סעיף זה דינו מאסר שישה חודשים.

אני רוצה לומר לכם, כי האינפלציה של חודשים ושנים בעונשים בשירות הצבאי מחרידה אותי. אני לא יודע כמה מכם היו שעה אחת במאסר; שעה אחת, ולא צריך יותר. אני הוזעקתי ביום שישי אחר-הצהריים למעצר במשטרת פתח-תקווה. בחור שקרתה לו טרגדיה, אסון, ונהרגו רבים – – –

רפאל איתן (צומת):

אני הייתי במעצר עשר שעות אצל האנגלים.

יוסף בא-גד (מולדת):

עשר שעות אצל האנגלים, וזה לא היה תענוג.

היו"ר ס' טריף:

אף פעם.

יוסף בא-גד (מולדת):

עכשיו תאר לך שבמקום עשר שעות פה כותבים: עשרה חודשים, או שנה, או שש שנים. אלה הקצבות שמקציבים פה.

ביום שישי ביקרתי אסיר במשטרת פתח-תקווה. הוא שלח מכתב לראש הממשלה ואיים, מה שלא היה צריך לעשות, וקיבל מאסר חודשיים. בחור רגיל. אחרי שעה אחת הוא הזדעזע. הוא אמר: תראה, תמיד חשבתי על בתי-הסוהר, אבל אף פעם לא חשבתי שאני בא לחברה כזאת, לסביבה כזאת, לאנשים כאלה, לתנאים כאלה של ביזוי כבוד האדם, של השפלה.

אני אומר: צריך עונשים, אין ברירה, אבל אם העובר על הוראות סעיפים אלה, במקום שישה חודשים יקבל חודש אחד, זה לא מספיק? לשם מה להגזים? למה? האם בשל עונשים גדולים יותר בתי-הסוהר לא מלאים כיום? זה לא מרתיע אף אחד. אדם חמום מוח, אדם לא שולט בעצמו, עושה מה שעושה, אם תכניס אותו לשעה או ליום או לשבוע מקסימום, האדם חוזר לעצמו. מה התועלת בכך שנמלא את בתי-הסוהר? זה דבר אחד.

יש פה הסתייגות נוספת שלי, לסעיף 4 המתייחס לסעיף 71 בחוק העיקרי: במקום "שלוש שנים", אני מציע "שנה אחת". זה מספיק גם כן. אתם יודעים כמה זה שנה – כמה שעות, כמה ימים, כמה רגעים?

אני קורא לקבל את ההסתייגויות שלי, ואני קורא גם להתחשב בכך שעלינו להעלות את רמת המוסר בצבא ולא להעלות את כמות העונשים, כי בעונשים לא פותרים בעיות. על כל עונש יש טריק ויש תחכום "אנטי". אני קורא להעלות את רמת המוסר, להחליף את התמונות על הדלתות, מעל המיטות. מי שהיה באוהלים או בצריפים במחנות הצבא, ראה את התמונות שיש. התמונות האלה לא מוסיפות מוסר. יש להעלות את רמת הצניעות, את רמת המוסר, וכל האווירה תיצור רמה אחרת של אחריות. אני נגד הפקרות, אבל לא על-ידי עונשים.

במעט הזמן שנותר לי, תרשו לי לספר לכם אפיזודה מעניינת.

היו"ר ס' טריף:

חייבים סיפורים, אדוני?

יוסף בא-גד (מולדת):

חייבים סיפור.

היו"ר ס' טריף:

אני חשבתי שהספרים האלה הם ספרי תורה.

יוסף בא-גד (מולדת):

אלה ספרי תורה. יש לזכותי עשר דקות, והיושב-ראש לא ישלול ממני את זה, כי הסיפור מעניין.

כאשר הגיע מיודענו יאסר ערפאת לעזה, נשאלה שאלה בשיעור הקבוע של הרב זילברשטיין, ב"דברי שיר" בבני-ברק, אם צריך לנהוג לפי ההלכה. ההלכה אומרת: כשרואים מלך, צריך לברך "ברוך שחלק מכוּדו לבשר ודם", ממלך מלכי המלכים נתן גם לבשר ודם. ההלכה אומרת שצריך לרוץ לקבל את פניו, לפי הנאמר במסכת ברכות, דף י"ט, עמוד ב'. אומרת הגמרא: "תא שמע, מדלגים היינו על גבי ארונות של מתים, טומאה דרבנן, לקראת מלכי ישראל". ולא לקראת מלכי ישראל בלבד, אמרו, אלא אפילו לקראת מלכי עכו"ם. לכבד מלך, אפילו גוי, מותר לדלג על קברות בטומאה דרבנן.

ערפאת הגיע – צריך לרוץ לעזה ולברך את הברכה? על זה נענתה תשובה בשם הגאון ר' חיים קנייבסקי, שלא חייבים לא לברך ולא לרוץ. למה? הגמרא מספרת במסכת כתובות, דף נ"א, עמוד ב', סיפור מעניין.

היו"ר ס' טריף:

חשבתי שהיום אדוני היה עושה נכון לו בירך את המלך חוסיין.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני לא הפרעתי כשכבוד היושב-ראש אמר: לכולנו יום חג היום ומברכים. לא רציתי לקלקל את המעמד החגיגי.

היו"ר ס' טריף:

תודה.

יוסף בא-גד (מולדת):

ישבתי, התאפקתי ולא הפרעתי – אני לא יודע אם היושב-ראש הרגיש – כי לי זה לא מעמד חגיגי. –
כאשר מוסרים –

היו"ר ס' טריף:

לא מוסרים עוד כלום, אדוני.

יוסף בא-גד (מולדת):

– 385 קילומטרים ממדינת ישראל, ואולי יש תכנון על הר-הבית, זה לא מעמד חגיגי. אבל לא רציתי להפריע; אני לא אפריע לשמחה הגדולה.

הגמרא אומרת במסכת כתובות: שבויות מלחמה, שבויות מלכות, הרי הן כשבויים והבעלים יכולים להתחתן אתן ולא חושדים שהם עמדו להינשא למלך. אבל שבויי ליסטים אסורות על בעליהן. איזו דוגמה אומרים? הדוגמה: בן נצר. אומר רש"י: "בן נצר ליסטים היה, שודד היה, ולכד אריות ומלך עליהם ונעשה ראש ליסטים". בן נצר היה ראש לשודדים. שואלת הגמרא: הוא נקרא מלך, איך אתה קורא לו ראש שודדים? אומרת הגמרא: לגבי השודדים הוא מלך, לגבי אחשורוש הוא ליסטים. אומרת הגמרא: יש מלך שהוא ליסטים ולא צריך לכבד אותו. ולכן כאן, אצל יאסר ערפאת, הוא מלך? הוא ראש של שודדים, וראש של שודדים לא צריך לכבד בברכה ולא צריך לרוץ לקראתו.

מוסיף על זה הגאון ר' יצחק הוטנר, שבישמעאל נאמר "נשיאים", לא כתוב "מלכים", כי הם פראי אדם ולא מתנהגים בגינוני מלכות. והוסיף הגאון בעל "חזון יחזקאל", הרב אברמסקי זכר צדיק לברכה: הפסוק שנאמר בתורה, בקללות, "ואני אכניעם בלא עם" – אבייש אותם אצל מישהו שהוא לא עם – הכוונה לערבים שאינם עם. ואם כן, ראשם אינו מלך כי אם ליסטים כמו בן נצר. אז אין לערפאת דין של מלך, לא צריך לכבד אותו, לא צריך לברך עליו, לא צריך לרוץ לקראתו, וככל שניפטר ממנו יותר מהר, יהיה טוב יותר לכלל ישראל.

לסיום, אני מבקש לקבל את ההסתייגויות שלי, להקל עונשים בצבא, ובמקביל להעלות את רמת המוסר. תודה.

היו"ר ס' טריף:

תודה. חבר הכנסת משה נסים, בבקשה.

משה נסים (בשם ועדת החוץ והביטחון):

אדוני היושב-ראש, לגבי הסתייגותו של חבר הכנסת דוד מגן: כאשר קובעים שמעשה מסוים הוא עבירה, בדרך כלל אנחנו רוצים להיות משוכנעים, שלא רק היה המעשה אלא שגם האיש שעשה את המעשה ידע שהמעשה הזה הוא עבירה, ואף-על-פי-כן עשה אותו. נכון שיש בחקיקה מושג של בידועין ויש גם המושג של במזיד. הואיל ופה מדובר על עבירה של חריגה מסמכות, הוועדה גרסה שלעניין זה נדרשת הרמה הגבוהה ביותר של ידיעת המעשה ועשייתו למרות הידיעה, ואפילו הייתי אומר – במידה מסוימת לא רק של אי-אכפתיות מעשיית המעשה אלא אפילו מעבר לזה – על אפם

וחמתם של מפקדיו, וכדומה. אולי הפרזתי בהדגמה הן כלפי מטה והן כלפי מעלה, אבל כשיש חריגה מסמכות, הוועדה גורסת שראוי להבטיח שלא ייענש האדם אלא אם הוא עשה זאת לא רק במודע אלא בידיעה שהוא ממרה את רצון המחוקק ואת רצון הממונים עליו.

זו הסיבה שחשבנו להקל במקצת וקבענו את המושג "במזיד". כאשר אנחנו משתמשים בביטוי הזה אנחנו מקלים עם הנאשם ולא מחמירים אתו.

אשר להערה של חבר הכנסת דוד מגן בעניין ציון הדרגות, אנחנו גרסנו כמוך, וזו הסיבה לכך שהשארנו את הסעיף, ואני חושב שעשינו מעשה נכון. בכל הכבוד, זה תואם את דעתך.

להסתייגויות של חבר הכנסת בא-גד אתייחס לחלק הראשון, אין תפקידי להתייחס לחלק השני.

יוסף בא-גד (מולדת):

החלק המעניין יותר.

משה נסים (בשם ועדת החוץ והביטחון):

היה מעניין לשמוע, אבל אני מביא כאן בשם הוועדה נושא יבש מאוד.

אני לא מקבל את ההסתייגויות של חבר הכנסת בא-גד. הטעם הוא – באשר לאותה הסתייגות שבה הוא מבקש שהעונש יהיה שנה ולא שלוש שנים – כי העונש כפי שהיה קבוע בחוק הנוכחי הוא ארבע שנים. אנחנו הגענו למסקנה, על-פי הצעת החוק כפי שהיתה, שצריך לקבוע עונש של שלוש שנים, משום שעלינו להשוות את הרמות השונות של הענישה זו לצד זו, ולא לקבוע רמות ענישה שונות על עבירות פחות או יותר דומות או שוות בחומרתן.

אשר להסתייגות האחרונה שלו, שהוא נימק אותה ראשונה, בעניין קביעת עונש של חודש אחד במקום שישה חודשים, אני רוצה לומר, לא מוכר לי בחקיקה הישראלית עונש מאסר של חודש אחד. יש מחבוש של 35 יום, נדמה לי המקסימום, אבל אם אדם נידון בפני בית-משפט או בפני בית-דין צבאי, אין עונש מקסימלי שהמחוקק קובע והוא של חודש אחד.

יוסף בא-גד (מולדת):

אולי צריך לתקן גם את זה.

משה נסים (בשם ועדת החוץ והביטחון):

סליחה, לא. אתה יודע אל נכון שכאשר קובעים עונש מקסימלי, זה לא בדיוק העונש שבתי-המשפט מטילים אותו. ההיפך, לא אחת נשמעות פה הערות, ולעתים הן צודקות, שבתי-המשפט מקלים מדי, וכאשר נאמר פה שישה חודשים, אין זה אומר שחובה על בית-הדין הצבאי לקבוע או לגזור על הנאשם עונש של שישה חודשים. הוא יגזור חודש, חודשיים או יותר, כפי שהוא מבין, בהתחשב בנסיבות.

מה שאמרתי לגבי ההסתייגות השנייה חל גם לגבי ההסתייגות הראשונה. אנחנו קובעים עונשים מקסימליים. לא הם בדרך כלל מיושמים במציאות, המציאות שונה בתכלית. אין מקום ליצור כעת רעיונות חדשים לגבי דיני העונשין או מדיניות העונשין של החוק הישראלי, של הכנסת, ולכן אני מציע לדחות את ההסתייגות.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו ניגש להצבעה. לסעיף 1 אין הסתייגויות. נצביע בהרמת ידיים, זה ילך יותר מהר. מי בעד סעיף 1 כהצעת הוועדה? מי נגד?

הצבעה

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

סעיף 1 נתקבל, לפי הצעת הוועדה.

לסעיף 2, סעיף 68 החדש, הסתייגות של חבר הכנסת דוד מגן. מי בעד? מי נגד? מזכיר הכנסת מבקש שנקיים הצבעה אלקטרונית.

הצבעה מס' 2

בעד התיקון של חבר הכנסת ד' מגן לסעיף 2 – 6

נגד – 3

נמנעים – אין

התיקון של חבר הכנסת ד' מגן לסעיף 2 נתקבל.

משה נסים (הליכוד):

אצלי זה לא תפס.

היו"ר ד' שילנסקי:

אצל חבר הכנסת משה נסים לא תפס. בסדר.

שישה בעד, עם חבר הכנסת משה נסים – ארבעה נגד. זאת אומרת, ההסתייגות – – –

משה נסים (הליכוד):

יש פה אי-הבנה. אתה אמרת שמצביעים ידנית.

היו"ר ד' שילנסקי:

בסדר. יכולה היתה להיות אי-הבנה. בבקשה. אני סוגר לפני זה. אינני יודע למה, זה כל כך פשוט.

דן תיכון (הליכוד):

אני לא מבין, תסתכל מה שקורה כאן. יש ארבעה – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

ממילא, רבותי, תהיה אותה תוצאה. אף אחד לא היתוסף על אלה שהיו באולם. אני מפעיל את הלוח בהצבעה על ההסתייגות של חבר הכנסת דוד מגן. מי בעד? מי נגד?

הצבעה מס' 3

בעד התיקון של חבר הכנסת ד' מגן לסעיף 2 – 4

נגד – 5

נמנעים – אין

התיקון של חבר הכנסת ד' מגן לסעיף 2 לא נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

ארבעה בעד, חמישה נגד. תראו מה שקורה פה. יצאה אולי תוצאה הפוכה מזו שהיתה בהתחלה, אבל בכל פעם טענו שזו אי-הבנה. אני מצטער.

ארבעה בעד, חמישה נגד. ההסתייגות לא נתקבלה.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני לא מבקש הצבעה חוזרת.

היו"ר ד' שילנסקי:

ההסתייגות לא נתקבלה. לא, לי זה קצת לא נעים, כי בפעמים הקודמות, לפני התוצאה, חברי הכנסת צעקו שלא מבינים מה שיש פה. טוב, ההסתייגות לא נתקבלה.

מי בעד סעיף 2 כהצעת הוועדה? נצביע בהרמת ידיים. מי נגד?

הצבעה

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

לסעיף 3 אין הסתייגויות. מי בעד סעיף 3 כהצעת הוועדה? מי נגד?

הצבעה

סעיף 3 נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

סעיף 3, כהצעת הוועדה, נתקבל.

לסעיף 4 יש הסתייגות של חבר הכנסת יוסף בא-גד. מי בעד? מי נגד? שוב מבקשים הצבעה אלקטרונית.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, או שמצביעים כך או שמצביעים כך. אי-אפשר בכל סעיף לשנות.

היו"ר ד' שילנסקי:

אבל מזכיר הכנסת ביקש קודם – – –

דן תיכון (הליכוד):

בסדר.

היו"ר ד' שילנסקי:

רבתי, נצביע אלקטרונית.

הצבעה מס' 4

בעד התיקון של חבר הכנסת י' בא-גד לסעיף 4 – 3

נגד – 6

נמנעים – אין

התיקון של חבר הכנסת י' בא-גד לסעיף 4 לא נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

שלושה בעד, שישה נגד, אין נמנעים. ההסתייגות לא נתקבלה.

מי בעד סעיף 4 כהצעת הוועדה? מי נגד?

הצבעה

סעיף 4, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

סעיף 4 התקבל, כהצעת הוועדה.

לסעיפים 5 עד 12 אין הסתייגויות. מי בעד הסעיפים 5 עד 12? מי נגד?

הצבעה

סעיפים 5-12 נתקבלו.

היו"ר ד' שילנסקי:

סעיפים 5 עד 12 נתקבלו, כהצעת הוועדה.

לסעיף 13 יש הסתייגות של חבר הכנסת יוסף בא-גד. מי בעד ההסתייגות? מי נגד?

הצבעה מס' 5

בעד התיקון של חבר הכנסת י' בא-גד לסעיף 13 – 2

נגד – 6

נמנעים – אין

התיקון של חבר הכנסת י' בא-גד לסעיף 13 לא נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

שניים בעד, שישה נגד, אין נמנעים. ההסתייגות לא נתקבלה.

מי בעד סעיף 13, כהצעת הוועדה? מי נגד?

הצבעה

סעיף 13, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני קובע שסעיף 13 התקבל כהצעת הוועדה.

יש סעיף 14 שלא מסומן בלוח ההסתייגויות. מי בעד סעיף 14, כהצעת הוועדה? מי נגד?

הצבעה

סעיף 14 נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

סעיף 14, כהצעת הוועדה, נתקבל.

חברי הכנסת, ניגש להצבעה. מי בעד חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 25), התשנ"ד-1994, בקריאה שלישית? אני מפעיל את הלוח. מי נגד?

הצבעה מס' 6

בעד החוק – 8

נגד – 1

נמנעים – אין

חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 25), התשנ"ד-1994, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

שמונה בעד, אחד נגד, אין נמנעים. אני קובע שחוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 25), התשנ"ד-1994, התקבל בקריאה שלישית. חזק חזק ונתחזק.

הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 5), התשנ"ד-1994

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מזמין שוב את חבר הכנסת משה נסים, שיציג בשם ועדת החוץ והביטחון את הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 5), התשנ"ד-1994, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. וכדי שלא לקפח, נציין גם שאת ההצעה יזמה חברת הכנסת נעמי חזן. בבקשה, חבר הכנסת נסים.

משה נסים (בשם ועדת החוץ והביטחון):

אדוני היושב-ראש, זו הצעת חוק פרטית שהגישה חברת הכנסת נעמי חזן. תכליתה היתה, שמי שנקרא לשירות מילואים צריך שכל החובות והזכויות, או הזכויות והחובות שלו בשירות המילואים יהיו ידועות לו מראש. אנחנו בוועדת החוץ והביטחון ראינו את ההצעה כהצעה סבירה, ויותר מאשר סבירה – דרושה. פקודות הצבא ניתנות לשינוי מעת לעת בלי כל הליך פרלמנטרי. אין זה רצוי שמסיבות של קשיים כלשהם, ארגוניים או ביורוקרטיים, יוצא צבא שמשרת בשירות מילואים לא ידע את זכויותיו וחובותיו. ולכן חשוב מאוד שכל העניין הזה יהיה לנגד עיניו ולא יהיה מעורפל.

לכן אימצה ועדת החוץ והביטחון את הצעת החוק הזאת וקיבלה אותה פה-אחד.

אדוני היושב-ראש, לחוק הזה יש הסתייגויות של חבר הכנסת דוד מגן, ואני מבקש לאפשר לו לנמק אותן.

היו"ר ד' שילנסקי:

בבקשה, חבר הכנסת דוד מגן. חבר הכנסת מגן, מותר לי להגיד שזו הפעם הראשונה שאני רואה את ההסתייגות, ואני מבין למה ההסתייגות. אני מוכן לרשום על פתק כדי להוכיח שהבינתי למה הכוונה.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, בהיותך עסוק בשיחה עם מזכיר הכנסת, ממלא-מקום יושב-ראש הוועדה לעניין הזה, חבר הכנסת משה נסים, השתמש בנוסח "חובות וזכויות", אבל מייד תיקן את עצמו לפי הנוסח הכתוב ואמר "זכויות וחובות". ואומנם, בצבא חינו אותנו, והחינוך הזה הוא חינוך טוב, גם לשמור מכל משמר על זכויות החייל, אבל לפני הכול, כל אחד מאתנו כחייל במילואים צריך לזכור תמיד את חובותיו. ולא לחינם נקבעו בפקודות השגרה, בכל יחידות צה"ל, אותם לוחות מפורסמים הקרויים "לוח חובות וזכויות החייל", ולא "זכויות וחובות החייל". ללמדך שבכל מה שאנחנו מדברים בענייני שירות ביטחון, זכור ראשית את החובה, ואנחנו כרשויות המופקדות על החקיקה ועל אכיפת החוק, נזכור בעבורך את הזכויות.

הצעת החוק, פרי יוזמתה של חברת הכנסת נעמי חזן, היא הצעה טובה. אני חושב, שגם כשאנו באים להבטיח ולעגן את ההבטחה באשר לזכויותיו של החייל בשירות מילואים, עלינו לזכור את הכלל שהחובות קודמות לזכויות.

אדוני היושב-ראש, אינני יודע מה חשבו חברי ועדת החוץ והביטחון כאשר שקדו על הניסוח. יכול להיות שנקבל תשובה שתסבר את האוזן בעניין חובות וזכויות או זכויות וחובות. אבל אינני מבין מדוע ההסתייגות השנייה נדחתה. ההסתייגות השנייה מדברת על כך ששר הביטחון יביא לידיעת יוצא הצבא הנקרא לשירות מילואים, בכתב, ואפשר גם להוסיף "ובעל-פה", את מכלול הזכויות של חייל המילואים.

משה נסים (בשם ועדת החוץ והביטחון):

הזכויות והחובות.

דוד מגן (הליכוד):

בוודאי. לעניין הזה, מאחר שהכוונה של חברת הכנסת נעמי חזן היא להדגיש קודם כול את הזכויות הנעלמות, שלא תמיד יודעים אותן, לכן הדגשתי את המלה זכויות.

אני חושב שלא יקרה אסון, ואולי ההיפך מזה, אם הכנסת תאשר את ההסתייגות, שהמידע הזה יגיע בכתב לידיעת מי שנקרא לשירות מילואים. ושר הביטחון, כמובן, רשאי להוסיף כהנה וכהנה, בעל-פה ובכתב, כדי להבטיח שרוחו של החוק אכן תתקיים בפועל.

כמובן, אני רוצה להחמיא שוב לחברת הכנסת נעמי חזן על היוזמה, ולחבר הכנסת משה נסים – על הדקדוקים ועל ההגהות. עם זאת, אני מבקש ממך לשקול את קבלת ההסתייגות המדברת על הבאת המידע לחייל הנקרא לשירות מילואים, גם בכתב.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה. חבר הכנסת משה נסים, בבקשה.

משה נסים (בשם ועדת החוץ והביטחון):

אדוני היושב-ראש, הלוואי שכל המחלוקות בכנסת היו ברמה ובחומרה של חילוקי הדעות האלה. מדוע כתבנו "זכויות וחובות"? א. משום שכך היה כתוב בהצעה, ולא ראינו טעם לשנות את זה ל"חובות וזכויות". מאידך גיסא, בשגרה של החקיקה – –

דוד מגן (הליכוד):

בעת הדיון בקריאה הראשונה הוקדש לכך חלק.

משה נסים (בשם ועדת החוץ והביטחון):

בסדר, אני אומר שבשגרה של החקיקה נהוג תמיד לכתוב קודם כול את צד הזכות, לפני צד החובה. זה כלל שכיח ומקובל בחקיקה. אני לא אראה בזה שום אסון, לא חקיקתי ולא לאומי, ולא אראה בזה שום פגיעה בוועדת החוץ והביטחון, אם ייאמר קודם חובות ואחר כך זכויות, בשל האופי המיוחד של השירות הצבאי, שהוא קודם כול חובה ואחר כך גם זכות, אולי בו-זמנית זכות.

אשר להסתייגות השנייה, האמת היא שאנחנו איננו מתנגדים למלה "בכתב". היו דיונים לא מעטים, די ממושכים, על הצעת החוק הזאת של חברת הכנסת חזן, משום שהוראות כאלה מטבע הדברים אינן נוחות לצבא. נאמר, כי יש פה מטלה נוספת, כאילו ביורוקרטית, על הצבא. היו לנו דיונים ארוכים. נאמר לנו, שהצבא מכין חוברת קטנה או פנקס שבו באמת יירשמו הדברים, או אפילו כבר נרשמו, אם כי זה עוד לא יצא רשמית, רשימה של זכויות וחובות, או חובות וזכויות.

דוד מגן (הליכוד):

אם יוצאת חוברת, אני מבטיח לך שהכותרת שם היא "חובות וזכויות". אחרת – – –

משה נסים (בשם ועדת החוץ והביטחון):

בסדר, אמרתי מה דעתי על העניין הזה. כוונתנו היתה שההוראה הזאת תינתן בכתב; כוונתנו היתה שהמידע הזה יינתן בכתב על יסוד מצג שהיה לנו בעניין זה.

שוב, אינני רואה איזו חומרה תהיה אם יצוין פה שהמידע בדבר זכויות וחובות, או חובות וזכויות, הכול כפי שהכנסת תחליט בעוד דקה, יהיה בכתב. אינני רואה בזה כל בעיה. כוונתנו היתה שזה יהיה בכתב. ואם אתה רואה צורך וכורח שהדבר ייכתב וייאמר במפורש בחקיקה, לא נתנגד לזה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

אנו עוברים להצבעה על ההסתייגויות. לסעיף 1 – הסתייגות, ואני מבין שזו הסתייגות אחת על שני חלקיה. לדעתי, אינני יודע מי טעה פה, ההסתייגויות לא כתובות בסדר. צריך היה לפרק את ההסתייגות לשתי הסתייגויות, כי יכול להיות שיש חבר הכנסת אחד שרוצה להצביע בעד סעיף ראשון, ובעד סעיף שני – לא. אני כבר רואה מה תהיה ההצבעה. אבל, באופן פרקטי, אני מפנה את תשומת לב חברי הכנסת: היו זהירים בניסוח ההסתייגויות, כי יכול ליפול חלק שמישהו רוצה לתמוך בו. אבל את לוח ההצבעה כבר הפעלתי. הלוח כבר פועל.

הצבעה

בעד התיקון של חבר הכנסת ד' מגן לסעיף 1 – 9

נגד – אין

נמנעים – אין

התיקון של חבר הכנסת ד' מגן לסעיף 1 נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני יושב-ראש הוועדה, חבר הכנסת נסים עמל קשה במקומך, אבל ההסתייגות נתקבלה.

תשעה בעד, אין נגד, אין נמנעים. אני קובע שההסתייגות נתקבלה.

בשלב זה אני רוצה להגיד לחברי הכנסת – לא רציתי להגיד לפני ההצבעה – כי מזכיר הכנסת הפנה את תשומת לבי לחוק חסינות חברי הכנסת (זכויותיהם וחובותיהם). לדעתי, הנימוק שנתן חבר הכנסת דוד מגן לגבי צה"ל חל גם לגבי חברי הכנסת. צריך להיות קודם חובותיהם ואחר כך זכויותיהם. ואם חבר הכנסת דוד מגן לא יכעס עלי, אני אגיש הצעה לתיקון. אם הוא ירצה להצטרף, אני אשמח לבן-זוג כזה, ואני מזמין כל אחד שרוצה להצטרף.

אני מעמיד להצבעה את סעיף 1 עם ההסתייגות שנתקבלה. יש לי הרושם שתהיה אותה תוצאה.

הצבעה

בעד סעיף 1, עם התיקון שנתקבל – 8

נגד – אין

נמנעים – אין

סעיף 1, עם התיקון שנתקבל, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

שמונה בעד, אין נגד, אין נמנעים. אני קובע שסעיף 1, עם התיקון שנתקבל, נתקבל.

עכשיו חבר הכנסת משה נסים צריך להגיד אם הוא מוכן שנצביע בקריאה שלישית.

משה נסים (בשם ועדת החוץ והביטחון):

כן.

דן תיכון (הליכוד):

לא נתקבלה שום הסתייגות, מדוע צריך לשאול?

היו"ר ד' שילנסקי:

התקבלה, ההסתייגות של חבר הכנסת דוד מגן.

חברת הכנסת נעמי חזן, אם את רוצה להגיד כמה משפטים לפני הקריאה השלישית, נקבל זאת. בבקשה, חברת הכנסת נעמי חזן.

נעמי חזן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להודות לחבר הכנסת משה נסים, לרשויות הצבא, למשרד הביטחון וליושב-ראש ועדת החוץ והביטחון, חבר הכנסת אורי אור. אני חושבת, שהיום אנחנו סוף סוף מגיעים לכך שלא רק החובות אלא גם הזכויות של חיילי מילואים יועברו בצורה מסודרת לנקראים לשירות מילואים באופן כזה שגם האווירה של חיילי מילואים שממלאים את חובתם תהיה טובה יותר כלפי רשויות הצבא.

לדעתי, זה צעד ראשון בחקיקה. עכשיו יהיה צורך לחוקק חוקים נוספים, בעיקר לגבי החובות שלנו כמחוקקים כלפי הנקראים לשירות מילואים ביחידות קרביות, שהנטל עליהם הוא גבוה במיוחד.

לכן אני רואה הישג גדול מאוד בחקיקה הזאת, ואני רואה בה גם צעד ראשון לחקיקה נוספות לגבי הזכויות והחובות של הנקראים לשירות מילואים. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

אני מעמיד להצבעה הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 5), התשנ"ד–1994, בקריאה שלישית. נא להצביע.

הצבעה

בעד החוק – 13

נגד – אין

נמנעים – אין

חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 5), התשנ"ד–1994, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

13 בעד, אין נגד, אין נמנעים. אני קובע שחוק שירות ביטחון (תיקון מס' 5), התשנ"ד–1994, נתקבל בקריאה שלישית.

הצעת חוק לפיצוי נפגעי גזזת, התשנ"ד–1994

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ד' שילנסקי:

עכשיו אנחנו מגיעים להצעת חוק לפיצוי נפגעי גזזת, התשנ"ד-1994, המובא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

יציג את הצעת החוק יושב-ראש ועדת העבודה והרווחה. אינני בטוח כל כך אם הוא יגלה לנו מי יזם את הצעת החוק. ולכן אני מודיע לכם, שהיוזמה היא של חבר הכנסת עמיר פרץ, ויושב-ראש הוועדה, חבר הכנסת עמיר פרץ, יביא את הצעת החוק.

עמיר פרץ (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בשעה זו צופים רוב חברי הכנסת במהלך ההיסטורי של החתימה, בעצם לא החתימה, אלא ההופעה המשותפת של ראש הממשלה, נשיא ארצות-הברית ומלך ירדן.

דן תיכון (הליכוד):

אמרת חותמים?

עמיר פרץ (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

לא אמרתי חותמים, חזרתי בי.

למרות השעה, שבוודאי נותנת תקווה גדולה לכל עם ישראל, יש צורך שנבוא ונאמר, שמדינת ישראל בימים של שלום תיבחן ביכולת שלה לטפל בנושאי פנים, בנושאי חברה, בנושאי רווחה – דמותה של מדינת ישראל, מצפונה של מדינת ישראל.

אדוני היושב-ראש, מדובר בהצעת חוק, שהיא אולי מהקשות ביותר שבוחר לו חבר הכנסת בבואו להציע הצעה ולטפל בה. חבר הכנסת שבוחר לו נושא קובע גם מי האנשים שאותם יפגוש, עם מי הוא יצטרך לדון ומול מי יהיה עליו לעמוד כאשר הוא בא להחליט על סעיף זה או אחר.

ואשר להצעת חוק זו, מדובר באוכלוסייה של כ-20,000 איש, שבשנות ה-50, בהגיעם למדינת ישראל, קיבלו טיפול במחלה שהיתה ידועה בשם גזזת. לצערי הרב, הדרך שבה אותם ילדים קטנים ונלקחו לאותם מוקדים שבהם בוצע הטיפול, היתה דרך רשלנית ובלתי מקצועית, וההוכחה לכך יושבת בכנסת. בדיון בהצעת החוק בקריאה הראשונה קפץ בסערה חבר הכנסת סגן שר הבינוי והשיכון אלי בן-מנחם וביקש להעיד עדות, ואמר סגן השר חבר הכנסת אלי בן-מנחם כאן בכנסת, לפני חברי הכנסת: אני הייתי אחד מהילדים שנלקחו במשאת לכיוון מחנה רמת-דוד, וקפצתי בדרך, ובזכות זה אני היום בריא, שלם, מתפקד, משרת את הציבור, משרת את המדינה.

קשה לי מאוד לתאר את הסיפורים שאני שומע כל יום מנפגע זה או אחר, שמבקש לטלפן ורק להציג קצת מהמכאובים שעוברים עליו או על בני משפחתו. אבל שני הדברים המרכזיים שבוצעו באותם

מטופלים היו: ילדים בני חמש, בני שש, בני שבע, בני שמונה, נלקחו לאותם אתרים, נקשרו בידיהם וברגליהם, לאחר שמרחו אותם במשחה חמה, שאתה הורידו את שערותיהם של הילדים, ביצעו בהם הקרנות, כי טוענים שזה היה הטיפול שהיה ידוע באותה עת.

ואני לא רוצה להיכנס לשאלה, האם נעשו דברים שלא בתום לב, כי אין טעם בפתיחת הפצע הזה. אבל יש טעם גדול בכך, שעם ישראל ידע שאנחנו כמדינה לא יכולים להתעלם מציבור שעבר טראומה נפשית קשה, שלאחר 30 שנה מוצא עצמו קורבן. כי לאחר כמה עשרות שנים מסתבר שאותה אוכלוסייה שעברה את הטיפול בגזזת היא פוטנציאל להיות חולה, חולת סרטן, חולה במחלות ממאירות אחרות, ואז עליך לעמוד מול משפחתך ולדעת שאתה עומד לאבד את יכולתך לפרנס את ילדיך, עומד לאבד את כבודך בפני משפחתך.

אנחנו כמדינה חייבים לבוא ולומר שמדינת ישראל, אף שיכולה היתה להוכיח, שאם נעשו הדברים בתום לב היא אינה חייבת, אינה מוכרחה, לפצות – בכל זאת קבענו תקדים, תקדים היסטורי, כאשר באנו וחוקקנו את החוק לפיצוי נפגעי המופיליה. אני רוצה להזכיר, שהיו במדינת ישראל חולים שקיבלו טיפול במחלת ההמופיליה ומצאו עצמם נפגעי איידס. כל מי שקיבל אותו טיפול שהגיע ממדינה מסוימת, התברר לו שהוא קיבל טיפול נגוע. אולם אף שמדינת ישראל לא היתה זו שקנתה את הטיפול, היא חוקקה חוק שמפצה אותם נפגעים.

אני אומר לכם: אנחנו עושים היום מעשה גדול. מדינת ישראל תוכל להופיע כאחת המדינות ההומניות, שלא מפקירה שום אוכלוסייה גם 30 שנה וגם 40 שנה אחרי המעשה. שר האוצר, אנשי האוצר הציעו לי שלא יהיה חוק אלא שיהיה הסכם, שיהיה הסדר לפי סעיף 200 לחוק הביטוח הלאומי, ואני אמרתי: חקיקת החוק היא דבר מהותי, כי היא נותנת קודם כול הכרה לאותם אנשים. היא קובעת את מעמדם בחוק ולא בהסדר של גמילות חסדים. זה חוק. מדינת ישראל מחוקקת את חוקיה כדי לתת מעמד לאותם אזרחים ולומר לרשות המבצעת שהיא חייבת להעניק להם את המגיע להם.

בחוק הזה קבענו, שכל נפגע שנכותו עד 40% יוכל לקבל פיצוי. הוא יוכל להפוך את הפיצוי למענק. אם מגיעה לו גמלה חודשית, הוא יוכל לקבל את כל הגמלה כפול 70 חודש. אם נפגע מסוים סובל מפגיעה קלה, אם יש לו רק 10% נכות, וזו פגיעה קלה, הוא יוכל, על מנת לטפל באותן קרחות, על מנת לתת לעצמו טיפול קוסמטי כלשהו, הוא יוכל לקחת אותו סכום של 10% כפול 70 חודש, הוא יוכל לקבל את זה כמענק ולהשתמש בזה לצרכיו הרפואיים.

מי שנכותו מ-40% עד 74% יקבל מענק חד-פעמי של 50,000 שקל. מ-75% ומעלה יקבל הנפגע מענק חד-פעמי של 100,000 שקלים. נוסף על כך הנפגע ובני משפחתו, שאיריו, ילדיו, אלמן או אלמנה ימשיכו לקבל אותה גמלה חודשית שמגיעה להם כדי שהם יצליחו להתמודד עם קשיי פרנסתם.

שום פיצוי כספי לא יענה על הנזק הנפשי שנגרם לאותם אנשים. שום פיצוי כספי לא יבוא במקום הבריאות שאותם אזרחים איבדו. אנחנו באים ואומרים: נכון שלא סוחרים בבריאותו של אדם, בכסף, אבל אם נגזר על אנשים אלה להיות מופלים, חבולים וחולים, אם נגזר עליהם חלילה לתפקד בדרך קשה, וחלקם, לצערי הרב, יסיימו את חייהם מוקדם יותר, אם נגזרו עליהם כל אלה, לפחות שבני משפחותיהם ידעו שהם יוכלו להמשיך ולפרנס את עצמם בכבוד.

נוסף על כך, חברי הכנסת, הוטל על שר האוצר ועל שר הבריאות לתקצב הקמת מכון לאומי לנפגעי הגזת.

חברי הכנסת, מדהים עד כמה חסר מידע, חסרים פרטים וחסרה אינפורמציה סביב האירוע שהוא אולי האירוע הטראומטי הגדול ביותר שהתרחש במדינת ישראל. לאיש אין מסמכים. לאיש אין רישום. לאיש אין בקרה. מזלנו שהיו כמה פרופסורים, שבגלל ההיבט המקצועי רשמו את האנשים והשאירו את התיקים אצלם באופן פרטי. פרופסור מודן, למשל, מספר, שאת כל מחקריו הוא עשה מתרומות שגייס. מזל שהוא שמר את המסמכים. ואיך הוא אמר בוועדה? לפני שנה כבר התייאשתי, חשבתי כבר להשמיד את הכול, כי איש לא עשה בזה שימוש. אנחנו יודעים שבידי אותם רופאים יש רישום של בין 11,000 ל-14,000 איש.

איננו מתכוונים להקשות את החיים על הנפגעים. קבענו באופן חד-משמעי, שאין צורך להוכיח קשר סיבתי, כלומר, שאתה צריך להוכיח שהמחלה פרצה אצלך בגלל הפגיעה. זה לא כמו בפגיעות אחרות, שלא די שנפגעת, אתה צריך להוכיח שהמחלה אצלך פרצה בגלל הפגיעה. לא יכולה להיות כאן טענה האומרת: גם אלמלא היית נפגע ייתכן שהיית נעשה חולה, ואם כך, מדוע לפצות אותך? כלומר, לא יכול להיות שיאמרו לנפגע גזת חולה סרטן: ממילא המחלה היתה פורצת בך, אם קיבלת טיפול ואם לא קיבלת טיפול. קבענו שלא יהיה כדבר הזה. קבענו שדי שיתקיימו שני תנאים – האיש הוכיח שהוא עבר טיפול נגד גזת והוא חולה באחת המחלות הרשומות בתוספת לחוק.

לשמחתי, הצלחנו להכניס לתוספת לחוק גם את הפגיעה של חוסר שיער באזורי הצטלקות באזור הקרקפת. כלומר, לא רק גידולי מוח, לא רק גידולי גולגולת, לא רק גידולים אחרים; גם אדם שהנזק שלו קטן יוכל לזכות בפיצוי וגם בעזרה.

וצריך לזכור, בכל פעם שתהיה החמרה יוכל הנפגע לבוא ולתבוע לבדוק מחדש את מצבו הרפואי.

אני חושב שאנחנו עושים היום צדק עם האזרחים, ומתקנים – לא הייתי קורא לזה עוול היסטורי – טעות היסטורית של גורמים מסוימים שהחליטו לטפל באוכלוסייה גדולה בחוסר רגישות וגרמו לה נזק בלתי הפיך. הדבר היחיד שהמדינה יכולה לתת היום לאותם נפגעים ולבני משפחותיהם הוא לומר: אנחנו מכירים בזה, אנחנו מודים שמדינת ישראל עשתה טעות, אנחנו רוצים לסייע לכם, אנחנו רוצים לתת יד לכם ולבני משפחותיכם כדי שתוכלו להמשיך לחיות בכבוד.

תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

חברי הכנסת, מותר לומר משהו בשבחה של הכנסת? אמרו שהכנסת תהיה ריקה, כולם ישבו ליד הטלוויזיה, אף אחד לא יהיה במליאה, ואיש לא יצפה בערוץ-33. תראו את הכנסת. יחסית יש פה

מספר נכבד של חברי כנסת. זאת אומרת שמתייחסים לעניין בצורה רצינית. זו מחמאה שמצאתי לנכון להגיד אותה.

ענת מאור (מרצ):

אפשר להעיר הערה?

היו"ר ד' שילנסקי:

כן, גברתי, בוודאי. אני בטוח שאת רוצה להוסיף על דברי המחמאה שלי לכנסת.

ענת מאור (מרצ):

מאחר שחבר הכנסת המציע את הצעת החוק הוא יושב-ראש ועדת העבודה והרווחה, אני רוצה להביע את מלוא ההערכה לחבר הכנסת עמיר פרץ, יוזם הצעת החוק.

היו לי הזכות והחובה להשתתף אתו ועם חברי כנסת אחרים במפגש הראשון שהיה פה בכנסת עם אותם נפגעים. השתכנעתי מעל לכל ספק שזאת היתה טעות טרגית שעשתה המדינה. המדינה עשתה טעות. אין ספק שהיוזמה של חבר הכנסת עמיר פרץ, שבאה לידי מימוש לאחר שנה או שנה וחצי מאותו מפגש, היא יוזמה יותר מאשר מבורכת. יש בה מתן הערכה וכבוד והודאה באחריות של המדינה לנזק גדול, הגם שעברו כמה עשרות שנים מאז, כי הנזק, לא רק שהוא בלתי הפיך, הוא גם עובר בתורשה.

הרבה ברכות. אני בטוחה שהכנסת רושמת לזכותה היום חוק חשוב מאוד, בעל ערך אנושי, כמובן, אם הוא יתקבל בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, ניגש להסתייגויות.

שאול עמור (הליכוד):

אני מבקש את רשות הדיבור.

היו"ר ד' שילנסקי:

בבקשה, אפשרתי לחברת הכנסת מאור והנני מאפשר גם לך לומר את דבריך.

לימור לבנת (הליכוד):

איפה ההסתייגויות?

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת שאול עמור רצה לומר משהו. אני מבקש שהסדרנים יגישו לו את המיקרופון.

עמיר פרץ (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

חברת הכנסת לבנת, יש הסתייגויות של שר האוצר.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

שר האוצר מסתייג.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אפשר לאשר עכשיו את החוק, שר האוצר איננו.

שאול עמור (הליכוד):

אני רוצה להצטרף לברכות ולברך במיוחד את עמית, קרוב משפחתי, חבר הכנסת עמיר פרץ, על היוזמה הגדולה. אני רוצה לציין את כל חברי הוועדה ולבקש מדדי צוקר להתיישב ולא להפריע לי.

אני רוצה להמשיך את דבריו של חבר הכנסת עמיר פרץ ולומר, שהמדינה מילאה את חובתה האלמנטרית כלפי האוכלוסייה הנהדרת הזאת, האוכלוסייה הגדולה, לא רק הנפגעת. עשרות אלפי משפחות נפגעו נפשית סביב האסון הגדול שהיה אז. זו אוכלוסייה נהדרת, שבאה מצפון-אפריקה ומארצות אחרות, שבאה מטעמים ציוניים ומשיחיים לבנות את הארץ הזאת. לכן אני רוצה להדגיש

שהמדינה לא עושה שום טובה בעניין זה. אומנם הדבר הזה קורה מאוחר, אבל אני מקווה שלא תהיינה הסתייגויות של האוצר ואנחנו נפעיל את החוק במתכונתו המקורית. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אני רוצה לומר, שכאשר דיברתי בשבחים של חברי הכנסת, חשבתי שסגנית יושב-ראש הכנסת רוצה להוסיף. חרגתי קצת מהפרוטוקול, ואם אפשרתי לאחד, אני צריך לאפשר לשני; בוודאי אם לאחת – לשני בוודאי, או בוודאי כך ובוודאי כך. לכן, סליחה שהיתה חריגה מהפרוטוקול.

אני רוצה לספר לכם, רבותי, עוד סוד אחד. אני פשוט עיכבתי את הדברים באמצע, כי נכנסו אלינו אורחים חשובים. אני מבקש מהסדרנים. אסור לכם לענות לי מהציע, אלא רק להנהן עם הראש כתשובה: האם כל האורחים כבר נכנסו? – אוה. פשוט עיכבתי את הדברים, כי ראיתי את האורחים.

יש לנו אורחים חשובים ויקרים מאוד היום בכנסת. כפי שאני מנסה תמיד שלא לקפח זכותו של חבר כנסת שעושה עבודה ברוכה, אני רוצה לברך את חבר הכנסת חיים דיין, שזיכה אותנו באורחים האלה, ששייכים לקייטנת הילדים שנקראת "קמפיין שמחה".

אני רוצה להגיד לילדים היקרים האלה: מגיעים לפה, לכנסת, אורחים, שרים מכל מיני מדינות, יושבי-ראש פרלמנטים, רוזנים, והם אנשים גדולים, גדולים, ואתם ילדים קטנים. תדעו לכם שאתם אורחים לא פחות, ואפילו יותר, חשובים אצלנו מכל האורחים שבאים. אנחנו אוהבים אתכם מאוד מאוד. אנחנו נבחרנו על מנת לשרת אתכם. אנחנו משרתים שלכם. היושב במרומים ישלח לכם בריאות, כוח וכל טוב, שיהיו לכם חיים טובים, ברוכים ומלאי הנאות. תהיו ברוכים. אני אומר זאת על דעת כל חברי הכנסת, מכל המפלגות.

על מנת למנוע טעות, היות שכשאנחנו מביטים אנחנו רואים רק למעלה את הילדים, אני רוצה לציין שגם יציע האח"מים – ותדעו, זה נקרא יציע של אנשים חשובים מאוד, מאוד – מלא באורחים, בילדים, מאותה קייטנה. הברכות והאיחולים הם גם לכם וגם להורים שמלווים אתכם, שיהיו להם מכם הרבה נחת ואושר בחיים. אתם, שבאתם היום לכנסת, הנכם גאוה בשבילנו. תודה רבה לכם.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

— — — שנעשה שלום למענם.

היו"ר ד' שילנסקי:

נעשה שלום עם כולם. שלום זה שלום.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

שלום למען הילדים האלה, למען הילדים הפלשתינים, למען הילדים הירדנים.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת דראושה, כולם פה רוצים שלום, רוצים שיהיה להם שלום, שיחיו תחת גפנם, תחת תאנתם, שלא תהיינה מלחמות. הרי כולם פה רוצים שלום. מי לא רוצה שלום?

אתן לכם עוד סיבה שתסביר מדוע נתתי להפסיד קצת זמן. לא רציתי שבאיזה שלב יגידו שאנחנו חטפנו הצבעה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

חיכית לשר.

היו"ר ד' שילנסקי:

אבל, מאחר שהודיעו לשר האוצר – אתם עדי שסחבתי את הדיון בין 10 ל-15 דקות – לא רציתי להעמיד את שר האוצר בפני הפתעה. אני ניגש להצבעה.

שמואל אביטל (העבודה):

עדיף שלא יבוא.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, לסעיפים 3-1 אין הסתייגויות. מי בעד סעיפים 3-1? נערוך את ההצבעה בהרמת ידיים. זה ילך יותר מהר.

הצבעה

סעיפים 1-3 נתקבלו.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני קובע שסעיפים 1-3 התקבלו.

לסעיף 4 יש הסתייגות של שר האוצר. מי בעד ההסתייגות – ירים יד. מי נגד?

הצבעה

התיקון של שר האוצר לסעיף 4 לא נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מודיע שההסתייגות לא נתקבלה.

מי בעד סעיף 4, כהצעת הוועדה?

הצבעה

סעיף 4, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

סעיף 4, כהצעת הוועדה, נתקבל.

לסעיפים 5-6 אין הסתייגויות. מי בעד סעיפים 5-6?

הצבעה

סעיפים 5-6 נתקבלו.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני קובעים שסעיפים 5-6, כהצעת הוועדה, נתקבלו.

לסעיף 7 יש הסתייגות של שר האוצר. מי בעד ההסתייגות של שר האוצר לסעיף 7?

הצבעה

התיקון של שר האוצר לסעיף 7 לא נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני קובע שההסתייגות לא נתקבלה. מי בעד סעיף 7 כהצעת הוועדה – ירים את היד. מי נגד?

הצבעה

סעיף 7, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני קובע שסעיף 7, כהצעת הוועדה, נתקבל.

לסעיפים 9-8 אין הסתייגויות. מי בעד סעיפים 9-8, כהצעת הוועדה?

הצבעה

סעיפים 9-8 נתקבלו.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני קובע שסעיפים 9-8, כהצעת הוועדה, נתקבלו.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לקריאה שלישית.

עמיר פרץ (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

יש הסתייגויות נוספות מעבר לדף.

היו"ר ד' שילנסקי:

בדף השני יש עוד הסתייגויות, אבל כולן של שר האוצר. נו, טוב. מי בעד ההסתייגות של שר האוצר לסעיף 10?

הצבעה

התיקון של שר האוצר לסעיף 10 לא נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

ההסתייגות לסעיף 10 לא נתקבלה.

מי בעד סעיף 10 כהצעת הוועדה?

הצבעה

סעיף 10, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

סעיף 10, כהצעת הוועדה, נתקבל.

לסעיפים 17-11 אין הסתייגויות. מי בעד סעיפים 17-11, כהצעת הוועדה?

הצבעה

סעיפים 17-11 נתקבלו.

היו"ר ד' שילנסקי:

סעיפים 17-11, כהצעת הוועדה, נתקבלו. לסעיף 18 יש הסתייגות של שר האוצר. מי בעד ההסתייגות?

הצבעה

התיקון של שר האוצר לסעיף 18 לא נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני קובע שההסתייגות לסעיף 18 לא נתקבלה. מי בעד סעיף 18 כהצעת הוועדה?

הצבעה

סעיף 18, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

לסעיף 19 אין הסתייגויות. מי בעד סעיף 19, כהצעת הוועדה?

הצבעה

סעיף 19 נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

לסעיף 20 יש הסתייגות של שר האוצר. מי בעד? מי נגד?

הצבעה

ההצעה של שר האוצר לסעיף 20 לא נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

ההסתייגות לסעיף 20 לא נתקבלה. מי בעד סעיף 20 כהצעת הוועדה?

הצבעה

סעיף 20, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

סעיף 20, כהצעת הוועדה, נתקבל. לתוספת אין הסתייגויות. מי בעד התוספת, כהצעת הוועדה?

הצבעה

התוספת נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני קובע שהתוספת, כהצעת הוועדה, נתקבלה.

חברי הכנסת, אני מפעיל את הלוח. מי בעד הצעת חוק לפיצוי נפגעי גזזת, התשנ"ד–1944, בקריאה שלישית. הלוח פועל, רבותי.

הצבעה מס' 11

בעד החוק – 18

נגד – אין

נמנעים – אין

חוק לפיצוי נפגעי גזזת, התשנ"ד–1994, נתקבל.

משה קצב (הליכוד):

אני מבקש להוסיף אותי להצבעה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת משה קצב, אתה רצת. חבר הכנסת רחבעם זאבי, אף אתה הגעת. נקבע שמי שלא מספיק להצביע – לא נרשם. אבל התוצאה היא כזאת שהחוק בלאו הכי התקבל. 18 הצביעו בעד. אין נגד. אין נמנעים. הנה, מאחר שהזכרתי שאתם רצתם ולא הספקתם – אזי מוסרית וציבורית נרשם בפרוטוקול שאתם בעד הצעת החוק.

משה קצב (הליכוד):

אדוני, הואיל ואין מתנגדים ואנחנו מבקשים להצטרף לתומכים, אין בעיה ממילא.

היו"ר ד' שילנסקי:

נכון. אבל זה גם נרשם בפרוטוקול.

אני קובע שהצעת חוק לפיצוי נפגעי גזזת, התשנ"ד–1994, נתקבלה כהצעת הוועדה, בקריאה שלישית.

אני אומר ליוזם, שמבחינה טכנית אינני יכול ללחוץ לו את היד. אבל כאילו לחצתי.

הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 91), התשנ"ד–1994

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מזמין את יושב-ראש הוועדה, חבר הכנסת עמיר פרץ, לעלות שוב לדוכן ולהביא את הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 91), התשנ"ד–1994, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

עמיר פרץ (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

היו"ר ד' שילנסקי:

רק רגע. יש פה חברי כנסת שמשום-מה חושבים שלקראת הנאום שלך הם צריכים להוציא קצת מרץ. אודה לחבר הכנסת משה קצב, יושב-ראש סיעת הליכוד, אם ישב. כשהוא עומד יש מסביבו הרבה אנשים. הנה, הוא התיישב.

לימור לבנת (הליכוד):

הוא המנהיג שלנו.

היו"ר ד' שילנסקי:

אודה גם לחברת הכנסת לימור לבנת, שכבר ידעה מה אני רוצה ממנה. היא מחייכת והולכת להתיישב.

עמיר פרץ (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להרשות לעצמי להודות לך בלחיצת יד. אני מבין שזה נגד התקנון.

היו"ר ד' שילנסקי:

זה כאילו, כאילו.

עמיר פרץ (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

אני לוחץ את ידך על הסיוע שנתת לנו.

אני רוצה לנצל את ההזדמנות ולהודות לכל מי שסייע בגיבוש הצעת החוק לנפגעי הגזזת, וזאת לפני שאני מגיע לחוק הביטוח הלאומי. למרות כל המאבק שהיה במשך שנתיים, אני רוצה לברך את שר האוצר ולבקש ממנו, לאחר שהחוק עבר, שיעשה הכול כדי שהיישום יהיה מהיר, וכדי שהוא, עם הביטוח הלאומי, יהפכו את הבשורה לבשורה הלכה למעשה.

אני רוצה לחזק את ידיהם של כל נפגעי הגזזת, שנמצאים ביציע, ובשמכם לשלוח יד מחזקת לכם, לבני משפחותיכם, ולאחל לכל מי שעבר את הטיפול הזה, שלא יזדקק לפיצוי. לכל אלה שלא חלו ולכל אלה שהם עדיין בריאים, אנחנו מאחלים לכולם שיישארו בריאים ושלמים ולא יזדקקו לפיצוי הזה. אבל אם הם יזדקקו לו – מדינת ישראל תעמוד לצדכם ותיתן את מה שמגיע לכם, כפי שמופיע בחוק.

היו"ר ד' שילנסקי:

הרשה לי להוסיף משפט ולהגיד לכל מי ששמעו את הדברים של חבר הכנסת עמיר פרץ, עם האיחולים לכל חולי הגזזת, שעמיר פרץ דיבר גם בשמו, אבל גם בשם הכנסת כולה. לא לעתים קרובות מתקבלים על הצג נתונים כאלה של תוצאות ההצבעה. זה מראה שהכנסת, כשהיא מייצגת את העם בעניין אנושי, יודעת להתעלות, פשוט להזדהות, להקל את הסבל ולעורר תקווה. נאמרה פה ברכה, ויש פה גם רבים שתפילתם היא גם חשובה עוד יותר מתפילת כולנו, שאכן לא תזדקקו עוד לפיצוי הזה.

עמיר פרץ (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

אני רוצה להודות לחברי הכנסת ולומר, שייתכן מאוד שזו אחת מהצעות החוק האחרונות שלי כיושב-ראש הוועדה. לאחר הפגרה אסיים את תפקידי בגלל כניסתי לתפקיד אחר, חדש, בהסתדרות. זו מתנה חשובה שקיבלתי מחברי הכנסת לסיום עבודתי כיושב-ראש הוועדה. זה מסמל בעבורי את אחת מאבני הדרך במאבק למען השכבות החלשות.

ברשות היושב-ראש, אנצל את ההזדמנות להודות באופן מיוחד לחברי הוועדה שסייעו ולצוות של הוועדה. זה צוות מצוין. מי שיקבל אותו – ידע שיש לו צוות יוצא מן הכלל בוועדה; מזכירת הוועדה, העוזרות של המזכירה, ובמיוחד היועץ המשפטי לוועדה, עורך-הדין משה בוטון, שעושה עבודה יוצאת מן הכלל. יש צוות פשוט מעולה, אסתר, משה ואתי, שבמשך שנים הוא כתובת לכולם, לכל חברי הכנסת. מי שיקבל את הוועדה יקבל צוות יוצא מן הכלל.

ברשות היושב-ראש, חברי הכנסת, אעבור לחוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 91). בסעיף 145 לחוק הביטוח הלאומי, אחרי סעיף קטן (א) יבוא: תגמול המשולם לפי סעיף 20א(א) לחוק הנכים (תגמולים ושיקום), התשי"ט-1959, לא ייחשב כתגמול לעניין סעיף קטן (א).

חברי הכנסת, מכיוון שזו הצעה משפרת של הביטוח הלאומי, אני מבקש שלא נרבה בדברים ונאשר אותה בקריאה שנייה ושלישית. אנחנו מברכים את הביטוח הלאומי ואת הממשלה בכל פעם שהם מביאים תיקונים שמשפרים את דרך הטיפול בשכבות החלשות, ובעיקר בנכים שנמצאים בטיפול של הביטוח הלאומי. תודה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אתה יכול, אם אתה רוצה, להישאר לשבת. אם תרצה – אצרף את קולך.

רבותי, כבר הפעלתי את הלוח. ההצבעה היא בקריאה שנייה. יש בחוק רק סעיף אחד, ועל סעיף זה אנחנו מצביעים. מי בעד? מי נגד?

הצבעה מס' 12

בעד סעיף 1 – 7

נגד – אין

נמנעים – אין

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

הקול שלי לא נספר. אינני יודע מה קרה פה. הקול שלי לא נתפס משום-מה. זה מקרה יוצא מן הכלל, כי בדרך כלל לא מקבלים תוצאות אלא בלחיצת כפתור. אבל רציתי לחסוך כי הצבענו במהירות. נצרף גם את קולו של יושב-ראש הוועדה. לכן, תשעה בעד, אין נגד, אין נמנעים.

אני מבין שאתה מבקש הצבעה בקריאה שלישית. שוב הפעלתי את הלוח.

הצבעה מס' 13

בעד החוק – 11

נגד – אין

נמנעים – אין

חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 91), התשנ"ד–1994, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

בעד – 11. אני מצרף את קולו של יושב-ראש הוועדה – ביחד 12 חברי כנסת הצביעו בעד החוק.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, י"ג עיקרים.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מצטער. אינני יכול. ליושב-ראש הוועדה אמרתי שלא ירד מהדוכן ואצרף את קולו, כי הוא תיכף עולה שוב. אבל אני לא רוצה לעבור על הכלל. אני מצרף את שני קולותיכם רק מוסרית. החוק התקבל בלאו הכי.

12 בעד. אין נגד. אין נמנעים. אני קובע שחוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 91), התשנ"ד-1994, נתקבל בקריאה שלישית.

הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 92), התשנ"ד-1994

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבקש מיושב-ראש ועדת העבודה והרווחה, שיזמין לקום ולעשות שני צעדים שמאלה, כדי להביא את הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 92), התשנ"ד-1994, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. בבקשה, יושב-ראש ועדת העבודה והרווחה.

עמיר פרץ (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

אדוני היושב-ראש, אני מתכבד להציג את הצעת החוק. אני אמעית במלים כיוון שרוב הדברים ייאמרו על-ידי חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, שיזמה את הצעת החוק יחד עם חברי כנסת אחרים. פעילה נוספת בחקיקת חוק זה היתה חברת הכנסת ענת מאור. אני רוצה לברך את חברות הכנסת שפועלות בוועדה. הן עושות עבודה יוצאת מן הכלל. אדוני היושב-ראש, שני-שלישים אולי מחברות הכנסת נמצאות בוועדת העבודה והרווחה, וזו בהחלט רק תרומה. אני יכול לומר לכל המפלגות, שהנוכחות של חברות הכנסת, הפעילות שלהן, ההעמקה שלהן, מצביעות על כך, שככל שירבו חברות הכנסת, כן ייטב מצבו של הציבור.

הצעה זו באה לשפר את מצבן של האלמנות במדינת ישראל, ומיטיבה עם דרך החישוב של הגמלה הניתנת להן בגין ילדיהן. אבל אני לא רוצה לפרט את החוק, כדי שלא יהיה מצב שאני מפרט מצד אחד, ומצד שני עולה חברת הכנסת תמר גוז'נסקי וחוזרת, לפי הזכות העומדת לרשותה בתקנון.

אדוני היושב-ראש, אני מבין שצריך קודם להצביע ואחר כך לאפשר לה לדבר.

היו"ר ד' שילנסקי:

אחרי הקריאה השנייה.

עמיר פרץ (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

לכן אני מבקש מחברי הכנסת לאשר את הצעת החוק, מתוך אמון ביושב-ראש האומר לכם שהחוק הזה בא לשפר בעניין הגמלה לאלמנות במדינת ישראל. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, יש פה רק סעיף אחד. מי בעד התיקון לפי הסעיף הזה?

הצבעה מס' 14

בעד סעיף 1 – 15

נגד – אין

נמנעים – אין

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

15 בעד, אין נגד ואין נמנעים. אני קובע שהצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 92), התשנ"ד–1994, נתקבלה בקריאה שנייה.

חברת הכנסת תמר גוז'נסקי מוזמנת לבמה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, קודם כול אני רוצה להודות לפעילות של ארגון אלמנות שאירים, שהסבו את תשומת לבי לבעיה ולקיפוח שהיה עד לחקיקת החוק הזה.

הקיפוח היה, שהגמלה, גמלת השאירים, שולמה רק עבור הילד הראשון והשני, ואם איתרע מזלה של האלמנה והיו לה יותר משני ילדים, היא קיבלה אותה גמלה. לכן, אלמנות השאירים העלו בפני את הבעיה וביקשו לדאוג שכל ילד יהיה זכאי לקצבת שאירים. מכאן נולד הרעיון, נולדה המחשבה, להגיש את הצעת החוק הזאת. אני חושבת שבזה אנחנו משרתים קבוצה חברתית ששרויה במיוחד בתנאים כלכליים וחברתיים קשים, ואני מקווה שהסיוע הזה יעזור לגדל ילדים שישתלבו בחברה הישראלית.

אני רוצה להודות לחברי הכנסת שהיו יחד אתי בין יוזמי החוק: תופיק זייד, זיכרוננו לברכה, האשם מחאמיד, ענת מאור, אברהם יחזקאל, וכן חברי הכנסת שאול עמור ויגאל ביבי, שהגישו הצעת חוק דומה, והצעות החוק האלה אוחדו.

אני רוצה להודות ליושב-ראש ועדת העבודה והרווחה של הכנסת, שלמרות התנגדות האוצר בשלבי החקיקה הראשונים, תמך בהצעת החוק הזאת, וכן לעובדי הביטוח הלאומי, שנתנו גם כן את דעתם ואת עזרתם לחקיקת החוק הזה.

אני חושבת שאומר לא רק את דעתי אלא את דעתם של כל חברי ועדת העבודה והרווחה, שיושב-ראש הוועדה, שעובר עכשיו לתפקיד ציבורי חשוב אחר, מילא בשנתיים האלה תפקיד מכריע בקידום נושאים חברתיים בתוך הוועדה, מתוך נאמנות לציבור, לציבור העובדים, לציבור זכאי הביטוח הלאומי, למקופחים, לנכים, והוא גם עשה זאת בתנאים של עימותים רבים עם משרד האוצר. אני מקווה מאוד שהוועדה תעשה בשנתיים הבאות לא פחות משעשתה בשנתיים האחרונות, ואני מאחלת לחבר הכנסת עמיר פרץ הצלחה בעבודתו הציבורית. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, לפני ההצבעה בקריאה שלישית אני רוצה לציין, שלחבר הכנסת המנוח תופיק זייד היו בוודאי הרבה ויכוחים בבניין הזה. יש תומכים, יש מתנגדים, זה חלק מהדמוקרטיה. עצם קבלת החוק הזה, שחבר הכנסת תופיק זייד הוא אחד השותפים לו, אני חושב שעל דעת כל חברי הכנסת, מכל המפלגות ומכל הכיוונים, אנו יכולים לציין ולומר למשפחתו של חבר הכנסת תופיק זייד, שזו אכן יפה מאוד במצבת הזיכרון שלו. מצבת זיכרון אינה תמיד אבן פיסיית; הנה, זמן קצר לאחר פטירתו אנו מאשרים חוק שהוא היה אחד מיוזמיו.

חברי הכנסת, הפעלתי את הלוח להצבעה בקריאה שלישית. נא להצביע.

בעד החוק – 14

נגד – אין

נמנעים – אין

חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 92), התשנ"ד–1994, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

14 בעד, ללא מתנגדים וללא נמנעים, אני קובע שחוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 92), התשנ"ד–1994 נתקבל בקריאה שלישית.

הסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק הרופאים הווטרינרים (תיקון), התשנ"ד–1994, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. יציג את החוק יושב-ראש ועדת החינוך והתרבות. אינני רואה אותו. אולי יוזם ההצעה, חבר הכנסת אברהם פורז, מוכן להציג את החוק – גם הוא איננו. אנחנו לא נבטל את החוק. ועדה ישבה ועבדה, ודאי יש פה איזו אי-הבנה מצד יושב-ראש ועדת החינוך והתרבות.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני אמלא את הזמן עד שהוא יבוא. יש לי הסתייגות.

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו ניגש לחוק הבא. אדוני יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, יש לך שני חוקים. אני קורא אותך רק לחוק הראשון. לאיזה חוק יש הכי פחות הסתייגויות?

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני רוצה שלוש דקות להתארגן.

היו"ר ד' שילנסקי:

אבל אני רוצה למלא את הזמן.

יוסף בא-גד (מולדת):

יש לי הסתייגות לחוק הרופאים הווטרינרים.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת צוקר, אתה מוכן?

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני אנסה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת בא-גד, אי-אפשר שתביא את ההסתייגות לפני שהביאו את החוק. אולי ישכנע אותך מציג החוק? אתה הרי תמיד ניתן לשכנוע. בבקשה, חבר הכנסת צוקר, תעלה על הבמה.

הצעת חוק כרטיסי חיוב (תיקון), התשנ"ד-1994

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: הצעת חוק כרטיסי חיוב (תיקון מס' 2). יביא את הצעת החוק יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר הכנסת דדי צוקר. בבקשה.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית הצעת חוק שתחילתה ביוזמה ממשלתית. אעמוד על הוויכוח העיקרי שהיה בוועדה בקשר לאותה הצעת חוק, וגם ההסתייגויות ברובן עוסקות באותו נושא. אבהיר, אדוני היושב-ראש, על מה היו חילוקי הדעות.

הצעת החוק הזו נועדה לעשות מעשה צרכני, מבחינה של מדיניות צרכנית, ולהגן על לקוח שרכש מצרכים באמצעות כרטיס אשראי והעסקה לא התממשה. במה דברים אמורים? לעתים אדם רוכש מצרך, הוא רוכש מוצר חשמלי בכרטיס אשראי, והמוצר לא סופק לו, בין משום מעשה כלשהו של הספק, בין משום פשיטת רגל, קשיים כלכליים וכו'. בשנים האחרונות קרו הרבה מאוד מקרים כאלה. במקרה כזה, הלקוח ששילם בכרטיס אשראי תמורת אותו מוצר, שבסופו של דבר לא סופק לו, יהיה

חייב לשלם את התשלומים עד תומם. כלומר, רכשת מקרר, לא קיבלת את המקרר, אבל אם הרכישה נעשתה באמצעות כרטיס אשראי תצטרך לשלם 12 או 24 תשלומים, כפי שסוכם בינך לבין חברת האשראי. תצטרך לשלם את מחיר המקרר כולו.

היו"ר ד' שילנסקי:

סליחה, על מנת למנוע ספק, אני מבקש להודיע לחבר הכנסת פורז שהיה שינוי בסדר. חוק הרופאים הווטרינרים יבוא אחרי חוק כרטיסי חיוב. אתה מביא את חוק הרופאים הווטרינרים?

אברהם פורז (מרצ):

אני אביא את הצעת החוק.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני ביקשתי להודיע לך, מפני שיש לך הסתייגות לחוק הזה. לא ידעתי שאתה מביא את חוק הרופאים הווטרינרים.

אתה היום בעל שמחה, ותמיד צריך לתת יחס מיוחד למי שמנצח ומרוויח.

חבר הכנסת צוקר, בבקשה.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אם אדם רכש מקרר ולא קיבל אותו, בגלל אופי העסקה בין הרוכש ובין חברת האשראי ובין הספק, הוא יהיה חייב לשלם את התשלומים עד תומם. מדוע קורה מקרה מוזר כזה? הסתבר דבר, שלמרבית חברי הוועדה לא היה ידוע, אם כי הוא נהוג זה שנים. אם אתה, אדוני היושב-ראש, או אני או מי מהיושבים באולם רוכש מוצר באמצעות כרטיס אשראי, ברוב המקרים הוא עושה עסקה משולשת – בין הספק ובין חברת האשראי ובין הלקוח. אם הלכת לרכוש מקרר, עשית עסקה לא רק עם ספק המקרר, עשית עסקה גם עם מי שהנפיק את כרטיס האשראי, משום שהספק עשה גם הוא עסקה עם ספק האשראי. אם אני רוכש מקרר, יש עסקה גם בין הספק ובין חברת האשראי, חברת האשראי שילמה את כל מחיר המקרר, והלקוח משלם לחברת האשראי. זה המשולש שבעסקה. ולכן אם הלקוח לא מקבל את המקרר, הוא ממשיך לשלם את 12 התשלומים שהתחייב להם, שכן העסקה היא בינו לבין חברת האשראי ולא בינו לבין הספק. זאת הנקודה החשובה: העסקה היא בין הלקוח ובין חברת האשראי, לא בינו לבין ספק המקררים. כך קורה שאת חברת האשראי, ומבחינתה בצדק, לא מעניין אם קיבלת את המקרר או לא. התחייבת לשלם 12 תשלומים, שלם 12 תשלומים. חברת האשראי כבר שילמה לספק. התברר שבתוכניות שונות של המנפיקים נוצרה סכנה מן הסוג הזה. בעיה קשה מאוד.

באה הממשלה ובא הרוב בוועדת החוקה ואמרו את הדבר הבא: אם רכשת מוצר – נמשיך להשתמש בדוגמת המקרר – ולא קיבלת אותו, תהיה לך הזכות להפסיק את התשלומים לחברת האשראי. למה? כי לא קיבלת את המוצר, כי העסקה לא הושלמה, היא לא התקיימה.

מובן שלכך היתה התנגדות גדולה של חברות האשראי. הן באו ואמרו: סליחה, מה אתם רוצים מאתנו? אנחנו נהגנו כך עד היום, אדם התחייב לתת לנו 12 תשלומים, מה אתם רוצים מאתנו? אמרנו לחברות האשראי, שאתן התקיים ויכוח ארוך מאוד: סליחה, חברים יקרים, לכו ובדקו את הספק, לכו ובדקו את הביטחונות שלו, לכו ובדקו אם הוא מסוגל למלא את תפקידו, תבדקו את מצבו הכספי, את הרזרבות הכספיות שלו, את מצבו הכלכלי, אם הוא איתן או איננו איתן. אם תחליטו שאתם לא עובדים אתו – אל תעבדו אתו; אבל משעה שאתם עובדים אתו, אתם חייבים גם "לבטח" את הלקוח.

על כך היה עיקר הוויכוח בוועדה, והחלטנו, כעיקרון צרכני, להתערב בשוק הזה. כאן יש לי מחלוקת עם ידיד, חבר הכנסת אברהם פורז. החלטנו להתערב ולומר, שלא ייתכן שידיהן של חברות האשראי יישארו בכיסו של הלקוח באופן קבוע, בלי קשר לשאלה אם העסקה התבצעה או לא התבצעה, רק משום שהעסקה היא עסקה משולשת. ולא ייתכן שמשום שהיד שלהן היא בכיסו של הלקוח באופן קבוע, כי זה החוזה בין הצרכן ובין חברת האשראי, היא תוכל להמשיך ולגבות ממנו כספים גם אם העסקה לא התבצעה כלל.

יש הסתייגות של חבר הכנסת פורז לעניין זה, אני מניח שמטעמים כלכליים, מטעמים של אי-התערבות בשוק. חבר הכנסת פורז, אני חושב שאסור לראות את ההקשר כהקשר כלכלי אלא כחקיקה צרכנית מובהקת. אם חברת אשראי תבחר שלא לקיים קשרים עם ספק מסוים, היא לא תקיים קשרים עם אותו ספק. אם היא תרצה להעלות את הריבית שהיא גובה על האשראי שהיא נותנת, כך היא בוודאי תאמר; סליחה, בתחרות הקיימת היום בשוק אני לא מודאג מהדבר הזה. יש שתי חברות גדולות, שתיים קטנות, אחת מהן נכנסת ביתר תנופה לשוק, ולכן אינני מוטרד מהחשש שמא חברה מסוימת תעלה את הריבית.

בשם העיקרון הצרכני הזה, אני מבקש לאשר את הצעת החוק. יש בחוק עוד כמה פרטים שעליהם לא עמדתי, התייחסתי לנושא העיקרי שהיה במחלוקת בוועדה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

חברי הכנסת, ניגש להסתייגויות. נראה מי המסתייגים. יש הסתייגויות של חברי הכנסת אברהם פורז ורון נחמן. חבר הכנסת רון נחמן איננו. חבר הכנסת פורז, בבקשה, תואיל בטובך לעלות לדוכן.

חבר הכנסת פורז, כשאתה עומד על הדוכן תואיל להמתין דקה. אחרי ההצבעה שהיתה בתחילת הישיבה על בחירת נציג הכנסת לוועדת המינויים לשופטים, עליית עכשיו בפעם הראשונה על הבמה, ומן הטעם הטוב ומן הדין ומן הצדק שאברך אותך ואגיד לך שנבחרת לתפקיד שהוא, הייתי אומר, הכי

עדין והכי חשוב במדינת ישראל. זכיתי לייצג את הכנסת כ-12 שנה בוועדת המינויים לשופטים, ואני יודע עד כמה הוועדה חשובה. אני יודע כמה פניות יהיו אליך, פניות לגיטימיות של אנשים שממליצים או מתנגדים. תשקיע בזה הרבה עבודה. זו עבודה רבה למי שרוצה למלא את חובתו. כאן הצביעו ותמכו בך חברים מכל המפלגות. ראית שחברים באופוזיציה הודיעו ברבים כמה פעמים שכולם תומכים בך.

דע לך שאתה צריך למנות אנשים שיכולים לפסוק מי ילך למאסר עולם ומי ילך הביתה, מי שדד את כבשת הרש ועם מי הצדק. יהיה השם בעזרך. אתה ידוע כאן, גם בין היריבים הפוליטיים, כאדם הגון ומוסרי. אתה זקוק להרבה חסדי שמים על מנת למלא את התפקיד הזה. יהיה לך לברכה, ונהיה כולנו גאים בנציג ששלחנו לוועדה.

אברהם פורז (מרצ):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להודות לך על האיחולים. אני רוצה לומר שיש שני דברים חשובים. הראשון, אני לא לבדי בוועדה. הוועדה מונה כמה חברים חשובים, שני שרים, שני נציגים של לשכת עורכי-הדין, שלושה שופטים של בית-המשפט העליון. כך שאני מקווה, שאם אחד מאתנו יעשה טעות, אחרים יתקנו. אבל, ידוע לי שלפעמים ההכרעות נופלות על חודו של קול, והאחריות היא גדולה. אחד הדברים שיעזרו לי, אני עורך-דין, ובמשך הרבה מאוד שנים עבדתי באופן מעשי בעריכת-דין, חלק מהמועמדים יהיו בוודאי מוכרים לי באופן אישי, כך שאדע אם הם טובים אם לא. חוץ מזה, לוועדה הזאת יש ועדת משנה שמראיינת מועמדים. אני מקווה לעשות את זה על הצד הטוב ביותר.

אני רוצה עוד לומר לידיעת הכנסת, שזו מעין רוטציה. השר אמנון רובינשטיין, שכיהן עד היום בוועדה למינוי שופטים, מפנה מקומו בוועדה. במקומו יתמנה שר ממפלגת העבודה, ואני בא מטעם הכנסת. זו בעצם מעין רוטציה עם השר אמנון רובינשטיין.

אני מודה על האיחולים וגם על המחמאות.

רבותי חברי הכנסת, אני רואה בעסקה באמצעות כרטיס אשראי בעצם עסקת אשראי רגילה, אלא שבמקום שאדם ילך לבנק, ייקח הלוואה וישלם, זה נעשה בדרך יותר פשוטה – הוא הולך לחנות, קונה, ובעצם מקבל אשראי. פה נפרדות הדרכים שלי מדרכיו של ידידי יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, דדי צוקר. אינני רוצה להכניס לעסקה הזאת שום דבר מעבר לזה. כאשר אני לוקח הלוואה בבנק, וברוב טיפשותי אני עושה עסקה כושלת, קונה מוצר פגום או נותן את הכסף תמורת מוצר שאחר כך לא מספקים לי, אני לא יכול לחזור אל הבנק ולהגיד: לקחתי הלוואה ועשיתי שטויות. אני לא יכול לומר את זה. מה שמציע הרוב בוועדת החוקה הוא, שאפשר יהיה לבוא ולומר לבנק: אני השתמשתי לא טוב בכסף שלכם, תשלמו.

הלב תמיד עם הצרכן, הלב תמיד עם זה שקנה בכרטיס אשראי ולא סיפקו לו או רימו אותו או סידרו אותו. אבל, כאשר אנחנו מחליטים שבמקרה כזה האיש הזה לא יצטרך לשלם את יתר התשלומים, משהו כן משלם. ומי שמשלם הוא כלל מחזיקי כרטיסי האשראי. השירות הזה בעיקרון הולך להתייקר, משום שבאיזה מקום, הצעת הרוב בוועדה הופכת את כלל מחזיקי כרטיסי האשראי לערבים הדדית לכולם; למין חברה שבה האחד עוזר לאחר, מין קולקטיב. ואני, עם כל הכבוד, לא מקבל את הקונצפציה הזאת.

אדם הולך לקנות משהו, זה כאילו שולם במזומן. כשאתה הולך לקנות מכשיר טלוויזיה, חתמת על כרטיס אשראי – כאילו נתת כסף מזומן באותה חנות. תיזהר. כלל ידוע הוא: ייזהר הקונה. אני לא רוצה להפוך את כל מחזיקי כרטיסי האשראי לערבים לאותו טיפוש שלא נזהר. אם ידעו אנשים שאפשר לבטל, יהיו ביטולים, העסק הזה בסופו של דבר יכביד על חברות כרטיסי האשראי, ואנחנו, הקונים הזהירים, שנזהרים ולא חותמים סתם, בסופו של דבר נשלם על הטעויות האלה.

אני חושב שקונצפטואלית זה לא נכון לשלם על הטעויות האלה. לכן, נאמן לקונצפציה שכרטיס אשראי הוא כאילו לקחת הלוואה בבנק ולא מעניין את הבנק מה עשית עם הכסף, אני מציע לבטל את הסעיף. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני מבקש להשיב על ההסתייגות של חבר הכנסת פורז.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד צוקר.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני מבקש להזכיר לכנסת, שהונח על שולחן הכנסת גיליון תיקונים להצעת חוק כרטיסי חיוב.

לגופו של דבר, לגבי דבריו של חברי, חבר הכנסת פורז, אומר כך: זה איננו דומה לעסקה עם בנק. חזרתי והדגשתי, מדובר בעסקה משולשת. עניין זה איננו ידוע למרבית הצרכנים. לא מדובר בעסקה ביני לבין הספק. תמיד מדובר בעסקה ביני לבין חברת האשראי, כאשר את המוצר אני מקבל מהספק ועסקת האשראי היא בין הספק ובין חברת האשראי. לא ייתכן שצרכנים יסבלו כתוצאה מהעובדה שחברת האשראי חתומה אתי על חוזה קבוע, ובו ידה תחובה לתוך כיסי באופן פרמננטי, בלתי מופסק ובלתי מופרע על-ידי איש.

ולכן, בגלל ההבדל בין זה לבין עסקת שיקים רגילה, מציעה הממשלה ומציעה ועדת החוקה, שייזהר הבנק כאשר הוא חותם על עסקה עם ספקים. יבדוק את הספק, יראה מי הוא, יראה את מצבו, ורק אז יחליט שהוא נכנס אתו לעסקה כלשהי.

מן הטעמים הללו אני מבקש לדחות את ההסתייגות ולהצביע בעד החוק. תודה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, לסעיפים 1 עד 3 אין הסתייגויות. מי בעד?

הצבעה 16

בעד סעיפים 1-3 – 13

נגד – אין

נמנעים – אין

סעיפים 1-3 נתקבלו.

היו"ר ד' שילנסקי:

13 בעד, אין נגד, אין נמנעים. סעיפים 1 עד 3 נתקבלו.

לסעיף 4 יש הסתייגות של חברי הכנסת פורז ונחמן. אני מעמיד אותה להצבעה.

הצבעה מס' 17

בעד התיקון של חברי הכנסת א' פורז ור' נחמן לסעיף 4 – 3

נגד – 10

נמנעים – 1

התיקון של חברי הכנסת א' פורז ור' נחמן לסעיף 4 לא נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

שלושה בעד, עשרה נגד, אחד נמנע. ההסתייגות לא נתקבלה. חבר הכנסת אברהם פורז, אנחנו כולנו איחלנו לך הצלחה בתפקידך החדש ומאחלים לך ששם תצליח לשכנע יותר מאשר פה.

אני מעמיד את סעיף 4 כהצעת הוועדה.

הצבעה מס' 18

בעד סעיף 4, כהצעת הוועדה – 14

נגד – אין

נמנעים – 1

סעיף 4, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

בעד סעיף 4 כהצעת הוועדה – 14, נגד – אין, נמנעים – 1. סעיף 4, כהצעת הוועדה, נתקבל.

אני עובר לסעיף 5. לסעיף 5 אין הסתייגויות. מי בעד סעיף 5?

הצבעה מס' 19

בעד סעיף 5 – 17

נגד – אין

נמנעים – אין

סעיף 5 נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

בעד סעיף 5 – 17, נגד אין, נמנעים אין. סעיף 5 נתקבל.

חבר הכנסת דוד מגן ביטל את ההסתייגויות לסעיפים 7-6. נצביע על סעיפים 7-6.

הצבעה מס' 20

בעד סעיפים 7-6 – 15

נגד – אין

נמנעים – אין

סעיפים 7-6 נתקבלו.

היו"ר ד' שילנסקי:

15 בעד, אין נגד ואין נמנעים. סעיפים 7-6 נתקבלו.

חברי הכנסת, צירפו גיליון תיקונים. מי בעד גיליון התיקונים, כהצעת הוועדה?

הצבעה 21

בעד גיליון התיקונים – 17

נגד – 1

נמנעים – אין

גיליון התיקונים נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

17 בעד, אחד נגד, אין נמנעים. אני קובע שגיליון התיקונים נתקבל.

אני מבקש להפנות את תשומת לב העוסקים בלוח ההצבעות, שצריך ללחוץ כמה פעמים כדי לאפס את הלוח.

נצביע בקריאה שלישית.

הצבעה מס' 22

בעד החוק – 20

נגד – 1

נמנעים – אין

חוק כרטיסי חיוב (תיקון), התשנ"ד–1994, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני קובע שחוק כרטיסי חיוב (תיקון), התשנ"ד–1994, נתקבל ברוב של 20 בעד, אחד נגד וללא נמנעים.

הצעת חוק הרופאים הווטרינרים (תיקון), התשנ"ד–1994

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו חוזרים להצעת חוק שעשינו בה איזו הפסקה, הצעת חוק הרופאים הווטרינרים (תיקון), התשנ"ד–1994. חבר הכנסת אברהם פורז יביא את החוק בשם ועדת החינוך והתרבות.

אברהם פורז (בשם ועדת החינוך והתרבות):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מדובר בעניין קצר. נתבקשתי על-ידי יושב-ראש ועדת החינוך של הכנסת, חבר הכנסת אברהם בורג, להביא בשם ועדת החינוך והתרבות את הצעת חוק הרופאים הווטרינרים (תיקון). מטרת הצעת החוק להגדיר מחדש בצורה טובה יותר את שליחותו של הרופא הווטרינר. בשעתה התקבלה הסתייגות לחוק הרופאים הווטרינרים ונכנסה הגדרה לא שלמה. פרופסור ארנון שמשוני, מנהל השירותים הווטרינריים במשרד החקלאות, הציע הגדרה טובה יותר.

שיפרנו אותה עוד יותר בוועדה. והרי אנחנו מביאים לפני המליאה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את ההגדרה המשופצת והמשופרת של חוק הרופאים הווטרינרים.

בהזדמנות זו אני רוצה להזכיר לכנסת, שבשבוע שעבר עברה פה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית הצעת חוק, שבעיני היא חשובה מאוד, הצעה שמסדירה את נושא הניסויים בבעלי חיים – חוק צער בעלי חיים (ניסויים בבעלי חיים). מדובר בהצעת חוק שוועדת החינוך והתרבות עבדה עליה כשש שנים. והזכרתי באותה ישיבה – כי גם אז הגשתי את הצעת החוק בשם ועדת החינוך והתרבות – את אלה שתרמו תרומה גדולה לאותו חוק. אבל, לצערי הרב, שכחתי שני שמות, ומדובר באנשים שתרומתם חשובה מאוד. האחד הוא חבר הכנסת לשעבר מיכאל בר-זהר, שהיה יושב-ראש ועדת החינוך והתרבות, והוא הביא את הצעת החוק משלב הקריאה המוקדמת עד לשלב הקריאה הראשונה, והקדיש לעניין הזה הרבה זמן ומאמץ, ועל כך נתונה לו תודתי. שכחתי להזכיר גם את ד"ר אנדרי מנשה, וטרינר, שהוא המנכ"ל של אגודת "נח", ארגון הגג של הארגונים שמטרתם להגן על בעלי חיים, וגם הוא ראוי לברכה על תרומתו הגדולה לחוק צער בעלי חיים (ניסויים בבעלי חיים).

אולם, כאמור, אנחנו עוסקים פה בתיקון הגדרת שליחות הרופא הווטרינר, ואני מבקש מהכנסת לאשר את החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

הסתייגות של חבר הכנסת מאיר שטרית. חבר הכנסת שטרית אינו נוכח. יש לו הסתייגות לשם החוק ולסעיף 1.

הסתייגות של חבר הכנסת הרב יוסף בא-גד, בבקשה.

יוסף בא-גד (מולדת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מסכים לחוק. הגשתי רק הסתייגות אחת, וההסתייגות אומרת: שליחותו של הרופא הווטרינר תבוצע ברוח מצוות תורת ישראל, תוך הקפדה על מניעת צער בעלי חיים.

יש היום סילוף, כאילו יש מי שדואגים לחיות ולבעלי חיים, והם יותר הומניים, ואילו האחרים מזלזלים בעניין הזה. ואני הגשתי את התיקון כדי להדגיש שההיפך הוא הנכון. אומרת הגמרא במסכת בבא מציעא, דף ל"ב, עמוד א' ועמוד ב', דברים ברורים. הגמרא מביאה שורה שלמה של הוכחות, שמניעת צער בעלי חיים היא מצווה מדאורייתא, מצווה מהתורה. וניקח רק דוגמה אחת, בגלל הזמן הקצר.

תא שמע, אוהב לפרוק ושונא לטעון, מה יהיה הדין אם נפגשים עם שני בני אדם, מגיע אוהב שלך, ידיד שלך עם חמור עמוס סחורה, ובוודאי הלב אומר: לפרוק. לידו מגיע שונא שלך, שצריך לטעון את

הסחורה. אז ודאי הלב אומר, היות שכאן שני דברים: גם אוהב, אני אוהב את האוהב יותר, גם אוהב עם חמור עמוס, לפרוק זה יותר חשוב, ואילו השונא – שיחכה, הוא גם שונא שלי ואני גם צריך לטעון, מה בוער? אומרת הגמרא: מצווה בשונא – בניגוד להיגיון, מצווה להקדים את השונא. למה? כדי לכוף יצרו, כדי להכריח בן-אדם שילך נגד היצר הרע, נגד יצרו, שהיצר אוהב יותר לדאוג לאוהב, אומרת התורה: תלך קודם לשונא. שואלת הגמרא: ואי סלקא דעתך צער בעלי חיים דאורייתא הא עדיף, עומדת בהמה שצריך לפרוק את הסחורה ממנה, רחמנות, אפילו הכי כדי לכוף את יצרו עדיף.

יש פה כלל גדול. דבר אחד בלבד מבטל צער בעלי חיים, שהוא מדאורייתא, זו אהבת האדם. יש היום שמעדיפים את אהבת החיות יותר מאהבת האדם. אצלם לדאוג לכלב ולחתול חשוב יותר מאשר לדאוג לבני אדם, וזה הסילוף הגדול שבדורנו.

ואם מותר, כבוד היושב-ראש, להעיר נקודה רגישה. האומה השווייצרית, שהחזירה לגבול ילדים יהודים שהצליחו לברוח מגרמניה, אותה אומה שאוסרת לשחוט בשווייצריה בגלל צער בעלי חיים, לא היה אכפת לה שחיתת ילדים יהודים ואותם הפקירו לגרמנים. זו האשמה חמורה, ואני אחראי לכך. הם מכסים את הכלבים והחתולים בבגדי חורף, אבל להפקיר ילדים יהודים הם הפקירו, וזו הסכנה.

לכן, אני רוצה לסיים ולומר: "כי יקרא קן צפור לפניך – – – שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך". אל תיתן לאם לראות איך לוקחים את הגוזלים, או "שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו" – תראו לי עוד תורה אחת בעולם, שאומרת שיש לרחם ולתת לאם שבעת ימים, לא לשחוט, שהיא תיהנה ותוכל להיניק את העגל. או: "אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" – הפרה בתל-אביב והעגל בירושלים, אם אני שוחט את העגל באותו יום, הפרה לא יודעת. איך הלב שלך נותן לך, אם אתה יודע שזה פרה ועגלה?

לכן, אני באתי להדגיש עוד הפעם את מה שאמרתי: אני בעד חוק הרופאים הווטרינרים, אני בעד ניסויי בבעלי חיים בצורה מבוקרת ועדינה, אבל בתנאי שכל זה יבוצע ברוח מצוות תורת ישראל, צער בעלי חיים דאורייתא, וזה היסוד, ולא זיוף הומני, שמפקירים בני אדם ודואגים לבעלי החיים, וזה מה שקורה בדורנו. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

ובכן, חברי הכנסת, תמו ההסתייגויות, ניגש להצבעה, ונצביע בהרמת ידיים, זה ילך יותר מהר.

לשם החוק הסתייגות של חבר הכנסת מאיר שטרית. אני מעמידה להצבעה.

הצבעה

בעד – מיעוט

נגד – רוב

התיקון של חבר הכנסת מ' שטרית לשם החוק לא נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

רבותי, המצב היה אחד מול אחד. אני מפנה את תשומת לבכם. יכלה להתקבל ההסתייגות לשם החוק, אם לא היה שינוי. שני הצדדים לא היו עירניים. אמרתי: הצבעה בהרמת ידיים הולכת יותר מהר.

אני מעמיד להצבעה את שם החוק, כהצעת הוועדה.

הצבעה

בעד שם החוק, כהצעת הוועדה – רוב

נגד – מיעוט

שם החוק, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

שם החוק, כהצעת הוועדה, נתקבל.

לסעיף 1 הסתייגות של חבר הכנסת מאיר שטרית. אני מעמידה להצבעה.

הצבעה

בעד התיקון של חבר הכנסת מ' שטרית לסעיף 1 – מיעוט

נגד – רוב

התיקון של חבר הכנסת מ' שטרית לסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

ההסתייגות לא התקבלה.

לסעיף 1 יש עוד הסתייגות, של חבר הכנסת יוסף בא-גד. אני מעמידה להצבעה.

הצבעה

בעד התיקון של חבר הכנסת י' בא-גד לסעיף 1 – מיעוט

נגד – רוב

התיקון של חבר הכנסת י' בא-גד לסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

ההסתייגות של חבר הכנסת בא-גד לא נתקבלה.

אני מעמיד להצבעה את סעיף 1, כהצעת הוועדה.

הצבעה

בעד סעיף 1, כהצעת הוועדה – רוב

נגד – מיעוט

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

אני מעמיד להצבעה בקריאה שלישית את חוק הרופאים הווטרינרים (תיקון), התשנ"ד-1994.

הצבעה

בעד החוק – רוב

נגד – אין

חוק הרופאים הווטרינרים (תיקון), התשנ"ד-1994, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

החוק התקבל גם בקריאה שלישית.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ד' שילנסקי:

לפני שנעבור לסעיף הבא בסדר-היום, הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: בית-החולים הפסיכיאטרי טלביה.

עוד הונחו, לקריאה שנייה ולקריאה שלישית: הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 8), התשנ"ד-1994, שהחזירה ועדת החוקה, חוק ומשפט; והצעת חוק חינוך ממלכתי (תיקון מס' 4), התשנ"ד-1994, שהחזירה ועדת החינוך והתרבות. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה.

הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 39) (חלק מקדמי וחלק כללי), התשנ"ד-1994 (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו עוברים להצעת חוק העונשין (תיקון מס' 39) (חלק מקדמי וחלק כללי), התשנ"ד-1994, קריאה שנייה וקריאה שלישית. אני מזמין את יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט לפתוח את הדיון, אחר כך חבר הכנסת דן מרידור יביא את פירוט החוק.

אני רוצה לומר, שמאחר שבעוד עשר דקות יחליפו אותי, ואינני בטוח כל כך אם מי שיבוא במקומי יהיה כבר בתוך העניין – אני ברוטציה – לכן אני רוצה כבר בשלב זה להציע, ואם לא תהיה התנגדות זה יתקבל, שאת ההסתייגויות יביאו במרוכז.

דן תיכון (הליכוד):

יש הרבה הסתייגויות?

היו"ר ד' שילנסקי:

הרבה מאוד. ואם לא יביאו אותן במרוכז, ישבו עם החוק הזה אולי עד הבוקר. אני מבין שיש הסכמה.

אדוני יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, בבקשה.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנחנו עומדים לסיים היום עבודת ענק של צוות משפטיים גדול מאוד, תיכף אנקוב בשמות חלקם, אני מקווה כולם, ואני מקווה שלא אשמיט שום שם; עבודת ענק שנמשכה שנים ועסקה בשני חלקים של דיני העונשין, בחלק המקדמי ובחלק הכללי של דיני העונשין של מדינת ישראל. העבודה במשרד המשפטים החלה לפני כארבע שנים, בניצוחו של שר המשפטים הקודם, חבר הכנסת מרידור, ונמשכה בשנתיים האחרונות בניצוחו של שר המשפטים הנוכחי דוד ליבאי.

בעצם קדמה לעבודה הממשלתית, כמו להצעות חוק רבות, עבודה אקדמית מסועפת, גם ועדת-אגרנט, שעסקה בתחום הזה, והצעה מפורטת מאוד שעל-פיה עבדו שתי הממשלות, הקודמת והנוכחית, וועדת החוקה, חוק ומשפט, הצעת פלר-קרמניצר.

אינני בטוח שאמצא די מלים, מקצועיות ושאינן מקצועיות, כדי לשבח את העבודה של שני החברים הללו וכדי להודות להם באופן אישי ובשם הוועדה ובשם הכנסת, ובעצם בשם כל קהילת המשפטים שעוסקת בתחום דיני העונשין. אבל אני רוצה להודות לפרופסור פלר, שזאת אולי מן העבודות החשובות של חייו. ואם אומרים את זה על פרופסור פלר, הרי זה לא עניין של מה בכך, שכן הוא עשה כמה עבודות חשובות וגדולות בחייו, ואולי זאת אחת החשובות שבהן. עזר לידו הפרופסור קרמניצר, וגם לו מגיעים יותר שבחים מכפי שמצויים באמתתה.

בעולם האקדמי, פרט לשני החברים היקרים הללו, אני מבקש להודות בחום ומקרב לב על העבודה העצומה – אגב, בכל המקרים עבודה שאין תמורה בצדה, פרט לתמורה החשובה מכולן, זו התמורה שעניינה סיוע לחברה הישראלית – לפרופסור מירי גור-אריה, לפרופסור יורם שחר ולפרופסור אהרן אנקר. ליווה אותנו באופן שלצערי איננו מאפיין תמיד את לשכת עורכי-הדין, באופן שקדני מאוד, עורך-הדין אריה קמר, נציגה של לשכת עורכי-הדין. האגודה לזכויות האזרח תרמה פה את חלקה; המועצה הלאומית לשלום הילד, ועורכת-הדין תמר מורג, שעסקה יחד אתם בתחום הזה. תסלחו לי אם אני מרבה במחמאות ובשמחות, אבל באמת מדובר בעבודה עצומה שנמשכה שנים מספר. ובסיום אני מבקש להודות גם לעורכת-הדין רחל מלחי, שכבר איננה עובדת בכנסת, אבל עסקה בתחום הזה במשך שנים, ולעורכת-הדין דידי לחמן-מסר, היועצת המשפטית הנוכחית של ועדת החוקה, חוק ומשפט. ושוב, העבודה של שתיהן באמת לא תסולא בשום דבר. כל צוות הוועדה עסק בעניין הזה במשך זמן רב, ואני מבקש להודות גם לדורית ואג וגם לענת לוי על העבודה העצומה.

ובכן, מה אנחנו מביאים בפניכם? אנחנו מביאים קודיפיקציה, כינוס למסגרת, כתיבה על ספר ועריכה שיטתית והגיונית של דיני העונשין, כאשר בהצעה הזאת בעצם מגובשים עקרונות שפותחו הן בחקיקה, הן בפסיקה, הן בכתיבה האקדמית, בפסקי-דין. כל אלה גובשו לשני חלקים גדולים, מקיפים, שיטתיים, שיש בהם מכנים משותפים, יש בהם עקביות, יש בהם שיטתיות, בחלק הכללי ובחלק המקדמי.

חלק מהעקרונות הם עקרונות חשובים ביותר, עמוקים מבחינת המשמעויות שלהם בדיני העונשין, ומשקלם הוא קונסטיטוציוני, משקל נכבד וניכר, והם הותאמו לעקרונות הקונסטיטוציוניים הנוהגים במדינת ישראל ולהצעות חוק שעדיין לא הסתיים הדיון בהן, הצעת חוק החקיקה והצעת חוק הליכי חקיקה, הצעות חוק המונחות עתה על שולחנה של ועדת החוקה.

אדוני שר המשפטים, ההצעה הזאת איננה כוללת חלק גדול אחד, ונדמה לי שייטיב המשרד לעשות אם ישלם את העבודה בו, והוא החלק על דרכי ענישה. אני חושב שהחלק הזה טעון השלמה. מדינת ישראל איננה מן המדינות המתקדמות דווקא בתחום הזה של דרכי ענישה. היא מסורתית מדי, אולי שמרנית מדי, ואיננה מציעה את כל מגוון דרכי הענישה והטיפול שהעולם המערבי יודע להציע היום לעבריינים ולחברה עצמה.

לא אציין את כל העקרונות החשובים שבהצעת החוק הזאת. אסתפק בחמישה-שישה, ואשאיר את עיקר העבודה, אדוני היושב-ראש, למי שבעצם עשה מבחינת הכנסת את מרבית העבודה החשובה,

והוא חבר הכנסת מרידור. עזר על ידו חבר הכנסת יצחק לוי. שניהם היוו בעצם בפועל את ועדת המשנה שעבדה על ההצעה הזאת במשך כמעט שנה-וחצי. חבר הכנסת מרידור הוא זה שינמק את החוק הזה לפרטיו. רק מן הטעם שחבר הכנסת דן מרידור היה יושב-ראש ועדת המשנה, אולי לא יתאפשר לחבר הכנסת יצחק לוי לדבר באותה מידה ובאותה מידת הדגש, פרט להסתייגויות שלו. אבל גם לחבר הכנסת יצחק לוי אני מבקש להודות מקרב לב. אבל, מה הן התודות שלי לעומת התודות שאני מניח שכל העוסקים בדיני העונשין עוד יודו לו שנים הרבה, לו ולחבר הכנסת דן מרידור.

היו"ר ד' שילנסקי:

לחבר הכנסת יצחק לוי יש מספיק הסתייגויות והוא יהיה ראשון המסתייגים, כך שהוא יוכל לדבר. ואם יחסרו לו כמה דקות, הוא יקבל אותן אפילו מחוץ למסגרת התקנון. אמרת שהוא השקיע הרבה זמן ועבודה, ואנחנו תמיד צריכים לתת יחס מיוחד למי שמשקיע עבודה. כך שלא נקפח אותו.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני רוצה להדגיש רק כמה מן העקרונות החשובים שמופיעים בהצעת החוק הזאת: סעיפים 1 ו-3-מדגישים את העיקרון של ענישה רק על-פי חוק ולא למפרע. ירחיב על כך, כאמור, חבר הכנסת מרידור. חזקת החפות והוכחת האשמה מעבר לכל ספק סביר, סעיף 34כא, הן עוד אחד מן העקרונות שאנחנו מדגישים בהצעת החוק הזאת. ברוב המקרים הלכנו – הדגיש את זה חבר הכנסת מרידור במהלך כל הדיונים – בפרשנות החוק הפלילי, לטובתו של הנאשם. זה עיקרון שליווה אותנו בכל מהלך החקיקה.

יש כאן הסדרה מפורשת של כל צורות המחשבה הפלילית ואמירה מפורשת של דרישת אשם כבסיס להטלת אחריות בפלילים. חבר הכנסת מרידור, הייתי מבקש ממך להדגיש את התחום הזה. אלה סעיפים 20-22.

אנחנו הגדרנו מחדש את היחס בין מבצע העבירה לבין מסייע. לא אותו דין לגבי מסייע ולגבי מבצע העבירה. והעונש למסייע יהיה מעתה מחצית, על-פי הכתוב בסעיף 29, ולא עונש זהה לזה של המבצע עצמו.

כדי לעודד פטור עקב חרטה, בסעיפים 28 ו-34 אנחנו נותנים פטור עקב חרטה, גם של מנסה, גם של משדל, גם של המנסה לשדל וגם של המסייע.

ואולי מבחינה ציבורית החלק הפולמי ביותר, הוא ההסדרה המחודשת של ההגנות השונות, הצידוק, הכורח, הצורך. סביב הנושא הזה גם קשורות כמה סוגיות ציבוריות מעוררות מחלוקת. בסוגיה הזאת תהיינה גם כמה הסתייגויות.

עוד חידוש אחד שאני מבקש לציין הוא העובדה, שמעתה לא יהיה אפשר לקבוע עבירות או עונשים ללא אישורה של ועדה של הכנסת. עד היום זה היה אפשרי.

זהו רק חלק מן הים הרחב ומן ההקשרים המסועפים של הצעת החוק לתיקון דיני העונשין, שאותם יציג חבר הכנסת דן מרידור.

בתשובה על הסתייגות אחת, אבקש שחבר הכנסת יצחק לוי ינמק, וזוהי הגנה בסוגיה של חינוך. כשנגיע לעניין הזה, אעיר את תשומת לבו של היושב-ראש.

אני שוב מבקש להודות מאוד לחבר הכנסת דן מרידור על העבודה הרבה, עבודה של שנים, שהושקעה בחוק זה, ואבקש ממך להציג את הצעת החוק לפרטיה. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה גם לך.

חבר הכנסת דן מרידור, הבמה לרשותך.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, גברתי ורבותי חברי הכנסת, אני שמח לבוא אל הבית היום כדי להציג בקריאה שנייה, ואחריה בקריאה שלישית את הצעת חוק העונשין (חלק מקדמי וחלק כללי). הצעה זו הנחתי על שולחן הבית בהיותי שר המשפטים, לפני שנים מספר. מקורה, כפי שהזכיר יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, בדיוניה ובהמלצותיה של ועדת-אגרנט, ואחר כך בעבודתו של פרופסור פלר, בעזרתו ובשיתופו של פרופסור קרמניצר. ההצעות האלה לובנו במשרד המשפטים בעשרות שעות של דיונים עם פרופסור פלר, עם פרופסור קרמניצר ועם אנשי משרד המשפטים. גיבשנו את ההצעה והעברנו אותה לדיון בממשלה לפני שלוש שנים, וועדת השרים לענייני חקיקה אישרה אותה. היא הוגשה לכנסת, וזו אישרה אותה והעבירה אותה לוועדת החוקה, משם לוועדת המשנה ובחזרה לוועדת החוקה. היום היא חוזרת הנה אחרי שעות רבות מאוד של דיונים מעמיקים, בהשתתפות חברי הוועדה, יועצים מן האקדמיה וגופי ציבור שונים.

אינני מכיר הרבה הצעות חוק שזכו לטיפול כל כך יסודי וכל כך מפורט, שנדונו בהן אספקטים שונים גם תוך ויכוחים ערכיים וגם תוך ויכוחים משפטיים, ושהובאו בצורה כל כך מסודרת להכרעה; אני מקווה לסיום הדיון הערב הזה.

ירשה לי יושב-ראש הישיבה, וגם יושב-ראש הוועדה, לחזור ולהודות לכמה מן האנשים שנטלו חלק גדול בעבודה, אנשי משרד המשפטים שליוו אותנו מהתחלה – המשנה ליועץ המשפטי הגברת יהודית קרפ, הגברת גלוריה ויסמן, הגברת דליה איש-שלום; הגברת אלינער מזוז, קודם במשרד המשפטים ואחר כך במשרד המשטרה; הגברת חני כספי, מהפרקליטות הצבאית הראשית. תעמודנה על הברכה גם הגברת רחל מלחי, שעבדה אתנו בוועדת החוקה כל השנים, והגברת לחמן-מסר, שהחליפה אותה בחודשים האחרונים. יעמדו על הברכה פרופסור ש"ז פלר, פרופסור מרדכי קרמניצר, פרופסור מירי גור-אריה, פרופסור יורם שחר, פרופסור אהרן אנקר, נציגי לשכת עורכי-הדין,

ועורך-הדין קמר בראשם; האגודה לזכויות האזרח ועורכת-הדין דנה בריקסמן, המועצה הלאומית לשלום הילד ועורכת-הדין תמר מורג.

יורשה לי באופן אישי להוסיף ברכה אחת, לחברי וידידי חבר הכנסת הרב יצחק לוי, שזכיתי לעבוד אתו ביחד בוועדת המשנה שעסקה בעניין זה שעות רבות וימים רבים. לא רק שאני באופן אישי נהניתי מאוד מעבודתי עם המשפטן המובהק הזה ועם התרומה הגדולה שלו, אלא גם החוק עצמו יצא משובח יותר בגלל תרומתו של חבר הכנסת יצחק לוי, וראוי שיעמוד גם הוא על הברכה.

החשיבות הראשונה שאני רוצה להדגיש היא עצם הקודיפיקציה של החוק הפלילי. אנחנו מביאים כאן היום רק את החלק המקדמי והחלק הכללי. בצנרת מונח גם החלק הדין בדרכי ענישה, ואחר כך צריך לטפל בחלקים אחרים וגם בעבירות עצמן, כפי שהן מנוסחות בחוק העונשין.

אבל החוק הפלילי שלנו – שיסודו בפקודה משנת 1936, שקיבלה לבוש עברי בשנת 1984 – היה לא רק בפקודה או בחוק, אלא גם בעשרות ובמאות פסקי-דין. וכמו שבכל חוק רצוי מאוד שאנשים יוכלו לפתוח ספר ולחזות ולראות מה כתוב שם, קל וחומר בחוק הפלילי, שאנשים אמורים לפעול לפיו ויש סנקציה חמורה אם לא יפעלו לפיו. ולכן, החשיבות הראשונה היא הקודיפיקציה; חריטה על לוח אחד של כל הדינים המקדמיים והכלליים של חוקי העונשין המגובשים בחוק העונשין של היום ובחוקי עונשין אחרים. יש כאן שיטה, יש כאן סדר, יש כאן עריכה הגיונית, יש כאן לשון אחת, מונחים אחדים לכל החוק המוצע כאן.

אני מבקש להוסיף ציון אחד, שנראה לי שחשוב להדגיש אותו. אנחנו מחוקקים את החוק הזה ומביאים אותו לכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית לאחר שהתקבל בבית הזה, לפני למעלה משנתיים, חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו. אנחנו השתדלנו שהחקיקה הנוגעת במפורש לזכויות האדם, האדם הקורבן והאדם הנאשם, תעמוד באותם קני מידה שאנחנו מצוים בהם מכוח החוקה שלנו, כפי שהיא באה לידי ביטוי בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו. אנחנו מצוים להגן על הערכים האלה, חלקם מעוגנים פה גם בחוק הזה, מכיוון שהחוק שיתקבל היום יעבור אחרי כניסתו לתוקף של חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, החוק הזה יעמוד לביקורת שיפוטית. גם זה חידוש של החקיקה היום.

מעקרון החוקיות, עקרון יסוד המשפט הפלילי, נובע כי הענישה היא רק לפי חוק ולא למפרע. כתבנו את הדברים במפורש בסעיפים הראשונים של החוק. זהו עיקרון יסודי בדיני העונשין, עיקרון יסודי בזכויות האדם, עיקרון קונסטיטוציוני, שיש לו מקבילות בהצעות חוק שהובאו לכנסת אבל טרם התאשרו בהצעת חוק-יסוד: החקיקה ובהצעת חוק הליכי חקיקה.

קבענו גם, שכאשר דין מקל נכנס לתוקף, יחול הדין המקל ולא הדין המחמיר ששרר בעת ביצוע העבירה. הדברים האלה אמורים בסעיפים 4, 5 ו-6 לחוק דנן.

עקרון האשמה, עיקרון יסודי במשפט הפלילי, מובא כאן בסעיף 19, שבו קבענו את הצירוף של המצב הנפשי אל המצב העובדתי, אל עשיית המעשה. אדם מבצע עבירה רק אם עשה במחשבה פלילית, אלא אם נקבע כי מספיקה רשלנות או שזו עבירה מיוחדת מסוג אחריות קפידה, שאגיע אליה בהמשך.

קבענו כאן את חזקת החפות ואת חובת התביעה להוכיח אשמה מעבר לכל ספק סביר. בסעיף 34כא רבתי להצעה המונחת לפניכם, אנחנו אומרים: "לא יישא אדם באחריות פלילית לעבירה אלא אם היא הוכחה מעבר לספק סביר".

יש כאן שני כללים: הכלל הראשון הוא חזקת החפות, אדם חף מפשע אלא אם הוכח אחרת; והקביעה השנייה, החשובה לא פחות, היא הקביעה באשר למידת ההוכחה. מידת ההוכחה הנדרשת היא מעבר לספק סביר. לא חידשנו בזה, אבל כתבנו והעלינו בהצעת החוק את העיקרון החשוב הזה.

חידוש שהכנסנו מופיע בסעיף 34יז בהצעה שלפנינו, זהו תרגום עברי לרעיון שהובע בשפה הרומית: *de minimis non curat lex* – בעניינים חסרי חשיבות החוק אינו עוסק. כתבנו כאן: "לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה, אם, לאור טיבו של המעשה, נסיבותיו, תוצאותיו והאינטרס הציבורי, המעשה הוא קל ערך". יושם אל לב שגם עד היום היתה אפשרות ליועץ המשפטי לממשלה שלא להעמיד לדין כאשר לא היה עניין ציבורי. על הרבה מעשים קלי ערך לא עמדו נאשמים לדין מפני שלא היה בהם עניין ציבורי. אבל כל זה היה נתון לקביעתו של היועץ המשפטי לממשלה ולא היתה שום אפשרות לבית-המשפט לזכות מפני שהמעשה הוא קל ערך. משהובא העניין לבית-המשפט והוא מצא שנעברה עבירה, לא יכול היה לומר, בעברית של הרחוב: אל תטרטרו את האזרחים בשביל דברים שאין בהם שום חשיבות. מהיום ואילך זוהי קביעה נורמטיבית. הזכות של האדם שלא יועמד לדין בגין מעשה קל ערך איננה עוד עניין של שיקול דעת לתביעה הכללית אלא היא זכות שהשופט רשאי לזכות את הנאשם בגללה.

בהצעה שלפנינו יש סעיף הדין בפרשנות. שימו לב לסעיף 34כ, שאנחנו קובעים בו: "ניתן דין לפירושים סבירים אחדים לפי תכליתו, יוכרע העניין לפי הפירוש המקל ביותר עם מי שאמור לשאת באחריות הפלילית לפי אותו דין". אני רוצה להדגיש כמה נקודות לסעיף הזה. תורת הפרשנות מקבלת בשנים האחרונות ניסוח מחדש, כתיבה מחודשת, כתיבה אינטגרטיבית וכוללת לגבי דיני הפרשנות בכל שטחי המשפט. שני כרכים מספרו הגדול של פרופסור ברק כבר יצאו לאור, השלישי עומד לצאת בשבועות או בחודשים הקרובים, ועוד שניים ייתוספו עליהם.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת דן מרידור, למען הסדר הטוב אני רוצה להודיע לך, שלא יהיו אחר כך טענות, שבעוד שלוש דקות, אם סגן היושב-ראש חבר הכנסת סאלח טריף לא יבוא להחליף אותי – הוא יושב ורואה טלוויזיה – אני אכריז על הפסקה אפילו באמצע דברך.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש הוא המחליט.

היו"ר ד' שילנסקי:

אינני חייב לשבת כל פעם שעות רבות. בבקשה.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני רוצה לחזור לפרשנות, לא לדבריו של היושב-ראש, שאותם אינני מפרש, אלא לדברי החוקים השונים.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני אמרתי לך את זה, כי גם לי יש תוכניות משלי, גם אני רוצה לראות טלוויזיה.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני לא פוסק בשאלה, אדוני פוסק בה, ואנחנו מכבדים את הפסיקה שלו.

היו"ר ד' שילנסקי:

בבקשה.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

יש חשיבות רבה לכך שתהיה תורת פרשנות אחת, קוהרנטית, ולכן כתבנו כאן את המשפט הבא, הפותח במלים: "ניתן דין לפירושים סבירים אחדים לפי תכליתו". הביטוי "לפי תכליתו" הוא הד למגמה שאנחנו מאמינים בה, שהפירוש של החוק לא צריך להיות רק פירוש מילולי, אלא המפרש צריך לראות לנגד עיניו את התכלית שלשמה נחקק החוק.

אחר כך כתבנו, שהעניין יוכרע לפי הפירוש המקל ביותר עם מי שאמור לשאת באחריות הפלילית לפי אותו דין. מפני שעסקינן בחוק פלילי, ואנחנו עומדים להרשיע אדם ולגזול ממנו את זכויותיו, אולי את חירותו, את כספו, אנחנו צריכים לנהוג מנהג של החמרה עם עצמנו והקלה עם הנאשם. זה מה שכתבנו פה, שהפירוש יהיה הפירוש המקל ביותר באותו עניין עם מי שאמור לשאת באחריות הפלילית.

מכאן אני מבקש להצביע על חידוש אחר בהצעה, והוא נוגע להסדרת עבירות החוץ. אנחנו הסדרנו כאן את עבירות החוץ, החלת דיני העונשין של מדינת ישראל לגבי עבירות חוץ בפרק א', סימן ג' לחוק, סעיפים 13-17. בעיקרו של דבר הנושא הזה מוסדר גם בחוק הקיים. יש פה הסדרה מתואמת יותר ויש כאן חידוש, שהציע אותו פרופסור פלר בזמנו, ואני מבקש להצביע עליו גם כאן. בין העבירות שמותר יהיה להעמיד לדין עליהן, גם בהיותן עבירות חוץ, אנחנו כותבים בסעיף 13(ב): "דיני העונשין של ישראל יחולו גם על עבירות חוץ נגד – (1) חיי אזרחי ישראל, תושבי ישראל או עובד הציבור, גופו,

בריאותו, חירותו או רכושו באשר הוא כזה". בזה אין חידוש גדול, אבל החידוש הוא בפסקה (2): "חיי יהודי, גופו, בריאותו, חירותו או רכושו, באשר הוא יהודי, או רכוש מוסד יהודי, באשר הוא כזה".

מכיוון שאנחנו המדינה היהודית, מדינה יהודית ודמוקרטית, כפי שנאמר גם בחוקי היסוד שלנו, חשבנו שנכון להסמיך את מדינת ישראל, כשתמצא לנכון לשפוט על עבירות שנעשו נגד יהודים באשר הם יהודים, לפי הנוסח שכתוב כאן וקראתי עכשיו לפניכם.

שרת התקשורת ש' אלוני:

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני מצטער על שאינני יכול להשיב לך תשובה, פשוט מחוסר ידיעה. לא השווייתי את זה למדינות אחרות. אנחנו בכל זאת מדינה מיוחדת. הכוונה איננה, כמובן, שאם אדם עבר עבירה של גנבה או שוד או אונס או רצח והקורבן הוא גם יהודי במקרה, נוכל לשפוט אותו על זה. לא זאת הכוונה. הכוונה היא, שכאשר נעשתה עבירה כלפי אדם מפני שהוא יהודי, לא מפני שהקורבן הוא יהודי ומישהו פגע בו, אלא פגעו בו באשר הוא יהודי, הציתו את בית-הכנסת ברחוב קופרניק בפאריס, ודוגמאות אחרות, בבואנוס-איירס, מדינת ישראל תוכל להעמיד לדין, אם היא תמצא את הדרך המעשית. השיקול יהיה של היועץ המשפטי לממשלה. אם הוא ימצא שיש עניין לציבור, הוא יהיה רשאי להעמיד לדין. יש בזה חידוש שהוצע על-ידי פרופסור פלר ופרופסור קרמניצר, התקבל בממשלה הקודמת, התקבל גם בוועדה, והוא מובא כאן היום לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

שרת התקשורת ש' אלוני:

מה עם עילת תביעה להסגרה?

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

הסכמי ההסגרה שלנו יקבעו אם יש לנו עילה להסגרה, כל הסכם הסגרה צריך להיבחן לגופו. השאלה היא אם האיש בא לארץ, הוא עלול לבוא גם בלי הסכם הסגרה. זוהי שאלה נפרדת. ברור שכשאדם איננו בארץ, לא מכוח הסגרה ולא מכוח ברירה חופשית, אתה לא שופט אותו. לכן, שאלת ההסגרה היא שאלה נפרדת.

מכאן, אני מבקש להצביע על סעיפים 20, 21 ו-22 בהצעת החוק המונחת כאן, שבהם הסדרנו בצורה מפורטת ומפורשת את הצורות השונות של המחשבה הפלילית ודרשנו את דרישת האשם, שהוא הבסיס להטלת האחריות בפלילים. בסעיף 19, שהזכרתי קודם, נקבעת הקביעה היסודית של דרישת המחשבה הפלילית. סעיף 20 מגדיר את המחשבה הפלילית, ויש בו פירוט שלא אקרא אותו עכשיו. בסעיף 21 אנחנו מגדירים את הרשלנות. בסעיף 22 אנחנו עוסקים באחריות קפידה ובהיקפה.

תרשו לי לעמוד דווקא על הביטוי האחרון הזה – אחריות קפידה. זכור למשפטנים שבתוכנו הכלל שנקבע בפסיקה הישראלית – מי שזוכר את פסק-הדין מזרחי-מאור ואחרים – שבו הוטלה אחריות מוחלטת. אדם יוצא מביתו כאשר האוטו שלו נראה בסדר והאורות דולקים וגם אור הרברס דולק, הוא נתפס על-ידי שוטר כשהאור איננו דולק. הפסיקה היתה שהוא אחראי ואשם. זוהי אחריות מוחלטת. אין ספק שזה קצת מקומם מבחינת תחושת הצדק. אדם עשה את כל מה שצריך, ובכל זאת הוא אשם. כנראה הפרקטיקה הכתיבה למחוקקים דאז ולפוסקים דאז את הקביעה הזאת, הלא-כל-כך-נוחה, שהוא יהיה בכל זאת אשם, כי אחרת איך נוכיח? כל אחד יטען טענות, וכן הלאה.

פה מוצע שינוי. הביטוי שבחרנו בו, בעקבות פרופסור פלר ופרופסור קרמניצר, הוא "אחריות קפידה", לא אחריות מוחלטת. קבענו שאדם נושא באחריות כזאת לעבירה אם בחיקוק נקבע שהעבירה איננה טעונה הוכחת מחשבה פלילית או רשלנות. אבל, אדם לא יישא באחריות כזאת אם נהג ללא מחשבה פלילית וללא רשלנות, ועשה ככל שניתן כדי למנוע את העבירה. והוספנו שנטל הראיה מוטל על הטוען אותה. הנאשם הטוען – עליו נטל הראיה. זהו שינוי בדין הקיים. אני חושב שזה שינוי צודק ונכון.

עוד קבענו, שלעניין אחריות קפידה, אדם לא יידון למאסר בשל עבירה שיש אתה רק אחריות קפידה והמחשבה הפלילית לא היתה וגם רשלנות לא היתה. אם הוא עשה מעשה שהוא חייב בו גם בגין אחריות קפידה בלבד, אבל היתה לו גם מחשבה פלילית, וגם רשלנות, יחול הדין הרגיל בעניין זה.

אני רוצה לחזור לסעיף 21, שבו הגדרנו את הרשלנות. לא אחזור על הגדרתה, אבל אומר משהו על ההתלבטות. אפשר להגדיר רשלנות בהגדרה אובייקטיבית בלבד, אבל גם בהגדרה סובייקטיבית. בחרנו כאן בהגדרה אובייקטיבית. הביטוי שבחרנו בו הוא: "אדם מן היישוב". הביטוי המקובל עד לאחרונה היה: "האדם הסביר". אנחנו בחרנו בביטוי עברי שנראה לנו נכון יותר, בלי שהוא משנה את מהות העניין ביסודו: אדם מן היישוב. קבענו גם, בסעיף 21(ב): "רשלנות יכול שתקבע כיסוד נפשי מספיק רק לעבירה שאיננה מסוג פשע". אנחנו מוכנים להטיל אחריות על אדם בשל מעשהו שלא התכוון לו ועשהו בלא מחשבה פלילית, אבל רק באותם תנאים שהתקיימה בו לפחות הרשלנות, דהיינו, שאדם מן היישוב היה צריך באותם תנאים או יכול היה באותם תנאים, באותן נסיבות, להיות מודע לאותה סיטואציה, לאותו פרט, לעובדה שמתבצע כאן מעשה שהחוק אוסר עליו. בסעיף 23 הסדרנו את האחריות הפלילית של תאגידים.

אני מבקש להפנות אתכם עכשיו אל סעיף 34ד, הוא הסעיף שבו אנחנו דנים בתחולת דין העבירה. אמרנו בו: "מלבד אם נאמר בחיקוק או משתמע ממנו אחרת, כל דין החל על הביצוע העיקרי של העבירה המושלמת חל גם על ניסיון, שידול, ניסיון לשידול או סיוע, לאותה עבירה.

שינוי שהכנסנו היה השינוי בדינו של המסייע. על-פי החוק הקיים, בסעיף 26 לחוק העונשין, המסייע והמשדל והאדם שעושה בעצמו את המעשה – כולם נחשבו עבריינים עיקריים באותה מידה, אותו דין חל לגביהם, לא רק שעונשם היה זהה, גם הכוונה הנדרשת מהם לביצוע המעשה היתה אותה כוונה. שניהם נתפסו עד היום על-ידי המחוקק באותה דרגה של חומרה מבחינה עקרונית פילוסופית, גם אם היו הבדלי חומרה בהתייחסות שבאה לידי ביטוי בהבדלי ענישה מאוחר יותר.

על כן, עד היום לא התפתחה הפסיקה בכיוון של הבדלים והבחנות מי הוא מסייע ומי הוא מבצע. פה יש שינוי, והשינוי בא לידי ביטוי בסעיפים 29, 31 ו-32 לחוק.

בסעיף 29 לחוק הגדרנו מבצע העבירה ואמרנו: מבצע העבירה הוא מי שמבצע "לרבות מבצעה בצוותא או באמצעות אחר". אני מתייחס לביטוי "מבצעה בצוותא". "המשתתפים בביצוע עבירה תוך עשיית מעשים לביצועה, הם מבצעים בצוותא, ואין נפקא מינה אם כל המעשים נעשו ביחד, או אם נעשו מקצתם בידי אחד ומקצתם בידי אחר" – לא ארחיב פה אבל אומר, שאנשים שהיו עד היום מסייעים בעינינו, חלקם נחשבים היום למבצעים עיקריים. אתן דוגמה: שני עבריינים, אחד מהם מחזיק את הקורבן או מונע מהקורבן לברוח, או עומד בחדר ומפחיד את הקורבן, כשהשני פוגע בו. עד היום, זה שעמד בחדר והפחיד או מנע את היציאה, נחשב למסייע ודינו היה כדין העבריין העיקרי, אבל המונח שהשתמשנו בו היה "מסייע". היום שניהם נקראים "מבצעים בצוותא", או במינוח הקודם "עבריינים עיקריים".

לעומת זאת, בסעיף 31 קבענו הגדרה חדשה למושג מסייע. מסייע הוא "מי אשר, לפני עשיית העבירה או בשעת עשייתה" – לא אחריה; לפני או בשעת עשייתה – "עשה מעשה כדי לאפשר את הביצוע, להקל עליו או לאבטח אותו, או למנוע את תפיסת המבצע, גילוי העבירה או שללה, או כדי לתרום בדרך אחרת ליצירת תנאים לשם עשיית העבירה". זאת הגדרה אחרת לאדם, הוא מרוחק יותר מביצוע העבירה, בין מרוחק פיסי – ולא תמיד זה הקריטריון היחיד הקובע – בין מרוחק מבחינות אחרות.

אבל ההבדל איננו סמנטי ואיננו הגדרתי בלבד. ההבדל הוא בעונש. לכן אני מפנה לסעיף 32 לחוק. בסעיף 32 נאמר: "הסיוע לעובר עבירה, עונשו – מחצית העונש שנקבע בחיקוק בשל ביצועה העיקרי", וכן הלאה; לא אקרא את כל הסעיף. בזה קבענו שינוי. עד היום, כל מי שסייע דינו היה כדין העבריין העיקרי. מהיום והלאה מסייע, כהגדרתו החדשה, דינו מחצית העונש. צריך לומר, שכאשר היה לשופט שיקול דעת בקשר לעונש, אפשר היה לראות גם עד היום שהעונש למסייע היה בדרך כלל קל יותר מהעונש למי שביצע את העבירה בעצמו. הבעיה העיקרית היתה כאשר לא היה שיקול דעת – משום שהיה עונש מינימום או עונש חובה. היום קבענו במפורש, שכאשר העונש לעבריין העיקרי הוא עונש מיתה או מאסר עולם חובה, למשל רצח דהיום, העונש על המסייע לרצח יהיה מאסר 20 שנה כעונש מרבי.

מכאן אני מבקש להפנות את תשומת לבכם לשינוי נוסף שהכנסנו לדין הישראלי, והוא מופיע בסעיפים 28 ו-34 לחוק.

אנחנו עוסקים כאן בפטור עקב חרטה. זהו חידוש. מטרתו היא מדיניות של הרתעה מפני ביצוע עבירה או עידוד לחזור כך מכוונתך לעבור עבירה. הסעיף הזה, סעיף 28, שאקרא אותו בגלל חידושו, אומר: "מי שניסה לעבור עבירה" – מדובר בניסיון – "לא יישא באחריות פלילית לניסיון, אם הוכיח שמחפץ נפשו בלבד ומתוך חרטה, חדל מהשלמת המעשה, או" – אם הוא השלים, אני מוסיף: אם הוא השלים את חלקו במעשה – "תרם תרומה של ממש למניעת התוצאות שבהן מותנית השלמת העבירה; ואולם, אין באמור כדי לגרוע מאחריותו הפלילית בשל עבירה מושלמת אחרת שבמעשה".

לא יהיה קל להוכיח את הצטברות התנאים האלה. לא מספיק שאדם ניסה וחזר בו. צריך שהחזרה הזאת תהיה מלווה בחדילה מהשלמת המעשה, או אם הוא כבר השלים את שלו, והוא לא יכול לעשות יותר לצורך השלמת העבירה, הוא יעשה מאמץ כדי למנוע את תוצאותיה, יתרום תרומה של ממש למניעת תוצאות. הביטוי הוא "תרומה של ממש", וכל זה צריך להיות מחפץ נפשו – *sponte sua* – ומתוך חרטה.

כדי להדגים אומר, אם הוא ראה מכונית משטרה מתקרבת וחזר בו, זה לא מחפץ נפשו אלא מפני שהוא ראה את המשטרה. לכן הוא יצטרך להוכיח שזה מחפץ נפשו ולא מתוך פחד או חשש, גם חפץ הנפש בלבד וגם מתוך חרטה.

כמובן, אם עד אותו מועד הוא כבר ביצע עבירה אחרת שהיא כבר מושלמת, לא רק ניסיון לבצע עבירה, הוא יכול להיות מורשע בה. זה כתוב בסעיף 28 לגבי הניסיון לעבור עבירה, ובסעיף 34 כתוב על השידול או הסיוע לעשות עבירה. כשאדם משדל או מסייע הוא לא יישא באחריות פלילית בגין אלה, "אם מנע את עשיית העבירה או את השלמתה, או אם הוא הודיע בעוד מועד לרשויות על העבירה לשם מניעת עשייתה או השלמתה", וכן הלאה; אני לא אקרא עד סוף הסעיף.

במה דברים אמורים? אדם נתן את המכונית כדי שייסעו לבצע שוד, והוא יודע שעומדים לבצע שוד במכונית, אבל אחר כך הוא התחרט והוא רוצה לחזור בו. המכונית כבר לא ברשותו, הוא לא יכול לעצור אותה, אבל הוא יכול להודיע לרשויות, למשל לטלפן למשטרה ולומר: המכונית עומדת להגיע לרחוב זה וזה, תעצרו אותה; או שהוא יכול למנוע את העשייה בדרך אחרת. אם הוא עשה את זה, אנחנו לא נטיל עליו את האחריות הפלילית. עכשיו התייחסתי לסעיף 34.

סעיף 34א, גם בו יש חידוש. אנחנו דנים כאן במקרה שתוך כדי ביצוע עבירה אחת מבצע העבירה עבר עבירה שונה ממנה, או נוספת לה. במקרה שהמבצעים האחרים בצוותא לא ידעו, אך אדם מן היישוב יכול היה להיות מודע שתתבצע עבירה כזו – אדם הלך לבצע שוד של בנק או גנבה של כסף, וכולם חשבו שאין לו אקדח, וקשה להניח שיקרה משהו, אקדח לא היה לו, ידעו שיש לו סכין אבל הוא הבטיח שלא ישתמש בה והאמינו שהוא לא ישתמש בה; בסוף הוא השתמש בסכין ונוסף על שוד הוא ביצע גם עבירה של רצח. השאלה היא, מה דין השותפים שלו, שהיו בטוחים, כך הוא אמר להם, שהוא לא ישתמש בסכין. עד היום הדין היה, שגם עליהם יחול אותו דין כמו על המבצע העיקרי. ואם הוא יידון כמי שהתכוון, כי הוא באמת התכוון, גם הם יידונו כאילו הם התכוונו. זו היתה פיקציה שקבע בית-המשפט. אנחנו רוצים לתקן את הפיקציה הזאת ומציעים לתקן אותה בשתי גרסאות. אסביר בקצרה את שתי הגרסאות.

גרסה א' אומרת, כי מי שהיה במצב כזה, דהיינו שותפו לדבר עבירה ביצע עבירה שונה מן העבירה המקורית, ובנסיבות העניין אדם מן היישוב יכול היה להיות מודע לאפשרות של העשייה, גם השותף יהיה אחראי יחד עם המבצע. אבל אם העבירה השונה או הנוספת נעברה בכוונה, המבצעים הנותרים יישאו באחריות לה כעבירה של אדישות בלבד. אביא דוגמה. אם מדובר ברצח שצריך לו כוונה, אדישות בלבד תביא אותנו להריגה ולא לרצח. המשדל והמסייע יישאו גם הם באחריות כעבירה של רשלנות, אם קיימת עבירה כזאת ביסוד העובדתי שבו אנחנו מדברים.

קבענו גם, שאם בית-משפט מרשיע נאשם על-פי סעיף כזה, דהיינו את המבצע בצוותא הנוסף, על-פי סעיף קטן (א)(1), בעבירה שנקבע לה עונש חובה, רשאי יהיה בית-המשפט להטיל עליו עונש קל ממנו ולא יהיה חייב להטיל עליו עונש חובה. זו גרסה א'. היא מקלה על המצב הנוכחי.

גרסה ב' הולכת שלב נוסף והיא קובעת באותן נסיבות, שהאדם הנוסף, המבצע בצוותא, יהיה אחראי לעבירה הזאת רק כעבירה של רשלנות ולא כעבירה של אדישות, וצריך להסביר את הדברים. אדישות קשורה עם אחד המצבים של מחשבה פלילית. דהיינו, היתה צפייה, גם אם לא היה רצון. היתה צפייה והיתה אדישות לתוצאות, או תקווה שהתוצאות לא תקרינה, אבל היתה צפייה של מה שעומד לקרות.

כשמדובר על רשלנות מדובר על זה שלא היתה צפייה, אבל אדם מן היישוב יכול היה לצפות. ואומרים תומכי גרסה ב', שמכיוון שמדובר כאן על אדם המשתתף בביצוע עבירה שלא צפה, אלא רק יכול היה לצפות, מן הדין להחיל עליו את דין הרשלנות ולא את דין האדישות. ולכן, בדוגמה שדיברתי עליה קודם, לא רצח אלא הריגה, הפעם הדין יהיה גרימת מוות ברשלנות.

מכאן אני מבקש, אדוני היושב-ראש, לומר מלים מספר על ההגנות, או כפי שאנחנו קוראים להן כאן, "סייגים לאחריות פלילית", ואני מפנה את תשומת לבכם לסעיפים 34 עד 34יט, סימן ב' לפרק ו' בהצעה שלפנינו. ההגנות של קטינות, העדר שליטה, אי-שפיות הדעת, שיכרות, הגנה עצמית, צורך, כורח, צידוק, והסעיפים לגבי הכניסה למצב כזה בהתנהגות פסולה, החובה לעמוד בסכנה ובאיום, חריגה מן הסביר, טעות במצב הדברים וטעות במצב המשפטי, כל אלה נוגעים לסעיפים שקראנו להם "סייגים לאחריות פלילית".

הייתי רוצה להקדים לזה משפט אחד. בהצעת החוק שהגשתי כאן לפני שלוש שנים היה סעיף שקבע, שכפי שאין עבירה פלילית אלא בחוק, גם אין הגנות אלא בחוק. דהיינו, הסייגים או ההגנות לא יכולים להיווצר על-ידי "חקיקה שיפוטית", על-ידי בית-המשפט בפסיקתו. אם המחוקק לא קבע, אין סייג לאחריות הפלילית.

נדמה לי שיש היגיון בהצעה שהצענו אז, אבל הגיון המעשה או הגיון החיים והנכונות שלנו לסטות מההיגיון הצרופ לטובת גמישות מסוימת בהתפתחות של המשפט הפלילי הביאה אותנו לוותר על הסעיף הזה. לכן סדרת הסייגים שקראתי כאן היא הסדרה היחידה הקיימת בחוק, אבל לא ננעלה הדלת בפני בית-המשפט, אם ימצא לנכון, לפתח סייגים אחרים לאחריות הפלילית.

בסעיף 34ז, סעיף העדר שליטה, הגדרנו את הרצייה, את הדרישה שאדם יעשה מעשה מתוך רצייה. זה סעיף שלא היה קיים בחוק הקודם והוא קובע שאין אחריות פלילית למעשה שנעשה כשאדם לא יכול היה לבחור בין עשייתו לבין ההימנעות ממנו מחמת העדר שליטה על תנועותיו הגופניות, כמו כפייה גופנית שהוא לא יכול להתגבר עליה או תגובה רפלקטורית או עויית, או בשעת שינה או במצב של היפנוזה או של אוטומטיזם.

בסעיף השיכרות, כפי שתראו, יש הגדרת מצב שיכרות שכוללת גם חומר אלקוהולי, סם מסוכן או גורם מסמם אחר. לא ארחיב יותר.

סעיפי ההגנה העצמית, הצורך והכורח, ראויים לכמה מלים נוספות. סעיף ההגנה העצמית והצורך הופרדו זה מזה לפני שנים מספר על-ידי הכנסת. פה ניסינו לנסח את הסעיפים האלה בהרמוניה בין הסעיפים השונים בהתייחס לאלמנטים השונים. בהגנה עצמית מדובר על כך שאדם מגן בעצמו, לאו דווקא על עצמו, אבל בעצמו, כי זכותו להגן בעצמו היא לאו דווקא להגן על עצמו אלא גם להגן על אחרים, ותיכף אפרט. הביטוי "הגנה עצמית" מתורגם מאנגלית – self defence. היו שהציעו לקרוא לו "הגנה פרטית". לא צריך לטעות, אין מדובר רק בהגנה על האדם עצמו. בדרך כלל המדינה אחראית לשמור על אנשים מפני התנכלויות, מפני פגיעות, ואנשים אינם צריכים לעשות בעצמם את מעשה ההגנה. לכן, בדרך כלל אדם איננו עושה דין לעצמו, אדם איננו בא לקדם סכנות מפני שהוא חושב שמישהו עלול לפגוע בו בעוד שנתיים, או הוא שמע שמישהו אומר שהוא בן מוות ולכן הוא יוצא למסע כדי לקדם פני סכנה שעדיין איננה קיימת. ודאי וודאי שאדם איננו נותן עונש למי שפגע בו. לשם שתי

אלה, גם לשם ענישה וגם לשם הגנה, קיימות רשויות המדינה: בתי-המשפט, המשטרה וארגונים אחרים.

אבל מה יקרה כאשר המדינה איננה יכולה לבוא לעזרתו והוא נמצא בסכנה לעצמו, לא תיאורטית, אלא סכנה ממש, מוחשית, של פגיעה בחייו, בחירותו, בגופו ואפילו ברכושו, שלו או של זולתו? האם הוא רשאי להתגונן? התשובה היא: כן, הוא רשאי להתגונן. הוא לא צריך לעמוד ולהמתין עד שיבוא מישהו ויעזור לו. הוא רשאי להתגונן ובלבד שההתגוננות באמת היתה דרושה, וכשהיא דרושה עכשיו, באופן מיידי, ולא בעוד חצי שעה, ואי-אפשר לחכות. מפני שאם הוא לא יתגונן עכשיו, בעוד זמן מה, קצר או קצת יותר ארוך, יקרה לו אותו נזק חמור. אז הוא רשאי להתגונן.

קבענו פה את דרישת המיידיות למעשה שבא להגן על האדם, שהאדם עושה אותו כדי להתגונן בפני הסכנה. המיידיות הוצמדה כאן למעשה הדרוש, גם אם הסכנה איננה מיידית אלא תהיה בעוד זמן קצר, אבל המעשה דרוש מיידית. כי אם אפשר להמתין עם המעשה – אל תעשה בעצמך, יש מי שיעשה במקומך. לא עליך המלאכה לגמור, וגם לא להתחיל במקרים האלה.

כתבנו שאדם איננו פועל תוך הגנה עצמית אם הוא בעצמו מביא בהתנהגות פסולה לתקיפה כשהוא צופה את האפשרות להתפתחות הדברים. צריך להסביר: אם אדם נכנס בכוונה למקום שבו תהיה סכנה ועושה את זה בהתנהגות פסולה – ותיכף אומר משהו על המונח הזה – הוא לא יכול אחר כך לבוא ולהגיד: רבותי, לא ידעתי שכך יקרה. ידעת, אל תיכנס. האם פירוש הדבר, שקבוצה של בריונים עומדת לפני הבית שלי ואומרת: אל תיכנס כי נרביץ לך, אני לא רשאי לבוא הביתה או לנסוע ליישוב שלי? בשום אופן לא. אם יש לי זכות לגיטימית לנסוע ליישוב שלי או הביתה, ובריונים מאיימים עלי באבנים, במקלות וברובים, אינני חייב להימנע מלנסוע. מתי אני חייב? כשההתנהגות שלי היא התנהגות פסולה. זה אסור לי. הביטוי "פסולה" משמיע היבט שנוגע לנסיבות העניין והוא היבט מוסרי, ערכי. אדם לביתו רשאי לנסוע. אדם, לשם פרובוקציה, לא רשאי לעשות זאת.

טלב אלסאנע (מד"ע):

למה "פסולה" כשכתוב "שלא כדין"? פסול הוא ביטוי לא משפטי.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

מפני שהביטוי "לא כדין" איננו מספיק. יש דברים שהם כדין ואולי הם פסולים. יש דברים שמותר לך לעשות אבל לא ראוי שתעשה אותם. אני לא רוצה להשתמש בדוגמאות פוליטיות, אבל יש אדם שבשם ניצול זכות פולחן רוצה לעשות מעשה בכלל לא פולחני, אלא ליצור מהומה איומה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אבל פסול זה עניין סובייקטיבי.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לכן, מה שמעניין אותנו זה התנהגות פסולה, וזה כלל – לא היה קבוע כך עד היום – אבל אנחנו פה לא רוצים לחייב אנשים להימנע מלעשות את המותר להם רק מפני שבריונים או אנשים אלימים אחרים או עבריינים בפוטנציה מאיימים עליהם ומרתיעים אותם מפני שימוש בזכותם החוקית.

טלב אלסאנע (מד"ע):

המבחן הוא סובייקטיבי, לא אובייקטיבי.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לא, המבחן הוא בשום אופן לא סובייקטיבי, הוא אובייקטיבי לחלוטין. הוא בוודאי נבחן לפי הנסיבות, שהן שונות ממקרה למקרה. המבחן הוא אובייקטיבי, נכון שתמיד יפעילו השופט, וכל שופט יפעיל לפי מה שהוא מבין את המבחן האובייקטיבי, לא מבחן סובייקטיבי.

חנן פורת (מפד"ל):

יכול להיות שאדם עשה מעשה פסול כשלעצמו, אבל אם הוא עכשיו נמצא בסכנת חיים, האם זה נימוק שהוא לא יוכל להתגונן בפני סכנת חיים, אפילו אם עשה מעשה פסול? נגיד שהוא עשה מעשה שלא היה קביל ובשל כך הוא ראוי אולי לענישה.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

השאלה ברורה, והתשובה שלי היא זאת: אנחנו מדברים על הכלל. המקרה הוא שאתה יודע שהולכים לפגוע בך, אם אתה תעשה מעשה פרובוקטיבי, פסול, אתה בא לפגוע. אתה דווקא נכנס לבית-הכנסת, לא עלינו, עם בשר לא-כשר או עם אוכל ביום הכיפורים, ואתה יודע שזה יגרום מהומה וידחפו אותך החוצה, יתקפו אותך. לבוא אחר כך ולטעון: תראו, לא ידעתי – ידעת, אל תבוא לבית-הכנסת ביום כיפור עם אוכל ביד ובשר חזיר. אל תעשה זאת. אני לא מצדיק תקיפה, אני רק אומר, אתה לא יכול אחר כך לבוא ולהתגונן: "לא ידעתי". אם כתוצאה מזה שהוא בא – בדוגמה שנתתי עכשיו – לבית-הכנסת, עם אוכל ביד ביום הכיפורים, לא דחפו אותו החוצה, שזה היה צפוי, אלא ירו בו, זאת לא התנהגות פסולה כשהוא צופה את ההתפתחות, כי התפתחות כזאת לא היה צריך לצפות. יש פה קורלציה בין ההתפתחות לבין מה שצפו. לכן, אם יירו בו, חס וחלילה, הוא יכול להתגונן, בוודאי. אבל אם מה שעשו זה שדחפו אותו החוצה, על זה הוא לא יכול להתגונן, כי יש קשר בין ההתפתחות של הדברים לבין הצפייה. לכן אני חושב שהתשובה נמצאת בנוסח של הדברים כפי שהבאתי אותם כאן.

הגנת הצורך היא לא הגנה שאדם בעצמו מגן על עצמו או על זולתו מפני תקיפה, תקיפה שתקפו אותו, מה שקוראים במשפט העברי, אולי בשינוי מסוים, "דין רודף", אלא נוצרו נסיבות, ככתוב:

"במצב דברים נתון בשעת מעשה" – שהוא נמצא בסכנה. נופלת עליו מלמעלה אבן גדולה, לא מישהו עשה זאת, הבית התמוטט, והוא מוכרח, כדי לברוח מהבית, לפרוץ, לשבור, להרוס משהו בדרך, והוא פוגע ברכוש של מישהו אחר. לא כי מישהו תקף אותו אלא כי הנסיבות הכריחו אותו. גם אז קבענו: "לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה שהיה דרוש באופן מידי" – שוב אותו תנאי – "להצלת חייו, חירותו, גופו, רכושו שלו או של זולתו, מסכנה מוחשית של פגיעה חמורה" – לא כל פגיעה שהיא, כי בכל אופן מדובר על איזון אחר – "הנובעת ממצב דברים נתון בשעת מעשה ולא היתה לו דרך אחרת אלא לעשותו".

מדוע הכלל הזה חשוב? כאשר מדובר בתוקף במקרה הקודם, אין פה שוויון מוסרי בין שני אנשים. אחד מתגונן ואחד רוצה להכות אותו. לכן לא דרשנו שם פגיעה חמורה, ולא אמרנו "ולא היתה לו דרך אחרת אלא לעשותו". לעומת זאת, כאן כשמדובר בשני אנשים תמימים, ואחד נפגע מחמת שהשני מציל את חייו או את רכושו באותו רגע, האיזון הוא שונה. לכן דרשנו את שני התנאים הנוספים שהזכרתי עכשיו.

חנן פורת (מפד"ל):

אם הוא בא להציל את עצמו על-ידי פגיעה בחברו?

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אתן לך דוגמה. גם המקרה הזה. תיכף אגיע לכך. בדוגמה הפשוטה, אם אדם צריך, כדי להציל ילד מתוך בית שאש פרצה בו, לפרוץ את הדלת בכוח, לפרוץ דרך דירה של שכנים – אלה עבירות – אנחנו אומרים – ואגיע אחר כך לשאלת הסבירות – שהוא זכאי לעשות זאת, אף שהוא פוגע ברכוש של מישהו אחר.

חנן פורת (מפד"ל):

רשאי לעשות כן מלכתחילה?

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

נכון, רשאי לעשות. הוא פוגע, הוא מבצע עבירה, הוא רשאי לבצע אותה כדי להציל אדם אחר.

מכאן כורח – 34'ב. פה מדובר על אדם שנאנס לעשות מעשה, כגון שמישהו עומד לידו ואומר: אני מצמיד אקדח לרקתך ומאיים עליך, אם אתה לא תעשה מעשה עבירה כזה או אחר, תיסע מהר, תעזור לי בשוד, אני מחזיק אותך, אם לא תיסע במהירות שאני אומר לך לכיוון שאני אומר לך, עד לבנק שאני אראה לך, אני אירה בך. הוא אנוס. כתבנו: "לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה שנצטוו לעשותו תוך איום" – לא כל איום – "שנשקפה ממנו סכנה מוחשית של פגיעה חמורה בחייו, בחירותו, בגופו או ברכושו, שלו או של זולתו, ושאנוס היה לעשותו עקב כך". הביטוי "אנוס" משמיע

שלא היתה לו ברירה אלא לעשות את הדברים האלה. אם היתה לו ברירה שלא לעשות זאת, הוא לא רשאי לבצע עבירות. אבל אם לא היתה ברירה והוא במצב של אונס, קבענו את הפטור.

חנן פורת (מפד"ל):

קח את הדוגמה החדה ביותר: אונסים אדם להרוג אדם אחר, לבצע מעשה רצח. האם זה ייהרג ובל יעבור?

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

חבר הכנסת פורת, השאלה הזאת עולה גם בצורך וגם בכורח, ואני אגיע אליה מייד כשאדבר על הסבירות, ויש לגביה גם הסתייגויות. אני אגיע לזה, לא אברח מזה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

במסגרת המושג "איום", איום חייב להיות אדם או גם כשיש סכנת טבע שמאיימת עליו והוא חייב לעשות את העבירה?

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

סכנת טבע מוגנת על-ידי הצורך, לא על-ידי הכורח. צורך זה מצב דברים נתון בשעת מעשה. כורח זה איום, איום בדרך כלל אדם מאיים ולא משהו אחר.

סעיף 34טז קובע: "הוראות סעיפים 34י" – זאת אומרת, הגנה עצמית; "34יא" – זאת אומרת, צורך; "34יב" – זאת אומרת, כורח – "לא יחולו כאשר המעשה לא היה סביר בנסיבות העניין לשם מניעת הפגיעה". פה אנחנו חוזרים לכלל גדול, שלא כתבנו אותו בכל סעיף בנפרד, אבל הוא קיים לגבי כל הסעיפים: בכל אחד מהמקרים תיבחן גם מלכתחילה על-ידי העושה אם יש לו זמן לבחון, וגם על-ידי בית-המשפט בדיעבד, אם הוא יובא לדין, שאלת הסבירות – האם הוא נהג באורח סביר. סבירות משמיעה דברים רבים. למשל, שקילות. דהיינו, אם אדם עומד ומאיים לתת לי רק מכה על היד, ואני בתגובה, כדי למנוע את זה, יורה בו והורג אותו, עשיתי מעשה בלתי סביר, לא שקול בנסיבות העניין.

סבירות נוגעת לנסיבות המעשה כולן. למשל, למען הגנה על הרכוש לא מותר לעשות מה שמותר לעשות בשביל הגנה על החיים.

חנן פורת (מפד"ל):

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני מדבר על הדברים הידועים.

יש שאלה קשה שחבר הכנסת פורת העלה אותה, ואני לא מסתיר אותה. אני רק אומר שהיא קשה ואנחנו לא פותרים אותה כאן, אנחנו משאירים אותה – בהצעת הוועדה – פתוחה להכרעה לפי גופו של מקרה ולפי המחליטים בכל עניין – היועץ המשפטי המחליט להעמיד לדין ובית-המשפט אם ישפוט.

במצב של תקיפה, דהיינו הגנה עצמית, אם מותר לאדם לסכן את חייו של התוקף אותו, התשובה היא כן – אם חייו בסכנה. מה קורה אם אדם תוך הגנה פוגע לא בתוקף אלא באדם אחר? תאר לך שירים עלי, מסכנים את חיי, ואני משיב בירייה ופוגע באנשים תמימים שלא תקפו אותי. נניח שירו עלי מתוך קהל ואני השבתי בירייה, אני פגעתי באדם תמים. נניח שכיוונתי לאדם אחד שעמד לפגוע בי והוא התכופף, פגעתי במי שעמד מאחוריו.

חנן פורת (מפד"ל):

לא בכוונה.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אבל לצורך עבירת רצח, זו עבירת רצח, כי התכוונתי לפגוע באדם גם אם פגעתי באחר. אבל אנחנו אומרים שההגנה העצמית תחול בכל זאת, אף שהתקפדו חייו של אדם שלא היה בו פגם מוסרי. הנסיבות הן כאלה שחיי בדיעבד ערכם היה גדול מחייו, לא התכוונתי, אבל זה מה שקרה.

גם בשאלת הכורח וגם בשאלת הצורך עומדת שאלה כזאת. מה אנחנו עושים כאשר יש שני בני אדם, ויש שאלה מוסרית קשה מאוד, שהמשפט העברי דן בה והמשפט האנגלי דן בה, ואין שיטת משפט שלא דנה בה: האם אדם רשאי להציל את חייו בחיי זולתו? האם אדם רשאי או שאינו רשאי? זוהי שאלה מוסרית ממדרגה ראשונה, יש עליה דעות כאלה ואחרות בעולם המוסר.

חנן פורת (מפד"ל):

בהלכה היהודית יש בעניין זה הכרעה חד-משמעית.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אנחנו מציעים בשאלה הזאת לא להכריע הכרעה משפטית. אנחנו מציעים להשאיר אותה לעולם המוסר, ולשאלה שהגדרתי אותה קודם, שאלת הסבירות, אם באותן נסיבות סביר היה לעשות את המעשה אם לא. שאלה קשה, אם ראוי להעמיד אדם לדין פלילי אם נהג כך.

חנן פורת (מפד"ל):

אתה רוצה לתת לזה לגיטימציה, שאדם יציל עצמו בחיי זולתו?

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

קודם כול, אני לא רוצה, זה הדין שהיה קיים במדינת ישראל. שום חידוש אין פה. זה אינו הדין הקיים בכורח. זה הדין הקיים בהגנה עצמית של אדם הפוגע באדם שלא התכוון אליו, זה הדין הקיים מאז ומעולם. בהגנת הצורך היה שינוי לפני שלוש שנים, נדמה לי, ואנחנו מציעים לבטל את השינוי הזה. אנחנו חושבים שהוא לא נכון. אנחנו מציעים שלא לתת צל"ש למי שעשה מעשה כזה, אם בספינה טובעת כשצריך היה להחליט אם הוא או אדם שני יאכל את השימורים האחרונים או יחזיק את הכבל, אבל אנחנו חושבים שהקביעה שהוא עברייין רוצח היא קביעה חמורה מאוד, אולי נכונה ואולי לא, לפי נסיבות העניין, ואנו מציעים שלא לקבוע אותה בחוק. אנחנו לא דנים בשאלה המוסרית, אנחנו חושבים שמשפטית, כמו ברוב מדינות העולם, לא ראוי לקבוע מראש קביעה חמורה כזאת, שתמיד אדם חייב למות כדי להציל את השני.

חנן פורת (מפד"ל):

יש הבדל בין למות כדי להציל את הזולת ובין לעשות מעשה אקטיבי, שבו אתה פוגע או הורג את הזולת. הבדל גדול מאוד.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כיוון שמעשה הוא גם מחדל, יש סיטואציות – – –

חנן פורת (מפד"ל):

ההלכה עושה הבחנה חדה בעניין זה.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

חבר הכנסת פורת, יהיו לך הסתייגויות, תעלה אותן. אל תכעס עלי. תן לי רק להציג את הדברים. הנושא עוד יידון פה בהרחבה.

כאשר אתה נמצא בסיטואציה אומללה מאוד, והלוואי שלא ייקלעו אליה בני אדם, אבל קורה שעל פיסת הלחם האחרונה נלחמים במחנה, דברים שהיו בעבר, אתה יודע שאם אתה אוכל הוא ימות, ואם הוא אוכל אתה תמות, ואתה לוקח – האם תואשם ברצח? אני אומר, נשאר את זה מחוץ לחוק הפלילי. זאת שאלה שקשה להכריע בה. אני לא מציע להכריע בחוק. יש הצעה אחרת שיציעו המסתייגים, נדון בה לגופו של עניין כשנגיע לזה.

ברשותכם, אני רוצה לומר עוד כמה דברים על ההגנות.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אפשר לשאול?

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

בעניין זה?

עוזי לנדאו (הליכוד):

בעניין הגנה עצמית.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

על הגנה עצמית אין ויכוח. פה מדובר דווקא על צורך. אבל בבקשה, אני שומע.

היו"ר ס' טריף:

בבקשה, חבר הכנסת לנדאו.

עוזי לנדאו (הליכוד):

בסעיף הגנה עצמית נאמר: "ואולם, אין אדם פועל תוך הגנה עצמית מקום שהביא בהתנהגותו הפסולה לתקיפה תוך שהוא צופה מראש את אפשרות התפתחות הדברים". נניח שאני מחליט לנסוע דרך עוג'ה, ואני יודע ששם נוהגים לזרוק אבנים. אבל אני רוצה לנסוע בדרך הזאת לא דווקא, אלא מפני שזאת הדרך הטבעית.

חנן פורת (מפד"ל):

זו התנהגות פסולה.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

חבר הכנסת לנדאו, חבל שלא היית כאן לפני כמה דקות, כי בדיוק על הנקודה הזאת דיברתי וגם את הדוגמה הזאת הבאתי. הביטוי "התנהגות פסולה" לא היה קיים עד היום. אנחנו מוסיפים אותו כדי לומר אמירה ערכית. הדוגמה שאני הבאתי היא: אני רוצה לבוא ליישוב שלי, לבוא לביתי, באופן לגיטימי, ועומדים בריונים בדרך, או שולחים לי הודעות: אם תלך, אנחנו נירה בך. אם אני נוסע הביתה, אני לא עושה שום דבר פסול. זאת זכותי הלגיטימית. לעומת זאת, אם אני נכנס למקום לשם פרובוקציה, כמו אדם שנכנס לכפר ערבי וצעק "להרוג את כל הערבים", ותקפו אותי וגירשו אותי החוצה, נכנסתי להתנהגות פסולה. אם נכנסת – בדוגמה שנתתי לחבר הכנסת פורת – לבית-הכנסת ביום כיפורים עם לחם ביד ודחפו אותך החוצה, אל תגיד: לא ידעתי שידחפו אותי החוצה. ידעת, אל תיכנס ואל תיתמם. כשאדם הולך ועושה דברים מרגיזים כאלה, זו דוגמה מובהקת להתנהגות פסולה.

נכון שלא תמיד קל לקבוע מראש מהי התנהגות פסולה. זו שאלה ערכית. אין לנו מודל, אין לנו נוסחה שתיתן תשובה על כל הבעיות עכשיו. בזה יצטרך לדון האדם המחליט, ולא בלחץ, כי הוא עושה את זה בשובה ונחת לפני שהוא נכנס, אם זה פסול או מותר, והשופט בדיעבד אם יבוא לדון, או היועץ המשפטי לממשלה, שיחליט אם פה לא היתה התנהגות פסולה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

כשיש יועץ משפטי לממשלה כמו זה הנוכחי, ברור איך הדברים עומדים היום.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

חבר הכנסת לנדאו, אני מציע שתתמקד בחוק ולא במינוי יועצים.

אני מבקש לעבור הלאה. אנחנו הצענו פה שינוי בשאלה של טעות במצב משפטי. היה מקובל, וזה כתוב היום בסעיף 34 יח, שאדם יכול לטעון להגנתו: טעות במצב דברים.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת מרידור, תוך כמה זמן תוכל לסכם?

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

תוך רבע שעה אני גומר. זה חוק גדול וחשוב מאוד. אני אקצר, אבל אינני רוצה להחמיץ כמה דברים חשובים.

היו"ר ס' טריף:

אין ספק.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כאשר אדם עושה מעשה כשהוא חושב שמצב הדברים הוא אחר מהמצב האמיתי, הוא לא נושא באחריות פלילית למעשה כאילו מצב הדברים היה כפי שהוא באמת, אלא מניחים שמצב הדברים היה כפי שהוא הניח ודימה אותו. הביטוי שהיה עד היום בפסיקה היה טעות כנה וסבירה במצב הדברים העובדתי.

רפאל איתן (צומת):

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

את עניין הסבירות לא כתבנו פה. אם אדם ישכנע שהוא כך האמין, דינו יהיה קל יותר, ההגנה תחול עליו.

לעניין הטעות במצב משפטי קבענו דבר חדש. כתבנו "לעניין האחריות הפלילית אין נפקא מינה אם אדם דימה שמעשהו אינו אסור, עקב טעות בדבר קיומו של איסור פלילי או בדבר הבנתו את האיסור", אבל הוספנו סיפא: "זולת אם הטעות היתה בלתי נמנעת באורח סביר". במקרים שהטעות גם במצב המשפטי היתה בלתי נמנעת באורח סביר, לדוגמה, החוק לא פורסם, הוא התקבל אתמול, אני חזרתי היום מחוץ-לארץ ואיש לא אמר לי שהיום אסור לייבא ארצה מוצרים כאלה, לא יכולתי לדעת – זאת טעות במצב משפטי, ואנחנו חושבים שגם היא צריכה להיות מוגנת, כלומר גם בגינה אפשר להתגונן.

מכאן אני רוצה לעבור עוד להערות ספורות. הגדרנו מחדש את סוגי העבירות בסעיף 24: עוון וחטא – הקו המפריד ביניהם הוא שלושה חודשים ולא חודש. תיקנו את סעיף 499 לחוק העיקרי הדן בקושרים. כתבנו בסעיף 5 לתיקון, שהקושר קשר יישא באחריות פלילית גם על עבירה שלשמה נקשר הקשר או שנעברה לשם קידום מטרתו, רק אם היה צד לעשייתה לפי סימן ב' לפרק ה'. תשומת לבכם מופנית לסיפא. יש בזה שינוי של המצב החוקי הקיים.

מכאן לשאלה שהיתה עליה מחלוקת בוועדה, ואני רוצה להביא אותה כפי שהיא, והיא נוגעת לסייג הצידוק. הוא מופיע בסעיף 34 ג' להצעה שלפניכם. הערות ספורות. האחת, יש שאלה שמופיעה בפסקה (2): לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה שעשה אם "עשהו על-פי צו של רשות מוסמכת שהיה חייב לפי דין לציית לה, זולת אם הצו הוא בעליל שלא כדין".

פה יש גרסה שהוועדה קיבלה. אני מפנה את תשומת לבכם לזאת, כי זה שונה מהנוסח שהממשלה הגישה לכם לפני שלוש שנים. בא אלינו הצבא, הרמטכ"ל בכבודו ובעצמו ואתו שר המשפטים, וחשבו שטוב לשמר את הדין שהיה קיים עד אז, והוא מנוסח כאן לפנינו, ולא לעשות את השינוי שאנחנו הצענו. זה המצב, ואני מנמק את החלטת הרוב. אני רק רוצה לומר, שיש שאלה, והיא שאלה פתוחה, מה היא הפרשנות של הסעיף הזה. האם פרשנות הדברים היא שאדם לא יישא באחריות הפלילית, אם הוא עשה מעשה על-פי צו רשות מוסמכת שהוא חייב לציית לה זולת אם הצו הוא בעליל שלא כדין – והביטוי "שלא כדין" פירושו רק מקרים שמתנוסס מעליהם דגל שחור בנוסח הדברים של השופט הלוי, שאומצו על-ידי השופט לנדוי בפסק-דין כפר-קאסם, דהיינו, שמקוממים את הנפש, שדוקרים את העין, שהנפש נוקעת מהם – או שגם מקרים אחרים, כשברור וגלוי שהמעשה שנעשה הוא בלתי חוקי לחלוטין, גם אם אין מעליו דגל שחור, האם לא יחול לגביו אותו סייג?

דהיינו, חייל שנאמר לו: סע עכשיו 130 ק"מ בשעה כדי שאני, המפקד, אספיק לבוא לחברה שלי – אין פה בעיה מוסרית – האם פקודה כזאת מותר לחייל לקיים? האם יש הגנה לאלה שקיימו אותה?

יש ויכוח בין שתי אסכולות של מחשבה. אני רוצה לומר שהנוסח, שמופיע כאן איננו שינוי של הדין הקיים ואין בו שום חידוש. הדין הקיים כפי שהתגבש בפסיקה הישראלית וגם בפסיקה הצבאית עסק בעיקרו של דבר במקרים הידועים, שבהם היתה גם התקוממות מוסרית נגד המעשה. הוא לא קבע, למיטב הבנתי, שאלה המקרים היחידים שבהם אסור לקיים פקודה בלתי חוקית בעליל. הביטוי "בלתי חוקי בעליל", או "בעליל שלא כדין", המתורגם מאנגלית, manifestly unlawful, הוא פתוח לפרשנות, ואני לא מציע לומר יותר מזה, אלא לומר שהשאלה לא הוכרעה והיא נשארת בנוסח הקיים.

בפסקה (5) יש שתי גרסאות. פסקה (5) בגרסה א' אומרת, שאדם לא יישא באחריות פלילית למעשה שעשה תוך פעילות ספורטיבית או משחק ספורטיבי, שאינם אסורים לפי דין ואינם נוגדים את תקנת הציבור, ובהתאם לכללים הנהוגים בהם. גרסה ב' מציעה למחוק פסקה זו. השאלה היא, מה קורה כאשר אנשים משחקים משחק ספורטיבי או פעילות ספורטיבית, מה קורה אם תוך כדי המשחק הזה עושים עבירות?

יש מעשים שאם הנתקף או הקורבן מסכים להם, אין הם מהווים עבירה. אז אין בעיה. כולם נכנסו בהסכמה למשחק והכול בסדר. אבל יש מעשים שהסכמה לא עוזרת בהם. למשל, חבלה. נניח במשחק כדורסל או כדורגל, נניח באיגרוף, נניח שאדם מרמה את השני במשחק פוקר – אם זה ספורט – ולוקח ממנו כסף.

בעלי גרסה א' חשבו שצריך לקבוע שאם זה נעשה תוך כדי פעילות ספורטיבית או משחק ספורטיבי וזה לא אסור על-פי דין ולא נוגד את תקנת הציבור – לא מעשים שתקנת הציבור לא מרשה אותם – ונעשים בהתאם לכללים הנהוגים בהם – דבר כזה צריך להיות מותר.

גרסה ב' מציעה שלא לכתוב את כל זה ולהשאיר את העניין לשכל הישר של התובע הכללי או של פרקליט המחוז או השוטר או מי שמחליט בעניין זה.

חנן פורת (מפד"ל):

תתייחס לפסקה (3).

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

עוד סעיף אחד שמחקנו בסעיף הצידוק יש עליו הסתייגות. לא אנמק אותה עכשיו. זו הסתייגות שלי, ואנמק אותה בתורי. בהצעה הכחולה היה כתוב, שמעשה שאדם עשה באופן סביר לשם חינוכו של קטין הנתון למרותו, גם הוא יהיה פטור. היתה לזה התנגדות בוועדה. רוב הוועדה חשב אחרת. לא אנמק את זה עכשיו. זה לא מופיע היום כאן בפניכם, אף שזה היה בהצעה המקורית.

בסוף החוק הצענו, שהחוק כולו יחול רק בתום שנה מיום פרסומו. מדוע? כי צריך קודם כולל ללמוד אותו. הציבור צריך ללמוד אותו, ולא דחוף שכולו יחול מהיום למחר. שנית, צריך להכין חוק מתאם שיגשר בין החלק המקדמי והחלק הכללי החדשים לבין הפרק של העבירות הספציפיות. לא תמיד המונחים אותם מונחים. אבל הצענו שחלק, שרוב הסייגים, יחולו מייד. חשבנו שהנוסח המוצע שלהם הרבה יותר טוב מהנוסח הקיים.

היו לנו ויכוחים בוועדה בנושאים שהזכרתי בעניין הרשלנות, אובייקטיבית או סובייקטיבית, על השאלה שחבר הכנסת פורת שאל, שאדם גורם מוות בהגנה של כורח או של צורך. החלטנו כפי שהחלטנו ותשמעו על זה בהסתייגויות. בשאלת הצידוק היו דיונים, בשאלת הציות לפקודה, בשאלת החינוך ובשאלת הפעילות הספורטיבית.

לסיכום דברי, אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, זוהי הצעת חוק בעלת חשיבות רבה, כפי שהוזכר. עבודה רבה הושקעה בה. אני מקווה מאוד שחברי הכנסת יסכימו לאשר אותה בקריאה שנייה, אחרי שנשמע את ההסתייגויות, ואחר כך בקריאה שלישית.

אני מודה על הסבלנות, תודה רבה.

היו"ר ס' טריף:

אני מודה לך מאוד, אדוני. חברי הכנסת הנכבדים, יש לנו דיון ארוך ומקיף בהצעת חוק העונשין. זו הצעה די רצינית, ונצטרך לבלות זמן לא מועט. לכן אני מבקש מכל המתדיינים בתחילת הדיון הזה להתייחס לגופו של עניין ככל הניתן, כדי למקד את הדיון בסוגיות השנויות במחלוקת. לאחר מכן יש לנו הצבעות די רגישות על סוגיות שגם בהצעת הוועדה מוגשות בשתי גרסאות. לכן אני מאוד מבקש להקפיד בעניין הזה. נתחיל את הדיון. ראשון המסתייגים – חבר הכנסת יצחק לוי. אני מבין שהמסתייגים ידברו במקובץ. אודה לחבר כנסת שיעשה מאמץ לרכז את דבריו.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בתחילת הדברים אני רוצה לציין במיוחד את חבר הכנסת דן מרידור, על העבודה היסודית שהוא עשה בוועדת המשנה. חבר הכנסת עזרן, אני אומר לחבר הכנסת דן מרידור כמה דברי שבח, תן לו לשמוע.

יוסף עזרן (ש"ס):

אני באתי לומר לו שאני מסכים עם דבריו.

יצחק לוי (מפד"ל):

אני רוצה לומר לחברי הכנסת, שההנאה האינטלקטואלית שהיתה לי באותה ועדת משנה היתה רבה מאוד. אני לא יודע אם יש ועדות משנה רבות בכנסת שעבדו בצורה כל כך אינטנסיבית, באמת נטולת כל שיקול פוליטי, תוך התעסקות ממש בעניין עצמו, ברמה מאוד גבוהה.

כבר הזכירו כאן את יוזמי החוק, את כל אנשי האקדמיה ואת אנשי המשרדים הממשלתיים שסייעו לנו. לא אחזור על הדברים. אבל אני רוצה לומר, שיותר משתרמתי לחוק למדתי, ולמדתי הרבה מאוד במשך כל הדיונים.

אדוני היושב-ראש, לחלק המקדמי לא הגשתי הסתייגויות, אף שיש לנו בעיה עם נושא ההסגרה. אני רוצה לציין זאת לפחות לפרוטוקול. לא פשוט לנו מבחינה הלכתית, יהודית, להסכים לסעיפי הסגרה של יהודים לחוץ-לארץ. יש כאן מקרים מסוימים, שבהם קיים עקרון ההסגרה. אני יודע ואני בטוח שעקרון ההסגרה הוא גם דו-צדדי. כשדיברנו על עקרונות ההסגרה הייתי מודע לכך שיש גם אמנות בין-לאומיות שאנחנו חתומים עליהן. היה מקום להכניס הסתייגויות שלא תהיינה הסגרות מהארץ לחוץ-לארץ, אף שהסעיפים לא עוסקים בזה. אני יודע שהסעיפים לא עוסקים בזה. הסעיפים עוסקים בעיקר בחלק ההפוך. אבל היה מקום להעיר הערות לגבי חוקי ההסגרה שקיימים היום. לא מזמן, בשנים האחרונות, היו כמה מקרי הסגרה שעוררו תסיסה מסוימת בדעת הקהל. אבל לא התייחסנו לזה ולא הגשתי שום הסתייגות.

אני עובר ישירות לחלק הכללי. אני רוצה להתחיל בהנמקת ההסתייגויות שלי. דבר ראשון, לפני שאנמק את ההסתייגויות, יש שני סעיפים שבהם יש שתי גרסאות, שבהם הגרסה השנייה היא גרסה שהתקבלה, או שנרשמה על-פי בקשתי. חבר הכנסת דן מרידור הזכיר אותה, ואזכיר אותה ממש בקיצור. אני מתכוון לסעיף 34א. שם יש שתי גרסאות. הסעיף עוסק בעבירה שונה, או נוספת. אני חושב שלא צודק להטיל עבירה על אדם שלא עשה אותה והוא לא היה מודע לכך שהיא תיעשה, אף שהוא יכול היה להעלות על דעתו שהיא יכולה להיעשות. מדובר במקרה של שותפים לעבירה, שתכננו לעשות עבירה א', והם כולם שותפים לעבירה א', וכולם צריכים להידון כאילו עברו את עבירה א', בין שכולם עשו אותה בפועל ובין שלא, כי הם כולם שותפים. והנה, תוך כדי עשיית עבירה א' אחד מן השותפים עבר עבירה ב'. גרסה א' קובעת, שכל השותפים אשמים גם בעבירה ב', אם אפשר היה להעלות על הדעת שאותה עבירה תיעבר בסיטואציה מסוימת. גרסה ב' אומרת: לא נדון אותו כשותף

מלא, אלא כמי שביצע עבירה של רשלנות. אני מבקש מהבית, בגלל מידת הצדק שבעניין, לאשר את גרסה ב' בסעיף 34א.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

הראשונה היא באדישות.

יצחק לוי (מפד"ל):

הראשונה היא באדישות והשנייה היא ברשלנות. נכון.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

בכל מקרה לא בכוונה.

יצחק לוי (מפד"ל):

בכל מקרה לא בכוונה. אבל אדישות היא דרגה יותר גבוהה מאשר רשלנות. נכון.

הגרסה השנייה, שמופיעה בגוף החוק ולא מופיעה בהסתייגויות, היא בסעיף 34ג(5). אקצר בדברים גם כאן. מורי ורבותי, השאלה היא מי קובע את הכללים במשחקי ספורט. יש כאן הגנה על עבירות שנעברו תוך כדי משחקי ספורט. אנחנו יודעים שלמדינה אין כמעט יכולת להתערב בכללים של משחקי ספורט. אם אדם נותן אגרוף לחברו ברחוב – הוא מואשם בעבירה פלילית. אם הוא נותן לו אגרוף תוך כדי משחק איגרוף – הוא לא מואשם בעבירה פלילית, קודם כול כיוון שלא היה אפשר למלא מספיק ניירות למספר האגרופים שהוא נותן במשך המשחק. אבל, חוץ מזה, זה חלק מכללי המשחק. מותר לתת אגרופים. אם מותר לתת אגרופים – החוק מגן על נותן האגרופים. ומה יקרה אם מחר יהיה משחק של טיפוס מסוכן באופנועים על קיר המוות, והדבר הזה יהיה כרוך בסכנת חיים? ואלה יהיו כללי המשחק? שניים יתנגשו ואחד ימות ויגידו: אלה כללי המשחק. כלומר, איפה הגבול? איפה אנחנו כמדינה, כמחוקק, שמים גבול לכללים של משחקי ספורט? ואם מדובר ב"רולטה רוסית" – שתהיה משחק? ואם מדובר ב-WWF?

היו"ר ס' טריף:

היאבקות חופשית.

יצחק לוי (מפד"ל):

היאבקות רצחנית. מה זה חופשית? היום הבנתי שיש חבורת מתאבקים.

יוסף עזרן (ש"ס):

זו הצגה גדולה מאוד.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת עזרן מתמצא בזה.

יצחק לוי (מפד"ל):

אני לא יודע אם זו הצגה. אבל אני יודע שיש היום משחקים מסוכנים ביותר. לכן אני מציע שלא לקבוע

חנן פורת (מפד"ל):

הדו-קרב הקלסי.

יצחק לוי (מפד"ל):

נכון. לכן אני מציע שלא לקבוע את הסעיף הזה. אני מציע להשאיר זאת לשיקול הדעת של התובע
ושל השופט, ולא לתת היתר ברור בחוק הפלילי לחוקים של משחקי ספורט שאין לנו בהם שום
שליטה.

אגב, בגלל זה גם אתנגד אחר כך, יותר מאוחר, להסתייגות של חבר הכנסת דן מרידור בנושא חינוך.
אבל על זה אדבר אחר כך. יש הצעה משותפת של כמה חברי כנסת.

אני רוצה לעבור עכשיו לגוף ההסתייגויות. אני מתחיל בסעיף 28. אני מציע למחוק את סעיף 28.
סעיף 28 עוסק בפטור עקב חרטה. אני מוכן לקבל חרטה ואני מוכן לקבל שאנשים חוזרים בתשובה.
מאוד משמח שאנשים חוזרים בתשובה. אבל התובע מנהל משפט, עוסק בהבאת ראיות, עוסקים
בתיק הרבה זמן ורוצים ללכוד פושע. ואנחנו, ללא שום ראיה ממשית לכך שהוא מתחרט, פוטרים
אותו מכל מה שאנחנו רוצים. ראו מה כתוב בסעיף: "מי שניסה לעבור עבירה". ניסיון זה כמו עבירה,

לא לגמרי, אולי זה חצי עונש, אבל חצי עונש זה לפעמים עשר או חמש שנים, כלומר מדובר בדבר מאוד חמור. אדם שבא וניסה לעשות עבירה, כלומר הוא כבר היה במצב נפשי של עשיית עבירה. והוא פושע. הראיה שהוא פושע – אם הוא לא מתחרט, אנחנו נדון אותו לכמה וכמה שנות מאסר. בן רגע, אנחנו פוטרים אותו מאותן שנות מאסר. בן רגע, למרות כל הראיות שהביאה התביעה, למרות העדים שהעידו, למרות כל מה שהוכחנו, שהוא אדם פלילי ושמגיע לו בית-סוהר – פוטרים אותו. אתם יודעים ממה אנחנו פוטרים אותו? – אם הוא רק בא ואומר שהוא הפסיק בשלב מסוים. יכול להיות אפילו שהוא הפסיק לא משום שהוא רצה להפסיק, אלא משום שהופסקה עשיית המעשה, בגלל גורמים אחרים.

קריאה:

תן דוגמה.

יצחק לוי (מפד"ל):

אתן דוגמה. הדוגמה היא, אדם ניסה לרצוח והגיע לביתו של הקורבן, שאותו רצה לרצוח. הוא ניסה לרצוח. הוא עשה את כל ההכנות לכך, סידר את כל העניינים. ברגע האחרון, מסיבה מסוימת, מסיבה כלשהי, הוא לא הספיק להשלים את הרצח, ותפסו אותו. המשטרה תפסה אותו ומאשימה אותו בניסיון לרצח. הוא לא הספיק, והוא רוצח. רוצח בכוונה מקבל מאסר עולם. אם מדובר בניסיון לרצח – מדובר בחצי עונש. כמה זה? 20 שנה? אינני יודע כמה.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

הוא לא הפסיק, תפסו אותו.

יצחק לוי (מפד"ל):

לא תפסו אותו. היה איזה גורם חיצוני. המשטרה תפסה אותו לאחר מכן. זה לא שהמשטרה תפסה אותו באותו רגע. אם לא – אנחנו לא יודעים עליו כלום. הוא הפסיק את מעשה הרצח בגלל – – –

חנן פורת (מפד"ל):

בחפץ נפשו בלבד ולא מתוך נסיבות אחרות.

יצחק לוי (מפד"ל):

כן, כן, זה העניין. העניין כאן הוא בכך שהוא צריך להוכיח, ולא כתוב איך ומה הוא צריך להוכיח. יש רק תנאי אחד ב"או"; "או תרם תרומה של ממש למניעת התוצאות שבהן מותנית השלמת העבירה". אגב, ה"או" הזה הוא תוספת שאני ביקשתי להוסיף, אף שאני מבקש למחוק את הסעיף. אמרתי: לפחות הביאו בדל של ראיה, שהוא היה מוכן לעשות משהו. נניח שהוא ניסה לפרוץ בנק, ברגע האחרון הוא התחרט, ויש לו שותפים, שירים טלפון למשטרה ויאמר: תראו, הולכים לפרוץ בנק, שותפי הולכים לפרוץ בנק. שיהיה כאן בדל של ראיה. אבל כאן – שום דבר.

אני מצטער לומר לחברי חובשי הכיפות, וגם אני חובש כיפה, שזה פטנט ידוע היום בבתי-המשפט. פושעים מגדלים מעט זקן, שמים כיפה גדולה ובאים לפני השופט בעיניים מושפלות ועם ספר תהילים ביד ואומרים: חזרנו בתשובה. זה פטנט ידוע. זה לא רק פטנט ידוע, אלא גם שמעתי שאפילו עורכי-דין ממליצים על הפטנט הזה.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

מתוך שלא לשמה יבוא לשמה.

יצחק לוי (מפד"ל):

אולי. אז הוא יבוא, יוכיח ויגיד: באמת התחרטתי, עובדה שלא רצחתי, הנה יש לי פה ספר תהילים, סידור, ציצית, פה התפילין ופה הטלית, ואני כבר מתחרט. ומדובר בפושע גמור, ואנחנו פוטרם אותו.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אבל אם אתה יודע?

יצחק לוי (מפד"ל):

מאיפה אתה יודע?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

לא, אני שואל.

יצחק לוי (מפד"ל):

התשובה היא פשוטה מאוד, שופט יכול לתת על כל עבירה עונש של שקל, או עונש של יום מאסר על-תנאי. תשאיר את זה לשופט. אם השופט יראה, שבאמת אדם חזר בו, ומדובר על חרטה, כלומר היתה פה עבירה, או ניסיון לעבירה, ובאה התביעה ומוכיחה את זה, והשופט מתרשם שהאדם הזה חזר בתשובה ובאמת התחרט, שהכול היה באמת, הרי זה בידיו של השופט. מי מחייב את השופט לתת לו 20 שנה, או עשר שנים? השופט יכול לתת לו גם יום מאסר אחד, או יום מאסר על-תנאי, או שקל אחד קנס. מדובר פה: "לא יישא באחריות פלילית". לא יישא באחריות פלילית – אפילו רישום פלילי לא יהיה לו. כלומר, על עבירות קטנות הרבה יותר נרשמים לאנשים רישומים פליליים, והרישום הפלילי הזה רודף אותם הרבה שנים. וכאן מדובר על ניסיון לרצח, לא מדובר פה רק על חטא, או רק על עוון, מדובר גם על פשע, מדובר על כל עבירה כאן.

רבותי, אני לא יכול להתעכב רק על הסעיף הזה, כי יש לי עוד תשע הסתייגויות.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

ניסה לעבור עבירה, תעזוב את הרצח – – –

יצחק לוי (מפד"ל):

למה "תעזוב את הרצח"?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

רוב העבירות הן לא רצח.

יצחק לוי (מפד"ל):

גנבה, פריצה.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אם היה ניסיון פריצה והוא חזר בו, ואתה מאמין לו – – –

יצחק לוי (מפד"ל):

תיתן לזה ביטוי. בזה שאין עונשי מינימום, אתה נותן לזה ביטוי.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

הוא לא ביצע את העבירה.

יצחק לוי (מפד"ל):

החוק כאן קובע, שניסיון לעבירה זה עבירה. את זה כל החוק קובע.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

עזוב את החוק.

יצחק לוי (מפד"ל):

מה זה "עזוב את החוק"? אנחנו דנים כרגע על החוק.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

מי שחזר בו, ואתה יודע שהוא חזר בו – – –

יצחק לוי (מפד"ל):

אני לא יודע שהוא חזר בו.

רבותי, אני הבעתי את דעתי. אני חושב שפה מדובר בפתח מסוכן להתנערות של פושעים מאחריות פלילית; תשקלו את זה.

הסעיף השני שביקשתי למחוק וכבר דיברתי עליו, אני חושב, זה עניין הספורט.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

יש לך הסתייגות דומה לסעיף 34.

יצחק לוי (מפד"ל):

כן, אני אעבור על כל הסעיפים של סעיף 34.

סעיף 34, חבר הכנסת רביץ, הוא אותו סעיף, רק איננו מדבר על הניסיון אלא מדבר על המשדל או המסייע; כלומר, אותו סעיף. זה אותו סעיף כמו זה שדיברנו עליו קודם, רק זה נסוב על המשדל או המסייע, והדברים שאמרתי לגבי ניסיון תקפים גם לגבי משדל ומסייע, אבל יותר תקפים לגבי משדל, מכיוון שמשדל, על-פי תפיסת החוק, הוא עובר עבירה ממש. משדל לעשות עבירה, על-פי התפיסה בחוק, הוא עובר עבירה ממש. אני חוזר שוב לרצח, כדי להדגים את העניין. משדל לרצח – מאסר עולם, אם הוא לא רצח בעצמו. כלומר, יכול להיות שהוא שידל לרצח. ואני לא יודע מה פירוש הדבר לחזור בו, כי יכול להיות שהרצח בוצע, הוא שידל לרצח והרצח בוצע. מה פירוש הדבר, שמשדל חוזר בו?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

"אם מנע את עשיית העבירה".

יצחק לוי (מפד"ל):

נכון, אני מבקש סליחה. משדל או מסייע לא יישא באחריות פלילית לשידול או לסיוע, או לניסיון לשידול, אם הוא מנע את עשיית העבירה, נכון מאוד.

אבל גם בניסיון היה מדובר שהעבירה לא הושלמה, מכיוון שמדובר בניסיון. אבל אני אומר: הדבר הזה צריך להישאר לשיקול דעתו של השופט, ואין לבוא ולהוציא אנשים כאלה מאחריות פלילית גמורה.

אני ממשיך הלאה – סעיף 34א. וכאן אני מגיע לבעיות עקרוניות הרבה יותר. כאן היתה מחלוקת שנוגעת לסעיף 34א ולסעיף 34ב. יש לנו כאן שתי הסתייגויות, גם לסעיף 34א וגם לסעיף 34ב. יש כלל הלכתי ידוע, שאין דוחין נפש מפני נפש, אדם לא יכול להציל את עצמו תמורת נפשו – – –

יוסף עזרן (ש"ס):

אין דוחין נפש מפני נפש. הדוגמה הקלסית היא של תינוק שהוציא ראשו ממעי אמו ונתקע, עכשיו האם בסכנה והתינוק בסכנה, ואף אחד לא נוקט עמדה. אתה יכול לקבוע פה את מי להרוג כדי להציל, אם נהרוג את התינוק נציל את האם, נהרוג את האם נציל את התינוק – – –

היו"ר ס' טריף:

אתה רשום לנאום, חבר הכנסת עזרן.

יוסף עזרן (ש"ס):

זה לא משנה. אבל – – –

קריאה:

יש כלל – ייהרג ובל יעבור.

יצחק לוי (מפד"ל):

אני שמעתי את דברי הרב חבר הכנסת עזרן. הכלל הזה שאין דוחין נפש מפני נפש, יש לראות אותו גם בהקשר של הסעיפים האלה. אפשר לראות את זה גם כאן. ואנחנו מדברים כאן על מקרה של צורך. אדם יש לו צורך לעשות מעשה כדי להינצל מסכנה מוחשית של פגיעה חמורה בחייו, בחירותו, בגופו, ברכושו וכדומה, אנחנו באים ונותנים לו הגנה מאחריות פלילית. הדבר מוצדק והדבר נכון. יש לתת הגנה, או פטור מאחריות פלילית במקרה של צורך. אבל – וכאן ההסתייגות שאני מגיש – להוציא מקרה, שבו הוא צריך להרוג אדם כדי להציל את עצמו. ואני מדבר על הריגה בכוונה, כי אם זה לא בכוונה, הרי באמת הדבר קשה מאוד למדידה. יכול להיות שהוא פשוט לא ידע שיש אדם אחר במקום כשהוא הלך להציל את עצמו. אני מדבר על "בכוונה".

אנחנו צריכים לומר כאן, שהדיון בוועדה היה לא רק על עצם החוק, אלא על תפקיד החוק. באו חברים בוועדה – וזה היה הרוב בוועדה – ואמרו: החוק אינו ספר מוסר, החוק הוא קודקס של דיני עונשין, ומתוך כך אין ענייננו למסור מסרים חינוכיים, או מסרים מוסריים בחוק הזה. אנחנו נקבע דיני ענישה, ועל-פי זה אנחנו נקבע את דעתנו. ואדם שהרג כאשר היה במצב של סכנת נפשות, לא נראה לנו שצריך להעניש אותו.

לנו נראה, שלחוק יש גם מסר חינוכי וגם מסר מוסרי, והמסרים האלה מועברים לכלל הציבור. ולכן יש לקבוע, שאם אדם גרם למותו של אחר בכוונה, הוא לא יהיה פטור מאחריות פלילית. יש לקבוע עם זה אחריות מופחתת, והאחריות המופחתת תיקבע. בסוף החוק יש לנו הצעה כזאת. אני בהחלט בעד שלא לדון אדם כזה כרוצח ולתת לו מאסר עולם, אבל המסר החינוכי צריך להיות, שאדם לא מציל את עצמו במחיר הריגת אדם אחר.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

למה אין הבחנה בין הצלת חייו כאשר הוא – – –

היו"ר ס' טריף:

חברי הכנסת הנכבדים, אני ביקשתי מחבר הכנסת יצחק לוי לתמצת. נותרו לו פחות מעשר דקות.

יצחק לוי (מפד"ל):

כמה זמן הוקצה לי?

היו"ר ס' טריף:

יש לך שבע הסתייגויות.

יצחק לוי (מפד"ל):

יש לי תשע הסתייגויות, אני אראה לך אחת לאחת.

היו"ר ס' טריף:

רשום אצלי שבע הסתייגויות. אבל חשבתי שתחסוך לנו זמן.

יצחק לוי (מפד"ל):

לא, לא, יש לי עוד כמה הסתייגויות שאני צריך להגיש.

היו"ר ס' טריף:

בבקשה.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני מציע לתת לחבר הכנסת יצחק לוי; אני מוכן לוותר על חלק מדברי תשובתי. לחבר הכנסת יצחק לוי יש הסתייגויות חשובות.

חנן פורת (מפד"ל):

אני רוצה לשאול שאלה ואתה לא מרשה.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת פורת, אתה איש אינטליגנטי והגון. אני אמרתי לא. אתה חושב שאני אאפשר לו לענות לך? אני אמרתי לא, אז אתה לא תשאל. בבקשה, אדוני.

יצחק לוי (מפד"ל):

רבותי, ב"כורח" אני פחות מבין – – –

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת צוקר, זה דיון חשוב שוועדתך הביאה. חבר הכנסת יצחק לוי מדבר בהרבה טעם.

יצחק לוי (מפד"ל):

בסעיף 34ב – כורח – אני פחות מבין את החלטת רוב הוועדה, מכיוון שהסעיף הזה היה קיים לפי הנוסח שאני מציע אותו בהסתייגות. ה"כורח" היה, שלא יישא אדם באחריות פלילית למעשה שעשה – ואני מוסיף מתוך החוק הקודם שהיה, וזה לא תיקון לין-הנגבי-לוי, מדובר על הנוסח שהיה קודם לכן גם ב"כורח": למעט רצח או עבירה כלפי המדינה שעונשה מוות. והנה באה הצעת החוק הזאת והרוב בוועדה השמיט דבר שהיה מקובל. יש כאן שתי נורמות. אתה לא תרצח בגלל כורח ואתה לא תעבור עבירות של בגידה או של ריגול או של דברים אחרים בגלל כורח. המסר כאן הוא: לכל אדם שנתפס וסודות מדינה בידו, ומסירתם למעשה בגידה, לבוא ולמסור אותם, ולהגיד: הצל את נפשך.

יוסף עזרן (ש"ס):

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, מותר לחבר הכנסת עזרן לשאול שאלות?

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת עזרן, אנא ממך, אבקש ממך לשמור את השאלות ולאפשר לו לסיים. נראה אולי בכל זאת אחר כך. בבקשה, אדוני.

יצחק לוי (מפד"ל):

אני שוב אומר – – –

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

זה לא מקרה של כורח. אני אשיב לך אחר כך.

יצחק לוי (מפד"ל):

זה כן מקרה של כורח. למה זה לא מקרה של כורח? – מאיימים עליך. על כל פנים, זה היה הנוסח שהיה בחוק הקודם, ואני מציע להשאיר את הנוסח שהיה בחוק הקודם בסעיף "כורח".

מכיוון שהיושב-ראש בכל זאת אומר לי שאין לי כל כך הרבה זמן, אני רוצה להעיר הערה לפרוטוקול. בסעיף 34ג(2) אני חושב שהושמט שמי בהסתייגות של חברי הכנסת דן מרידור ויעל דיין. אני לא אנמק אותה בגלל קוצר הזמן ומשום שחבר הכנסת מרידור או חברת הכנסת יעל דיין ודאי ינמקו, אבל אני אומר זאת לפרוטוקול, מכיוון שהדבר מאוד זכור לי.

אני ממשיך הלאה. סעיף 34ג(3) ו-34ג(4). שוב, היתה מחלוקת מאוד עקרונית בתפיסה: חיי אדם. היו כאן שתי גישות. האחת, הגישה ההלכתית היהודית האומרת, שחיי אדם כבודם בכך שהם ניתנו על-ידי בורא עולם ואדם לא אדון לחייו, אלא במקרים מאוד מיוחדים. לכן מצווה היא להציל חייו של אדם עד כמה שניתן. וכידוע, מחללים את כל המצוות שבתורה כדי להציל חיי אדם.

מה יש לרפול? היה לו יום טוב היום.

היו"ר ס' טריף:

היה לו טוב, היה לו יום טוב, אבל יש לו פה מה לומר, יש לו דברים נוספים.

יוסף עזרן (ש"ס):

הוא רוצה לדבר על כביש חוצה צומת.

יצחק לוי (מפד"ל):

יש גישה חדשה, שאינני יודע איך לקרוא לה, גישה אירופית, גישה אוניברסלית, גישה נאורה, האומרת שערך חיי האדם הוא שהאדם יהיה בעל הבית על חייו והוא יחליט מה לעשות עם חייו.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אוטונומי.

יצחק לוי (מפד"ל):

אני לא מדבר פה על הפלות, וגם לזה יש קשר, אבל למשל אם אדם רוצה לקצר את חייו, ילך לרופא ויבקש ממנו: תן לי כדור כדי לקצר את חיי. כתוב פה בחוק שהדבר מותר אם זה לטובתו, בסעיף 34ג(4); אם הוא חושב שזה לטובתו, מותר לרופא לתת כדור לחולה שרוצה לשים קץ לחייו. או, למשל, אדם שרוצה להזיק לעצמו. לכאורה, לפי החוק הזה תצטרך לבקש את הסכמתו כדי להציל אותו – – –

יוסף עזרן (ש"ס):

על מה אתה מדבר, על סעיף 34יא או 34ג?

יצחק לוי (מפד"ל):

אני מדבר עכשיו על סעיפים 34ג(3) ו-34ג(4). בבקשה, מה השאלה?

יוסף עזרן (ש"ס):

כתוב בסעיף 34ג(3): "במעשה הטעון לפי דין הסכמה, כאשר המעשה היה דרוש באופן מיידי לשם הצלת חיי אדם, שלמות גופו, או למניעת נזק חמור לבריאותו" – – –

יצחק לוי (מפד"ל):

קודם כול, בסעיף 34ג(4) זה לא כתוב, רק ב-34ג(3). אני אסביר. מה כתוב בסעיף 34ג(3)? צריך לראות את כל הסעיף. קרה שיש תאונת דרכים ובה צריך באופן מיידי לעשות פעולה להצלת חיי אדם. מה כתוב כאן? "במעשה הטעון לפי דין הסכמה" – ראה את הסוף – "ואם בנסיבות העניין לא היה בידו להשיג את ההסכמה". אדם חסר הכרה לא יכול לבוא ולהגיד אם הוא מסכים או לא.

יוסף עזרון (ש"ס):

לא מצאו תעודת זהות.

יצחק לוי (מפד"ל):

מצאו, לא חשוב. על כל פנים, מותר לך לעשות פעולות להצלת חיי אדם, וגם אם בפעולות האלה תעבור עבירה, יש לך צידוק. אבל אם הוא לא מחוסר הכרה, אם הוא יכול לבוא ולומר ולדבר, אתה צריך לשאול את הסכמתו. אם הוא אומר לך: אל תציל אותי, נמאס לי מהחיים, ותציל אותו, הרי אתה תישא באחריות פלילית אם עברת עבירות תוך כדי הצלתו. כלומר, יש כאן תפיסה, שכדי להציל חיי אדם צריך את הסכמתו. זה מה שאמרתי.

חנן פורת (מפד"ל):

זה לא כתוב במפורש.

יוסף עזרון (ש"ס):

זה משתמע.

יצחק לוי (מפד"ל):

ודאי שלא. מי הוא נבון, מי שמבין דבר מתוך דבר.

חנן פורת (מפד"ל):

לא מוגדר – – –

יצחק לוי (מפד"ל):

אני אקרא שוב את הסעיף, ותגיד לי אם מוגדר או לא.

יוסף עזרן (ש"ס):

"באופן מיידי לשם הצלת חיי אדם, שלמות גופו" – – –

אלי דיין (העבודה):

אתה יכול להציל חיי אדם ללא הסכמתו.

היו"ר ס' טריף:

אני מבקש לא להפריע יותר.

יצחק לוי (מפד"ל):

חבר הכנסת אלי דיין, אני שמח שנכנסת לדיון, ואני רוצה לומר לך שהסעיפים האלה נדונו בוועדה שעות רבות. הרשה לי לקרוא בפניך את הסעיף, ותאמר לי מה הפרשנות. אני קורא את סעיף 34ג(3): "במעשה הטעון לפי דין הסכמה, כאשר המעשה היה דרוש באופן מיידי לשם הצלת חיי אדם, שלמות גופו, או למניעת נזק חמור לבריאותו, ואם בנסיבות העניין לא היה בידו להשיג את ההסכמה". הצידוק ניתן רק במקרה שבנסיבות העניין לא היה בידו להשיג את ההסכמה. אם בנסיבות העניין ניתן להשיג את ההסכמה, אסור לך לעשות שום פעולה אלא אם כן קיבלת את ההסכמה.

דבר פשוט וברור, כך כתוב. אגב, זו גם הפרשנות של הרוב. כאשר יעלה יושב-ראש הוועדה או יושב-ראש ועדת המשנה, אינני יודע מי יענה על ההסתייגויות, תשאל אותו. זה מה שכתוב בסעיף. בשביל מה אתה צריך את הסיפא?

יוסף עזרן (ש"ס):

בסעיף 34ג(4) כתוב בדיוק ההיפך: "עשהו באדם בהסכמה כדין, תוך פעולה או טיפול רפואיים, שתכליתם טובתו או טובת הזולת". זאת אומרת – – –

יצחק לוי (מפד"ל):

יפה. עכשיו אסביר לך את פסקה (4). פסקה (4) היא המשך של פסקה (3), כאשר מה שעומד מאחורי פסקאות אלה הוא שחיי אדם הם ברשותו של האדם והוא קובע. זה מה שעומד גם מאחורי פסקה (3) וגם מאחורי פסקה (4). פסקאות אלה, כל אחת מדברת על מצב אחר. פסקה (3) מדברת על כך שאתה צריך להציל, אז באים ונותנים לך היתר, אם אתה לא יכול לבקש ממנו הסכמה, תציל אותו. אבל אם אתה יכול לבקש הסכמה, אתה חייב. פסקה (4) מדברת, אם אדם מבקש ואומר: טובתי היא שתעשה לי כך וכך, ודרך העניין הזה עברת עבירה פלילית, יש לך צידוק. מה ההצעה שלי? אני מסכים לפסקה (4), אבל ההצעה שלי בפסקה (4) אומרת: "אך למעט מעשה שתכליתו קיצור או הפסקת חיי אדם". אני רוצה שהדבר יהיה ברור. אם אדם בא אומר: תעשה לטובתי פעולה רפואית מסוימת – בבקשה, תעשה; אבל לא פעולה שתכליתה קיצור או הפסקת חיי אדם.

אינני מציע למחוק את פסקה (4), אני רק מציע להגדיר בדיוק למה הכוונה.

יוסף עזרן (ש"ס):

שלא תהיה שום אי-הבנה.

יצחק לוי (מפד"ל):

שלא תהיה שום אי-הבנה. אם ההסתייגות הזאת לא תתקבל, יש לי הצעות חלופיות, עד מחיקת הפסקה. אבל מלכתחילה אני מוכן שהסעיף הזה יתקבל, ובתנאי שתהיה ההסתייגות הזאת.

בפסקה (3) אני מציע למחוק את המלים "לשם הצלת חיי אדם". כי להצלת חיי אדם, לדידי לא צריך שום הסכמה.

יוסף עזרן (ש"ס):

זו חובה.

יצחק לוי (מפד"ל):

ולא צריך לראות אם הוא נמצא במצב כזה או במצב אחר שאפשר לקבל ממנו הסכמה.

אסיים בהסתייגות נוספת. ההסתייגות היא בעמוד 8, אחרי סעיף 2 להצעת החוק. אני חייב לומר שמדובר פה בסעיף מאוד עקרוני ובשאלה שנתונה הרבה זמן על שולחן הדיונים של ועדת החוקה, לא

רק בקדנציה הזאת, גם בקדנציה הקודמת, והיא קביעת עונש מופחת בנסיבות מקילות, כאשר יש עונש חובה.

אנחנו מציעים לומר: "עבר אדם עבירה ונקבע לה עונש חובה, רשאי בית-המשפט להטיל עונש קל ממנו, אם שוכנע כי קיימות נסיבות מיוחדות המצדיקות זאת". אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, בעקבות כל סעיפי ההגנות והצידוק הגענו למסקנה, שיש כאן הרבה מאוד שיקול דעת של שופט, ויש כאן הרבה מאוד הגדרות שפעמים לא נותנות שיקול דעת לשופט. והרבה פעמים המצבים הם מצבים שעל הגבול, על גבול הרצח, או על גבול הצידוק, או על גבול ההגנה. פעמים הגבול בין רצח לבין הגנה עצמית הוא כחוט השערה. והכול נתון לשיקול דעתו של השופט בלבד. והשופט, מתוך שיקול דעת של פרט אחד במעשה, יכול או לפטור לגמרי את הנאשם או להכניס אותו לבית-סוהר למאסר עולם.

על כן, הצענו שכן יהיה סעיף שיקבע נסיבות מקילות בעונש חובה ואפשרות לשופט להפחית את הענישה.

כמובן, אני מבקש מהכנסת לקבל את הסתייגותי כולן. תודה רבה.

היו"ר ס' טריף:

תודה לחבר הכנסת יצחק לוי. הבא בתור – חבר הכנסת אברהם רביץ. אני מקווה שעכשיו חבר הכנסת יצחק לוי לא יפריע לו, ובוודאי לא הרב עזרן, שיושב לידו.

יוסף עזרן (ש"ס):

אני מצטער שאדוני היושב-ראש חושב שזאת הפרעה.

היו"ר ס' טריף:

לא, אדוני, אני בהחלט מחשיב את הדברים שאתה אומר. אבל אתה הרי יושב לפעמים כאן; אתה אומר דברים חשובים, ואתה יודע כמה אני מעריך אותם, אבל יש לך זכות דיבור, ויש לנו דיון די ארוך היום. הברורים היו נושא לוועדת המשנה, זה נושא לוועדה שדנה במשך זמן רב, הרי אתה יודע, ואי-אפשר למצות את זה כאן במליאה. לכן, אנא, גלה אורך רוח וסבלנות כלפי הדוברים, וכך הם יתייחסו לכולנו.

בבקשה, חבר הכנסת רביץ.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, קודם כול אני רוצה להצטרף לברכות שנשמעו לכל הצוות הגדול והנפלא שליווה את החוק הזה. אני שותף לברכות האלה.

אני רוצה לעשות חסד עם חברי חברי הכנסת, ואינני מתכוון לחזור על דברים שאמרו אחרים, וגם אינני מתכוון לומר דברים שאני יודע שיאמרו אחרים אחרי.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

ובכל זאת נותר לך מה להגיד.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

ובכל זאת נשאר לי משהו, בקעה קטנה להתגדר בה.

אדוני היושב-ראש, כידוע לך, כפי שאתה רואה, יש לי כאן הסתייגויות למכביר, ואני חושב שאני יכול להחזיק את הכנסת יותר מחצי שעה. אבל לא אעשה זאת. אני מתכוון לנמק את ההסתייגויות, שאם לומר זאת בלשון בני אדם, אכפת לי מהן מאוד מאוד ואני ממש חרד להן. אותן הסתייגויות הן לסעיף 34ג, פסקאות (3) ו-(4). אני רוצה להקדיש להן מלים מספר.

חברי הכנסת צוקר ומרידור, בסעיפים האלה אנחנו עולים סתם על מוקש נורא. אם הסעיפים יתקבלו כפי שהם, הדבר יתקבל אצל חלקים מן הציבור כשבירת הסטטוס-קוו. זה היום פופולרי מאוד להשתמש – – –

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני רואה ששנינו מתנגדים לשבירת הסטטוס-קוו, כל אחד מטעמיו שלו.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

כן, אתה יודע, יש לנו "פלירט" בעניין הזה, נסתר כזה.

יוסף עזרן (ש"ס):

ההתנגדות היא לכך שהשני ישבור את הסטטוס-קוו.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

לגבי הסעיפים האלה, שוחחנו על כך בוועדה, דיברנו בה כדבר איש אל רעהו, ואמרנו שאנחנו לא מתכוונים, בהזדמנות החגיגית של החוק החשוב הזה, לטפל ו"להשחיל", הייתי אומר, כמעט בלא מודע, דברים שנמצאים במחלוקת עקרונית ואידיאולוגית בחברה בישראל. אני לא ידעתי שהמחלוקת הזאת היא רק בין דתיים לשאינם דתיים; חשבתי שהיא חוצה את החברה בישראל ככלל. אבל כעובדה, זו תפיסת עולם דתית, כפי שציין אותה בקצרה חבר הכנסת הרב יצחק לוי.

וזו השאלה האידיאולוגית החשובה מאוד: מהי תפיסתנו לגבי בעלות האדם על חייו שלו? עד היכן מגיעים הדברים? האם בחופש שכולנו נתונים היום במעגליו, האם באמת איבדנו את תפיסות העולם הבסיסיות ביותר שלנו לגבי השאלה המרכזית, האוניברסלית, העולמית, שחוצה עמים שלמים, האם האדם הוא יציר כפיו של הקדוש-ברוך-הוא והוא נתן לו את חייו? על כורחך אתה נולד, על כורחך אתה חי ועל כורחך אתה עתיד ליתן דין-וחשבון. אבל לא עתה. שני הסעיפים האלה הם סעיפים הנוגעים בציפור הנפש של השאלה המרכזית הזאת.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

איפה זה?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אתחיל בפסקה (4) של סעיף 34ג. כתוב כך: "עשהו באדם בהסכמה כדין". הוא עשה בו פעולה – –

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

עבירה.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

עבירה, והאדם הזה הסכים. זאת אומרת, האדם שבו נעברה העבירה הסכים. ומה זו הסכמה? משמעות ההסכמה היא שאדם יכול להסכים שאתה תעבור בו עבירה או שלא תעבור בו עבירה. אתן לך דוגמה, מעשה של משכב זכר. זו עבירה שנעשתה בגוף של אדם. זו לא עבירה של רציחה, אבל אגיע גם לזה. וזה נעשה בהסכמה – – –

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

זו גם לא עבירה.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

זוהי נעשה בהסכמתו של האדם. מבחינת התפיסה שלנו, כידוע לכם, זו עבירה, גם אם האדם שנעברה בו עבירה הסכים לכך. אבל פה, בפסקה (4), יש לנו הסכמה. האדם הסכים שיחתכו לו זרוע. אני כבר לא אומר שהוא הסכים שיהרגו אותו. וגם זאת שאלה. והוא גם יטען, אדוני יושב-ראש ועדת המשנה, שזה לטובתו, כפי שכתוב בהמשך, "שתכליתם טובתו של האדם או טובת הזולת". מי קובע מהי טובתו?

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לא כתוב שהוא יטען. זה מבחן אובייקטיבי.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

האם יש לנו מבחן אובייקטיבי לגבי המתת חסד? יש לנו כבר מבחן אובייקטיבי?

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

זה מה שהוא חושב.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אני מדבר על המתת חסד. האדם החולה ביקש שיעשו בו פעולה, או טיפול רפואי. דרך אגב, כתוב כאן "פעולה", אינני יודע מה זו פעולה שאיננה טיפול רפואי, אולי יש דבר כזה, שתכליתם טובתו או טובת זולתו.

יש כאן תרתי לגרועות: "טובתו", ואני לא מסכים שיש לנו מבחן אובייקטיבי שמקובל על כולנו, "או טובת הזולת". "טובת הזולת" – זה גם יכול להיות פעמים שיאמר אדם: אתם יכולים לקצר לי את חיי, לקחת ממני איברים עבור זולתי, וזה בוודאי יהיה טובת זולתו. הרי על זה אנחנו מדברים, אנחנו מדברים על כך שקרה משהו לאיש הזה, קרה לו משהו רע.

יש לנו הסתייגויות, נדמה לי יחד עם חבר הכנסת הרב יצחק לוי, ואנחנו אומרים: יש גם תועלת בסעיף הזה. אנחנו לא אומרים: בואו ונמחק אותו. אנחנו לא מתחילים לומר זאת. אנחנו נאמר בה "לחלופין", אם לא תתקבל ההסתייגות הראשונה – שאני חושב שחברי הכנסת יכולים להסכים לה – אנחנו מציעים לומר כך: "אך למעט מעשה שתכליתו קיצור או הפסקת חיי אדם". מה יש לך דבר טוב יותר מזה כדי להפיג את החשש מפני הסעיף הזה כלשוננו?

אותו דבר בפסקה (3). הרי מה אנחנו מציעים בפסקה (3)? אנחנו מציעים שייכתב כך: "אם עשהו באדם, כשהיה יסוד להניח שהפעולה היתה נחוצה להצלת חיו או בריאותו של אותו אדם מסכנה מיידית". אגב, גם אם התנגד הניצול להצלתו. אנחנו לא שואלים את הניצול. הרי אלה הם מעשים שבכל יום, זו ההתנהגות של רופאי ישראל כיום, שאין מתחשבים בהסכמתו של החולה. זאת אומרת, בפסקה (3) אני דווקא מרחיב את האפשרות שלנו להתערב, ואני חושב שההסכמה של האדם על חיו היא חשובה, אבל לא מספיק חשובה כדי שאדם יוכל על-ידי כך לגזור את דינו למוות או לנזק גופני.

לכן, אדוני היושב-ראש, אני מצטרף לרבים מדבריו – אף שיש לי מחלוקת, לא אידיאולוגית, אבל מחלוקת לגבי סעיף אחד או שניים – של חבר הכנסת הרב יצחק לוי. אני חושב שאני עומד להסכים גם לדבריו של הרב עזרן, גם כן לרוב דבריו כנראה. אני מתמקד ממש רק בסעיפים האלה, ואני פשוט מסיים את דברי בסעיפים האלה כדי להדגיש את החשיבות שאני מייחס להם. אני חושב שתפיסת העולם היהודית המקורית מייחסת לסעיפים האלה חשיבות כדי שלא נשנה אורחות חיים ודפוסי חשיבה שלנו. ולכן אני אומר, תמו דברי, אבל לא נשלמו.

תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ס' טריף:

אני מודה לך מעומק הלב.

חבר הכנסת דן מרידור, אני חושב שדבריו היו מתומצתים, לעניין, וכך ימשיכו, אנחנו מקווים, הבאים בתור.

חבר הכנסת יוסף עזרן, בבקשה, אדוני. עכשיו המשימה קשה בשבילך. עשר דקות במקום 50 דקות, ועכשיו נראה את הרב עזרן, כמה יעיל הוא יהיה.

יוסף עזרן (ש"ס):

אדוני רוצה שאני אצמצם – – –

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

מי אחרי חבר הכנסת עזרן?

היו"ר ס' טריף:

אחרי חבר הכנסת עזרן – חבר הכנסת דן מרידור, חבר הכנסת אברהם פורז, חבר הכנסת דדי צוקר, ואחר כך שר המשפטים.

יוסף עזרן (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, אומנם יש לך אסמכתה ביד: כתוב שצריך לתת חומש מכל מה שאדם מרוויח, זאת אומרת 20%, אבל לקחת 80% ולהשאיר רק חומש, אני חושב שזה נגד כל היגיון. אבל בכל זאת אני מבטיח לאדוני שאתחשב.

היו"ר ס' טריף:

פטור בלא כלום אי-אפשר.

יוסף עזרן (ש"ס):

אני רוצה להקיף יותר את הרעיוניות ואת החבל הדק המחשבתי של הוועדה הנכבדה. חבר הכנסת דן מרידור, אני בכל זאת מצטרף לכל השבחים על הדברים הנכונים, מפני שכאן נעשתה עבודה גדולה מאוד, גדולה בהיקף, באחריות ובעמקות של הדברים.

הייתי מתמצת את הנושא בכמה אמרות של חז"ל, שהן לא רק סתם אמרות כנף אלא בסיס לכיוון הלכתי, להלכה ולמעשה, לא לתפארת המליצה. אנחנו יודעים שצריך יסוד בהפללה, צריך יסוד למעשה פלילי והוא כוונת מכוון, ולכן גם בסעיפים של החוק הוצאתם מכלל חיוב או מחויבות פלילית קטין, שוטה, אדם שאינו אחראי למעשיו, אדם שאינו יכול להשתלט, ואפילו בבחינת חלים, "עתים חלים, עתים שוטה" – חלים, בריא, בלשון התלמוד – ומתי נעשתה העבירה, ואנחנו מהלכים פה על חבל דק מאוד של כוונת מכוון.

אבל יש גם מצב שהוא יסוד ביהדות, ודומני גם מבחינה יורידית – אני לא בטוח, אבל דומני שזה כך גם בקודקס הפלילי – מה שקוראים: אנוס רחמנא פטריה. אדם שעושה בכוונה, בזדון, אבל באנוס – התורה פוטרת אותו. וכאשר אנחנו אומרים: התורה פוטרת אותו, אנחנו לא מבינים: האם הוא באמת חייב, רק התורה מתחשבת בו? ועד היכן ההתחשבות? כאשר בא התלמוד בסנהדרין ואומר: קטן חייב. מעשה קטן יש לו כוונת זדון והיא מחייבת. רחמנא דחס עליהו – רק התורה מרחמת עליו. מה פירוש? פוטרת אותו מן המעשה מבחינה פלילית, פוטרת את המחויבות הפלילית, אבל מעשה פלילי הוא נקרא.

ויש מצב שהמעשה בכלל לא פלילי. לא רק שהוא לא פלילי אלא הוא מחויב המציאות ומצווה לעשותו, כמו אדם שעומד על דם חברו ואינו מצילו ואינו מגיש עזרה, והנושא של "הבא להורגך השכם להורגו". הרי זה נוגד את ההגדרה של החוק פה. לכן אני מגיע כאן לסעיף 34, הגנה עצמית והגנת הזולת.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

למה נוגד?

יוסף עזרן (ש"ס):

המלה "מייד" והמלה "להדוף" אומרות דבר פשוט מאוד: כאשר אדם נתון בסכנה ממשית, והוא צריך להתגונן וחייב להתגונן, זכותו להגן על עצמו או על הזולת. אבל האמת היא, שגם מניעת סכנה היא בגדר הגנה עצמית, ולכן ההגדרה הזאת, "כדי להדוף" ו"מייד", מחקתי אותה, והוספתי על "להדוף" את המלה "למנוע", מפני שגם מניעת הסכנה היא ביהדות יסוד של הגנה עצמית. אבל כמובן, הכול בפרופורציה, ודאי כפי שאדוני בעצמו נתן הגדרה נכונה.

הייתי רב באזור של מושבים, וכבר קרה מקרה, לצערי הרב, שילד הלך לקטוף תפוזים או שזיפים, ובעל המטע ירה והרגו. היה מקרה דרמטי, והאיש בעל הרכוש, בעל המטע – טען שהוא בא להגן על רכושו.

לכן, בסעיף הזה, 34, יש הדגשה בסעיף קטן (ב), בתנאי שהוא לא מסכן; לא יישא אדם באחריות הפלילית למעשה, בתנאי שהוא לא מסכן את האדם שמסכן את רכושו ואת חירותו. זה בלי זה – בלתי אפשרי. לא תחול כמובן הוראת סעיף קטן (א), אם סיכן הנאשם במעשה שעשה את חייו של התוקף, מפני שהוא בא לגנוב את הרכב שלו. אם הוא קלע מצוין, אם הוא צלף, והוא רואה, אדוני, מהמרפסת, שבאים וגונבים את הרכב שלו, סוחבים את הרכב שלו – הרבה יותר נעים לומר סוחבים לו את הרכב – והוא יכול לירות באיש ולהרוג אותו, אם יעשה כך הוא עבר עבירה פלילית.

וגם בעניין של אדם רודף ניתן להצילו בנפשו, כך לשון התלמוד, רק בתנאי שיהיה אפשר לפגוע באחד מאיבריו. וידוע ומפורסם הסיפור בתנ"ך על עשהאל – – –

אברהם רביץ (יהדות התורה):

האם סעיף 34טז לא נותן תשובה על השאלות האלו?

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני חושב שכן. זו התשובה הנכונה. הסברתי גם בדברי, שהשקילות היא חלק מן הסבירות. והקשר שבין הסכנה הנמנעת לבין המעשה שיכול למנוע אותה – – –

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אין לכם התנגדות שיהיה כתוב – – –

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אנחנו מעדיפים את הנוסח המתומצת.

יוסף עזרן (ש"ס):

כדי לחזור לנושא הזה, יש כאן הדגשה מעניינת מאוד מה הגישה של "רודף ניתן להצילו בנפשו" – זה בתנאי שאי-אפשר להצילו באחד מאיבריו. הרי מפורסם הסיפור על עשהאל, שהיה קל ברגליו כאחד הצבאים אשר על פני השדה. כשהוא רדף אחרי אבנר בן נר והסתובב, אבנר בן נר הכהו אל החומש והרג אותו. אחיו, יואב בן צרויה, שהיה הרמטכ"ל של דוד, טען: יכולת לפגוע בו באחד האיברים. לא משנה הוויכוח שהיה ומה שהוא ענה לו. דבר אחד ברור, שיש כאן פרופורציה. אדם בא ונתן לך סטירה, תיקח גרזן ותחתוך לו את היד ותגיד שאין פה מעשה פלילי? לכן חייבת להיות כאן, לפי דעתי, הסמיכות הזאת לסעיף ולא בצורה כללית, מכיוון שהיסוד הזה הוא בסיס לכל העניין של הגנה עצמית.

אני רוצה לומר לכם, רבותי, מה הגדר של הגנה עצמית מבחינת השקפת עולמי. אני רוצה שתבינו את זה. אנחנו יודעים: וחי בהם, אמר רחמנא. פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה, חוץ משלושה דברים שהתלמוד למד, במסכת סנהדרין דף ע"ד, הגמרא המפורסמת, שהם גילוי עריות, שפיכות דמים ועבודה זרה. כשאדם רודף אחר חברו להרוג אותו ומותר להצילו בנפשו, זה לא מפני שאנחנו חסים על חיי הנרדף יותר מעל חיי הרודף, אלא כי יש יסוד שאומר: מי אמר לך שהדם שלך אדום יותר משל חברך? זה שרודף אחר חברו להרוג אותו, אדם שעומד ליטול נפש, להיות רוצח, אותו אדם הפקיר את חייו, החיים שלו כבר אינם חיים ערכיים שכדאי להגן עליהם ולמסור נפש עליהם. זאת אומרת, כאן הסיבה והיסוד שמתיר לנו לפגוע ברודף, לא מפני שהוא עומד ליטול חיים אלא מפני שהוא נטל מעצמו את הזכות של החיים.

וזאת הסיבה לכך שגם אני מצטרף להסתייגויות שהזכירן חבר הכנסת הרב רביץ. כל העניין הזה של הצלת נפש, זה רק בתנאי שהנפש הזאת ניתן להצילה בנפשו, רק במקרה מסוים שהאדם באמת הפקיר את חייו, על-ידי שעמד לעשות מעשה חמור כל כך שמבחינת השקפת עולמה של היהדות, לפחות מבחינת העניין של אונס בנסיבות מחמירות; העניין של גילוי עריות והעניין של שפיכות דמים. הרי גם הפסיקה המודרנית האוניברסלית מכירה בזה שניתן להצילו בנפשו או באחד מאיבריו.

אמרתי שהנושא הזה של המיידיות וכדי להדוף לא נראה לי, וחייב להיות כאן גם איזון של חוסר קבלת האחריות.

מובן שבעניין הכורח, סעיף 34 – חייבת להיות גם כן ההסתייגות הזאת: ובלבד שלא פגע בחייו של זולתו או הסב במעשה ומתוך ציפייה לכך נזק בלתי הדיר, בלתי הפיך, לגופו או לבריאותו של הנפגע. מפני שאחרת האיום על רכושו או על חירותו אינו מצדיק בשום פנים ואופן אי-נשיאה באחריות למעשה פלילי.

וכי אם אדם, נניח שהוא מונע באמת את החופש שלך על-ידי זה שהוא סוגר אותך, ובמקרה יכול היה לנעול אותך מאחורי דלת, האם זה מתיר לך לקחת רובה ולירות בו? הוא פגע בחירותך. כל דבר יש לו המשקל שלו והמשמעות שלו. לא מתירים דמיו של אדם או פוטרים אותו ממעשה פלילי כאשר מדובר בחירות או ברכוש.

חנן פורת (מפד"ל):

אלא אם כן אתה יודע שהוא במעשהו היה עלול לאיים גם – – –

יוסף עזרן (ש"ס):

בדיוק כעת אני עומד להזכיר את העניין הזה, כדי להדגיש את ההבדל שבין אב שבא במחתרת לבין בן שבא במחתרת. אני מודה לך שכיוונתי לדעתך. הרי כל העניין הזה של "רודף ניתן להצילו בנפשו" תלוי גם כן, אדוני יושב-ראש ועדת המשנה, רק לידיעתך – ודאי שאתה מכיר את העניין של "במחתרת ימצא הגנב אין לו דמים".

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

"אם במחתרת".

יוסף עזרן (ש"ס):

אם במחתרת ימצא הגנב אין לו דמים. אם זרחה עליו השמש דמים יש לו – כך כתוב.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

"דמים לו".

יוסף עזרן (ש"ס):

"דמים לו". תודה. "דמים לו".

מה הכוונה? אדם שבא במחתרת כדי לגנוב, הוא בא, למעשה, אם יפריעו לו או אם ייתפס, גם להרוג את בעל הבית. לכן יש לו דין של רודף. זאת אומרת, הסבירות כאן היא למנוע. כאן לא מדובר על להדוף. גנב שבא במחתרת, באישון ליל, הוא בא לא לגנוב, הוא בא גם להרוג.

ותראו עד איפה יש הבחנה דקה בין הסבירות לבין חוסר הסבירות. הגמרא, התלמוד – וכך נפסק להלכה – מבחינה בין אב שבא במחתרת לגנוב אצל בנו, שאז הבן, אם הרג את אביו, הוא חייב. למה? כי לעולם לא יהרוג האב את הבן. רחמי אב על בן יש לו, כרחם אב על בנים. נמצא שבמקרה של הסבירות, אף שבדרך כלל יש סכנה, אנחנו אומרים שאין כאן מצב של הגנה עצמית, קל וחומר שאין לפטור את האדם. אבל ההיפך, אם הבן בא אצל האב והאב הרג אותו, הוא פטור. למה? כי הבן לא ירחם עליו. ככה זה הטבע, מה לעשות? זו המציאות הפסיכולוגית, זה טבע האדם. והתורה ירדה לסוף דעתו של אדם.

אני לא רוצה להלאות אתכם. אני אומר, יש כאן הליכה על חבל דק מאוד בין כל היסודות האלה של אנוס רחמנא פטריה; מה גדר האנוס, מתי ניתן להצילו בנפשו, מה זה אין דוחין נפש מפני נפש. ובזה הייתי מסיים. הקלסיקה של הנושא של אין דוחין נפש מפני נפש היא כאשר אשה שהתקשתה ללדת ויצא ראשו של העובר וחייבים להרוג אחד משניהם כדי להציל או את האם או את העובר. אחרי שהעובר הוציא את הראש דינו כנולד, יש לו דין של ברייה, של אדם חי, ואין אף אחד בעולם שיכול להחליט ולקבוע מי יחיה ומי ימות. צריך פשוט להתפלל ולבקש רחמי שמים; או אם אתה יכול במעשה רפואי. אבל אם העובר עוד לא יצא והוא מסכן את אמו, מחתכין אותו, אומרת הגמרא. למה? כי הוא רודף את האם, כי האם יש לה דין של ישות.

חנן פורת (מפד"ל):

לא משום שהוא רודף, משום שהוא עדיין – – –

יוסף עזרן (ש"ס):

כך הרמב"ם פוסק.

חנן פורת (מפד"ל):

— — —

יוסף עזרן (ש"ס):

לא. גם מדין רודף. כי אחרת, הרי עובר שקנו לו חודשיו, מותר להרוג אותו? זה כל הדין של ההפלה, רצח אנחנו קוראים לזה. מפני שעובר שקנו לו חודשיו, הוא נחשב להרבה הערכות – אין כאן מקום להאריך בעניין דיני ירושה ונחלה, אני לא רוצה להאריך בזה כעת. אבל שתדע.

חנן פורת (מפד"ל):

אם יצא ראשו, הרי הוא גם ממשיך להיות רודף – –

יוסף עזרן (ש"ס):

לא. זה נכון, אני מסכים אתך. הוא לא רודף מפני שהוא רוצה, כי הוא נקלע למצב כזה. לכן הסברתי את היסוד של דין רודף, למה ניתן להצילו בנפשו? רק מפני שהוא הפקיר את חייו. אבל אדם שנקלע למצב כזה, התינוק, ודאי שלא הפקיר את חייו, וחיינו אין להם שום ערך. זה דבר ברור שהולך בקו.

אם כן, רבותי, אני מבקש, עם כל החשיבות והערך שהחוק הזה מקיף, מפני שההשלכות של היסודות החוקתיים האלה – לפי דעתי, יהיו להם השלכות ישירות ועקיפות על כל מערכת החיים שלנו, ואני משוכנע שפה, בכל אופן, נעשתה עבודה בכוונה ובמחשבה והושקעו מאמצים ללא ליאות, אבל חייבים בכל זאת להתפלל שלא תצא תקלה על-ידינו. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת יוסף עזרן.

אני מזמינה את חבר הכנסת דן מרידור, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת אברהם פורז.

דן מרידור (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני לא בא להשיב אלא להסתייג. אף שהצגתי את הצעת החוק הזאת כהצעה שאני מסכים אתה ושלם אתה, יש שלושה נושאים שאני מבקש בהם להסתייג.

אברהם ורדיגר (יהדות התורה):

אתה מסתייג מכל מה שאמרת?

דן מרידור (הליכוד):

לא, אני דווקא תומך במה שאמרת. אני מסתייג מכמה דברים שדעתך, לצערי, לא נתקבלה בהם בוועדה, ואני מביא אותם לתשומת לב חברי הכנסת.

אתחיל מהסוף אל ההתחלה. בעמוד ההסתייגויות האחרון מציעים חברי הכנסת יצחק לוי, יעל דיין, דוד צוקר, אברהם רביץ ואנוכי להוסיף סעיף 35א לחוק העיקרי ולומר בו: "עבר אדם עבירה ונקבע לה עונש חובה, רשאי בית-המשפט להטיל עונש קל ממנו, אם שוכנע כי קיימות נסיבות מיוחדות המצדיקות זאת".

אסביר בקיצור. המצב שבו יש עונש חובה יוצר מצבים בלתי אפשריים במקרים מסוימים. בעיקר מדובר בעונש מאסר עולם חובה על רצח – אבל לא רק הוא, יש דוגמאות נוספות – עונש חובה יכול להיות עונש חובה אחד ויחיד, ויכול להיות עונש מינימום, שהוא עונש חובה שאי-אפשר לסטות ממנו לקולא.

הפתרונות הניתנים היום אינם פתרונות ראויים. פתרון אחד הוא, שהתביעה הכללית מחליטה להעמיד לדין במקרה רצח, לא על רצח אלא על הריגה, והיה לאחרונה מקרה כזה של בן שרצח את אביו שהתעלל באמו. ידעו שלא יוכלו להימלט ממאסר עולם, לכן מראש עשו טריק, אם מותר לי לומר, והעמידו לדין על הריגה כשלא היה מדובר על הריגה. זו דרך לא נאותה, בכל הכבוד.

דרך שנייה היא דרך החנינה שנעשה בה שימוש. נותנים עונש מאסר עולם, ואחר כך הנשיא מפעיל את סמכותו לחון. אנחנו עדים לאחרונה לוויכוח הציבורי בין הנשיא, שאיננו רוצה להפעיל את סמכותו, כפי שהפעילו בעבר, לבין אחרים. לא אכנס לזה עכשיו.

המצעים חושבים, ואני אומר את הדברים בשמי, שבדרך כלל ראוי במקרה של עבירת רצח להטיל עונש מאסר עולם כעונש חובה. הנוטל נפש, שופך דם האדם, דינו צריך להיות מאסר עולם. אנחנו לא נוטלים נפש, אבל מאסר עולם צריך להיות. זה גם מסר חינוכי ברור מאוד, ואיננו מנסים לשנות היום את הקביעה הזאת. אבל יש מקרים חריגים, הוזכרו כאן, למשל המתת חסד, לא במובן שאני רוצה להצדיק את המקרה, אלא שניתן להשיג על העונש המוטל עליה. והמקרים שהזכרתי קודם, שאנחנו חושבים שצריך לאפשר לבית-המשפט, בנסיבות מיוחדות, להקל בעונש, וכך כתבנו: "אם שוכנע" – בית-המשפט – "כי קיימות נסיבות מיוחדות המצדיקות זאת", הוא יוכל לסטות לקולא מעונש החובה. זאת הצעתנו, ואני מציע לקבל את הסתייגותנו זו.

חנן פורת (מפד"ל):

ההסתייגות הזאת תעלה גם במקרה של: לא יישא אדם באחריות פלילית אלא במקרה של רצח – –

דן מרידור (הליכוד):

רק במקרים של עונש חובה, רצח הוא דוגמה, הוא לא הדוגמה היחידה.

עניין אחר, גם הוא היה בוויכוח ציבורי גדול. אני מבקש בסעיף 34יג, יחד עם חברי הכנסת אברהם פורז, אברהם רביץ ויוסף עזרן, להוסיף פסקה (6) על הפסקאות בסעיף הצידוק ולומר, שאדם יהיה פטור, כאמור שם, או לא יישא באחריות פלילית אם עשה את המעשה לשם חינוך של קטין הנתון למרותו, ובלבד שלא חרג מן הסביר. זאת היתה הצעה שהגישה הממשלה לפני שלוש שנים והכנסת אישרה בקריאה ראשונה.

לצערי, בניגוד לדעת ארבעת המסתייגים, הוועדה ראתה לסטות מההצעה הזאת. ואני רוצה להסביר במה מדובר. בניגוד לטענות שונות ולא מדויקות, יש חובה על הורים על בניהם, להתנהגות בניהם. הם אחראים גם משפטית למה שבניהם עושים. הם חייבים, מכוח הנורמות החברתיות, לדאוג לבניהם. הם רשאים לומר לבנם או לבתם: תעשו כך או תעשו אחרת. זה לא נכון שאין יחסי מרות בין הורים לבנים. מה משמעות יחסי המרות? כיצד אוכפים את המרות? ברור לחלוטין, ואין על זה כל מחלוקת בינינו לבין הרוב, שאסור בתכלית האיסור להכות אנשים, להתעלל בהם, לתת להם מכות רצח, לפגוע בהם ולהכניס אותם למצבים נפשיים קשים לכל חייהם, או למצבים פסיכיים קשים.

ולמרות הדמגוגיה, לא על זה מדובר. אבל מה אומר הדין הקיים, שמנסים פה להתחכם לו? הדין הקיים אומר מה שאנחנו אומרים כאן, שמותר לעשות מעשים מסוגים מסוימים, שאחרת הן עבירות, כלפי קטין הנתון למרותך, ובלבד שהמעשה הוא סביר. זה הדין הקיים. לא חולקים עליו אלא מפחדים לומר, חושבים שזה ימסור מסר רע, רוצים שהשופטים יהיו אשמים וידינו תהיינה נקיות. אנחנו לא נגיד, מספיק שבית-המשפט העליון יגיד. זה לא נכון, לא רציני ולא רצוי. אם יש הורה שאומר לבנו בן ה-14: אתה לא יוצא מן הבית עכשיו, כל זמן שלא תגמור את השיעורים לא תלך לסרט, לא תצא מן הבית, והוא לא נותן לו לצאת, הוא עושה בזה עבירה של כליאה, כליאת שווא. אבל יגידו: מה אתם דואגים? היועץ המשפטי לא יעמיד לדין. למה צריכים להיות תלויים בחסדי היועץ המשפטי? זאת עבירה בעינינו? זאת לא עבירה. כי זה סביר שילד שלא עשה שיעורים לא יצא מן הבית ולא ילך לסרט. אבל אומרים לנו: לא. אל תגידו, תנו לבית-המשפט לקבוע. אני לא מקבל את זה. אנחנו עושים קודיפיקציה של החוק הפלילי.

חנן פורת (מפד"ל):

ולהכות.

דן מרידור (הליכוד):

צריך לומר את כל הדברים כפי שהם ושהכול יהיה כתוב עלי ספר, ולא לחכות ששופטים יחליטו כאשר הם כבר החליטו, ואנחנו בעצם לא חולקים על הפסיקה שלהם. אומרים: נשאיר את זה, שהשופטים יגידו.

אני מתנגד למכות. אני חושב שמכות הן שיטת חינוך רעה. אני חושב שמכות הן דבר רע, מכוער, מזיק. כל אחד מאתנו מכיר את החיים, ואנחנו לא מדברים על המקרים הקשים. במה מדובר? פעולות שהן סבירות. הדוגמה הפשוטה, ילד קטן נוגע בחשמל, מקבל מכה על היד שלא ייגע בחשמל פעם

שנייה. היום זו עבירה של תקיפה. אומרים: מה אתה דואג? היועץ המשפטי כזה טיפש? אני חושב שזה סביר מאוד, אם זה נעשה בצורה כזאת. אם המכות הן מכות שנועדו לפגוע – – –

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

הטיעון שלך יכול להיות משכנע, אני רק לא בטוח שהחברה שנמצאת פה מבינה אותו דבר שאתה מתכוון אליו.

דן מרידור (הליכוד):

סליחה, תרשו לי, אדוני יושב-ראש הוועדה, שזכאי גם להרבה שבחים על עבודתו בחוק הזה ועל עזרתו וסיועו והנהגתו את דיוני הוועדה בחוק זה, וגם הוא, שאיננו משפטן במקצועו, עסק בו כמשפטן מובהק, אני רוצה לומר, למרות הדברים האלה, אנחנו במחלוקת פה. יש הרבה נושאים שהביטוי "סביר" מופיע בהם, ואנחנו משאירים לבית-המשפט להחליט לפי הנסיבות. אין מנוס מזה. אם ההורה מרביץ לבנו מכות קשות או גורם לו חבלות חמורות, או עושה מעשים מסוג זה, ההורה הזה עושה עבירות וצריך להעניש אותו.

אבל אם מדובר על מעשים קלי ערך, שאנחנו יודעים שהם נעשים ואין שום פגיעה, לא פיסית ולא נפשית, מעשים קלים ביותר – אפשר להמליץ עליהם, אפשר להתנגד להם. אני מתנגד להם. אני בכלל נגד מכות. אבל להטיל על בית-המשפט את תפקידו של המחוקק – אני חושב שזו טעות. לכן הצעתי, שהורה לא יהיה רשאי לעשות שום פעולה נגד הקטין, לא לעצור אותו בביתו, לא להכריח אותו עכשיו לאכול, לא להחזיק את ידיו שלא יעשה שום דבר, ולא לתת לו מכה על ידיו או על ישבנו, בשום אופן, אם זה חורג מהסביר; מותרים רק דברים סבירים, שהנסיבות החברתיות מרשות אותם. אני לא דואג שבית-המשפט לא יפרש את זה נכון. זה הדין הקיים. אני לא מציע לפחד, אני לא מציע לחשוש שמא יאמרו שאנחנו מוסרים מסר. זה הדין, אני מציע להשאיר אותו. עד כאן הסתייגותנו, כפי שאני מנמק אותה, לסעיף 34ג.

חנן פורת (מפד"ל):

אתה כולל בזה גם הורים או מפקחים או שוליה?

דן מרידור (הליכוד):

קטין הנתון למרותו. אני חושב שהסבירות תביא בחשבון גם את השאלה הזאת. אני לא חושב שמורה של בית-ספר רשאי לתת מכות לילד. אני חושב שזה דבר חמור ולא ייעשה.

חנן פורת (מפד"ל):

על-פי החוק הזה, אם מורה נותן סטירה לילד?

דן מרידור (הליכוד):

אם מורה אומר לילד לצאת מהכיתה, והילד מסרב לצאת מהכיתה, והוא יאחז בצווארנו ויוציא אותנו, אני חושב שהוא לא עשה שום עבירה. לפי הצעת הרוב הוא עשה עבירה; הוא תוקף אותנו בכוח. אני חושב שזו שטות. אם הכה אותו, הוא צריך ללכת לבית-סוהר או לפחות להיות מועמד לדין. אם הוציא אותו בכוח, זו עבירה פלילית? למה עבירה פלילית? מפני שמפחדים להגיד מה שבית-המשפט כבר אמר, מפחדים מהמועצה למען שלום הילד והצעקה הציבורית שהיא עשתה. כל הכבוד לה. אני חושב שזה מיותר. צריך לומר באומץ לב: אסור להכות, אסור להתעלל, אסור לפגוע פגיעה נפשית או פיזית. אבל חינוך באמצעים סבירים, פשוטים, קלים, שבית-המשפט קובע אותם וקבע אותם, אין בזה שום דבר רע ולא צריך להיבהל מלומר את האמת הזאת.

ההסתייגות האחרונה שלי, ברשותכם, נוגעת לסעיף 34-ג, לגבי פסקה (2). מדובר פה על מה שקוראים לו "הצידוק הצבאי", או הצידוק במקרה של מרות, כמו שקראנו קודם. היום הצעת החוק חוזרת על הדין הקיים, שאדם לא יישא באחריות פלילית למעשה שעשה כשעשהו על-פי צו של רשות מוסמכת שהיה חייב לציית לה לפי דין, זולת אם הצו הוא בעליל שלא כדין. שימו לב, אין מדובר רק על חייל, מדובר על כל מי שיש לו דין משמעת, שהוא חייב לציית לרשות מוסמכת. לפי פסיקה מסוימת מדובר גם בפקידי ממשלה. אני חושב שצריך להיות ברור הפירוש לעניין. אמרתי קודם שהמצב הנוכחי המוצע כאן לפנינו בהצעה על-ידי רוב הוועדה משאיר פתוחה את השאלה, האם חייל רשאי לבצע פקודה בלתי חוקית, כאשר ברור וגלוי שהיא בלתי חוקית לגמרי, אבל היא לא פוגעת במוסר. אני חושב שהוא לא רשאי לבצע פקודה כזאת, שאין סמכות למפקד להורות אלא מה שהחוק התיר לו להורות. מפקד שאומר לחייל, לך תבצע בבית שלי תיקון במקום שאני אקח אינסטלטורים בחוץ, אין בזה דבר שדגל שחור מתנוסס מעליו, שום דם לא יישפך. אבל הוא אומר לו במסגרת תפקידו, הוא הנהג שלו, הוא המזכירה שלו, טלפני לי מהבית, תעשי לי הזמנות לבר-מצווה מהבית, הכול במסגרת העבודה, אלא אם תגיד שכל דבר כזה הוא לא במסגרת העבודה מפני שהוא אסור, אבל אז לא אמרת כלום.

אני חושב שדבר כזה צריך להיות אסור, ואני חושב שצריך לומר זאת במפורש. אני מקווה שפרשנות הדין הקיים תהיה כזאת גם כן. אבל גם פה אני מציע שלא לברוח ולומר את הדברים במפורש, ולומר כמו שאנחנו מציעים, שהפטור יהיה אם עשהו על-פי צו רשות מוסמכת שהוא חייב לציית לה לפי דין – זה כמו שאמרנו כאן – אלא אם היה ברור וגלוי בעיני אדם מהיישוב כי הוא מצווה לעבור במילוי הצו עבירה פלילית. אם ידוע לו שזאת עבירה פלילית, אפילו אין בה פגם מוסרי, והחייל ביצע, לא תהיה לו הגנה. הוא יודע שזו עבירה פלילית, ברור לכל אדם שזו עבירה פלילית. למה הוא חייב לבצע? למה הוא חייב לעשות למפקד טובות אישיות? למה הוא חייב להיכנע לשוחד שאין בו עניין של דגל שחור? למה? אני חושב שצריך לכתוב במפורש את זה ולא לחכות לבית-המשפט שיעשה בשבילנו את העבודה.

הערה שנייה בנוסח שלנו: הנוסח הקיים מדבר בלשון אובייקטיבית, ואני מציע גם מבחן סובייקטיבי. גם אם אדם רגיל אינו יודע שזאת עבירה, שאסור לעשות זאת, אבל האדם שאנחנו מדברים בו, מקבל פקודה, והוא במקרה יודע, מפני שעסק בנושאים האלה, הוא יודע שאומרים לו לעשות עבירה, בעיניו גלוי וברור שזו עבירה, גם אז נגיד לו, תעשה את העבירה ותהיה זכאי? הוא יודע שזאת עבירה והתברר שהוא צדק – אם הוא טעה, אין עבירה ואין העמדה לדין. מדובר על מקרה שהוא צדק. היתה עבירה, אחרי כן – העמדה לדין. הוא ידע שזו עבירה להרוג או לפגוע, הוא ידע את כל העובדות, הוא

ידע שהדין אומר שזה אסור, והוא עשה בכל זאת. משום מה המתנגדים למבחן הסובייקטיבי אומרים שישאירו רק את המבחן האובייקטיבי, האדם מן היישוב, האדם הסביר.

אני חושב שההצעה שלנו טובה יותר ולכן – בסעיף 34ג, פסקה (2), במקום האמור היום אנחנו מציעים לכתוב: "לא תחול אחריות פלילית אם האדם עשהו על-פי צו של רשות מוסמכת כשהוא חייב לפי דין לציית לה" – עד כאן ברור – "אלא אם" וזה הסייג לסייג, "אלא אם כן היה ברור וגלוי בעיניו", זה המבחן הסובייקטיבי, "או בעיני אדם מן היישוב", זה המבחן האובייקטיבי, "כי הוא מצווה לעבור במילוי הצו עבירה פלילית". לא רק גלוי וברור שזה לא כדין אלא עבירה פלילית, דבר שאסור על-פי חוק, ברור לגמרי שהמבחן המוסרי קיים פה. כל המעשים שהזכרנו, למשל פסק-דין כפר-קאסם או משפטי האינתיפאדה השונים, שם היו מעשים שנקבע שדגל שחור מתנוסס עליהם – באמת היה צריך למנוע אותם. הם גם עבירה פלילית; זה ברור וגלוי. אבל צריך שיהיה ברור שמדובר על המקרים שאין בהם דגל שחור אבל הם עבירה פלילית.

אני חושב שאנחנו עוסקים פה בשלטון החוק. אין לצבא סמכות, אין למפקד סמכות להורות אלא מה שמותר לו להורות. אין לו סמכות להורות לעשות עבירות. גם אם בצבא פירשו את זה פירושים מפליגים, אני חושב שטעו בכך, ואני מציע שתתקבל ההסתייגות שלנו כדי שנכתוב בדיוק מה שלדעתי בית-המשפט יכתוב אחר כך בפסיקתו. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת דן מרידור. אני מזמינה את חבר הכנסת אברהם פורז. אחריו – חבר הכנסת דוד צוקר.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני לא רוצה לדבר עכשיו. אני אגיד מלה בסוף.

היו"ר א' סלמוביץ:

אם כך, אחריו – חברת הכנסת יעל דיין.

אברהם פורז (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני שותף להסתייגות אחת בלבד. אני מוכן בעניין הזה לייצג את הריאקציה ואת הגורמים החשוכים ואת אלה שהם באמת חסרי לב. אבל, למרות הכול אני חושב שמן הראוי ששיטת משפט תהיה ברורה ולא תותיר מקום לספקות.

הפסיקה שלנו היום קובעת למעשה, שמי שמשתמש בכוח פיסי סביר, הורה כלפי ילד, יש לו הגנה. נכון, ההגנה איננה מכוח דין מפורש אלא מכוח פסיקה. יש פסק-דין משנות ה-50 בעניין נזירה, אם אינני טועה, בנצרת, שנהגה להפליא את מכותיה בחניכות, ובית-המשפט העליון באותו פסק-דין עשה את ההבחנה בין כוח מותר לבין ברוטליות פיסית אסורה. אני יודע שיש כאלה שיאמרו, ואולי במידה מסוימת של צדק, שאם נשמיט את זה ונאמר, איסור מוחלט של נגיעה בילד – – –

יצחק לוי (מפד"ל):

אם נשמיט, לא נאמר איסור מוחלט; אם נשמיט נאמר לא-כלום.

אברהם פורז (מרצ):

חבר הכנסת לוי, אני רוצה לומר לך, אני הקטן, מה הפרשנות המשפטית שלי. אתה תוכל, כמובן, לומר, שאם נשמיט את זה, יחול הדין הקודם, דהיינו – שאותה הגנה שקבעה הפסיקה תעמוד. ואולם יכול להיות מי שיטען, ואולי במידה לא קטנה של צדק מבחינה משפטית, שמשעה שהמחוקק עשה דין חדש, והיתה הסתייגות מפורשת שבאה בעצם להכניס את הפסיקה הקודמת, הרי הפסקה הזאת "עשהו לשם חינוך של קטין הנתון למרותו ובלבד שלא חרג מהסביר" – זאת הפסיקה הנוכחית – יבוא מי שיפרש, שאם הכנסת לא תקבל את ההסתייגות שלי, של דן מרידור, של רביץ ושל עזרן, משמע אנחנו רוצים איסור מוחלט.

יצחק לוי (מפד"ל):

אתה אומר את זה על כל הסתייגות שמוגשת פה בכנסת?

אברהם פורז (מרצ):

אני לא מחשיב את עצמי למשפטן – – –

חנן פורת (מפד"ל):

אתה שם הסתייגות ואתה אומר, אם תסירו אותה, זה יתפרש.

אברהם פורז (מרצ):

לדעתי, וזאת פרשנות, ואם אני טועה יאמרו שאני טועה, עם כל הכבוד, אני לא רואה בכך, יצחק לוי, בר-סמכא בתחום המשפטי יותר מאשר את עצמי. אני אומר לכם, שבהחלט אפשרי, וכשהדין יכול להיות ודאי, אני מעדיף שיהיה ודאי ולא יהיה נתון לפירושים. יכול להיות מצב שיהיה מי שיטען,

שהיום, אם ההסתייגות הזאת לא תתקבל, הורה שנותן סטירה לילד עובר עבירה פלילית. תארו לכם שהשכן שראה את המעשה הזה ויש לו חשבון עם האב, לא בגלל הילד אלא בגלל איזה סכסוך שכנים אחר, הולך לתחנת המשטרה ואומר, ראיתי את פלוני נותן סטירה לבנו. האם המשטרה איננה חייבת לפתוח תיק? האם איננה חייבת להזמין את האב לחקירה? לדעתי – כן. על סמך מה היא תסגור תיק? אז תארו לכם איזו נורמה אנחנו מכניסים לתוך משפחה, שהאב מוזמן לתחנת משטרה בגלל שכן או בגלל איזה דבר אחר, כדי להיחקר על סטירה שנתן לבנו.

חנו פורת (מפד"ל):

מה היה עד היום?

אברהם פורז (מרצ):

עד היום היה לנו פסק-דין, הלכה, שכנראה על-ידי החוק החדש משנים אותה. אני בכל מקרה לא רוצה לשנות את הדין הזה.

יצחק לוי (מפד"ל):

לא משנים.

אברהם פורז (מרצ):

הרוג אותי אם אני יכול להבין מה מפריע לך, חבר הכנסת יצחק לוי, מה מפריע לך במלים "עשהו לשם חינוך של קטין הנתון למרותו, ובלבד שלא חרג מן הסביר".

יצחק לוי (מפד"ל):

מי עשה?

אברהם פורז (מרצ):

מי שעשה. אתה תאמר שזה יכול להיות גם מורה ולא רק הורה.

יצחק לוי (מפד"ל):

מורה במוסד, מדריך בתנועת נוער.

אברהם פורז (מרצ):

רבותי, משרד החינוך והתרבות יכול להוציא הנחיה פנימית שהמעשה אסור במערכת החינוך, ומי שעושה את זה עבר עבירת משמעת. גם אם זו לא עבירה פלילית, הדבר אסור.

יצחק לוי (מפד"ל):

אתה מתיר את זה בחוק וסומך על מנכ"ל משרד החינוך שיאסור.

אברהם פורז (מרצ):

אינני בטוח ש"קטין הנתון למרותו" – שזה נכון גם לגבי מורה.

חנן פורת (מפד"ל):

מה ההגדרה של סבירות?

אברהם פורז (מרצ):

בזמן הזה קשה מאוד לעשות fine tuning של הסתייגויות. ההסתייגות שלי אומרת דבר פשוט. אני לא מוכן בשום פנים שמורים יכו ילדים, ואף אחד לא מלבד ההורים. אבל אם אב או אם נותנים לבן או לבת סטירה מאיזו סיבה, אינני חושב שזו צריכה להיות עבירה פלילית.

יצחק לוי (מפד"ל):

לא כתבת את זה בהסתייגות. למה לא כתבת "אב או אם"?

אברהם פורז (מרצ):

חבר הכנסת יצחק לוי, אם ההסתייגות הזאת תתקבל, אני אבקש מיושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט שיחזיר את החוק לוועדה ונתקן אותו ברוח זאת.

יצחק לוי (מפד"ל):

אין אפשרות כזאת.

אברהם פורז (מרצ):

אני לא קורא מחשבות של איש, אבל אני מניח שגם חברי הכנסת רביץ, עזרן ומרידור יסכימו שנסייג את הסעיף להורים, ונסכים שבמערכת החינוך אסור לנגוע בילדים.

יצחק לוי (מפד"ל):

למה לא סייגת את זה בחוק?

אברהם פורז (מרצ):

נניח שטעינו. מה קרה?

יצחק לוי (מפד"ל):

עכשיו אתה מחוקק, אתה לא יכול להגיד: עשינו טעות.

אברהם פורז (מרצ):

חבר הכנסת יצחק לוי, אם ההסתייגות תתקבל, אני מניח שכל המציעים יסכימו להחזיר את החוק לוועדת החוקה על מנת להבהיר שהכוונה היא רק להורים.

יצחק לוי (מפד"ל):

אין אפשרות בתקנון.

אברהם פורז (מרצ):

אחרי שהסתייגות מתקבלת, יושב-ראש הוועדה יכול להחזיר את ההצעה לוועדה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה לחבר הכנסת פורז.

אני מזמינה את חברת הכנסת יעל דיין, אחריה – כבוד שר המשפטים.

יעל דיין (העבודה):

כבוד היושבת-ראש, חברי הכנסת, לפני שאני מתייחסת לשלוש ההסתייגויות שלי, ובקיצור רב, אני רוצה להודות על ההזדמנות שניתנה לי. מאחר שנכנסתי רק בשנה זו כחברה לוועדת החוקה ונכנסתי ישירות לנושא הזה, אני רוצה להודות בעיקר לפרופסור פלר וליושבי-ראש ועדת המשנה, חברי הכנסת דן מרידור ויצחק לוי, שאני, שאין לי השכלה משפטית, אולי זו הדרך הטובה ביותר – לבוא עם ערכים מסוימים, עם תפיסת עולם, עם השקפה, ועל זה לספוג את הרבדים הרבים שזכיתי להם במהלך הדיון בהצעת החוק שלפנינו.

הדברים שאני מסתייגת מהם כבר נאמרו כאן. לשתיים מההסתייגויות יש לי שותפים, ולכן לא ארבה לדבר עליהן. שתי הסתייגויות מתייחסות לסעיף 34ג החדש. חבר הכנסת מרידור תיאר לפני דקות מספר את ההסתייגות שיש לנו בנושא של פטור מאחריות פלילית. אנחנו מציעים להרחיב. לא מספק אותנו לומר "עשהו על-פי צו של רשות מוסמכת שהיה חייב לפי דין לציית לה, זולת אם הצו הוא בעליל שלא כדין". המושג "בעליל" זכה ליותר מדי פרשנויות.

נמצאתי למדה מחבר הכנסת מרידור, והצטרפתי להסתייגות שלו, ואני חושבת שהמבחן צריך להיות כאן גם סובייקטיבי – זאת אומרת שיהיה ברור לגמרי גם בעיניו, אבל גם מבחן אובייקטיבי. כי "בעיניו" בתנאים של היום, בתנאים החברתיים, כאשר הוא מקבל צו בכורח סמכות מסוימת ואומרים לו לעשות מעשה, לא מספק אותי המבחן "בעיניו", כי הוא יכול לפרש את זה וזה סובייקטיבי. ביקשנו כאן להוסיף גם "בעיני אדם מן היישוב", שמוסיף את המבחן האובייקטיבי.

לא מדובר כאן על הגנה עצמית, לא מספיק כאן "בעליל", זה לא רק עניין לדגל השחור. דנו ארוכות על המקרים הקיצוניים. אני מבקשת שהפטור מאחריות פלילית לא יעמוד לו, גם אם לא מדובר בדגל השחור הגדול ובמקרים הברורים "בעליל", כאשר יש עניין של חיי אדם. לא צריך לתת פטור מאחריות פלילית גם במקרים יומיומיים. אנחנו תמיד נותנים אותה דוגמה לא מוצלחת, של מפקד האומר לאדם לנהוג במהירות מסוימת או מנצל היבט אישי בפקודה. אנחנו חייבים כאן להבהיר, שמותר לו להפר את הפקודה, הוא לא יכול לטעון אחר כך לפטור מאחריות פלילית אם היה ברור לא רק "בעליל" ולא רק בדגל שחור, אלא פשוט על-פי המבחן הסובייקטיבי "בעיניו" והמבחן האובייקטיבי "בעיני אדם מן היישוב", שהוא יכול להפר את הפקודה הזו.

אני רוצה לומר מלה אחת לפסקה (3) בסעיף 34ג. יש כאן הצעה לגבי צורך בהסכמה של מי שרוצים להציל את חייו. היה על זה דיון נרחב מאוד. הדיון גלש, ובצדק, להיבטים מוסריים. אם אדם מתנגד שיצילו את חייו, הוא איננו רוצה, לא רק שהוא לא נותן הסכמה אלא הוא מבקש שלא יצילו את חייו, או

את רכושו, שלא יטפלו בו גם אם הוא נמצא בסכנה, האם חל כאן איזה צו מוסרי לעשות את זה למרות התנגדותו.

אני רואה שיש כאן הצעה של חברי הכנסת עזרן ורביץ, והם אומרים שגם אם התנגד הניצול להצלתו, חייבים להציל אותו. לא מקובל עלי לחלוטין. אני לא מאמינה שדרך החוק הזה אנחנו ניכנס לסוגיה העמוקה מאוד, המסובכת והראויה לחקיקה נפרדת. הפסיקה תאמר מה שתאמר, משום שמדובר כאן גם במקרים – – –

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אני הייתי מסכים להשמיט את כל הסעיף ולדון בסוגיה הקשה הזאת באופן נפרד ומעמיק. אבל הסעיף כשלעצמו מזכיר את הדבר.

יעל דיין (העבודה):

הסעיף מזכיר את זה, כאשר בנסיבות העניין לא היה בידו להשיג את ההסכמה. אני אומרת שאם ההסכמה ניתנה באיזה שלב, אם היא תקפה גם כאשר בנסיבות עצמן הוא לא משיג את ההסכמה. אם הוא יודע מראש, אם הוא יודע שבנסיבות שיהיו קיימות אדם זה אינו מעוניין שאתה תציל אותו – אתה קובע לפי חוק מוסרי, שאיננו מקובל עלי. אתה רואה את זה כחובתך שלך להציל. אני מדברת כאן על זכות הפרט שלא להיות ניצול, על זכות הפרט שלא לתת את ההסכמה הזאת, על זכות הפרט וכבוד האדם – – –

יוסף עזרן (ש"ס):

יש נמק שמסכן את כל הגוף ואפשר להציל אדם על-ידי כריתת יד. לא יצילו?

יעל דיין (העבודה):

לכן אמרתי, זה חוזר לעניין של כבוד האדם, זכותו להחליט על חייו, על גופו, וחובתך המוסרית, מנקודת הראות שלך, להציל אותו ויהי מה. עלי זה לא מקובל. הפסיקה היטיבה מאתנו לשפוט, אם היא מזכה אותך בצ'ופר או בזכות המוסרית האדירה שאתה מציל ויהי מה, בין שהאיש רוצה להיות ניצול ובין שלא, או האם היא מזכה אותי בכבודי, בזכותי על כבודי, בזכותי על גופי, כדי שאוכל להגיד: תודה רבה, בשביל לתת את העדיפות, את הערך המוסף של המוסר שלך, שאתה שומר על חיי – אתה לא יכול לשלול ממני את הכבוד שלי ואת החירות שלי להחליט על גורלי ועל חיי שלי.

יוסף עזרן (ש"ס):

מדוע מעמידים לדין פלילי מי שניסה להתאבד?

יעל דיין (העבודה):

זה לא מקובל עלי. אני קיצונית יותר.

חנן פורת (מפד"ל):

אם את מבקשת ממני להרוג אותך, אני צריך להרוג אותך?

יעל דיין (העבודה):

אני בעד לבחור לעצמי את חיי ומותי, כל עוד זה לא פוגע במישהו אחר.

חנן פורת (מפד"ל):

אם את מבקשת ממני להרוג אותך, האם אני אהיה הוגן אם אעשה זאת?

יעל דיין (העבודה):

זה יהיה לגמרי הוגן להגיד שזה בניגוד למוסר שלך, ואני אלך למישהו אחר.

חנן פורת (מפד"ל):

האם אעמוד למשפט? את מבקשת ממני לקטול אותך, במקרה כזה אני אצטרך לעמוד למשפט או לא?

יעל דיין (העבודה):

בנסיבות רגילות לא. אני לא אעשה את זה לך. בנסיבות כאלה אני לא אטיל עליך אחריות פלילית. אבל אתה לא תשלול ממני את זכותי ואתה לא תציל אותי נגד רצוני. וכאשר לא הצלת אותי נגד רצוני, לא יעמידו אותך לדין על כך שלא הצלת אותי. על זה אני מדברת. תן לי לחיות או למות בהתאם לרצוני. אתה תהיה פטור מזה שלא הצלת אותי. אני לא אומרת שתהיה פטור מזה שביקשתי ממך והסכמת.

כפי שאמרת, הנושא הזה נקבע פה ושם בפסיקה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

לפי התפיסה הזאת, חייו של אדם – האם זו זכותו המוחלטת להפעיל את כל מה שנוגע לחייו, או שיש באיזה מקום היבט ציבורי, ואפילו קטן, לחייו של האדם? כל דבר הוא שחור ולבן, או שצריך למצוא איזונים בין שני הדברים?

יעל דיין (העבודה):

לא שחור ולבן. החוק הזה איננו עוסק בשחור ולבן. כאן הייתי נדרשת לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו ומשאירה את זה בהחלט לפסיקה. יכולה להיות כאן התנגשות.

יצחק לוי (מפד"ל):

השאלה מה זה כבוד האדם וחירותו.

יעל דיין (העבודה):

כבוד האדם נתון לוויכוח. אתה אומר שחיי אינם בידי, משום שהם ניתנו לי על-ידי הבורא. אתה אומר שחיי ניתנו לי על-ידי הבורא והם אינם בידי לקחת או לתת. אני אומרת שחיי נתונים בידי. זה הבדל עצום בהשקפות עולם. לכן אני לא רוצה להטיל עליך אחריות פלילית, אבל אתה לא יכול לגזול ממני את הכבוד ואת האחריות לחיי שלי, משום שהשקפתך היא שהם ניתנו לי על-ידי איזה כוח חיצוני שאינני מאמינה בו.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אם מישהו עוזר למישהו להתאבד, צריך להעמיד אותו לדין?

יצחק לוי (מפד"ל):

היא אמרה שלא.

יעל דיין (העבודה):

אדם שמנסה להתאבד ולא מצליח, תתבע אותו לדין על ניסיון ההתאבדות. הוא עשה לעצמו דבר שאיננו בידיו, שאסור שיהיה בידיו.

כפי שאמרתי, לא נפתור את זה כאן. את ההסתייגות הספציפית הזאת לא אבקש להעמיד להצבעה, אסיר אותה, אבל אני חושבת שלא פתרנו את הנושא בחוק הקיים, ואנחנו נידרש לו בהרבה מסגרות אחרות, ואני מניחה שהפסיקה תהיה חכמה יותר מאשר ההשקפות האישיות שלנו.

אני רוצה להתייחס לעניין המכות, או לעניין הסמכות או המרות. כאשר דנו בזה, היה דיון מעניין מאוד. היה דיון שאולי לא היה ברמה הגבוהה ביותר, אבל הוא התגלגל לשאלה, האם שלוש סטירות לחי הן אלימות, ושתי סטירות לחי אינן בחזקת אלימות; אולי נרשה סטירה אחת, שהיא בחזקת הטלת מרות, שבאה כדי להראות לילד איפה הוא נמצא ואיפה נמצא הגבול. נאמר כאן בהסתייגות שהוצאה "ובלבד שלא חרג מן הסביר". מה זה "סביר"? מה שסביר לגבי חבר הכנסת רביץ הוא לחלוטין בלתי סביר בשבילי; לחלוטין בלתי סביר.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

יעל דיין (העבודה):

נכון. בכל זאת צריך להגיע לאיזו נורמה, כי אנחנו עדים – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

אני מבקשת לא להפריע.

יעל דיין (העבודה):

אנחנו חוזרים לוויכוח, כמה סטירות הן בגדר אלימות לא סבירה. בחברה שלנו, שיש בה התעללות בילדים, שיש בה אלימות נגד חלשים, שיש בה אלימות נגד חסרי ישע, שיש בה אלימות בכוח מרות, גם במשפחה, ובעיקר במשפחה, לפעמים איננו יכולים לסמוך על ה"סביר". איננו יודעים מה זה "סביר". יש חברות ויש סוגי נורמות בארץ שסביר בהן לקשור בשרשרת בחורה או ילדה ברגל כדי שהיא לא תצא החוצה. יש כליאה בבית. יש אחד שאומר ששתי סטירות הן דבר טוב מאוד, זה חינוכי. יש אחר שמכה את הילד כמעט עד מוות. יש יותר מדי מקרים כאלה, הרבה מכדי שנשאיר את זה לאיזו הגדרה כללית של "סביר".

לכן אני חושבת, שבשום צורה איננו יכולים להשאיר את זה באיזו הגדרה כללית של ה"סביר" ולהרשות פטור מאחריות כאשר "עשהו לשם חינוך". אחד רואה את החינוך בשלוש סטירות לחי, אחר

רואה אותו בכוויות במגהץ או במכשיר, ואחר רואה את זה בכליאה. אסור בכלל להכניס כאן נורמות ביניים כלשהן, משום שזה צריך להיות חד-משמעי – לא תופעל אלימות ולא יופעל שום אמצעי של כפייה על קטין או על מישהו שנמצא תחת מרות או סמכות או אפטרופסות של מישהו.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחברת הכנסת יעל דיין.

אני מזמינה את כבוד שר המשפטים.

שר המשפטים ד' ליבאי:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, היום יום גדול לעם ישראל, יום גדול לעמים השכנים, יום טוב לבשורות לשלום, אבל נראה לי שהיום גם יום גדול לחוק הישראלי בכללותו ולדיני העונשין בפרט, כשאנחנו באים להחליף ולחוקק פרקים כה חשובים וכה עקרוניים בדיני העונשין של מדינת ישראל.

לכן גם אני רוצה לפתוח בהבעת הערכה והוקרה לחברי הכנסת דן מרידור ולמי שסייע בידו בוועדת המשנה, חבר הכנסת יצחק לוי, על העבודה המצוינת, המתמדת והממושכת, הרצינית והאחראית שעשו בהכנת הפרקים האלה והבאתם בפני המליאה.

אני מבקש להודות מקרב לב למומחים, אני יכול להגיד: למומחיות של משרד המשפטים, יהודית קרפ, גלוריה ויסמן, דליה איש-שלום ואלינער מזוז, שהיתה עמנו ועברה למשטרת ישראל, שעמלו שנים וחודשים על החלפת הפרקים החשובים האלה בדיני העונשין ופרקים אלה שנמצאים בפנינו.

תודה עמוקה ואיחולי ברכה מגיעים לשני ההוגים והמנסחים והנסחים של הפרקים הללו שאנחנו באים לבקש היום לאשר בכנסת. כוונתי לחתן פרס ישראל למשפט, פרופסור שניאור זלמן פלר, שמכבד אותנו בנוכחותו, ולעמיתו, חברי היקר, פרופסור מוטה קרמניצר.

תודה מגיעה גם לחברי, פרופסור מרים גור-אריה, יורם שחר, אהרן אנקר, שהוזכרו כבר היום, על הסיוע הרב שהם נתנו ועל התרומה שהם תרמו במהלך דיוני ועדת החוקה, חוק ומשפט. ללא ספק, הם תרמו. כמו ההוגים והנסחים, גם הם תרמו מהמומחיות, מהידע והמניסיון שלהם, כדי לגבש נוסחה טובה בנושאים אלה.

אני לא יכול לפסוח על חברי, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר הכנסת דדי צוקר, ולהודות גם לו על שהביא אותנו היום לקריאה שנייה ושלישית של הצעת חוק זו. אני בכלל יכול להודות לו עם סיום המושב הזה ועם סיום שנתיים לכהונת הממשלה, על שיתוף פעולה חברי, אחראי, פורה ומועיל בהליכי החקיקה של מדינת ישראל.

לאחר פרק תודה זה אני מבקש להציג בפניכם הסתייגות אחת שראיתי לרשום, שהרי ככלל אין אני בא אלא לברך על המוגמר.

הסתייגות זו נוגעת לכך שוועדת המשנה ראתה להשמיט מהפרקים הללו סעיף שנמצא היום בחוק העונשין, והוא הסעיף המקנה הגנה לרשות השופטת. אני מניח שגם לכם, כמו לי, יש רגישות לעצמאות, לאי-תלות, לחופש הפעולה של הרשות השופטת, לשלוות הנפש של השופטים. היום נראה לי שתרומת-מה לאותה עצמאות, לאותה שלווה נפש, לאותה יכולת לעמוד על שלהם, תורמת ההגנה המוקנית להם בסעיף 23 לחוק העונשין הנוכחי, שלשונו היא: "נושא משרה שיפוטית לא יישא באחריות פלילית למעשה שעשה במילוי תפקידיו השיפוטיים, אף אם חרג בכך מתחום סמכותו". אני מציע לכנסת שלא להשמיט את הסעיף הזה מחוק העונשין ושלא ישאלו האם מעמדם של השופטים, או ביטחונם, עורער בעקבות התיקון של היום. אני מציע לכנסת להשאיר את הקיים ולא להוציא אותו מפני החדש, מה גם שאין לו שום תחליף. אני חושב שבכך לא נחסיר במשהו מהחדשנות הרבה שיש בהצעת החוק שמובאת היום לאישור.

אני בעצם מבקש מכם להשאיר סעיף אחד על כנו. הסעיף האמור מאפשר למערכת בתי-המשפט לפעול, לפי הבנתי, באופן בלתי תלוי, ללא חשש מתקלות ומטעויות, שעלולות לקרות לפעמים במהלך העבודה השיפוטית; ואם תקלות כאלה תקרינה, יש חשש שיגישו תביעות פליליות או קובלנות פליליות נגד שופטים. ידרשו להגיש תביעה פלילית נגד שופט, עם חקירה ועם כל מה שכרוך בזה, אף שהוא פעל ביושר, בתום לב, מתוך גישה מקצועית, אבל אולי מתוך טעות שהביאה אותו לחרגה מסמכות.

אלי דיין (העבודה):

אולי יהיה צורך להוכיח כוונה פלילית?

שר המשפטים ד' ליבאי:

תראה, יש עבירות ויש עבירות. יש עבירות של רשלנות ויש עבירות של כוונה, ומי כמוך יודע. יש עבירות של איסור מוחלט וכיוצא באלה. אינני יודע. למה לי להיכנס בכלל לסוגיה הזאת? היא לא הטרידה אותנו במשך שנים. אם שופט מבצע עבירה של שחיתות, של מעילה באמון – הרי מעמידים אותו לדין, וזה לא משמש לו כל הגנה שהיא; זה לא משמש לו.

אלי דיין (העבודה):

אומרים אנשי האקדמיה, שזו בעצם הוראה שהיתה מזמן המנדט, כדי להגן על כל מיני שופטים.

שר המשפטים ד' ליבאי:

תראה, אני לא בא להגן על שופטי מנדט ואני לא בא להגן על שופטים שאינם ראויים לכך. אני יודע שבכנסת הזאת אנחנו מחדשים ואנחנו מתקנים את החוקים. כמעט כל יום עושים זאת, ותמיד צריך לעקוב אחר תיקוני החקיקה. והיה אם נשמטה מעינו של משהו מהשופטים הוראה מסוימת – זה לא ראוי, זה לא רצוי, לא ניתן לו מדליה על זה, הוא לא יקבל על זה פרחים ושי. אבל לבוא ולהגיד שאם קרתה לו תקלה, הוא לא היה ער לשינוי של איזה סעיף והוא פעל בחוסר סמכות, והוא לא ראה שהעבירו נושא מסוים לסמכות אחרת או ששינו את הכללים והוא פעל בחוסר סמכות – מכאן מגיעים לו החשש, הרדיפה, התובענה והתביעה שהוא עלול לשלם עליה?

אני חושב שעד היום נתנו בתי-המשפט את הפירוש הסביר להוראה הזאת ולא הרחיבו את הגבולות שלה למשהו שהוא בלתי הולם או בלתי סביר. אני חושב שההוראה הזאת מספקת, כפי שאמרתי, את שיקול הדעת השליו לשופטים. היא מקנה להם, לפי דעתי, גם אומץ, גם יציבות וגם יכולת להתמודד. לפחות אני חושב שזו גם התחושה שלהם.

לכן, אינני מבקש להקנות מקלט בסעיף הזה לשופטים. אני רוצה שהמצב שבו פועלת הרשות היום לא ישונה, ואני מציע לקבל את ההסתייגות הזאת.

נתבקשתי, ונאמר לי שכדאי שאעשה זאת כבר עכשיו, להגיב על הסתייגות אחת של אלה שמובילים כאן את המהלך בכנסת. חבר הכנסת מרידור ויושב-ראש הוועדה, דדי צוקר, נתנו יד לרישום הסתייגות שמופיעה בעמוד 8 של הדפים אשר לפניכם, וכותרתה: "עונש חובה ונסיבות מקילות". מציעים חברי הכנסת לוי, מרידור, דיין, צוקר ורביץ, חבורה כל כך נכבדה – –

אברהם רביץ (יהדות התורה):

איזו קואליציה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

חבורה כל כך נכבדה מציעה להוסיף בהזדמנות זו עוד סעיף אחד, שלמיטב הבנתי לא היה בנוסחה שהציעו הפרופסורים פלר וקרמניצר, כשהם הגישו את הנוסח שלהם, או לא היה בנוסחה שמשרד המשפטים הציע מלכתחילה. זהו חידוש שנחדש בוועדת החוקה, שעה שעמלה ודנה על הכנת הנוסח הזה לקריאה שנייה ושלישית.

דן מרידור (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

נכון.

שר המשפטים ד' ליבאי:

ההצעה אומרת: "עבר אדם עבירה ונקבע לה עונש חובה, רשאי בית-המשפט להטיל עונש קל ממנו, אם שוכנע כי קיימות נסיבות מיוחדות המצדיקות זאת". אני רוצה להגיד לכם בגלוי, שאני בלבי עם אלה שהציעו זאת. אני כאן עומד ומטיף לכם שלא להטיל עונשי חובה ולא לנסות לגזור עונשים מכאן, מהבניין הזה, ולהשאיר לשופטים את מרחב שיקול הדעת, כאשר הם יראו בפניהם את הנאשם, את נסיבות העבירה, ויוכלו לשקול במרחב שיקול הדעת שלהם מה הדין ומה העונש שראוי לגזור בכל מקרה לפי נסיבותיו.

עם זאת, אין ספק שהצעה זו היא חריגה לא משגרה, אלא מין מהפך בנושא מסוים; מהפך. במקום שיהיו עונשי חובה – ההצעה באה לבטל את עונשי החובה שבחוק.

יצחק לוי (מפד"ל):

בנסיבות מקילות.

שר המשפטים ד' ליבאי:

זה בא לבטל את עונשי החובה שבחוק. אני לא רוצה לדבר לגופו של עניין כמי שמתנגד. אני רק אומר כך: נושא שכזה ראוי שיופיע תחילה במה שאנחנו קוראים "בכחול", יודפס כהצעת חוק. ראוי לפחות שהוא יעלה כאן במליאת הכנסת בקריאה ראשונה. ראוי לתת גם לציבור, למשפטנים, למומחים ולכל מי שנוגעים בדבר, גם לשופטים, את האפשרות להגיב על הצעה זו בצורה מסודרת, כפי שאנחנו נוהגים, ולשקול את כל מה שכרוך בכך. אומר רק את המעט ולא ארבה.

חברי יושב-ראש ועדת הכספים, חברי יושב-ראש הקואליציה, אני בכל זאת מנסה לדבר אליכם, כי אתם תצביעו עוד מעט.

היום על רצח גוזר בית-המשפט עונש מאסר עולם חובה. נותנים שיקול דעת. אבל אתם כאן בהצעה שלכם נותנים כזה מרחב שיקול דעת, ששופט או בית-משפט – וברצח דן הרכב של שלושה – יכול גם לגזור מאסר על-תנאי וגם 5 שקלים קנס. השאלה היא אם זה מה שאתם משדרים היום, שעל רצח במדינת ישראל אפשר, מכניסת הסעיף הזה לתוקף, להטיל 5 שקלים קנס. האם זה מה שאתם משדרים?

חנן פורת (מפד"ל):

האם זה מה שאתה חושב שהשופטים יעשו?

שר המשפטים ד' ליבאי:

לא. אני סומך על השופטים. אני רק שואל את המציעים, את חברי הכנסת, אם זה מה שהם משדרים, שזה ניתן ומותר לעשות. אתם מדברים נגד עבירות התנועה, אתם מטיפים. יותר נכון, אנחנו. מה זה "אתם"? כולנו יוצאים למלחמה בתאונות הדרכים. אתם, הכנסת, אמרתם שאחת הדרכים להילחם בכך היא להטיל עונש של פסילת רשיונו של אדם למשך שלושה חודשים או שנה. והנה, במחי יד – אני לא יודע אם נתתם דעתכם על ההשלכה של זה על המלחמה בתאונות הדרכים – ממחרת כניסת התיקון שלכם לתוקף, אין עוד עונשי פסילת חובה, ובית-המשפט רשאי במקום שכתוב בחוק עונש פסילת חובה, מה הוא רשאי לעשות? – רשאי להטיל 5 אגורות קנס. זה מהפך.

מה אני בא לומר לכם? כללית, אני מברך על הגישה, כי אני סומך על בתי-המשפט ואני רוצה שיהיה להם שיקול דעת, אבל אני חושב שצריך לעשות את זה קצת יותר בזהירות, עם ניתוח של הנסיבות.

חברי דדי צוקר – – –

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

– – – יש נסיבות מיוחדות מקילות.

שר המשפטים ד' ליבאי:

וכי אתה חושב, שבית-המשפט לא ינמק את הנסיבות המיוחדות והמקילות? השאלה היא, עד לאיזה שיעור?

דוד צוקר (מרצ):

יש לו שיקול דעת.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני חוזר ואומר: מצבי כאן איננו קל, כי אני הוא זה שרוצה להקנות לבתי-המשפט שיקול דעת. אני רק שואל: האם זה צריך וראוי שייעשה כשזה לא נכלל מלכתחילה בהצעה, כשזה לא הונח על שולחן הכנסת, כשזה לא היה פה בקריאה ראשונה, ומהפך שכזה מביאים בין קריאה שנייה לקריאה שלישית, או לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, בשעה 22:00 מודיעים לעם ישראל – רבותי, עם החוק החדש, אין עונשי חובה ואנחנו נכנסים לעידן פנולוגי חדש? זאת השאלה.

לכן, אני בעצם פונה אליכם, לא שנצביע על העניין, אלא שתאמרו: נחה דעתנו, אנחנו אולי מוכנים להביא את זה בצורה מסודרת מחר, ואם לא מחר, מייד לאחר הפגרה, לדין ציבורי ראוי, ולאחר מכן נקבל את התיקון החשוב הזה בדרך הנאותה.

מכל מקום, זו התשובה שהוכרה זכותי להשיבה למציעים.

ככלל, אני מבקש מאוד מחברי הכנסת להצביע בעד החוק. ככלל אני מבקש להסיר את כל ההסתייגויות, ואם המחיר של הסרת כל ההסתייגויות כולל את הסרת הסתייגותי – נוחא.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד שר המשפטים. ואני מזמינה כעת את יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר הכנסת דוד צוקר, להשיב למסתייגים. בבקשה.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני אבקש לענות רק על חלק מן ההסתייגויות ולחלק מהמסתייגים, לא על כל הטענות. עיקרו של הדיון התקיים בוועדה, ושם הטענות של המסתייגים, נדמה לי, ברובן, ברוב המקרים וברוב הסעיפים, נסתרו, או הוכחו כבלתי נחוצות. אבל, מן הטעם שהחקיקה נעשית במליאה וגם מן הטעם הציבורי, אני מבקש להתייחס לכמה דברים.

אני בוחר לפתוח בהסתייגותו של חבר הכנסת יצחק לוי – פטור עקב חרטה – ולומר לחבר הכנסת יצחק לוי: ראשית, אני חושב – ועל זה הוא לא יחלוק – אני מניח שלסעיף זה יש חשיבות רבה בתור עניין, אלמנט, מרכיב, שמעודד חרטה וחזרה למוטב. הוא איננו מסכן את הציבור, היות שאינו פוטר מאחריות לאותן עבירות שכבר בוצעו על-ידי מי שאחר כך התחרט.

יותר מזה, אני אומר לחבר הכנסת יצחק לוי, הסעיף המוצע פוטר מאחריות רק מי שהוכיח – וזה הוא תנאי, לדעתי, מחמיר, מחמיר ביותר – שמחפץ נפשו בלבד, ומתוך חרטה, חדל מביצוע העבירה.

ביסודו של דבר אני אומר אותו דבר גם לידדי, עמיתי, חבר הכנסת רביץ: ביסוד הסעיף, כפי שאמרתי, מונח הרצון לעודד חזרה מהעבירה, אפילו אם זה בעיצומו של ביצוע העבירה. הסעיף איננו משנה מן החוק הקיים ככל שהוא נוגע למשדל לדבר עבירה. גם כיום מי שמשדל אדם לבצע עבירה, ואחר כך חוזר בו ומשדלו שלא לבצעה, איננו אחראי לביצוע העבירה, אם בסופו של דבר היא בוצעה חרף מאמציו למנוע את ביצועה.

הסעיף המוצע על-ידי הוועדה היום אף מחמיר עם המשדל, יחסית לחוק הקיים, בכך שהוא מתנה את הפטור מאחריות בתנאים נוספים. והעיקר, הוא מתנה את זה בכך, שהמשדל עשה כמיטב יכולתו למניעת ביצוע העבירה והודיע בעוד מועד לרשויות על כך שהעבירה עומדת להתבצע.

נקודה אחרת שאני מבקש לציין נוגעת להסתייגויותיהם של חבר הכנסת רביץ וחבר הכנסת עזרן בקשר להגנה עצמית. אני חושב שהנוסח המוצע על-ידיהם הוא רחב מדי ומסוכן. הוא פותח פתח

רחב, רחב יותר מכפי שהחברה הישראלית יכולה להרשות לעצמה, לעשיית דין עצמי, שכן על-פי ההצעה של המסתייגים, גם חבר הכנסת רביץ וגם חבר הכנסת עזרן, יהיה מדובר בעצם במתן היתר לתקוף אדם שעדיין לא תקף איש. עוד טרם הוא תקף; רק משום שמישהו חושב שנשקפת לו סכנה בעתיד, הוא יהיה רשאי – – –

יוסף עזרן (ש"ס):

יושב-ראש הוועדה, לא רק משום שהוא חושב. הרי אני נתתי דוגמה.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני עדיין סבור, חבר הכנסת עזרן, שעל-פי הנוסח שהצעת, אנחנו פותחים פתח לעשיית דין עצמי, והרי מניעת תקיפה, מניעת תקיפות חזויות, היא התפקיד המובהק של השלטון, של רשויות השלטון, של רשויות החוק של המדינה.

המציעים גם מציעים לוותר על מרכיב חיוני בסעיף הזה, חיוני למדי, לדעת רוב הוועדה, והוא מרכיב המיידיות. ברגע שמבקשים להוריד את דרישת המיידיות, נדמה לי שאנחנו פותחים שוב פתח רחב מדי, מסוכן מדי, לכך שאנשים ינקטו מעשים שהם אקסקלוסיביים, בלעדיים, לשלטון, שהם בתחום אחריותו של השלטון בלבד ולא של האזרח היחיד.

נקודה שלישית – יש לנו מחלוקת עם חברי הכנסת יצחק לוי, עזרן ורביץ בקשר להגנת הצורך, והשאלה היא: מה דינו של אדם – ודיברו על כך חברי הכנסת רבות – שכדי להציל את חייו, או חיי זולתו, קיפח חיים של אדם אחר, קיפח את חייו של מישהו אחר. הדילמה המוסרית באשר לנטילת חיים של אחר ושל מטרת חייו של אחר, או של רבים אחרים, היא אכן קשה, אבל אנחנו איננו מכריעים בה, וזה עיקרה של התשובה שאני מבקש לומר לעמיתי. אנחנו איננו מכריעים בדילמה המוסרית הזאת. אנחנו רק עוסקים בשאלת האחריות הפלילית. והעמדה שלנו היא, שענישתו של אדם במקרה כזה היא נטולת טעם, שכן אין החוק הפלילי תובע תביעת גיבורים. עושה מעשה עבירה בתנאים כאלה, איננו טיפוס של עבריון. הרי אין מדובר במישהו שהוא עבריון וזה מנהגו, או חלק מתרבותו, או מאישיותו להרוג אדם אחד כדי להציל אדם אחר. והמעשה הזה, מכיוון שכך, מכיוון שמדובר באדם שאיננו משתייך לקהילה או לתרבות או לאווירה עבריינית, הרי שהמעשה שלו איננו מגלם גישה אנטי-חברתית, אנטי-סוציאלית, שמאפיינת כל כך עבריינים. ולכן מציע החוק, מן הטעם הזה מציע החוק, לפטור הורג אדם אחד כדי להציל חיי אדם אחר, לפטור אותו מן האחריות. וזו תשובתי גם לחבר הכנסת רביץ וגם לחבר הכנסת יצחק לוי.

נקודה רביעית שאני רוצה לגעת בה, ואני מודה שאני עושה זאת בלב כבד למדי, אני אומר את זה לשר המשפטים ואולי לאחרים שאינם נמצאים כאן, חברי הכנסת יעל דיין ודן מרידור הגישו הסתייגות שלבי היה אתה בקשר להגנה העצמית. אנחנו שמענו באריכות, בדיוני ועדת החוקה, את הרמטכ"ל ואת שר המשפטים שיצאו נגד מגמה שחלק מחברי הוועדה התלבטו בה, בשאלת חובתו של חייל לציית לפקודה שאיננה בלתי חוקית בעליל, אלא היא בלתי חוקית בלבד. התלבטנו בעניין הזה. הוועדה הכריעה ברוב דעות מצומק למדי בזכות גישתו של הרמטכ"ל, בזכות גישתו של שר המשפטים, בעיקר בטענת המשמעת הדרושה לצבא, שיסוד המשטר הצבאי הזה עלול להיפגע אם נלך עם הצעת חברים רבים בוועדה, אם כי הם מיעוט, אבל רבים שאמרו דבר אחר: לא ייתכן מן

הבחינה המוסרית, הציבורית, ליצור מצב שבו בעצם בפועל תהיה חובה על חייל לבצע פקודה, גם אם היא בלתי חוקית. אין בה איזה מרכיב מוסרי ולכן היא לא בלתי חוקית בעליל, אבל היא בלתי חוקית, כמו אותן דוגמאות על צורך בנסיעה מהירה שאינה חוקית, נסיעה מעבר למותר שאינה חוקית, פריצת מחסן, שהיא פעולה בלתי חוקית אבל לעתים דרושה לצורכי המשמעת.

אני רוצה לקוות, ואני לא משוכנע שהרמטכ"ל ושר המשפטים צדקו בגישה הזאת. אכן לא הצטרפתי להסתייגות, אם כי בלב כבד, ולכן הגישו אותה חברי הכנסת יעל דיין ודן מרידור בלבד.

אולי כאן אשים נקודה ואסיים במשפט אחד. בדרך כלל מעשה חקיקה הוא מעשה מורכב, הציבור רואה את החלק של המליאה, את החלק הנראה לעין, אולם לא בהכרח את החלק המכריע או את החלק המחליט. אני מבקש להודות מקרב לב לשני מרכיבים בעבודת הוועדה. האחד, לכמה חברים קרובים בוועדה, שהביאו לעתים את הדיון בישיבות לרמה שאפשר להתקנא בה, ואני רוצה להודות להם מאוד. והשני, אני מאוד מבקש להודות למרכיב שאיננו נראה בציבור בדרך כלל והוא עובדי המדינה, בעיקר לשלוש עובדות משרד המשפטים – לגברת יהודית קרפ, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה; לגברת גלוריה ויסמן ולגברת דליה איש-שלום; וכן לגברת אלינער מזוז ממשרד המשטרה. אני מודה להן מקרב לב על העבודה הזאת. אני מודה ליושבת-ראש, ואנחנו יכולים להצביע.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת דוד צוקר, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שנייה על חוק העונשין (תיקון מס' 39) (חלק מקדמי וחלק כללי), התשנ"ד–1994.

אנחנו עוברים להצבעה על הסתייגויות לסעיף 1. לסעיפים 1 עד 27 החדשים המוצעים בסעיף 1 אין הסתייגויות. אני מבקשת להצביע כהצעת הוועדה בעד או נגד.

הצבעה מס' 23

בעד סעיפים 1-27 החדשים המוצעים בסעיף 1 – 37

נגד – אין

נמנעים – אין

סעיפים 1-27 החדשים המוצעים בסעיף 1 נתקבלו.

היו"ר א' סלמוביץ:

37 תומכים, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שסעיפים 1-27 החדשים המוצעים בסעיף 1, נתקבלו כהצעת הוועדה.

אנחנו עוברים להצבעה על סעיף 28 החדש המוצע בסעיף 1, הסתייגותו של חבר הכנסת יצחק לוי. נא להצביע בעד או נגד.

הצבעה מס' 24

בעד ההצעה של חבר הכנסת י' לוי לסעיף 28 החדש המוצע בסעיף 1 – 7

נגד – 29

נמנעים – אין

ההצעה של חבר הכנסת י' לוי לסעיף 28 החדש המוצע בסעיף 1 לא נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

שבעה תומכים, 29 מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שההסתייגות לא נתקבלה.

אנחנו עוברים כעת להצבעה על סעיף 28 החדש המוצע בסעיף 1, על-פי הצעת הוועדה. נא להצביע בעד או נגד.

הצבעה מס' 25

בעד סעיף 28 החדש המוצע בסעיף 1, כהצעת הוועדה – 32

נגד – 5

נמנעים – אין

סעיף 28 החדש המוצע בסעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

32 תומכים, חמישה מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שהסעיף הזה נתקבל כהצעת הוועדה.

אנחנו עוברים כעת להצבעה על סעיפים 29 עד 33 החדשים המוצעים בסעיף 1, ללא הסתייגויות, כהצעת הוועדה. נא להצביע בעד או נגד.

הצבעה מס' 26

בעד סעיפים 29-33 החדשים המוצעים בסעיף 1 – 38

נגד – אין

נמנעים – אין

סעיפים 29-33 החדשים המוצעים בסעיף 1 נתקבלו.

היו"ר א' סלמוביץ:

38 תומכים, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שסעיפים 29 עד 33 החדשים, המוצעים בסעיף 1, התקבלו כהצעת הוועדה.

אנחנו עוברים להצבעה על הסתייגותם של חברי הכנסת יצחק לוי ואברהם רביץ לסעיף 34 החדש המוצע בסעיף 1 – נא להצביע בעד או נגד.

הצבעה מס' 27

בעד ההצעה של חברי הכנסת י' לוי וא' רביץ לסעיף 34 החדש המוצע בסעיף 1 – 10

נגד – 28

נמנעים – אין

ההצעה של חברי הכנסת י' לוי וא' רביץ לסעיף 34 החדש המוצע בסעיף 1 לא נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

עשרה תומכים, 28 מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שההסתייגות לא התקבלה.

אנחנו עוברים להצבעה על סעיף 34 החדש, כהצעת הוועדה. נא להצביע בעד או נגד.

הצבעה מס' 28

בעד סעיף 34 החדש המוצע בסעיף 1, כהצעת הוועדה – 29

נגד – 6

נמנעים – 1

סעיף 34 החדש המוצע בסעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

29 תומכים, שישה מתנגדים, נמנע אחד. אני קובעת שסעיף 34 החדש, שמוצע בסעיף 1, נתקבל כהצעת הוועדה.

אנחנו עוברים כעת להצבעה על סעיף 34א, יש בו שתי גרסאות, גרסה א' וגרסה ב'. נא להצביע על גרסה א'. בבקשה, מי בעד גרסה א'? מי בעד גרסה ב'? בהרמת ידיים בבקשה.

הצבעה

בעד גרסה א' של סעיף 34א החדש – רוב

בעד גרסה ב' של סעיף 34א החדש – מיעוט

גרסה א' של סעיף 34א החדש המוצע בסעיף 1 נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

גרסה א' נתקבלה.

אנחנו עוברים כעת להצבעה על סעיפים 34ב עד 34ט החדשים המוצעים בסעיף 1 ללא הסתייגות, כהצעת הוועדה. נא להצביע. ההצבעה האלקטרונית לא פועלת. אני מבטלת את ההצבעה. מי בעד? מי נגד?

שר האוצר א' שוחט:

בהצבעה ידנית ילך לנו יותר מהר.

היו"ר א' סלמוביץ:

הצבעה

בעד סעיפים 34ב–34ט החדשים המוצעים בסעיף 1 – רוב

נגד – מיעוט

סעיפים 34ב–34ט החדשים המוצעים בסעיף 1 נתקבלו.

היו"ר א' סלמוביץ:

הסעיפים האלה נתקבלו כהצעת הוועדה, ללא הסתייגויות.

אנחנו עוברים להצבעה על סעיף 34' החדש, המוצע בסעיף 1. לסעיף זה הסתייגות לחברי הכנסת עזרן ורביץ. נא להצביע.

הצבעה מס' 30

בעד התיקון של חברי הכנסת י' עזרן וא' רביץ לסעיף 34: החדש – 10

נגד – 28

נמנעים – 1

התיקון של חברי הכנסת י' עזרן וא' רביץ לסעיף 34: החדש המוצע בסעיף 1 לא התקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

עשרה תומכים, 28 מתנגדים, נמנע אחד. אני קובעת שההסתייגות לא התקבלה.

אנחנו עוברים להצבעה על סעיף 34: החדש, המוצע בסעיף 1, כהצעת הוועדה.

הצבעה מס' 31

בעד סעיף 34: החדש המוצע בסעיף 1, כהצעת הוועדה – 34

נגד – 5

נמנעים – אין

סעיף 34: החדש המוצע בסעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

34 תומכים, חמישה מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שסעיף 34: החדש, המוצע בסעיף 1, התקבל כהצעת הוועדה.

אנחנו עוברים לסעיף 34: החדש, המוצע בסעיף 1. לסעיף זה הסתייגות לחבר הכנסת יצחק לוי.

הצבעה מס' 32

בעד התיקון של חבר הכנסת י' לוי לסעיף 34: החדש המוצע בסעיף 1 – 11

נגד – 28

נמנעים – 1

התיקון של חבר הכנסת י' לוי לסעיף 34יא החדש המוצע בסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

11 תומכים, 28 מתנגדים, נמנע אחד. אני קובעת שההסתייגות לא התקבלה.

יוסף עזרון (ש"ס):

יגאל ביבי (מפד"ל):

בושה וחרפה.

היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת, אני מבקשת לא לדבר כעת.

יגאל ביבי (מפד"ל):

גועל נפש. רצח.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת ביבי, אני מבקשת לא לדבר בזמן ההצבעה.

אנחנו עוברים להצבעה על הסתייגותם של חברי הכנסת עזרון ורביץ לאותו סעיף.

הצבעה מס' 33

בעד התיקון של חברי הכנסת י' עזרן וא' רביץ לסעיף 34 יא החדש המוצע בסעיף 1 – 10

נגד – 33

נמנעים – אין

התיקון של חברי הכנסת י' עזרן וא' רביץ לסעיף 34 יא החדש המוצע בסעיף 1 לא

נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

עשרה תומכים, 33 מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שההסתייגות לא התקבלה.

אנחנו עוברים להצבעה על סעיף 34 יא החדש, המוצע בסעיף 1, כהצעת הוועדה.

הצבעה מס' 34

בעד סעיף 34 יא החדש המוצע בסעיף 1, כהצעת הוועדה – 26

נגד – 3

נמנעים – 1

סעיף 34 יא החדש המוצע בסעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

יוסף עזרן (ש"ס):

ההצבעה שלי ושל חברי הכנסת גמליאל וורדיגר לא נקלטה.

היו"ר א' סלמוביץ:

מה אתם מצביעים? אתם בעד או נגד? חבר הכנסת עזרן?

יוסף עזרן (ש"ס):

אני נגד.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת גמליאל?

אריה גמליאל (ש"ס):

אני נגד.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת ורדיגר?

אברהם ורדיגר (יהדות התורה):

נגד.

היו"ר א' סלמוביץ:

ובכן 26 תומכים, שישה מתנגדים, נמנע אחד. אני קובעת שסעיף 34 יא התקבל כהצעת הוועדה.

אנחנו עוברים לסעיף 34 יב החדש, המוצע בסעיף 1, להצבעה על הסתייגותו של חבר הכנסת יצחק לוי.

הצבעה מס' 35

בעד התיקון של חבר הכנסת י' לוי לסעיף 34 יב החדש המוצע בסעיף 1 – 10

נגד – 30

נמנעים – אין

התיקון של חבר הכנסת י' לוי לסעיף 34יב החדש המוצע בסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

עשרה תומכים, 30 מתנגדים, אין נמנעים, אני קובעת שההסתייגות לא התקבלה.

אנחנו עוברים להצבעה על הסתייגותם של חברי הכנסת עזרן ורביץ לאותו סעיף.

הצבעה מס' 36

בעד התיקון של חברי הכנסת י' עזרן וא' רביץ לסעיף 34יב החדש המוצע בסעיף 1 – 10

נגד – 30

נמנעים – אין

התיקון של חברי הכנסת י' עזרן וא' רביץ לסעיף 34יב החדש המוצע בסעיף 1 לא

נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

עשרה תומכים, 30 מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שההסתייגות לא התקבלה.

אני עוברים להצבעה על סעיף 34יב כהצעת הוועדה.

הצבעה מס' 37

בעד סעיף 34 יב החדש המוצע בסעיף 1, כהצעת הוועדה – 29

נגד – 10

נמנעים – אין

סעיף 34 יב החדש המוצע בסעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

29 תומכים, עשרה מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שסעיף 34 יב החדש, המוצע בסעיף 1, התקבל כהצעת הוועדה.

אנחנו עוברים לסעיף 34 יג החדש, המוצע בסעיף 1. לפסקה (1) אין הסתייגויות.

הצבעה מס' 38

בעד פסקה (1) של סעיף 34 יג החדש המוצעת בסעיף 1 – 37

נגד – אין

נמנעים – אין

פסקה (1) של סעיף 34 יג החדש המוצעת בסעיף 1 נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

37 תומכים, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שפסקה (1) התקבלה.

אנחנו עוברים להצבעה על הסתייגויות לפסקה (2). לפסקה (2) הסתייגות לחברי הכנסת יעל דיין ודן מרידור.

הצבעה מס' 39

בעד התיקון לפסקה (2) של סעיף 34 החדש המוצעת בסעיף 1 – 10

נגד – 30

נמנעים – אין

התיקון של חברי הכנסת י' דיין וד' מרידור לפסקה (2) של סעיף 34 החדש המוצעת

בסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

עשרה תומכים, 30 מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שההסתייגות לא התקבלה.

אנחנו עוברים להצבעה על פסקה (2) כהצעת הוועדה.

הצבעה מס' 40

בעד פסקה (2) של סעיף 34 החדש המוצעת בסעיף 1, כהצעת הוועדה – 34

נגד – 3

נמנעים – 1

פסקה (2) של סעיף 34 החדש המוצעת בסעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

34 תומכים, שלושה מתנגדים, נמנע אחד. אני קובעת שפסקה (2) של סעיף 34 התקבלה כהצעת הוועדה.

אנחנו עוברים להצבעות על הסתייגויות לפסקה (3). לפסקה (3) הסתייגות לחברת הכנסת יעל דיין.

הצבעה מס' 41

בעד התיקון של חברת הכנסת י' דיין לפסקה (3) של סעיף 34 המוצעת בסעיף 1 – אין

נגד – 35

נמנעים – 1

התיקון של חברת הכנסת י' דיין לפסקה (3) של סעיף 34 יג החדש המוצעת בסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

אין תומכים, 35 מתנגדים, נמנע אחד. אני קובעת שההסתייגות לא התקבלה.

אנחנו עוברים להצבעה על הסתייגותו של חבר הכנסת יצחק לוי לפסקה (3).

הצבעה מס' 42

בעד התיקון של חבר הכנסת י' לוי לפסקה (3) של סעיף 34 יג החדש המוצעת בסעיף 1 – 11

נגד – 29

נמנעים – אין

התיקון של חבר הכנסת י' לוי לפסקה (3) של סעיף 34 יג החדש המוצעת בסעיף 1 לא

נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

11 תומכים, 29 מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שההסתייגות לא התקבלה.

אנחנו עוברים להצבעה על ההסתייגות לחלופין של חבר הכנסת יצחק לוי לאותה פסקה.

הצבעה מס' 43

בעד התיקון לחלופין לפסקה (3) של סעיף 34 יג החדש המוצעת בסעיף 1 – 8

נגד – 31

נמנעים – אין

התיקון לחלופין של חבר הכנסת י' לוי לפסקה (3) של סעיף 34 יג החדש המוצעת
בסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

שמונה תומכים, 31 מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שההסתייגות לחלופין של חבר הכנסת יצחק
לוי לפסקה (3) לא התקבלה.

אנחנו עוברים להצבעה על הסתייגותם של חברי הכנסת עזרן ורביץ לפסקה (3).

הצבעה מס' 44

בעד התיקון לפסקה (3) של סעיף 34 יג החדש המוצעת בסעיף 1 – 10

נגד – 27

נמנעים – אין

התיקון של חברי הכנסת י' עזרן וא' רביץ לפסקה (3) של סעיף 34 יג החדש המוצעת
בסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

עשרה תומכים, 27 מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שההסתייגות לא התקבלה.

אנחנו עוברים להצבעה על פסקה (3) של סעיף 34 יג על-פי הצעת הוועדה.

הצבעה מס' 45

בעד פסקה (3) של סעיף 34 יג החדש המוצעת בסעיף 1, כהצעת הוועדה – 30

נגד – 8

נמנעים – 1

פסקה (3) של סעיף 34יג החדש המוצעת בסעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו עוברים כעת להצבעה על הסתייגותם של חברי הכנסת לוי ורביץ לפסקה (4) של סעיף 34יג. נא להצביע.

הצבעה מס' 46

בעד התיקון לפסקה (4) של סעיף 34יג החדש המוצעת בסעיף 1 – 9

נגד – 28

נמנעים – אין

התיקון של חברי הכנסת י' לוי וא' רביץ לפסקה (4) של סעיף 34יג החדש המוצעת בסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

תשעה תומכים, 28 מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שההסתייגות לא התקבלה.

אנחנו עוברים כעת להסתייגות לחלופין על אותה פסקה. נא להצביע.

הצבעה מס' 47

בעד התיקון לחלופין לפסקה (4) של סעיף 34יג החדש המוצעת בסעיף 1 – 9

נגד – 33

נמנעים – אין

התיקון לחלופין של חברי הכנסת י' לוי וא' רביץ לפסקה (4) של סעיף 34יג החדש המוצעת בסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

תשעה תומכים, 33 מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שההסתייגות לא התקבלה.

אנחנו עוברים כעת להסתייגות לחלופי חלופין. נא להצביע.

הצבעה מס' 48

בעד ההצעה לחלופי חלופין לפסקה (4) של סעיף 34' החדש המוצעת בסעיף 1 – 7

נגד – 33

נמנעים – אין

ההצעה לחלופי חלופין של חברי הכנסת י' לוי וא' רביץ לפסקה (4) של סעיף 34' החדש המוצעת בסעיף 1 לא נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

שבעה תומכים, 33 מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שההסתייגות לא נתקבלה.

אנחנו עוברים כעת להצבעה על הסתייגותו של חבר הכנסת עזרן במקום פסקה (4).

הצבעה מס' 49

בעד ההצעה של חבר הכנסת י' עזרן לפסקה (4) של סעיף 34' החדש המוצעת בסעיף 1 – 7

נגד – 32

נמנעים – אין

ההצעה של חבר הכנסת י' עזרן לפסקה (4) של סעיף 34' החדש המוצעת בסעיף 1 לא נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

שבעה תומכים, 32 מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שההסתייגות לא התקבלה.

אנחנו עוברים כעת להצבעה על פסקה (4) כהצעת הוועדה, ללא הסתייגויות. נא להצביע.

הצבעה מס' 50

בעד פסקה (4) של סעיף 34 יג החדש המוצעת בסעיף 1, כהצעת הוועדה – 32

נגד – 8

נמנעים – אין

פסקה (4) של סעיף 34 יג החדש המוצעת בסעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

32 תומכים, שמונה מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שפסקה (4) אושרה כהצעת הוועדה.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים כעת להצבעה על פסקה (5) של סעיף 34 יג. יש שתי גרסאות. נא להרים ידיים – מי בעד גרסה א' מי בעד גרסה ב'?

הצבעה

בעד גרסה א' – רוב

בעד גרסה ב' – מיעוט

גרסה א' של פסקה (5) בסעיף 34 יג החדש המוצעת בסעיף 1 נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

גרסה א' התקבלה.

יש לנו הסתייגות לגרסה א'. אנחנו עוברים כעת להצבעה על הסתייגותו של חבר הכנסת לוי.

הצבעה מס' 51

בעד ההצעה של חבר הכנסת י' לוי לפסקה (5) של סעיף 34 יג החדש המוצעת בסעיף 1 – 10

נגד – 30

נמנעים – אין

ההצעה של חבר הכנסת י' לוי לפסקה (5) של סעיף 34 יג החדש המוצעת בסעיף 1

לא נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

עשרה תומכים, 30 מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שההסתייגות לא התקבלה.

אנחנו עוברים כעת להסתייגותם של חברי הכנסת עזרן ורביץ. נא להצביע.

הצבעה מס' 52

בעד ההצעה לפסקה (5) של סעיף 34 יג החדש המוצעת בסעיף 1 – 9

נגד – 34

נמנעים – אין

ההצעה של חברי הכנסת י' עזרן וא' רביץ לפסקה (5) של סעיף 34 יג החדש המוצעת בסעיף 1 לא נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תשעה תומכים, 34 מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שההסתייגות לא התקבלה.

אנחנו חוזרים כעת לעמוד 4, לסעיף 34 יג החדש המוצע בסעיף 1 כהצעת הוועדה. נא להצביע.

הצבעה מס' 53

בעד סעיף 34'ג החדש המוצע בסעיף 1, כהצעת הוועדה – 32

נגד – 8

נמנעים – 1

סעיף 34'ג החדש המוצע בסעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

32 תומכים, שמונה מתנגדים, נמנע אחד. אני קובעת שסעיף 34'ג התקבל כהצעת הוועדה.

עכשיו יש הסתייגות אחרי סעיף 34'ג החדש המוצע בסעיף 1, ואני מבקשת להצביע עליה.

הצבעה מס' 54

בעד ההצעה לסעיף 34'ג החדש המוצע בסעיף 1 – 9

נגד – 32

נמנעים – 1

ההצעה של חברי הכנסת ד' מרידור, א' פורז, א' רביץ
וי' עזרן לסעיף 34'ג החדש המוצע בסעיף 1 לא נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תשעה תומכים, 32 מתנגדים, נמנע אחד. אני קובעת שההסתייגות לא התקבלה.

אנחנו עוברים כעת להצבעה על הסתייגותו של שר המשפטים. נא להצביע בעד או נגד.

הצבעה מס' 55

בעד ההצעה של שר המשפטים אחרי סעיף 34'ג החדש המוצע בסעיף 1 – 25

נגד – 15

נמנעים – אין

ההצעה של שר המשפטים אחרי סעיף 34 יג החדש המוצע בסעיף 1 נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

25 תומכים, 15 מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שההסתייגות התקבלה.

קריאות:

היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת, אתם מוכנים להפסיק את זה? חבר הכנסת לוי, די, מה קורה פה?

יצחק לוי (מפד"ל):

האנשים מצביעים ולא רואים על מה הם מצביעים.

היו"ר א' סלמוביץ:

מה זאת אומרת "לא רואים על מה הם מצביעים"? הצעת החוק לא מונחת על שולחן הכנסת? מה הבעיה?

יצחק לוי (מפד"ל):

היו"ר א' סלמוביץ:

אתה נימקת הסתייגויות, אני בטוחה שהצעת החוק מונחת לפניך.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים כעת להצבעה על סעיפים 34-יד ו-34טו החדשים, המוצעים בסעיף 1, ללא הסתייגויות, כהצעת הוועדה. נא להצביע.

הצבעה מס' 56

בעד סעיפים 34-יד ו-34טו החדשים המוצעים בסעיף 1 – 36

נגד – אין

נמנעים – אין

סעיפים 34-יד ו-34טו החדשים המוצעים בסעיף 1 נתקבלו.

היו"ר א' סלמוביץ:

36 תומכים, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שסעיפים 34-יד ו-34טו החדשים, המוצעים בסעיף 1, על-פי הצעת הוועדה, התקבלו ללא הסתייגויות.

אנחנו עוברים כעת להצבעה על סעיף 34טז החדש, המוצע בסעיף 1 – על הסתייגותם של חברי הכנסת עזרן ורביץ. נא להצביע בעד או נגד.

הצבעה מס' 57

בעד ההצעה של חברי הכנסת י' עזרן וא' רביץ לסעיף 34טז החדש המוצע בסעיף 1 – 10

נגד – 31

נמנעים – אין

ההצעה של חברי הכנסת י' עזרן וא' רביץ לסעיף 34טז החדש המוצע בסעיף 1 לא נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

עשרה תומכים, 31 מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שההסתייגות לא התקבלה.

אנחנו עוברים כעת להצבעה על סעיף 34טז כהצעת הוועדה. נא להצביע.

הצבעה מס' 58

בעד סעיף 34טז החדש המוצע בסעיף 1, כהצעת הוועדה – 33

נגד – 5

נמנעים – 1

סעיף 34טז החדש המוצע בסעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

33 תומכים, חמישה מתנגדים, נמנע אחד. אני קובעת שסעיף 34טז, כהצעת הוועדה, התקבל.

אנחנו עוברים כעת להצבעה על סעיפים 34יז עד 34כב החדשים, המוצעים בסעיף 1, ללא הסתייגויות, כהצעת הוועדה.

הצבעה מס' 59

בעד סעיפים 34יז–34כב החדשים המוצעים בסעיף 1 – 36

נגד – 3

נמנעים – 1

סעיפים 34יז–34כב החדשים המוצעים בסעיף 1 נתקבלו.

היו"ר א' סלמוביץ:

36 תומכים, שלושה מתנגדים, נמנע אחד. אני קובעת שסעיפים 34יז עד 34כב החדשים, המוצעים בסעיף 1, התקבלו ללא הסתייגויות כהצעת הוועדה.

אנחנו עוברים להצבעה על סעיף 1, עם ההסתייגויות והגרסאות. נא להצביע בעד או נגד.

הצבעה מס' 60

בעד סעיף 1, כהצעת הוועדה ועם הגרסאות וההצעה שנתקבלו – 34

נגד – 6

נמנעים – 1

סעיף 1, כהצעת הוועדה ועם הגרסאות וההצעה שנתקבלו, נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

34 תומכים, שישה מתנגדים, נמנע אחד. אני קובעת שסעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

אנחנו עוברים כעת להצבעה על סעיף 2 להצעת החוק. אין הסתייגויות. נא להצביע בעד או נגד.

הצבעה מס' 61

בעד סעיף 2 – 35

נגד – 1

נמנעים – 2

סעיף 2 נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

35 תומכים, מתנגד אחד, שני נמנעים. אני קובעת שסעיף 2 התקבל כהצעת הוועדה ללא הסתייגויות.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצביע על ההצעה אחרי סעיף 2 להצעת החוק. זו הסתייגותם של חברי הכנסת יצחק לוי, דן מרידור, יעל דיין, דוד צוקר ואברהם רביץ. נא להצביע.

הצבעה מס' 62

בעד ההצעה אחרי סעיף 2 – 28

נגד – 5

נמנעים – 5

ההצעה של חברי הכנסת י' לוי, ד' מרידור, י' דיין, ד' צוקר וא' רביץ
אחרי סעיף 2 נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

28 תומכים, חמישה מתנגדים, חמישה נמנעים. אני קובעת שההסתייגות נתקבלה.

מובן שהמספרים ישונו בהתאם, כי התקבל סעיף חדש.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים כעת להצבעה לסעיפים 3 עד 11 להצעת החוק, כהצעת הוועדה, ללא הסתייגויות. נא להצביע.

הצבעה מס' 63

בעד סעיפים 3-11 – 37

נגד – 2

נמנעים – אין

סעיפים 3-11 נתקבלו.

היו"ר א' סלמוביץ:

37 תומכים, שני מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שסעיפים 3 עד 11, כהצעת הוועדה, נתקבלו.

אנחנו עוברים כעת להצבעה על סעיף 12 להצעת החוק. הסתייגותו של חבר הכנסת עזרן – נא להצביע.

הצבעה מס' 64

בעד ההצעה של חבר הכנסת י' עזרן לסעיף 12 – 9

נגד – 30

נמנעים – 1

ההצעה של חבר הכנסת י' עזרן לסעיף 12 לא נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תשעה תומכים, 30 מתנגדים, נמנע אחד. אני קובעת שההסתייגות לא נתקבלה.

אנחנו עוברים כעת להצבעה על סעיף 12, כהצעת הוועדה. נא להצביע.

הצבעה מס' 65

בעד סעיף 12, כהצעת הוועדה – 30

נגד – 7

נמנעים – 2

סעיף 12, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

30 תומכים, שבעה מתנגדים, שני נמנעים. אני קובעת שסעיף 12 נתקבל כהצעת הוועדה.

חברי הכנסת, לא מופיע פה סעיף 13. אנחנו עוברים כעת להצבעה על סעיף 13, ללא הסתייגויות, כהצעת הוועדה. נא להצביע.

הצבעה מס' 66

בעד סעיף 13 – 31

נגד – אין

נמנעים – אין

סעיף 13 נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת, 31 תומכים, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שסעיף 13 התקבל ללא הסתייגויות, כהצעת הוועדה.

חברי הכנסת, הצעת חוק העונשין, (תיקון מס' 39) (חלק מקדמי וחלק כללי), התשנ"ד–1994, נתקבלה בקריאה שנייה.

חבר הכנסת דוד צוקר, האם אתה מסכים שאנחנו נעבור לקריאה שלישית?

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

— — —

היו"ר א' סלמוביץ:

אני לא שומעת.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

מאחר ששתי הסתייגויות כן עברו – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

אני לא שומעת.

דוד צוקר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני רוצה להדגיש את הצורך ביחס למספרי הסעיפים.

היו"ר א' סלמוביץ:

אם כך, אנחנו ממשיכים. הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 39) (חלק מקדמי וחלק כללי), התשנ"ד–1994, עברה בקריאה שנייה. אנחנו עוברים כעת להצבעה בקריאה שלישית על הצעת החוק. נא להצביע בעד או נגד.

הצבעה מס' 67

בעד החוק – 31

נגד – 5

נמנעים – 3

חוק העונשין (תיקון מס' 39) (חלק מקדמי וחלק כללי), התשנ"ד–1994, נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

31 תומכים, חמישה מתנגדים, שלושה נמנעים. אני קובעת שחוק העונשין (תיקון מס' 39) (חלק מקדמי וחלק כללי), התשנ"ד–1994, נתקבל בקריאה שלישית.

שאלות ותשובות

היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים כעת לנושא הבא בסדר-היום, שאלות ותשובות רגילות. אני מזמינה את כבוד שרת התקשורת לדוכן להשיב על שאלות.

מסירת הפקות שידור למפיקים עצמאיים

חבר הכנסת ר' נחמן שאל את שרת התקשורת ביום כ"ט באייר התשנ"ד (10 במאי 1994):

יש חקיקה המחייבת את תחנות השידור להוציא חלק ניכר מהפקותיהן למפיקים עצמאיים. למיטב ידיעתי, הדבר לא נעשה.

ברצוני לשאול:

1. מה הוא מספר ההפקות שהועברו למפיקים פרטיים על-ידי רשויות השידור?
2. מדוע אין מועבר חלק גדול יותר?
3. מה הן האפשרויות הקיימות למפיקים לעבודה בארץ, ואיך תורם משרדך להגדלתן?
4. היכן עומד נושא ההצטרפות לתוכנית "מדיה" של אירופה, ומה כוללת התוכנית?

תשובת שרת התקשורת ש' אלוני:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בשנת 1993 העבירה רשות השידור 8 מיליוני ש"ח להתקשרויות עם מפיקים עצמאיים. בשנה זו התחייבה הרשות להעביר לפחות אותו סכום, אך סביר להניח שהסכום יהיה גבוה יותר, מעבר לדרישות החוק. כספים אלה נועדו למימון הפקות בתחום הבידור, ילדים ונוער, תעודה, וכן כמה קופרודוקציות עם תחנות אירופיות.
 2. לרשות השידור עובדים קבועים שלה, והיא מחלקת את תקציב ההפקות בינם לבין מפיקים עצמאיים, כדרישת החוק. לא יהיה זה צודק לפטר עובדים קבועים של הרשות כדי להעסיק מפיקים עצמאיים.
 3. במהלך שנת 1993 הפיקו מפיקים עצמאיים 300 שעות של תוכניות ישראליות בעבור חברות הכבלים, בתקציב כולל של 3 מיליוני דולר; כמחציתו בתחום הדרמה, תעודה וקולנוע, וכמחציתו בבידור – מגזינים ותוכניות מיוחדות, "ספיישלס". גובה התקציב וחלוקתו תואמים את המחויבויות של חברות הכבלים. במהלך שנת 1994 יגדל היקף התקציב המיועד למפיקים עצמאיים בכ-30%.
- יש לזכור, שבהתאם לחוק הרשות השנייה, כמחצית משעות ההפקה של הערוץ השני מופקת על-ידי מפיקים עצמאיים.

בכלל, החקיקה הישראלית מחייבת את המדיה היום להפיק באמצעות מפיקים עצמאיים יותר מ-1,000 שעות בשנה, לא כולל פרסומות.

יתירה מכך, בהתערבות משרד התקשורת ומועצת הכבלים, התחייבה "תבל" להפריש 2.5% מהכנסותיה מערוץ "צפייה לפי תשלום" לעידוד הפקות מקוריות בביצוע מפיקים עצמאיים.

4. אשר לתוכנית "מדיה" – יש להפנות את השאלה למשרד החוץ ולמשרד התעשייה והמסחר המרכזים את הנושא.

הנחות בתשלום אגרת רשות השידור

חברת הכנסת י' דיין שאלה את שרת התקשורת ביום י"ד בסיוון התשנ"ד (24 במאי 1994):

בעקבות פנייתו של אזרח, נכה, אשר מתקיים מקצבת נכות ואינו מקבל הנחה על תשלום אגרת רשות השידור – ברצוני לשאול:

1. האם קיימות הנחיות למתן הנחות לקבוצות אוכלוסייה אשר מתקשות לעמוד בתשלום, ומה הם הקריטריונים לזכאות להנחה?

2. אם לא – מה ייעשה כדי שאנשים אלו יוכלו להמשיך וליהנות משידורי הטלוויזיה?

שרת התקשורת ש' אלוני:

1. ההנחות והפטורים לאוכלוסיות חלשות נקבעו בחוק רשות השידור: א. על-פי החוק פטורים מאגרת טלוויזיה – עיוורים, חירשים-אילמים, אזרחים הנכללים ברשימת מקבלי הבטחת הכנסה מטעם המוסד לביטוח לאומי; ב. להנחה של 50% מסכום האגרה זכאים אזרחים הנכללים ברשימת מקבלי השלמת הכנסה מטעם המוסד לביטוח לאומי; ג. משרד הביטחון מממן את אגרת הטלוויזיה של משפחות שכולות ושל נכי צה"ל; ד. המוסד לביטוח לאומי מממן את אגרת הטלוויזיה של משפחות שכולות עקב פעולות איבה ושל נכי פעולות איבה.

2. אגרת הטלוויזיה נועדה למימון השידורים, והיא איננה מכשיר לביצוע מדיניות חברתית. לשם כך קיימים משרדים ומוסדות ייעודיים.

כל פטור והנחה מקטינים את הבסיס לגביית האגרה ופוגעים בעיקרון של מימון עצמאי של השידורים, ולכן אין להוסיף קריטריונים לזכאות להנחות ולפטורים מאגרת הטלוויזיה.

היו"ר א' סלמוביץ:

שאלה נוספת לחברת הכנסת יעל דיין.

יעל דיין (העבודה):

אין לי שאלה נוספת, משום שהרעש באולם לא אפשר לי לשמוע את התשובה. אני אסתפק בפרוטוקול.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה.

תשלום אגרת טלוויזיה על-ידי נכים

חבר הכנסת ע' פרץ שאל את שרת התקשורת ביום כ"א בסיוון התשנ"ד (31 במאי 1994):

הובא לידיעתי, כי אדם נכה החי על קצבת נכות נאלץ לשלם אגרת טלוויזיה בסך של 360 ש"ח בשנה.

ברצוני לשאול:

1. האם זה נכון?

2. האם אין הנחות הניתנות לאוכלוסיות חלשות בתשלום האגרה?

3. מה ייעשה בנדון?

תשובת שרת התקשורת ש' אלוני:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כן, גובה אגרת הטלוויזיה לשנת 1994 הוא 339 ש"ח.

2. ההנחות והפטורים לאוכלוסיות חלשות נקבעו בחוק רשות השידור: א. על-פי החוק פטורים מאגרת טלוויזיה – עיוורים, חירשים-אילמים, אזרחים הנכללים ברשימת מקבלי הבטחת הכנסה מטעם המוסד לביטוח לאומי; ב. להנחה של 50% מסכום האגרה זכאים אזרחים הנכללים ברשימת מקבלי השלמת הכנסה מטעם המוסד לביטוח לאומי; ג. משרד הביטחון מממן את אגרת הטלוויזיה של משפחות שכולות ושל נכי צה"ל; ד. המוסד לביטוח לאומי מממן את אגרת הטלוויזיה של משפחות שכולות עקב פעולות איבה ושל נכי פעולות איבה.

3. כל פטור והנחה מקטינים את הבסיס לגביית האגרה ופוגעים בעיקרון של מימון עצמאי של השידורים, ולכן אין להוסיף קריטריונים לזכאות להנחות ולפטורים מאגרת הטלוויזיה.

אגרת הטלוויזיה נועדה למימון השידורים, והיא איננה מכשיר לביצוע מדיניות חברתית. לשם כך קיימים משרדים ומוסדות ייעודיים.

ממצאי מבקר המדינה ביחס למבנה רשות הדואר

חבר הכנסת פ' בדש שאל את שרת התקשורת ביום כ"ח בסיוון התשנ"ד (7 ביוני 1994):

על-פי דוח מבקר המדינה האחרון, אושר להקמת מבנה רשות הדואר בירושלים תקציב בסך של 22 מיליון ש"ח, כאשר בפועל הגיעה העלות ליותר מ-80 מיליון ש"ח. בעמוד 789 בדוח נאמר: "לדעת מבקר המדינה, מועצת הרשות והנהלתה פעלו שלא על-פי כללי מינהל תקין – – – והתחשבות לא אחידה עם הקבלן מעלה חשש כבד לפגיעה בטוהר המידות".

ברצוני לשאול:

1. כיצד ייבדק נושא זה בצורה יסודית על-ידי משרדך, כאשר מנהל האגף דאז, שטיפל ברכישת המבנה, משמש היום ממלא-מקום המנהל הכללי של רשות הדואר?

2. כיצד יש לטפל באחראים למחדל החריגה בתקציב ולמנוע הישנות מקרים כאלה?

תשובת שרת התקשורת ש' אלוני:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

אקדים ואומר, כי העלות של 22 מיליון ש"ח נועדה לרכישה ראשונה בלבד, על מנת לשכן רק את עובדי השירות הבנקאי של הרשות. העלות בסך 80 מיליון ש"ח מתייחסת למכלול ההוצאה הכרוכה

באכלוס המלא של הבניין. מכאן שהדוח לא קבע כי סך 80 מיליון ש"ח היווה חריגה מההוצאה הראשונית.

1. א. אין דוח הביקורת מצביע; דווקא על מנהל האגף. הדוח קובע כללית, כי מועצת הרשות והנהלתה פעלו שלא על-פי כללי המינהל התקין. בימים אלה נכנסו לתפקידם מנכ"ל חדש ויושב-ראש חדש לרשות הדואר, ואני מניחה כי אלה יעסקו ביישום ההמלצות; ב. למיטב ידיעתי הועברו ממצאי המבקרת בעניין זה לבדיקת היועץ המשפטי לממשלה. הם גם נדונו בוועדת השרים לענייני תיאום ומינהל, ועוד יעלו לדין בוועדה לענייני ביקורת המדינה בכנסת. בשלב זה אין מקום לבדיקה נוספת של משרדי.

2. המעקב על ביצוע התקציב של הרשות הוא בתחום תפקידה של מועצת רשות הדואר, ונמסר לי כי ועדת הביקורת שלה דנה בממצאי הדוח וקיבלה החלטותיה לגביו.

העדר שידורים לעולי תימן

חבר הכנסת א' קהלני שאל את שרת התקשורת ביום י"ב בתמוז התשנ"ד (21 ביוני 1994):

"קול ישראל" משדר לעולים חדשים ברוסית ובאמהרית ולעולים חדשים מארצות נוספות.

ברצוני לשאול:

1. מדוע אין לעולי תימן שידורים ברשת המוקדשת לעלייה החדשה מכל הארצות?

2. האם תינתן הוראה ל"קול ישראל" להתחיל בשידורים גם לעולי תימן?

תשובת שרת התקשורת ש' אלוני:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. רשות השידור משדרת לעולים חדשים בשפות הבאות: רוסית, אמהרית, אנגלית, צרפתית, יידיש, לדינו, רומנית, ספרדית, מוגרבית, בוכרית וגרוזינית.

למעט למשדרים ברוסית ובאמהרית, ההאזנה למשדרים הללו היא אפסית. יש לי חשש שמשדרים אלה, יותר משהם באים להיטיב עם דוברי השפות והניבים הללו, הם באים להיטיב עם קבוצות הלחץ שכביכול מייצגות אותם.

לגופו של עניין, לא ניתן כעת להרחיב את שעות השידור ו/או את השפות שבהן משדרים מפאת העדר תקציב, לרבות לאוכלוסיות גדולות יותר של עולים מארצות אחרות.

עם זאת ראוי להדגיש כי עולים חדשים מתימן מבינים על-פי רוב את השפה העברית, בוודאי יותר מאשר עולים מתפוצות אחרות.

פיקוח על מחירי פלאפונים

חבר הכנסת מ' שטרית שאל את שרת התקשורת ביום י"ב בתמוז התשנ"ד (21 ביוני 1994):

חברת "מוטורולה" הינה כיום ספק השירות היחיד של פלאפונים. היא קובעת על דעת עצמה את המחירים, ללא אישור של גוף כלשהו.

ברצוני לשאול:

1. מדוע לא תשתמשי בסמכותך על-פי חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים, התשי"ח-1957, ותכריזי על שירות זה מצרך בר-פיקוח?

2. האם תקבעי בצו על-פי סעיף ג(2) לחוק זה מחירים מקסימליים למגוון השירותים ש"מוטורולה" מציעה בתחום זה, עד אשר התחרות אכן תיכנס לתוקף?

תשובת שרת התקשורת ש' אלוני:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. חברת "מוטורולה" מספקת שירותי טלפון סלולרי קרוב לשמונה שנים. במשך שמונה שנות השירות לא ראו לנכון אף שר תקשורת אחד ואף שר אוצר אחד להטיל פיקוח, ואילו אני החלטתי שהפיקוח האפקטיבי ביותר הוא חשיפת השירות לתחרות.

2. בעוד כחמישה חודשים תחל חברת "סלקום", אשר זכתה במכרז האחרון, לספק שירות לצרכן. היום, גם פעמוני התחרות המצלצלים בפתח כבר עושים את שלהם, והם הביאו את "מוטורולה" להוזיל את שירותיה וליזום "מבצעים" לצרכנים.

סיוע רשות השידור בהפקת סרטים ישראליים

חבר הכנסת ד' צוקר שאל את שרת התקשורת ביום כ"ו בתמוז התשנ"ד (5 ביולי 1994):

זה שנים מבטיחה רשות השידור להגביר את עזרתה לתעשיית הסרטים על-ידי מתן סיוע להפקות סרטים ישראליים.

אודה לך אם תעמידי לרשותי נתונים שיצביעו על המגמה בארבע השנים האחרונות:

1. מה הוא היקף הסעיף התקציבי שהוקדש להתקשרויות (הזמנת הפקות מקוריות חיצוניות לרשות השידור) בכל אחת מן השנים מאז 1990?

2. מה היה היקף הניצול של אותם סעיפים בכל אחת ואחת מן השנים מאז 1990?

שרת התקשורת ש' אלוני:

2-1. להלן התקציב שהועמד לצורך התקשרויות להפקת סרטי טלוויזיה בעברית על-ידי רשות השידור בשנים 1990-1994, וכן ניצול התקציב.

1990 – 6,091,028 ש"ח; ביצוע התקציב היה 10,388,752 ש"ח. 1991 – 8,025,750 ש"ח; ביצוע – 8,268,067 ש"ח. 1992 – 5,500,000 ש"ח; ביצוע – 5,421,519 ש"ח. 1993 – 6,050,000 ש"ח; ביצוע – 6,887,078 ש"ח.

ב-1994, בין ינואר ליוני, היינו מחצית השנה, התקציב – 5,006,380 ש"ח; ביצוע – 7,051,150 ש"ח.

נוסף על כך הוציאה הטלוויזיה בערבית התקשרויות עם מפיקים חיצוניים בהיקף כספי כדלקמן: ב-1991 – 405,261 ש"ח; ב-1992 – 1,350,409 ש"ח; ב-1993 – 2,987,000 ש"ח; ב-1994 – בין ינואר ליוני, היינו מחצית שנה – 941,292 ש"ח. בסך הכול – 5,683,962 ש"ח.

בסך הכול, בשנים 1990-1994, ב-1994 הכוונה היא לחודשים ינואר-יוני, הוצא סכום של 43,700,493 מיליוני ש"ח להתקשרויות עם מפיקים חיצוניים.

היו"ר א' סלמוביץ:

שאלה נוספת לחבר הכנסת צוקר. בבקשה.

דוד צוקר (מרצ):

לא שאלה, זו רק הערה. ב-1993 ניכרת ירידה בהוצאה בפועל, כאשר אני מבין שמ-1994 יש חזרה לנתוני 1990, שהם נתונים הרבה יותר טובים, ואני רק מקווה שהמגמה הזאת תימשך. נדמה לי שזה גם בתקופה שהתקציב הוא של משרדך, בראשותך, ואני מקווה שזה רק יימשך כך.

שרת התקשורת ש' אלוני:

אני מציעה להביא בחשבון, חבר הכנסת צוקר, שעכשיו הנהלים, היוצרים החיצוניים, מספרם הרבה יותר גדול בשל הכבלים וערוץ-2, כך שבכל צורה הם נהנים בקנה מידה גדול יותר. תודה.

פרויקט רשות השידור בבאר-שבע

חבר הכנסת פ' בדש שאל את שרת התקשורת ביום כ"ו בתמוז התשנ"ד (5 ביולי 1994):

באמצע חודש יוני החליט מנכ"ל רשות השידור, מוטי קירשנבאום, לבטל את פרויקט רשות השידור בבאר-שבע, שבנייתו עומדת בפני סיום.

על-פי החלטת מנכ"ל הרשות הקודם, אריה מקל, הושקעו בפרויקט יותר מ-2 מיליוני דולר, לצורך הקמת אולפני שידור לרדיו ולטלוויזיה. האולפנים היו אמורים לשמש את צורכי הרשות בכל אזור הדרום. לפני שבועות מספר החליט המנכ"ל הנוכחי להשכיר את מרבית השטחים של הפרויקט, על חמש הקומות שלו, לגורמים חיצוניים.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע למשרדך על כך?

2. מדוע הוחלט על ביטול הפרויקט?

3. מה ייעשה בנדון?

תשובת שרת התקשורת ש' אלוני:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

3-1. הפרויקט לא בוטל.

אולפני הרדיו ("קול ישראל" בעברית ובערבית) יעברו אליו בשבוע זה.

מתנהל משא-ומתן למציאת שותפים לשימוש משותף במערכת ההפקה של הטלוויזיה במקום באופן שיצדיק את היקף העבודה. לכשיימצאו השותפים, תתבצע בבניין גם עבודת הטלוויזיה.

הפרויקט כולל אולם מופעים, שלרשות השידור אין שום צורך בו. רשות השידור מקווה כי בסיוע העירייה, שיהיה לא רק מילולי אלא גם מעשי, כפי שהבטיח ראש העירייה, ניתן יהיה להפעיל גם את האולם.

רשות השידור לא השקיעה בבניין 2 מיליוני דולר. הבנייה היתה של יזמים פרטיים, והרשות התחייבה לשכור מהם חלק מן המבנה.

השכירות בפועל החלה רק לפני ימים אחדים.

שידור תחזית מזג האוויר של אזור יהודה ושומרון

חבר הכנסת ח' פורת שאל את שרת התקשורת ביום כ"ו בתמוז התשנ"ד (5 ביולי 1994):

בתקופה האחרונה פסקו השדרנים ב"קול ישראל" לשדר את תחזית מזג האוויר בשומרון וביהודה, כפי שהיה מקובל שנים רבות.

ברצוני לשאול:

1. מה היא הסיבה להפסקת הזכרת מקומות אלו?

2. האם יוחזר המצב לקדמותו?

שרת התקשורת ש' אלוני:

2-1. עורכי החדשות ב"קול ישראל" אינם קובעים בעצמם את מיפוי אזורי הארץ מבחינת תחזית מזג האוויר, אלא מסתמכים על שירות החיזוי של השירות המטאורולוגי.

ב-1 באפריל 1994 החל השירות המטאורולוגי בבית-דגן להציג את נתוני מזג האוויר בפורמט חדש, ופורמט זה איננו כולל עוד את השמות "יהודה" ו"שומרון", ומכאן השינוי גם בשידורי החדשות.

דב שילנסקי (הליכוד):

זה בהתאם לתוכנית לקצץ את ארץ-ישראל.

היו"ר א' סלמוביץ:

שאלה נוספת לחבר הכנסת חנן פורת, בבקשה.

חנן פורת (מפד"ל):

גברתי שרת החינוך, מעניין לדעת מי מנחה את המטאורולוגים – – –

שרת התקשורת ש' אלוני:

אתה דאגת שאני לא אהיה שרת החינוך.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

שרת התקשורת.

חנן פורת (מפד"ל):

שרת התקשורת. מי מנחה את המטאורולוגים, שעל-פי טיבו של עניין צריכים להיות שקולים ואובייקטיביים, ומה קרה שפתאום בתאריך הזה הם שינו את המינוחים?

שרת התקשורת ש' אלוני:

אני מעביר אליהם את שאלתך.

מניעת שידורי תועבה בערוצי הכבלים

חבר הכנסת מ' שטרית שאל את שרת התקשורת ביום י"א באב התשנ"ד (19 ביולי 1994):

בחוק הטלוויזיה בכבלים, שאותו יזמתי בכנסת האחת-עשרה, נאמר במפורש כי אסור לשדר תעמולה גזענית, פוליטית או שידורי תועבה.

עם זאת, הטלוויזיה בכבלים מעבירה בערבי שבתות ובמוצאי שבתות ערוץ טלוויזיה שנקלט בלויין מגרמניה המשדר שידורי מין.

ברצוני לשאול:

1. האם מודע משרד התקשורת לעובדה זו?

2. האם אוכף משרדך את החוק בנקודה זו ומונע שידורי תועבה? אם לא – מדוע?

תשובת שרת התקשורת ש' אלוני:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

סעיף 6כח לחוק הבזק קובע, כי בעל זיכיון לא ישדר שידורי כבלים: "(2) שיש בהם חומר תועבה כמשמעו בחוק העונשין, התשל"ז-1977".

1. בחוק הבזק קיימת הבחנה בין שידורים של בעל הזיכיון ובין העברת שידור משנה. הבחנה זו קובעת, כי שידורי ערוצי הלוויין הם העברה של שידורים ולא שידור, ועל כן הוראה זו איננה חלה במקרה זה.

מועצת הכבלים היא הגוף המאשר העברת ערוצי הלוויין לבעלי הזיכיון. מועצת הכבלים אישרה העברת הערוצים הגרמניים בשידורי בעל הזיכיון. אישור זה ניתן בתנאי שלא תיעשה על-ידו כל עריכה, התערבות או קטיעה של חלקים משידור המשנה המועבר כפי שהוא משודר לכלל הציבור שלו משודרים שידורי לוויין אלו ובזמן אמת.

2. לשאלתך בדבר אכיפת החוק לעניין זה – לדעת המועצה הציבורית לשידורי כבלים, סוג זה של שידורים אינו נחשב לחומר תועבה כמשמעו בחוק העונשין, ועל כן אינו אסור לשידור.

שידורים אלו, המשודרים בשעות הלילה המאוחרות, עומדים גם בהוראות המועצה לגבי שעות שידור, וככל שאינם משודרים לפני השעה 22:00, אין בהם משום עבירה על חוק הבזק וכללי המועצה לעניין זה.

תדר שידורים לתחנת הרדיו הפלשתינית

חבר הכנסת ס' שלום שאל את שרת התקשורת ביום י"א באב התשנ"ד (19 ביולי 1994):

נכתב בעיתונות, שמשרד התקשורת העביר לרדיו הפלשתיני את התדר החזק של "קול ישראל" בערבית והשאירו ללא תדר גיבוי.

ברצוני לשאול:

1. האם דברים אלו נכונים?

2. מדוע לא להסתפק בתדר הראשון שניתן לתחנה הפלשתינית?

3. האם קיים סיכון ששידורי "קול ישראל" בערבית לא ייקלטו בחלק מאזורי השומרון?

4. מה ייעשה כדי לשמור על יכולת קליטתו של "קול ישראל" בערבית בכל אותם אזורים שבהם הוא נקלט קודם לכן?

תשובת שרת התקשורת ש' אלוני:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. לא. "קול ישראל" בערבית ימשיך לשדר בתדר ראשי 738 ובתדר משני 1026.

2. לא היה ניתן להשתמש בו-זמנית בתדר שניתן לרשות האוטונומיה ובתדר ששימש את "קול ישראל" בערבית מרמאללה. על כן היה צורך בשינוי שנעשה.

3-4. לא. יש להדגיש כי בתדר הראשי משדרת התחנה מהלל שבשרון, בעוצמה הגדולה פי-24 מזו ששודרה מרמאללה והמאפשרת קליטה בכל רחבי הארץ ובמרחב.

כמו-כן, משרד התקשורת נערך לפריסה מחודשת של משדרי רשות השידור כדי לתת מענה ארוך-טווח לכל צורכי השידור והקליטה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לגברתי שרת התקשורת.

כעת גברתי שרת האמנויות והמדע תשיב על שאלות רגילות.

סיוע לתיאטרון היידי

חבר הכנסת ד' שילנסקי שאל את שרת האמנויות והמדע ביום ו' באייר התשנ"ד (17 באפריל 1994):

בכל הזדמנות מבליטה ממשלה זו וטוענת, שהיא הגדילה את המשאבים לתרבות ולתיאטראות.

עתה נודע לי, כי לתיאטרון היידי הישראלי, היחיד בארץ, במקום להגדיל את התקציב, קיצצתם אותו עד לשליש.

ברצוני לשאול:

1. למה?

2. כמה נתתם ל"ענבל", וכמה הופעות היו להם בשנה האחרונה?

3. כמה נתתם לחאן הירושלמי?

4. כמה נתתם לתיאטרון היידי הישראלי "יידיש שפיל"?

שרת האמנויות והמדע ש' אלוני:

מינהל התרבות במשרד המדע מבצע את חלוקת ההקצבות בהתאם לקריטריונים, והחלוקה נעשית על-פי המלצות המדור ולפי החוק.

1. בסיס התקציב לתיאטרון היידי לשנת 1993 היה 224,949 ש"ח, ובשנת 1994 בסיס התקציב הוא 246,000 ש"ח. כלומר, התקציב גדל ולא קוצץ.

בשנת 1993 קיבל התיאטרון תוספת חד-פעמית שאיננה בבסיס התקציב, סכום של חצי מיליון ש"ח.

דב שילנסקי (הליכוד):

חד-פעמי כתוספת?

שרת האמנויות והמדע ש' אלוני:

כתוספת.

בשנה זו הגיש התיאטרון בקשה להגדלת ההקצבה השוטפת. הבקשה הובאה כנדרש למדור התיאטרון במועצה לתרבות ולאמנות, ונמצאת כיום בדיון במועצה, והיא צריכה להמליץ למשרד.

2. תיאטרון מחול "ענבל" – הקצבת המשרד לשנת 1994 הינה 1,944,000. לתיאטרון מחול "ענבל" נקבעו מינהלת אמנותית חדשה, ממלא-מקום מנכ"ל חדש והנהלה חדשה, ואנו מקווים שבעזרתם ובעזרת ההקצבה הזאת נצליח להחזיר את "ענבל" למקומה הטבעי במפת האמנות. ל"ענבל" היו בשנת 1993 98 מופעים.

3. תיאטרון החאן – הקצבת המשרד לחאן הירושלמי, שהוא התיאטרון היחיד בירושלים, בשנת 1994 היא 2,400,000 ש"ח.

4. הקצבת המשרד לתיאטרון היידי לשנת 1994 היא 246,000 ש"ח בבסיס, ונדונה עכשיו בקשה להקצבה נוספת.

היו"ר א' סלמוביץ:

שאלה נוספת לחבר הכנסת דב שילנסקי. בבקשה.

דב שילנסקי (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, אני גדלתי בבית-ספר עברי ברובע ליטאי, ועברית היא שפת האם שלנו. כשתלמידי גימנסיה היו הולכים ברחוב ומדברים ביניהם יידיש, הייתי קופץ, בתור נער אני זוכר, והיינו אומרים: עברי, דבר עברית. עשינו את היומית שלנו. זה היה לפני השואה.

הוויכוח בין יידיש לעברית, לצערנו ולאסוננו, אנחנו ההבראיסטים, לא העלינו על דעתנו שהוויכוח ייגמר וייפסק בשואה, כשדוברי היידיש יושמדו.

לגבי המספרים שהצגת – לי היו מספרים קצת שונים, אבל אני מקבל את הנתונים שלך, הם עומדים ללא כל פרופורציה. זה התיאטרון היידי היחיד. שאלתי היא לא רק אל כבוד השרה אלא אל כל אלה שנקראים הבראיסטים, ותאמיני לי, עברית היא נשמת אפי. למה צרה עינם של כה רבים בקצת שימור היידיש, שיש בה גם משום הנצחת השואה לגבי אנשים רבים? אני לא מבין. והאם השרה תפעל על מנת לתקן את העוול הגדול, להנציח את היידיש, שתישאר לפחות כמו שימור במוזיאון? אינני מדבר כבר על דיבור ברבים – קצת לשימור את הגחלת הזאת, יותר מאשר לטינית, לפחות שזה יהיה אצלנו.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה.

שרת האמנויות והמדע ש' אלוני:

אדוני חבר הכנסת דב שילנסקי, אנחנו עושים מאמץ גדול לשימור היידיש מעבר למה שהיה מקובל, ראשית, על-ידי תמיכה בהוראה בבתי-ספר, בהקמת חוגים ובאיסוף כתיבה ספרותית ביידיש, ומושקע בזה כסף רב.

תיאטרון צריך שיהיה לו ביקוש. לתיאטרון יש קנה מידה מסוים. אנחנו דנים בנושא הזה, יש ועדה ציבורית מיוחדת, אין פה שום דבר שרירותי, אנשים באים ושומעים אותם.

לכן אני מציעה לך להתייחס באופן שונה לעצם הנושא של שימור השפה, למאמץ שנעשה גם ללימוד הדור הצעיר וגם לשימור מקורות ספרותיים, לעומת התיאטרון, שיש לו קנה-מידה של תיאטרון, ולפי זה הוא נמדד.

אבל, הנה, בשנה שעברה, למרות התקציב הוספנו מעבר לבסיס עוד חצי מיליון שקל. השנה דנים בזה, יש בקשה, עינו של איש אינה צרה בתיאטרון זה.

דב שילנסקי (הליכוד):

האם תהיה עזרה של השרה בהגדלת התקציב?

שרת האמנויות והמדע ש' אלוני:

אמרתי, זה לא בגדר שיקול הדעת שלי. יש המלצות שלי. כולם יודעים, ואמרתי את זה פה, ואתה יודע שהשגתי גם תקציבים לעניין הוראת היידיש. השיקול בעניין הזה נתון לוועדה שעוסקת בענייני תיאטרון וקשובה לנושאים של תיאטרון.

חוברת "סטודיו"

חבר הכנסת י' בא-גד שאל את שרת האמנויות והמדעביום ה' בתמוז התשנ"ד (14 ביוני 1994):

חוברת "סטודיו" 3/94, בעריכת שרה ברייטברג-סמל, יוצאת לאור בסיוע משרד החינוך, מינהל התרבות, אגף אמנות ותרבות. בפרק בשם "תענוגות מיוחדים" מופיעים קטעי פורנוגרפיה על-אודות אוננות גברית, איברי מין, פי-הטבעת, תמונות סאדו-מזוכיסטיות, וקטעים נוספים שבוסש אני להעלותם.

ברצוני לשאול:

1. מה דעת משרדך על החוברת?

2. האם יגיב על כך?

תשובת שרת האמנויות והמדע ש' אלוני:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

משרד האמנויות והמדע תומך בחוברת "סטודיו", כפי שהוא תומך בכל מוסד תרבותי אחר.

אנשי המשרד המתקצבים אינם נוקטים עמדה בנושאים אמנותיים. לכל גוף תרבותי יש הנהלה ציבורית והנהלה אמנותית, ורק הם מחליטים החלטות אמנותיות.

סיוע לתזמורות

חבר הכנסת ש' בוחבוט שאל את שרת האמנויות והמדע ביום ה' בתמוז התשנ"ד (14 ביוני 1994):

מרקם חיינו הציבוריים והתרבותיים מחייב שינויים והתפתחויות יומיומיות בתחומי העניין של צרכן התרבות הישראלי. כמו-כן, מדינת ישראל מופקדת על עידוד התרבות והאמנות ברחבי הארץ.

ברצוני לשאול:

1. מה הוא פירוט התקציב לתזמורות העוסקות במוסיקה הקלסית לשנת הכספים 1994, בהשוואה לשנת הכספים 1995?

2. האם בקרב חברי הוועדה למוסיקה של מינהל התרבות יש אנשי מקצוע שבקיימים במוסיקה שאינה מוסיקה קלסית?

3. אם לא – האם נשקל שוועדה זו תשכור שירותיהם של אנשי מקצוע המבינים במוסיקה האנדלוסית?

שרת האמנויות המדע ש' אלוני:

1. עדיין אין פירוט הקצבות לתזמורות לשנת 1995. בשנת 1994 קיבלו התזמורות הקלסיות כ-18.5 מיליון ש"ח, והן מנגנות את כל סוגי המוסיקה, בכלל זה מוסיקה חדישה ומוסיקה ישראלית.

2. בין חברי המדור למוסיקה של המועצה לתרבות ואמנות יש אנשי מוסיקה מקצועיים ואנשי ציבור המייצגים את כלל מגזרי התחום: אמנים, מבצעים, מלחינים, מוסיקולוגים, מחנכים ואנשי תקשורת.

3. המדור נעזר לעתים במומחים מחוצה לו, על-פי הצורך, אם כי מוסיקאי הינו מוסיקאי, ואוזניו מבחינות במקצועיותו של הגוף המבצע או האמן המבצע, ללא כל קשר לתחום עיסוקו המוגדר.

ברצוני להוסיף, כי במדור למוסיקה יש 19 חברים, ובהם ארבעה שתחום ההתמחות שלהם הוא מוסיקה מזרחית, והם האדונים עובדיה טוביה, מלחין ומנצח; אורי שרביט, מוסיקולוג; עזרא ברנע, מוסיקה מזרחית יהודית; וסוהי רדואן, מוסיקה ערבית אמנותית.

ההקצבות למוסיקה עם השפעה מזרחית הן: "התזמורת האנדלוסית" תקבל השנה 100,000 שקל; "הברירה הטבעית" מקבלת 160,000 שקל; "אנסמבל מזרח ומערב" – 60,000 שקל; "בוסתן" מקבל כפרויקט 10,000 שקל; והתזמורת הערבית הארצית – 350,000 שקל.

היו"ר א' סלמוביץ:

שאלה נוספת לחבר הכנסת בוחבוט.

שלמה בוחבוט (העבודה):

גברתי השרה, 18 מיליון שקל למוסיקה הקלסית. אני מברך על כך.

שרת האמנויות והמדע ש' אלוני:

לא, לכל סוגי המוסיקה.

שלמה בוחבוט (העבודה):

לכל סוגי המוסיקה, אבל 10-12 מיליון שקל רק למוסיקה קלסית, ואני מברך על כך. המוסיקה האנדלוסית זו מוסיקה תרבותית, שאפשר להשוות אותה למוסיקה קלסית. לתת לזה 100,000 שקל – זה פשוט לעג לרש.

אני חושב שהמוסיקה הזאת ואותה תזמורת חייבת לקבל הגדלת תקציב בצורה מאוד משמעותית.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת בוחבוט. בבקשה, גברתי.

שרת האמנויות והמדע ש' אלוני:

יש היום דיון על הרחבת התזמורת שנמצאת באשדוד, והיא תהיה תזמורת אנדלוסית רחבה וגדולה, והתקציבים שם יהיו גדולים יותר. אבל הדברים ניתנים גם בהתאם להתפתחות ולביצוע.

לא נכון הוא ש-10 מיליון שקל הולכים לקלסי. אתה יודע שחלק גדול הולך לתזמורות חדשות של עולים, והמקומות עצמם מבקשים ומזמינים, ויש בעניין הזה היצע וביקוש. יש הבדל בין מה שהמועצה מעודדת לבין הביקוש של הציבור. המועצה עושה כל מה שניתן כדי לעודד את המוסיקה הזאת ותורמת לקבוצות אלה, ויש ביקוש וקיום. אתה לא יכול להשוות את הפילהרמונית, שההוצאות שלה הן לאין ערוך גדולות יותר, לתזמורת שעכשיו מתחילה לקום. לכשתקום ותתרחב, היא תקבל. למה? מפני שככה החליטו אנשי הציבור העוסקים בנושא הזה והמבינים במוסיקה, לא שולמית אלוני.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לך, גברתי שרת האמנויות והמדע.

אני מזמינה כעת את כבוד סגן שר החקלאות להשיב על שאלות רגילות.

תעריפי מים למוסדות דת ולמקוואות

חבר הכנסת י' עזרן שאל את שר החקלאות ביום י"ד בסיוון התשנ"ד (24 במאי 1994):

צרכני המקוואות בישראל, מכוח אמונתם, משלמים אגרה הנגזרת, בין היתר, ממחיר המים. המקוואות, לרבות אלה שאינם מקבלים כל סיוע ממשלתי, משלמים 4 ש"ח לקוב מים.

ברצוני לשאול:

1. כיצד מסווגים הצרכנים וכמה משלם כל סיווג לקוב מים?

2. כמה משלמים מוסדות דת, יהודיים ולא-יהודיים?

3. היונהג פטור מוסדות דת מתשלום האגרה?

4. היונהג פטור מקוואות מתשלום?

תשובת סגן שר החקלאות ו' חאג' יחיא:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התעריפים למים ברשויות מקומיות, אשר במסגרתם נקבעים התעריפים למוסדות דת ולמקוואות, כמפורט בשאלתא, נקבעים על-ידי שר הפנים, בהסכמת שר האוצר, ולא על-ידי שר החקלאות.

לגופו של עניין – בתקנות התעריפים למים ברשויות מקומיות מפורט מספר רב של תעריפים למים לשימושים השונים. התעריפים העיקריים הינם כדלקמן: לצריכה ביתית – בעד 8 מ"ק ראשונים – 1.85 ש"ח/מ"ק; בעד 7 מ"ק נוספים – 2.77 ש"ח/מ"ק; בעד כל מ"ק נוסף – 4.10 ש"ח/מ"ק. לגינון – 1.85 ש"ח/מ"ק, עבור כמות מוגבלת. לשירותים ציבוריים, מוסדות חינוך, מתקני ביטחון, מוסדות ציבור, בריכות שחייה, מכבסות, בנייה, בתי-עלמין, בתי-מרחץ ומקוואות, בתי-חולים, חנויות, עסקים, משרדים וכו' – 3.00 ש"ח/מ"ק.

2. מוסדות דת יהודיים ולא-יהודיים – אין כל הבחנה ביניהם – משלמים, כמפורט לעיל, 3.00 ש"ח/מ"ק עבור המים שהם משתמשים בהם, ולא 4.00 ש"ח/מ"ק, כמצוין בשאלתא.

3-4. התעריפים למים ברשויות מקומיות מחייבים את הרשויות, ואסור לרשויות המקומיות לתת פטורים או הנחות מתעריפים אלה. ממילא, אין פטור למוסדות דת או למקוואות מתשלום עבור המים שהם צורכים.

התעריפים הנקובים לעיל מבוססים על תקנות לתעריפי מים ברשויות מקומיות, שהותקנו לאחרונה על-ידי שר הפנים, והן עומדות להתפרסם ברשומות בימים אלה.

סגירת המכון לחקר רווחיות המשק החקלאי

חבר הכנסת ר' איתן שאל את שר החקלאות ביום כ"ח בסיוון התשנ"ד (7 ביוני 1994):

המכון לחקר רווחיות המשק החקלאי, המשמש בסיס למידע אמין לגבי מצב החקלאים במשק הישראלי, נסגר בימים אלה.

ברצוני לשאול:

1. מדוע נסגר המכון?

2. האם חושבה התועלת מול העלות כשהוחלט על סגירת המכון?

3. כיצד יפוצו הנפגעים מסגירת המפעל?

תשובת סגן שר החקלאות ו' חאג' יחיא:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

3-1. המכון לחקר רווחיות המשק החקלאי עוסק זה שנים במקטע צר יותר מייעודו המקורי, קרי בחינת רווחיות המשק החקלאי בכללותו. רוב רובה של עבודת המכון בשנים האחרונות התמקדה בבחינת עלויות ייצור – בממוצע ארצי ובהתפלגות לפי חתכים שונים – של ענפי הלול והרפת.

נתוני המכון שימשו בעיקר לקביעת המחירים המובטחים לחקלאים בענפי בעלי חיים – ענפים שהיו נתונים במשטרי תכנון כולל ופרטני, ובתור שכאלה – זכאים למחיר מובטח.

המכון לחקר רווחיות המשק החקלאי לא עסק בשורה רחבה ביותר של ענפים חקלאיים, וזאת, בין השאר, בשל העובדה שבשנים האחרונות הפסיקו כמה מועצות ייצור חשובות, כמו מועצת ההדרים ומועצת הפרחים, להשתתף במימון עלויות המכון.

לאחרונה בוצעה רפורמה כוללת בענפי הלול, שעיקרה ביטול משטר התכנון בענפים אלו וכפועל יוצא מכך הפסקת תשלום מחיר מובטח לחקלאי. לאור עובדה זו, קטנה משמעותית נחיצות תפקודו של המכון במתכונת שבה פעל ולה היה בנוי במשך שנים רבות.

לאור הפעלת חוק חובת המכרזים, לא היתה בידי משרד החקלאות האפשרות להעביר ולתקצב אוטומטית את פעילות המכון, אלא באמצעות יציאה למכרזים. מצב זה לא היה מאפשר למכון להמשיך ולתפקד באופן סדיר.

משרד החקלאות, בשיתוף המרכז החקלאי, ידאג להמשך פעילות של איסוף מידע חקלאי ועיבודו במסגרת יחידה חדשה שתקום לשם כך בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ואשר תיטול על עצמה מקצת מפעילויות המכון לחקר הרווחיות שיידרשו לשם קביעת המחירים המובטחים לחלב.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לסגן שר החקלאות.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים כעת לנושא הבא על סדר-היום. לפני כן, הודעה לסגנית מזכיר הכנסת. בבקשה.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושבת-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת –

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית: הצעת חוק השקעות משותפות בנאמנות, התשנ"ד–1994, שהחזירה ועדת הכספים; והצעת חוק העונשין (תיקון מס' 40), התשנ"ד–1994, שהחזירה ועדת החוקה, חוק ומשפט. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לסגנית מזכיר הכנסת.

הצעת חוק כביש ארצי לישראל, התשנ"ד–1994

(קריאה ראשונה)

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו עוברים כעת להצעת חוק כביש ארצי לישראל, התשנ"ד–1994, קריאה ראשונה. יפתח כבוד שר האוצר, בבקשה. אחריו – כבוד שר הבינוי והשיכון, ואחריו – כבוד שר המשפטים.

שר האוצר א' שוחט:

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבד להביא את הצעת חוק כביש חוצה-ישראל, וצר לי שפרויקט כל כך חשוב, אולי בין הגדולים והחשובים שעומדים בפני ביצוע בעתיד והיו בסקירה לאחר חשובים לא פחות, מובא לדיון בשעה מאוחרת כזאת, וחבל שכך הם פני הדברים. אבל אנחנו מכירים את עבודת הכנסת, והדברים מתגלגלים והזמן חולף.

היו"ר א' סלמוביץ:

אדוני שמע על הצעת החוק שלי, למשל, להגביל את שעות ישיבות המליאה ולסיימן ב-22:00?

שר האוצר א' שוחט:

לא.

היו"ר א' סלמוביץ:

יש אפילו תמיכה של ועדת השרים לענייני חקיקה.

שר האוצר א' שוחט:

לכן אני אקצר בדברי, אבל קיצור הדברים לא בא למעט מחשיבות החוק.

הכביש נקרא כביש מס' 6, כביש חוצה-ישראל, ואני אומר שזה כביש מחבר-ישראל. זה לא כביש שבא לתת תשובה תחבורתית בלבד, אלא זה כביש שייצור עמוד שדרה חדש למדינת ישראל, אשר מסביבו אפשר יהיה לפתח מגורים, תעשייה, שירותים, ועם זה הוא יקל את הצפיפות הרבה באזור החוף.

אני אספר פה דבר שכבר סיפרתי אותו בכמה הזדמנויות. היכרותי עם הכביש נוצרה כאשר הייתי בתפקיד יושב-ראש ועדת הכספים, ואנשי מע"צ באו לוועדה והציגו תוכנית של כביש, אשר במשך שנים מספר לא נעשתה פעולה כדי לקדמו. אבל, יש לשבח את הממשלה הקודמת ואת מע"צ בשעתה, שיזמה מחשבה ותכנון של הכביש. כאשר נכנסתי לתפקידי למדתי את העניין, ויחד עם שר השיכון חשבנו שצריך לקדם את הפרויקט, ולכן הקימונו חברה מיוחדת אשר צריכה לעשות ככל יכולתה על מנת להניע את הפרויקט קדימה.

הצעת החוק המונחת כאן לפניכם באה לטפל בנושא ספציפי, אבל פעולת הכביש, התכנון, גם ברמה של המועצה הארצית, גם התכנון המפורט, גם ההקצאות הכספיות – כל אלה נמצאים בתהליך מתקדם, ואני כשר האוצר רואה בהקמת הכביש, בסלילתו, אחד מהדברים החשובים ביותר לפיתוח כלכלתה של מדינת ישראל, למתן תשובה של שימושי קרקע, להבאת תחבורה מהצפון לדרום ואל המרכז בדרך הרבה יותר טובה, וכפי שאמרתי, זה לא כביש חוצה-ישראל אלא זה כביש מחבר-ישראל.

מובן שתהליך פיתוח כזה כרוך לפעמים בנושאים שיש בהם עוגמת נפש ושינוי. אבל אני יכול להגיד בביטחון מלא, שסלילת הכביש תביא רווחה ורווח, אורח חיים אחר וקידום כלכלי אחר לכל הגרים לאורכו, חקלאים ושאינם כאלה.

הקונפליקט כביכול שמסתמן בין החקלאים ובין הממשלה אינו ממין העניין. אני מבין, שאם לוקחים מחקלאי 100% של נחלתו, יש בעיה. אבל אני גם יודע, שכל אלה היושבים מסביב לכביש ולאורכו, בסיכומם של דבר יצאו נשכרים.

יש לנו בישראל שני תהליכי הפקעה לצורכי ציבור. אחד – על-פי חוק התכנון והבנייה, כאשר מפקיעים 40% מהקרקע, ללא כל תמורה, לשימושים ציבוריים ביישוב עירוני, וב-40% המופקעים סוללים כבישים, בונים בתי-ספר, נוטעים גנים ציבוריים, והכול לרווחת התושב, והמופקע לא מקבל שום דבר. סוג שני של הפקעה לצורכי ציבור הוא דרך חוק אחר, לשם סלילת דרכים, והפקעה זו מחייבת מתן פיצוי בהיקף של 75% מהשווי והפקעה של 25% ללא תמורה.

אנחנו הבאנו את החוק במתכונתו הנוכחית לא כחוק דרקוני. אנחנו רוצים שהכביש יבוצע, ולפי הצעת הממשלה, לאחר שהיו דיונים לא מעטים, הוחלט על הקמת ועדה שצריכה לתת תשובה הולמת בעניין הפיצויים שצריך לתיתם ליושבים לאורך הכביש. אני יודע שאין מצבו של יישוב שמפקיעים 1% מאדמתו כמצבו של מי שנלקחו 100% של אדמתו. אני משוכנע שהוועדה תדע לשקול ולהעריך את מידת הפגיעה. אבל אנחנו לא יכולים לשנות את כללי ההפקעה במדינת ישראל, שכן אם נשנה אותם באופן עקרוני, מעתה ואילך כל הפקעת קרקע תהיה כרוכה בהוצאה ענקית שלא לצורך ולא בצדק.

מונחת גם הצעת חוק פרטית שמדברת על מתן פיצויים לפי שווי עתידי כלשהו. אם הדבר הזה יעשה, המשמעות תהיה שבכל תהליכי ההפקעה לצורכי ציבור בדרך כזאת או אחרת תצטרך הממשלה להשקיע חלק עתק מתקציב הפיתוח בתשלום פיצויים שלא לצורך.

אני רוצה לחזור ולומר בוודאות, שכל מי שיושב לאורך הכביש יצא נשכר, שכן אדמתו תהיה שווה הרבה יותר, בכל סידור שיהיה עם החקלאים. יש ויכוח במישור אחר, אבל אנחנו יודעים שבכל מקרה החקלאים יקבלו פיצוי על הקרקע שנלקחת מהם, והקרקע שתישאר בידם תהיה קרקע מושבחת בעלת ערך הרבה יותר גדול. והפיצוי לא יהיה מבטל.

הממשלה רוצה לסלול את הכביש. הקצבנו למעלה ממיליון שקל לתכנון, להתחלת הפקעות, ואנחנו רוצים לרוץ קדימה בביצוע הכביש מתוך מגמה להגיע להשלמתו מהר ככל האפשר. אני פונה לכנסת ואני אומר לחברי הכנסת, שבדיון שיתקיים בוועדה משותפת, שאני מציע אותה, של ועדת הכלכלה וועדת הכספים, בראשות יושב-ראש ועדת הכספים, בוועדה הזאת יידונו הדברים ותימצא הדרך שנוכל לבצע את הכביש, ואני בטוח שהממשלה ואני, וחברי השרים העוסקים בעניין, נשכנע את הוועדה להיכנס למסלול של הפקעות, והוועדה תביא בחשבון את אלה שייפגעו יותר מאחרים. מי שקורא את רשימת היישובים יודע שיש מקומות שמפקיעים מהם 1% מתוך 7,000 דונם – 70 דונם, ואותו יישוב צריך רק לשבח ולהלל את הממשלה שהחליטה להעביר באזורו כביש כזה, שכן התמורה הכלכלית תהיה גדולה.

עניי לא נשואות לקונפליקט עם החקלאים והמתיישבים לאורך הכביש. עיני נשואות לשיתוף פעולה. אבל אני אומר לחקלאים ואני אומר לאלה החושבים שכוונת הממשלה לפגוע, שצריך להכניס את הדברים לפרופורציה. לצערי הרב, מהיום הראשון החלה התנגדות בלתי סבירה, עוד לפני שידעו איזה חוק יהיה. בישיבה הראשונה של ועדת השרים על הקמת החברה, לפני שידענו בכלל איך יתנהל העסק, אמר שר החקלאות: אני נגד הקמת החברה. למה? כי אין צורך בכביש. למה? כי הוא פוגע בחקלאים. אני אומר שלא יכול להיות דבר שהוא יותר אינטרס משותף של הממשלה ושל המתיישבים לאורכו של הכביש.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

הכביש לא פוגע. החוק פוגע.

שר האוצר א' שוחט:

אנחנו מציגים בפני הכנסת חוק שמאפשר את ביצוע הכביש. לפי הצעת שר המשפטים בדיונים בוועדת השרים לחקיקה, אכן הוכנס אלמנט שיאפשר דיון ומשא-ומתן, שיאפשר לא לקחת אותם 25% אלא לשלם בעבורם פיצוי. אבל אני חוזר ואומר ברמה העקרונית, כי הצעה שאומרת שהפיצוי יהיה לפי ערך עתידי – לא באה בחשבון. אני חוזר ואומר, מבחינתי, לא באה בחשבון. מתן פיצוי הוגן לאלה שנפגעים בצורה רצינית – בהחלט כן. קרקע חלופית, סידורים אחרים – בהחלט כן. קביעת כללי פיצויים אחרים – בשום פנים ואופן לא.

אני מקווה שבועדה המשותפת, שאני מניח ומקווה שתוקם, אכן יהיה דיון טוב ופורה. אני חוזר ואומר, אנחנו חייבים לפעול במסגרת חוקי ההפקעה, ולוועדה תהיה גמישות לטפל במי שייפגעו קשה או במי שצריך יהיה למצוא להם פתרון לא שגרתי.

לפני מונחת רשימת היישובים הנפגעים, ואני רואה את מספר הדונמים שילקחו. אני יודע שיש חקלאים שייקחו מהם 100% של הקרקע, בעיקר ביישובי המיעוטים ובמושבים מסוימים, יש קיבוצים שייקחו מהם 14% מהקרקע, ויש קיבוצים שייקחו מהם 0.5% מהקרקע. הוועדה תצטרך לשקול בכל מקרה ומקרה. הממשלה לא רוצה לפגוע במי שגרים לאורך הכביש, ואני בטוח שהקמת הכביש תביא להם תמורה כלכלית ויכולת פיתוח שלא היו בעבר.

אני רוצה להודות לחברי השרים, לשר המשפטים ולשר הבינוי והשיכון, שביחד קיימנו דיונים על מנת להביא את החוק הנה. אני רוצה להודות לראשי החברה הנמצאים כאן. ואני מדבר גם אל החקלאים היושבים ביצע, ואני אומר להם שאנחנו צריכים לדעת להשתחרר מדברים שאי-אפשר לעשותם, שכן אני כשר האוצר רואה מצד אחד את הצורך בהקמת הכביש, מצד שני את בעיית החקלאים, ומצד שלישי את בעיית ההפקעות במדינת ישראל והדרך שבה הדברים צריכים להיעשות. אני בטוח שאפשר למצוא שיווי משקל הוגן תוך שמירת כללי המשחק על-פי החוק, תוך מתן תשובה הולמת לחקלאים שייפגעו בצורה קיצונית, ובסופו של דבר הכביש יהיה כביש מפואר לתועלתה של מדינת ישראל ולתועלתם של אלה הגרים בסביבתו.

אני מבקש מהכנסת לאשר את הצעת החוק ולהעביר אותה לדיון בוועדה משותפת של ועדת הכלכלה וועדת הכספים – שהקמתה מוסכמת על חלק גדול מחברי הבית – בראשותו של יושב-ראש ועדת הכספים. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. אני מזמינה את שר הבינוי והשיכון, ואחריו – שר המשפטים. לאחר מכן אנחנו פותחים את הדיון, ואני מודיעה בזאת שרשימת הדוברים נעולה.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי אני רוצה לברך את החברה לכביש חוצה-ישראל שקיבלה עליה את המשימה. לפי דעתי, היא עשתה צעד גדול קדימה בכל התחומים, החל מתחום התכנון ועד לרגע זה שבאנו לכאן להעביר את הצעת החוק הזו.

אני מקווה בכל לבי, שהבית הזה לפחות מאוחד בכל ההישגים של הממשלה הזאת בתחומי הכבישים. מי כמוני יודע, עד כמה מתפארים ומתבשמים בכבישים לאורכה של הארץ ולרוחבה. קצתי מלבוא ולהסביר לכולם. עם כל הכבוד ועם כל השמחות, שיהיה ברור דבר אחד, אם בתוך שבע שנים לא יהיה לנו כביש חוצה-ישראל, מדינת ישראל תהיה פקק אחד גדול.

120,000 כלי רכב עלו השנה על כבישי הארץ. אני מעריך שמשנה זו והלאה, אם נשמור על המספר הזה, דיינו. אבל אני צופה גם עלייה במספר כלי הרכב. לכן, במסגרת מדיניות הממשלה לקדם את הפרויקטים בעלי העדיפות הלאומית ולפתח תשתיות ציבוריות שנמצאות בפיגור רב זה שנים רבות, החליטה הממשלה על הקמת חברה ממשלתית, חברת כביש חוצה-ישראל, והטילה עליה לקדם את התכנון והסלילה של כביש מס' 6. כביש זה עשוי בעתיד הקרוב לקשר את הגליל בצפון והנגב בדרום אל מרכז הארץ, להקל בכך את עומסי התנועה הכבדים במרחב גוש-דן. הכביש יהווה מנוף לפיתוח תחבורתי, כלכלי וחברתי לכלל האוכלוסייה במדינת ישראל.

תשתית הכבישים במרחבי הארץ נמצאת, כפי שאמרתי קודם, בפיגור רב בהשוואה לגידול העצום במספר כלי הרכב. כביש מס' 6, עם כבישים אחרים, שאנחנו עוסקים בפיתוחם, מיועדים להדביק את הפיגור שהצטבר בפיתוח התשתיות התחבורתיות.

התוכניות לסלילת הכביש מצויות בשלב מתקדם. אני מבקש להדגיש את הדברים האלה בפני הכנסת. נכון להיום אושרו שני קטעים מתוך החלק המרכזי של כביש מס' 6, במועצה הארצית לתכנון ובנייה, ושני קטעים נוספים עתידים להתאשר בשבועות הקרובים. בסך הכול אני מדבר על מציאות שבה בטווח של חודש ימים, וחלק מזה מהיום עד מחר, יצאו לעבודה ב-90 קילומטר כביש מאושר לביצוע. זה – בקטע שמגדרה ועד חדרה.

תכנון הכביש נעשה ברמה של תוכנית מתאר ארצית, וההליכים לאישורו כללו שימוע של מאות מתנגדים ודיונים מעמיקים בפרטי פרטים, דבר שאינו מקובל בתוכניות מתאר ארציות. כל זאת נעשה כדי להבטיח שביצוע הכביש יעשה תוך התחשבות מרבית באוכלוסייה וביישובים שבסמוך לו.

כביש מס' 6 תוכנן כך שביצעו לא יחייב פינוי מבנים כלשהם. הכביש עתיד להיסלל בשטחים פנויים, בחלקם הגדול בקרקע חקלאית, ובחלק מהאדמות החקלאיות באדמת בור או באדמות טרשים. לצערנו, לפי ניסיון העבר, חולפות שנים ארוכות משלב התכנון של דרך ארצית ועד לשלב הביצוע. סיבות רבות גורמות לעיכוב התהליכים ולזמן הרב שחולף בין התכנון לביצוע, כאשר הגורם העיקרי הוא הצורך בהעמדת קרקע זמינה לביצוע הסלילה.

בהתאם לנהוג ולמקובל, העמדת הקרקע לצורך סלילת כבישי מע"צ נעשית לפי פקודה מנדטורית: פקודת הדרכים ומסילת הברזל (הגנה ופיתוח), 1943. אולם הפקודה מגבילה את הרשויות להפקעה עד רוחב מרבי של 50 מטרים. תפיסת החזקה בקרקע ותשלום הפיצויים לפי פקודה זו דומים להוראות פקודה מנדטורית אחרת, פקודת הקרקעות (רכישה לצורכי ציבור), 1943.

סלילת כביש ארצי ברמה גבוהה כזו של כביש מס' 6 מחייבת חקיקה מיוחדת, כדי להגיע להשגת הקרקע במהירות מרבית ומתוך הרצון לקבוע מנגנון של פיצוי מהיר וצודק יותר.

בחוק המוצע שולבו עקרונות המצויים בדיני ההפקעה הקיימים, עם רעיונות הכלולים בחוקים מתקדמים יותר, ועל כך נוספה הפרקטיקה שהתהוותה בפועל במסגרת ההפקעות לצורכי ציבור בקרקעות מינהל מקרקעי ישראל.

החידושים העיקריים בחוק המוצע הם: הראשון שבהם, עיקרון של תפיסות החזקה ללא צו של בית-משפט, בתנאי שההליכים המוקדמים להפקעה נעשו כדין – סעיף 4(1) לחוק המוצע. עיקרון זה מצוי זה כבר בהוראה דומה, סעיף 190(ב) לחוק התכנון והבנייה, התשכ"ה-1965.

הנושא השני הוא הפרדה ברורה ומפורשת בחוק בין שלב תפיסת החזקה בקרקע לבין ההתדיינות בשאלת גובה הפיצויים. עד כה גרר עירוב שני נושאים אלה את הרשויות להתדיינות ממושכות, ופגע באינטרס הציבור פגיעה של ממש. אין חולק על זכות המדינה ואף חובתה לדאוג לסלילת דרכים, ולשם כך היא רשאית להפקיע את הקרקע הנחוצה לסלילה. אין צידוק ענייני לעיכובים מיותרים במסירת הקרקע. את שאלת הזכות לפיצויים וגובהם יש לבחון בנפרד. סעיף 4(2) של החוק המוצע מבהיר את ההפרדה הנזכרת בין שלב תפיסת החזקה לבין שלב הפיצויים.

הנושא השלישי הוא הוראה לתשלום סכומי הפיצויים שאינם שנויים במחלוקת בתוך 30 יום – סעיף 6.

הנושא הרביעי, הקמת ועדה לפיצויים, סעיף 7, בראשות שופט, אנשי מקצוע, נציגי ממשלה ואנשי ציבור. ועדות אלה תוסמכנה להורות על תשלום פיצויים מעבר לנהוג בדיני ההפקעה הקיימים, מתוך התחשבות בגורמים שונים הנוגעים לזכות הנפגעים מההפקעה, כמפורט בסעיף 8 להצעת החוק.

הנושא הבא, אפשרות הצעת קרקע חלופית במקרה של פגיעה מהותית במקרקעין – סעיף 8(ב). כל אלה שירצו לבוא אתנו בדיון ודברים לחילופי קרקע, לא תהיה שום בעיה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

כתוב רק לחוכרים לדורות, אדוני.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

בסדר. גם את זה אפשר.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

רק למושב או לקיבוץ שחוכר לדורות. הטעיתם אותם. אין קיבוץ או מושב חוכר לדורות.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

אני מקבל את הערתך ונלך על המצטבר. בסדר? נלך על המצטבר. אל תדאג.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני מדבר רק על עובדות.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

אפשרות ערר לבית-המשפט המחוזי על החלטת ועדת הפיצויים וערעור ברשות לבית-המשפט העליון בשאלות משפטיות בלבד – סעיף 10 לחוק המוצע.

קביעת בית-המשפט המחוזי בירושלים – – –

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

כתוב שוועדת הפיצויים תקבע את הפיצויים, והיא לא חייבת להסתמך על שום הערכה ולא חייבת לגלות את שיקוליה ועמדותיה. איך יוכלו ללכת לבית-דין?

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

קביעת בית-המשפט המחוזי בירושלים כבית-המשפט המוסמך לדון בשאלת חוקיות תפיסת החזקה וערעור על החלטות ועדות הפיצויים. הכוונה בכך היא להגיע למומחיות שיפוטית ולמדיניות שיפוטית אחידה בנוגע להפקעות של כביש מס' 6.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, כביש מס' 6, כביש חוצה-ישראל, הוא כביש מהיר באורך של 300 קילומטרים, מצומת הנגב בדרום ועד ראש-הנקרה והגליל המזרחי בצפון. בכביש יהיו שני מסלולים, ובהם שניים עד ארבעה נתיבים בכל מסלול. הכביש ייבנה ברמה הנדסית ובטיחותית גבוהה, וכל היציאות לדרכי הרוחב יהיו באמצעות מחלפים. הכביש ייסלל במזרח שפלת-החוף ויעקוף את הערים באר-שבע, קריית-גת, גדרה, לוד, רמלה, פתח-תקווה, כפר-סבא, ואת כל גוש-דן מצד מזרח.

תוואי הכביש אושר במסגרת תוכנית המתאר הארצית לכבישים, תמ"א 3, בשנת 1976. התוואי שנבחר מהווה את שדרת התחבורה המזרחית של ישראל.

בשנת 1992 נכלל הכביש במסגרת תוכנית המתאר הארצית, תמ"א 31, לבנייה, לפיתוח ולקליטת עלייה, שאושרה. אני מצטער שהליכוד לא נמצא פה. על כך מגיעות לו ברכות.

במרס 1993 הוקמה חברת כביש חוצה-ישראל, ועליה הוטלה המשימה להכין תוכניות לכביש, לדאוג לאישורן ברשויות התכנון, להציע מקורות מימון ולסלול את הכביש.

למעשה קיימים שני כבישים עיקריים מצפון לדרום: האחד – כביש החוף, ובהמשך נתיבי-איילון, שהוא כביש מהיר, והשני – הכביש הישן, חיפה-תל-אביב, שהינו כביש ברמה של כביש אזורי. שני הכבישים עוברים בתוך גוש-דן ומנקזים לתוכו גם את התחבורה שאינה מיועדת אליו.

בתוך כ-20 שנה, בין שנת 1972 לשנת 1992, גדל צי הרכב מ-200,000 למיליון כלי רכב. הקטע המרכזי באורך של כ-90 קילומטר, בין גדרה לחדרה, ישמש מחד גיסא גם ככביש עוקף-גוש-דן, ומאידך גיסא יחזק את הקשר בין מרכז המדינה אל הצפון והדרום. הנסיעה מהצפון לדרום תהיה מהירה ונוחה יותר. כלי רכב לא ייכנסו לגוש-דן שלא לצורך, והכבישים יהיו פנויים למי שיצטרכו לנוע בהם.

התוכניות לאישור הכביש הונחו לפני המועצה הארצית לתכנון ולבנייה לפני כשנתיים. במהלך תקופה זו דנה המועצה בסוגיית הכביש על כל היבטיו. בין היתר מינתה המועצה חוקר מיוחד, ששמע מאות הסתייגויות והתנגדויות. את המלצותיו הניח החוקר לפני המועצה ועל בסיסן היא קיבלה את החלטותיה.

המועצה הארצית החליטה לאשר עקרונית את תוואי הכביש, כשהיא בודקת, לקראת אישור סופי, כל קטע וקטע.

במהלך כל שלבי התכנון שמה החברה דגש מיוחד בנושא איכות הסביבה. החברה יזמה סקר עתיקות מקדים, כדי לבדוק ולאתר בעוד מועד אתרי עתיקות העלולים להיפגע מסלילת הכביש. כתוצאה מסקר זה המליצה רשות העתיקות לשנות את התוואי המקורי בכמה מקומות רגישים, ובהתאם לכך הוצעו תוואים חלופיים. נוסף על כך נתבקשה החברה לבצע חמישה תסקירי השפעה על הסביבה, שבוצעו לשביעות רצונה של המועצה הארצית.

לסיום, אני רוצה להדגיש מהו בעצם הערך המוסף בכביש מס' 6 מהבחינה הכלכלית ומהבחינה הלאומית.

הצפיפות באזורי המרכז ובגוש-דן במיוחד הולכת וגדלה – בניגוד לדרום ולצפון. אלו נותרו דלילי אוכלוסין בחלקים שונים שלהם. המצב הנוכחי גורם לעלייה גדולה במחירי הדיור באזורי המרכז ולסמיכות לא בריאה בין אזורי תעשייה ומגורים. כביש חוצה-ישראל יסייע במשימת פיזור האוכלוסין, יסייע למתיחת אזורי הביקוש ולהורדת מחירי הדירות, ויאפשר לזוגות הצעירים לרכוש דירה זולה יותר ביישובים שמחוץ לגוש-דן.

האוכלוסייה בצפון ובדרום תתקרב למרכז הארץ. זמני הנסיעה יתקצרו, כך שנסיעה מטבריה ומבאר-שבע לתל-אביב תתקצר באופן משמעותי.

בחלקה המזרחי של ישראל ניכרת תנופת בנייה גדולה. נבנו היישובים רעות ומכבים. שוהם הולכת ונבנית. ראש-העין שילשה את מספר תושביה, והעיר מודיעין החלה להיבנות. בבית-שמש אמורות להיבנות עוד 28,000 דירות. כל היישובים האלה ואחרים, שאלפי משפחות היתוספו אליהם, יבנו מכביש חוצה-ישראל.

כביש מהיר, מטבעו, מושך עסקים ומפעלים, בעיקר לאזורי המחלפים, שבהם נפגשים צירי האורך והרוחב. אלה הם אתרים טבעיים למרכזי תעשייה, מסחר, שירותים ותיירות. לבד מהעובדה שהכביש עצמו ייצור מקורות תעסוקה חדשים במשך שנות סלילתו, הוא ישמש אבן שואבת להקמת אזורי תעשייה, מלאכה ומסחר. עסקים רבים יעדיפו לצאת מהאזורים הצפופים של מרכזי האוכלוסייה אל השוליים. ההישענות על כביש מהיר תקטין עלויות כמו – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

לאילו שוליים הם ירדו? יורידו עסקים לשוליים?

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

לא לשוליים. סליחה, למקומות מדוללי אוכלוסייה. בסדר?

ההישענות על כביש מהיר תקטין עלויות כמו הובלת חומרי גלם ומוצרים מוגמרים לשווקים ולנמלים.

המשק ירוויח מאות מיליוני דולרים בשנה כתוצאה מחיסכון בדלק וחיסכון רב של שעות עבודה המתבזבזות בדרכים הפקוקות. כל דחייה בסלילתו של הכביש תגרום המשך הפסדי ענק לכלכלת המדינה.

לנוכח התהליכים הפוליטיים הפוקדים את אזורנו, כביש-חוצה ישראל יכול להיות, באופן טבעי, הגשר היבשתי אל מצרים בדרום, אל ירדן במזרח, בוודאי ללבנון בצפון ואף למדינות רחוקות יותר.

מיכאל איתן (הליכוד):

לסוריה, לסוריה.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

אני חושב שאין בשורה גדולה יותר למדינת ישראל מאשר הכביש הזה בעצם הימים האלו.

שר המשפטים ד' ליבאי:

דווקא היום – השלום.

היו"ר ע' מאור:

היום השלום עם ירדן.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

בוודאי, בוודאי. בעיקר אחרי שראינו את המחזות של היום אחר-הצהריים.

שמואל אביטל (העבודה):

למה היום אתה לא מדבר מהבטן?

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

אני לא שומע אותך.

שמואל אביטל (העבודה):

לא אחזור על הדברים.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

א.ק.י. טוב מאוד.

שמואל אביטל (העבודה):

אתה ותרן. זה לא מתאים לך.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

דחילאק, זה בסדר.

שמואל אביטל (העבודה):

תוסיף משהו.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

גברתי היושבת-ראש, חברי, חברי הכנסת, אני רוצה לבקש להעביר את החוק הזה כבר היום, ונוכל לבשר לבית ישראל על משהו שנדמה לי שעניי כל תושבי ישראל נשואות אליו. אני מבקש להעביר את ההצעה לוועדת הכספים ולוועדת הכלכלה, ועדה משותפת, בראשות יושב-ראש ועדת הכספים של הכנסת.

אני מודה לך, גברתי.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. חברי הכנסת, השר ליבאי נענה לרחשי דעת הקהל והוא ישתלב בדיון בהמשך. אנחנו פותחים את הדיון. ראשון הדוברים הוא חבר הכנסת אריאל ויינשטיין. הוא יינה מדקה אחת או שתיים יותר. לאחר מכן, שלוש דקות בדיוק. רשימת הדוברים נעולה. מי שאיננו באולם, ידבר מחר בחוק אחר.

קריאה:

מי אחריו?

היו"ר ע' מאור:

אחריו – חבר הכנסת מיכאל איתן; אחריו – חבר הכנסת יוסף בא-גד. ברגע שיהיה לי מחליף, אשתלב בדיון. בבקשה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הפרויקט חשוב. יש צורך בו.

בשנת 1943 פרסמה ממשלת המנדט הבריטי את פקודת הקרקעות, חוק שהיה מכוון להפקיע קרקעות מיהודים, לפגוע בהם. זו היתה פקודה דרקונית. היום מביאה הממשלה חוק דרקוני ושרירותי יותר מזה של הפקודה המנדטורית. אם לא יעשה בוועדה ניתוח פלסטי בהצעה, ניצור "יום אדמה" חדש, הפעם במגזר היהודי, "יום אדמה" חדש שיחצה את ישראל.

מדוע יש צורך לעשות שינויים? ההצעה מאפשרת לחברה הממשלתית חוצה-ישראל לתפוס חזקה בקרקע בתוך 30 יום ממסירת הודעה לבעלי הזכויות. ערעור יזכה לסעד רק אם בית-המשפט יקבע שנפל פגם בפרוצדורה של ההודעה. כך עשו בסין כשרצו לבנות כבישים.

ההפקעה איננה רק לגבי – שמעו – התוואי הידוע של חוצה-ישראל, אלא לגבי תוואים של דרכים נוספות, שיתחברו אליו בעתיד. לכן פוטנציאל הנפגעים גדול מזה שהוצג לציבור, והם אנונימיים.

החברה שהוקמה כדי לבנות את הכביש היא זו שתשלם את פיצויי ההפקעה. האינטרס של חוצה-ישראל כחברה תקציבית בעלת אמצעים מוגבלים הוא לסלול מהר ולשלם מאוחר. הליכי ההחלטה בערעור על גובה הפיצויים, יכול שיארכו שנים. הנפגעים יפסידו הרבה, משום שלהצמדה למדד תיתוסף ריבית בלתי צמודה של 4%, וזה תמריץ נוסף לחברה לשלם מאוחר ככל האפשר. אנחנו נשאל אותם: מדוע אין כביש? נאמר להם: תבנו מהר יותר, והחקלאים יעמדו בתור לקבל את הכסף ב-45% ריבית לא צמודה.

השמאי הממשלתי יעריך את גובה פיצויי ההפקעה, אך בחוק – שמעו בבקשה – אין הנחיות לפי אילו עקרונות מקצועיים תיערך השומה. באין עקרונות ברורים, כפי שיש בחוק מפוני סיני, ופחות מכך בחוק פיצוי נפגעי אסון טבע – יוכלו עשרות שמאי מקרקעין, שהשמאי הממשלתי יזדקק לשירותם, לערוך שומות כאוות נפשם בהפרשים של עשרות אחוזים, ואולי אף יותר.

ועדת פיצויים בראשות שופט, אך עם רוב לממשלה, אינה חייבת לאמץ את שומות השמאי, משום שהחוק נותן לה את הסמכות לקבוע את סכום הפיצוי. ועדת הפיצויים לא תפרסם ולא תנמק את החלטותיה. לכן אלה שירצו לפנות לבית-המשפט, לא יוכלו להישען על מידע השוואתי בקשר לעסקות ששימשו בסיס לשומות.

כאשר אני אומר שאין עקרונות לעריכת השומות, הרי לא ברור אם ישלמו בעד אובדן הכנסה או לא ישלמו; לא ברור אם ישלמו בעד זה שהחקלאי יצטרך לנסוע על הכביש ולעקוף אותו והחלקה שלו נפגעה. יש עשרות עקרונות בתחום הזה, ובאין עקרונות בחוק, זה ג'ונגל.

פורסמו ידיעות הרגעה על אפשרות לתגמל בקרקע חלופית במקום תשלומי כסף במקרים של פגיעה מהותית. אפשרות זו נשמרת רק לבעלי קרקע פרטית וחוכרים לדורות מהמינהל. הרוב המכריע של הקיבוצים והמושבים קיבלו את הקרקע מהמינהל בתנאים אחרים. לכן הם מחוץ להסדר. זו מערכת הונאה שלמה כלפי הקיבוצים והמושבים.

קריאות:

וזו אכפת לך?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

קשה לכם לשמוע.

ועדת הפיצויים תזדקק להסכמת המינהל למתן קרקע חלופית. היא מוסמכת לתת, אבל צריך את הסכמת המינהל. מי יושב במינהל? – החזקים. בהסכמת המינהל, אם כבר נשנה, ייתנו את הקרקע החלופית לחזקים. יושבים שם אינטרסנטים, אנחנו יודעים. תראו את דוח מבקרת המדינה.

במצב הנוכחי, למשק הפרטי אין ייצוג במינהל. הסכמתו לחלופה תהיה נדירה. לפני כ-15 שנה החליטה הכנסת על מתן קרקע חלופית לשטחים מופקעים של ערבים, בעיקר בגליל. אפשרות זו תימנע כמעט לחלוטין מנפגעי הכביש.

ההצעה מאמצת סעיף בפקודת הקרקעות שפורסמה לפני 51 שנה, כשאיש לא חלם על אוטוסטרדות ומחלפים. לפי סעיף זה לא ישולם כל פיצוי על רבע משטח מופקע, אם יש עליו נטיעות. ישולם פיצוי רק על ערך הקרקע. לוועדת הפיצויים הראשית ניתנת הסמכות לתת פיצוי בחדס לגבי חלק מן הרבע הזה. ואולם הניסיון – ויש ניסיון לחקלאים ולא רק להם – עם הוועדות המקצועיות המטפלות בכגון זה, לפי פקודת הקרקעות, הוא ניסיון אומלל. כאשר ועדת הפיצויים הוסמכה לקבוע את גובה הפיצוי ללא עקרונות מקצועיים לשומה, בהחלטות אנונימיות, ללא הנמקות גלויות שישמשו בסיס להשוואה, סיכוייהם של הפונים לסעד משפטי באשר לגובה הפיצוי שואף לאפס.

לכן אני מבין מדוע נקבע בית-משפט אחד, המחוזי בירושלים, לדון בערעורים. מי יפנה לשם?

למזלנו יש הצעה של חבר הכנסת אלי גולדשמידט, שהיא הצעה חלופית, שהיא לא טובה, היא לא האופטימלית, אבל במקום להצביע על ההצעה הדרקונית של הממשלה – ושמעתי את השרים מדברים על חשיבות הכביש, כולנו מכירים בחשיבות הכביש, אבל החוק עצמו הוא דרקוני – יש הצעה של חבר הכנסת גולדשמידט. ואני אומר לכם: יהיה מאבק עיקש בוועדה על כל סעיף. אבל שימו לב, אל תעמדו על מה שהצעתם כאן. אתם לא יודעים מה שהצעתם.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. אני מזמינה את חבר הכנסת מיכאל איתן, ואחריו – מבין הנוכחים – חבר הכנסת טלב אלסאנע.

מיכאל איתן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, חבר הכנסת אריאל ויינשטיין, למיטב זיכרוני, ואולי גם זיכרונו, הצעת החוק שכל כך תקפת כאן, הורתה ולידתה בפרויקט כביש חוצה-ישראל, שתוכנן והוחל בשלבי ביצועו הראשונים בזמן ממשלת הליכוד.

שאול עמור (הליכוד):

נכון.

מיכאל איתן (הליכוד):

והיום, אנחנו צריכים להיות הגונים – – –

טלב אלסאנע (מד"ע):

הליכוד לא מכשיר אותו.

מיכאל איתן (הליכוד):

אם אנחנו רוצים להיות הגונים, אנחנו מחויבים לכביש הזה, ויפה שעה אחת קודם.

שמעתי אותך טוען בלהט על כל מיני נקודות שדורשות תיקון. יכול להיות שחלקן נכונות, יכול להיות שחלקן אינן נכונות. השאלה הבסיסית היא: האם אנחנו בעד כביש חוצה-ישראל, או שאנחנו מתנגדים לכביש הזה? ואנחנו, ידידי חבר הכנסת ויינשטיין, בעד הכביש הזה. אנחנו בעד הכביש הזה, כי הוא משרת מאות אלפי משפחות ברחבי הארץ שגרות בגליל, שגרות בנגב, שגרות בפריפריה וצריכות להגיע למרכז. אנחנו רואים מה קורה היום בכבישים הקיימים, פקקים על גבי פקקים. והממשלה –

בנימין טמקין (מרצ):

חבר הכנסת איתן, אף אחד לא מתנגד לכביש. מי שמתנגד, מתנגד – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

עם כל הכבוד לך – – –

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אף אחד לא אמר שלא צריך את הכביש.

מיכאל איתן (הליכוד):

הכביש הוא אינטרס של מאות אלפי בני אדם במדינת ישראל. ואני יכול לומר לך, חבר הכנסת אריאל ויינשטיין, אתה ביקשת ממני לשמוע את הטענות שהיו לך.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני לא אמרתי – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

לאורך הכביש הזה נמצאות מאות אלפי משפחות, כפי שאמרתי. אז נכון, יהיה ציבור שכביכול ייפגע. אנחנו נדאג לפצות אותו. אבל השאלה היא, האם הציבור הקטן הזה, שעקב השינויים האלה יצטרך לוותר על חלק מהאדמות, האם הוא צריך להכתיב את אי-סלילת הכביש? האם ליצור תנאים כאלה שלא יהיה אפשר לסלול את הכביש הזה?

יש לי הודעה בשבילך, הודעה לאנשים האלה שנמצאים כאן למעלה, אם הם הנציגים של אותם חקלאים, אותם מושבים וקיבוצים שנמצאים לאורך תוואי הכביש. אם הם "יצליחו" להביא לכך שהחוק הזה לא יעבור, בקיבוצים שלהם ובמושבים שלהם יוקיעו אותם, כי הם צריכים את הכביש הזה. הם מעוניינים והם צריכים את הכביש הזה.

וליד חאג' יחיא (מרצ):

— — —

סאלח טריף (העבודה):

לא יהיו כבישים.

מיכאל איתן (הליכוד):

ולכן אני פונה אליהם בשם כל התושבים ואומר להם: אתם נלחמים על הזכויות שלכם? בבקשה. הכוח שלכם זה לא כוח, הכוח שלכם זה רק בכוח הצדק שלכם. אין לכם כוח פוליטי, הרוב המכריע של אזרחי ישראל צריך את הכביש הזה.

חיים אורון (מרצ):

הרוב המכריע של אזרחי ישראל — — —

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת מיכאל איתן, כבר סיימת. הוספתי לך דקה. משפט מסכם אחד, לא עוד רעיון.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני רוצה לסיים ולומר, אותה כמות קרקע שכביכול לכל אדם פרטי במדינה הזאת מפקיעים לצורכי ציבור — הם יקבלו את הפיצוי לפי הערך הנוכחי. אנחנו שומעים יפה מאוד כאשר הם באים להסביר לנו, שבשנים האחרונות לא היו להם רווחים מחקלאות מהקרקע הזאת שניתנה להם. אז מה שווי הקרקע הנוכחי? אתם אומרים שהם הבעלים, אבל הם לא הבעלים. נגיד שהם הבעלים, ניתן להם פיצוי כאילו הם הבעלים. כמה שווה הקרקע הזאת? אומרים שישנו את הייעוד. למה?

לכן אני מציע, ובזה אני מסיים את דברי, יש מקום להגיע לקראתם, יש מקום לגרום לכך שהם יוכלו לפתח עסקים אלטרנטיביים. הכול בכפוף לכך שהמטרה המרכזית, והיא בניית הכביש במהירות המרבית, לא תיפגע.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת מיכאל איתן.

אני מזמינה את חבר הכנסת טלב אלסאנע. אחריו – חברת הכנסת ענת מאור.

מיכאל איתן (הליכוד):

טלב אלסאנע (מד"ע):

חבר הכנסת מיכאל איתן, אתה ממשיך את הנאום שלך מהמקום? אתה לא סיימת?

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אינני סבור, כפי שחבר הכנסת מיכאל איתן מנסה כל דבר על מנת להכשיל אותו, שצריך לציין שזה מתחילתו מהליכוד. צריך להתייחס לרעיון כפי שהוא. אני סבור

מיכאל איתן (הליכוד):

זה לא נכון מה שאמרתי?

טלב אלסאנע (מד"ע):

יכול להיות שאני חשבתי לתמוך בהצעת החוק, אבל אם זה התחיל מהליכוד, אני מתחיל לחשוב איפה אני טעיתי.

אני רוצה לציין, שהצעת החוק היא שהכביש הזה בא לשרת את כלל האוכלוסייה, אולם זה לא הוגן ולא צודק שאותם אנשים שעשויים להפסיד חלק גדול מהקרקעות שלהם – הרי לא מדובר בכביש רגיל; זה כביש שמחייב הפקעה רצינית מאותו שטח שעליו הוא עובר – לא יעלה על הדעת שאותם אנשים יישאו בנטל העיקרי של הפקעת האדמות, ומאחר שהוא משרת את כלל האוכלוסייה, אז כלל

האוכלוסייה חייבת לשאת בנזק או באחריות לאותו כביש. הנשיאה באחריות הזו ובנטל הזה מתבטאת על-ידי מתן פיצוי הולם. הפיצוי מקופת המדינה מביא לידי כך שכל האזרחים יישאו בנטל הזה, ואותם אנשים שאמורים לשלם את המחיר לא ירצו – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

קופת המדינה – זה הכיס שלנו.

טלב אלסאנע (מד"ע):

הכיס שלנו, זה מתחלק, כולם משתתפים, לכן לא רק אותם בעלי קרקעות הם שיישאו בנטל העיקרי של הכביש עקב הפקעת האדמות ונטילת מקורות הפרנסה של אותם חקלאים. כי בשטחים רבים, גם ביישובים ובמושבים היהודיים וגם ביישובים הערביים במשולש ובגליל, הרבה חקלאים המתפרנסים בעיקר מחקלאות עשויים להפסיד את מקורות הפרנסה שלהם. לכן יש להבטיח להם מקורות פרנסה, ולא לשלם פיצוי זמני כזה שकेבור כמה חודשים הם יישארו ללא פיצוי וללא מקורות פרנסה. יש לדאוג להם לפיצוי באופן פרופורציונלי לטובת ההנאה שתיגרם לכלל האוכלוסייה.

לכן, לדעתי, צריך לתת פיצוי הולם על הנזק שנגרם לחקלאים ולבעלי הקרקעות.

אני סבור שהצעת החוק המונחת לפנינו היום לא עונה על הדרישה הזו. הצעת החוק נותנת יתרון עצום לממשלה, ליוזם. מדוע? כי הם לא שותפים באופן הראוי באותה ועדה שנותנת את הפיצוי. אומנם אומרים שהיושב-ראש של הוועדה הוא שופט, טוב מאוד, אבל מה ההרכב של הוועדה?

אני רואה בסעיף 7 – נציג של מינהל מקרקעי ישראל, שני נציגים שימנה שר האוצר, שמאי ממשלתי. יש הרכב שבו ארבעה נציגים שכולם ממונים בדרך זו או אחרת על-ידי הממשלה. לכן הם נציגים של אותם חקלאים; הם נציגים של הרשות המקומית שבה נמצא היישוב כשהוועדה דנה באופן ספציפי באותו קטע של הכביש.

מיכאל איתן (הליכוד):

זו קריאה ראשונה.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת אלסאנע, בבקשה לסיים.

טלב אלסאנע (מד"ע):

דבר נוסף, לגבי הערעורים. ועדת הפיצויים לא תהיה כפופה לדיני הראיות. ועדת הפיצויים לא תהיה כפופה לסדרי הדין. אז על מה ניתן לערער? הרי יכולים לשבת באופן שרירותי ולהחליט שלמיקי איתן מגיע X ולי מגיע Y. למה? ככה. לא חייבים לנמק, לא חייבים לנהל סדרי דין, ואז אי-אפשר גם לערער על החלטה שהסוד שלה, או הנימוק שלה נמצא בלבו של מישהו אחר.

ניתן לערער בפני בית-המשפט המחוזי אך ורק לגבי סכום הפיצויים, אבל אין לנו נימוקים. בבית-המשפט העליון ניתן לערער בשאלות משפטיות, אבל אין נימוקים. לדעתי, בהצעת החוק יש סתירה מיניה וביה, וצריך לשנות אותה, והוועדה חייבת לנהל את דיוניה על-פי כללים ברורים ומגובשים ולתקן אותה.

היו"ר א' סלמוביץ:

זמן תם כבר לפני שתי דקות.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אני מדבר על דבר חשוב, וזה המשפט האחרון.

היו"ר א' סלמוביץ:

כולם מדברים על דבר חשוב. אני מבקשת לסיים.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אני לא מבין מדוע הסמכות צריכה להיות בבית-המשפט המחוזי בירושלים. כל בתי-המשפט המחוזיים מכובדים והם ראויים לקיים דיון בנושא.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת אלסאנע.

אני מזמינה את חברת הכנסת ענת מאור, אחריה – חבר הכנסת רענן כהן.

ענת מאור (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, אדוני שר המשפטים, חברי הכנסת, אני מברכת על הדיון הער, שכן אין ספק שהאירוע ההיסטורי של חתימת ההסכם עם ירדן היום הוא משמעותי ביותר, ואנחנו מברכים עליו. אבל הצעת החוק הזאת עוסקת בנושא מאוד מרכזי.

שתי ההנחות הראשונות שלי הן: האחת – שאין חולקים על הצורך בתחבורה שתקשר ותגשר בין הפריפריה למרכז. אני מברכת על כל מדיניות שתסייע לאנשי הפריפריה להגיע למרכזי התרבות, ההשכלה, התעסוקה, המסחר. אני מקווה שהממשלה עשתה מחקר רציני מבחינה מקצועית, אם זה צריך להיעשות על-ידי סלילת כביש או הקמת מסילת רכבת. על כך לא לי לחוות דעה; עצם מדיניות התחבורה היא חשובה ביותר.

הנחה שנייה: ברור שלפרויקט לאומי בסדר גודל כזה צריך חוק מיוחד. מכאן מתחילות הסתייגויות הנחרצות מרוח הצעת החוק הממשלתית. אין ספק שהמחלוקת היא גם על המשמעות של תפיסת ההפקעות, ולא פחות מכך על התפיסה של בעלות וחזקה על קרקע כפי שהיא באה לידי ביטוי בוועדת-פוגל, שעסקה בנושא אחר, אבל הוא במפורש ממין העניין.

למעשה, עומדים עכשיו בפנינו שלושה דוחות בשלושה נושאים כבדי משקל, שכולם קשורים בקרקע: האחד, כביש מס' 6, זה הנדון כעת; השני, המגמה של המדינה להפשיר קרקע לבנייה, מגמה שהחלה בממשלת הליכוד, וגם עלי מקובל שהחלטות 611 ו-533 היו גורפות מדי; הדבר השלישי הוא הנושא של הסדר הקיבוצים, על משמעות הקרקע שבו.

עם זאת, אי-אפשר להתייחס לפרויקטים לאומיים, להפקעת קרקעות לבנייה ולחילופי קרקעות לנושא של הסדרי חובות, ולשכוח את הרקע ההיסטורי שבו אנחנו חיים, שבו לערביי מדינת ישראל לא ניתנה מעולם הזכות לרכוש קרקע, שבו לקיבוצים ולמושבים לא ניתנה מעולם הזכות לרכוש קרקע, אלא במקרה הטוב יש חכירה בחוזה לדורות, ל-49 שנים. בעצם רק שליש מהמושבים ומהקיבוצים נמצאים בחכירה לדורות, ושני-שלישים נמצאים בחכירה תלת-שנתית או עונתית. במצב כזה, לדבר על תנאי פיצויים שבהם אומנם יש, השר ליבאי, תיקונים שלך, שהם הכרחיים, אבל הם רחוקים מלספק – זו התייחסות לא מספקת.

המרכז החקלאי הציג הצעה נגדית. הניח אותה חבר הכנסת אלי גולדשמידט. ייתכן שהרעיון שם של שווי קרקע רעיוני והמרכיבים שלו איננו מגובש מספיק. אבל, אם הולכים פרויקט מיוחד, לחוק מיוחד, לא יעלה על הדעת שהסדר הפיצויים יהיה דומה לפיצויים רגילים, שערך הקרקע ייקבע על-ידי שמאי ללא הערכת הערך העתידי שלה, גם אם לא במלואו. כי גם אנחנו מתנגדים לכל ספקולציה שתתחיל להיעשות בקרקעות, אם הן שייכות לכביש מס' 6 או לבנייה או להסדר חובות.

אני חושבת שהממשלה תיטיב לעשות אם היא תעיין מחדש בהצעת החוק ותכניס בה קריטריונים, כפי שאמר חבר הכנסת ויינשטיין, כדי שהחקלאי, אם זה חקלאי בודד, אם זה חקלאי ערבי, ואם זה מושב או קיבוץ, לא יעמדו חשופים. לא עליהם לפנות לתביעה. ואז נוכל גם לקדם פרויקט כל כך חשוב וגם להגיע לקריטריונים בחקיקה שיייתנו ערך הולם למי שנגזר עליו להעביר את הקרקע. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחברת הכנסת ענת מאור. אני מזמינה את חבר הכנסת רענן כהן. אחריו – חבר הכנסת יורם לס.

רענן כהן (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אדוני השר, היום הזה הוא בהחלט יום מרגש, ואנחנו גם עוסקים בנושא שהייתי קורא לו כביש השלום, כי הוא בא לחולל מפנה בתשתית של החברה במדינת ישראל. ונדמה לי שהיום, כל מי שחולף בכבישי ישראל יכול לראות את השינוי בתשתית. אני רוצה לברך את אלה שעשו במלאכה, ובהזדמנות זו אני רוצה לברך גם את הרמטכ"ל לשעבר, משה לוי, אשר קיבל על עצמו את אחת המשימות הקשות ביותר, אבל אני בטוח שהוא יעשה את המלאכה. אנחנו נסייע בדרך כדי שתצליח.

יש כאן ויכוח אמיתי. יש הטוענים, שלא צריכים את כביש חוצה-ישראל, בעיקר מי ששומרים על אופי הקרקע. הם גם טוענים, שבעצם הכביש הזה לוקח את כל הקרקעות.

וליד חאג' יחיא (מרצ):

מי אלה, חבר הכנסת כהן?

רענן כהן (העבודה):

גם שר, השר לאיכות הסביבה, והמערכת שלו, המשרד שלו, מטעמים השמורים אתם.

אבל מעבר לוויכוח, אני חושב שמדינת ישראל צריכה את הכביש הזה; היא חייבת להגיע לכביש הזה, משום שהוא יביא לקיצור הדרכים, הוא יביא לקיצור הזמנים, הוא יביא לבניית מערכת כבישים טובה, שבסופו של דבר תביא תשואה לכלכלת מדינת ישראל. אנחנו רואים בעולם כיצד מערכת כבישים יכולה לשנות נוף ומערכת כלכלית.

אבל כשאנחנו הולכים היום לסלול את הכביש הזה, אנחנו צריכים לזכור דבר אחד חשוב, והוא בעייתם של בעלי הקרקעות. אנחנו צריכים לזכור תמיד מה היה ב-1966 – הפקעת אדמה בגליל, שהביאה גם את "יום האדמה". אנשים שהשקיעו את השנים היפות ביותר בחייהם, שזאת הפרנסה העיקרית שלהם, השאלה היא איך אנחנו מבטיחים לפתור את בעייתם או לסייע להם במצוקתם.

אני רוצה לומר כאן נקודה אחת, והיא, האם אנחנו יכולים להבטיח לתת לאותם אנשים קרקע חלופית, בעלת ערך. כי אלה שאומרים היום שהם אינם רוצים את הכביש, הם רוצים רק את הפיצוי האמיתי על הנזקים שייגרמו להם כשהמדינה תפקיע חלק גדול מהקרקע שלהם.

וליד חאג' יחיא (מרצ):

חבל שלא אמרת את זה כשהיית יועץ.

רענן כהן (העבודה):

אמרתי את זה גם אז, והדברים כתובים. הפקעת האדמה אז היתה חמורה, היתה מיותרת, היא לא היתה במקומה, וחבל שעשו אותה.

דבר שני. אני לא מצליח להבין – בשולי הכביש יקימו עסקים, תחנות דלק וכל מיני דברים נוספים. מדוע לא ניתן לאותם בעלי אדמות, במסגרת הפיצוי על הפקעת הקרקע שלהם, את האופציה או את העדיפות להקים את העסקים האלה, תחנת דלק או משהו אחר, במקום שלהם, ובדרך זו נסייע להם ונעניק לאוכלוסייה זו, שהשקיעה שם את כל חייה, את הפיצוי האפשרי הנאות. כך נוכל גם להקים את הכביש וגם לתת תחושה טובה מאוד לאותם אנשים. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. חבר הכנסת רן כהן, אחריו, מבין הנוכחים, חבר הכנסת סאלח טריף, ואחריו חבר הכנסת חיים אורון.

רן כהן (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, חברות וחברי הכנסת, אני לא מהנאמנים הגדולים בשתיים-עשרה בלילה, יש נאמנים טובים ממני. אבל האמת היא, שביום כזה, לנוכח אירוע היסטורי כפול שהתרחש היום, אחד שכבר התממש, והשני – זה שאנחנו דנים בו כרגע, אי-אפשר שלא לעלות לבמה ולשאת דברים, בעיקר כשמדובר לדעתי בשינוי בעל חשיבות היסטורית אדירה למדינת ישראל ולעם בישראל. כוונתי כמובן להסכם האי-לוחמה בין ישראל לבין ירדן, למפגש הגלוי ההיסטורי בין ראש הממשלה לבין המלך חוסיין בוושינגטון. והנה, אנחנו דנים כאן בעוד נתח של העתיד, אולי אחד משניים-שלושה הפרויקטים האדירים ביותר מאז הקמתה של המדינה. דומני, שמאז מפעל המוביל הארצי, פרי חזונו של דוד בן-גוריון, לא היה פרויקט אדיר כל כך כמו כביש חוצה-ישראל.

אבל, אני רוצה לומר בצער, שהצעת החוק הזאת באה מאוחר מאוד. כדי שמדינת ישראל תיהנה מן הכביש הזה בעוד שנתיים, צריך היה כבר מזמן לחוקק את החוק הזה ולהקים את החברה שהוקמה. אבל, אינני אומר את זה בצער כדי להצטער. אני אומר את זה כדי שכל אחד ממי שלוקחים חלק גם בחקיקה וגם בטיפול בחוק ידע דבר אחד, שכל דחייה משמעותה פגיעה שיכולה להיות אנושה, ואולי גם קטלנית מבחינה ציבורית, ולא רק מבחינת תאונות דרכים.

קודם כול, האם מדינת ישראל תהיה מדינה מודרנית, מתקדמת, מפותחת, כפי שאנחנו רוצים? מאחר שאני רוצה במדינה כזאת, הרי אני יודע שכדי שתהיה מדינה מודרנית עם יותר ייצור ויותר תובלות ויותר מכונות, גם מסחריות וגם פרטיות, ויותר תיירים ויותר מטיילים ויותר עובדים, כדי שכל אלה יהיו, צריך מדינה עם יותר תשתיות, והכוונה בראש ובראשונה היא לכבישים. אי-אפשר לסלול עוד כבישים רק לאורך שפת הים ולאורך החוף. זה עניין אחד.

העניין השני. יש רק פרויקט אחד שיכול גם להרחיב את המדינה מזרחה, גם לקרב את הדרום לצפון, ואת הצפון לדרום, וגם לקרב את הצפון למרכז, ואת המרכז לכל אלה, וזה כביש חוצה-ישראל. משום כך הפרויקט הזה שאנחנו דנים בו עכשיו הוא כל כך חשוב.

אסיים בכל זאת בפרובלמטיקה, גברתי היושבת-ראש. עובדתית, רוב ענק של המרוויחים הגדולים מהכביש הזה הם גם הנפגעים מהכביש הזה, ואכן נקבע שבתוך מערכת הפיצויים, הנפגעים יפוצו. אבל יהיו גם נפגעים שהיכולת לפצות אותם יכולה להיות בלא פרופורציה לפגיעה, משום שאדם שיאבד חלק קטן של הקרקע, הפיצוי, בדרך הטבע, יהיה יותר קל. יכול להיות שיהיו אנשים שיאבדו את כל מה שיש להם, או כמעט את כל מה שיש להם, או את רוב מה שיש להם, וכבר בחוק הזה נקבע שהם יוכלו לקבל קרקע חלופית. אבל, נדמה לי שבחוק הזה יצטרכו לעשות שינויים בין הקריאה הראשונה לבין הקריאה השנייה והשלישית כדי להבטיח שלא ייעשו עוולות. מה שצריך לעשות זה, שכל מדינת ישראל תרוויח מן הכביש הזה, ואם צריך, ייעשו תיקונים כדי שהדבר הזה יובטח. אפשר לעשות את זה לאחר העברת החוק בקריאה ראשונה.

אני, כמובן, תומך בכל לב בהעברת החוק. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חבר הכנסת סאלח טריף, אחריו – חבר הכנסת אלי דיין, ואחריו – שר המשפטים.

יעקב שפי (העבודה):

קראת לחבר הכנסת אורון קודם.

חיים אורון (מרצ):

מי שנכנס לא נחשב.

היו"ר ע' מאור:

בינתיים נכנס חבר הכנסת אלי דיין.

סאלח טריף (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, חברי, חברי הכנסת, אני רוצה לומר לכם, ואני מדבר כאן במלוא ההגינות: עומד מולכם אדם שהפקיעו ממנו אדמה כדי לסלול כביש דו-מסלולי חשוב, כביש עכו-צפת. אני עצמי יכולתי לעכב את זה בבית-המשפט חודשים ושנים, אבל שתקתי. אני גם לא מקבל פיצויים עד היום, פיצויים שמגיעים לי לפי חוק, כי אני חושב היום, כאחד מרבים במדינה שסובלים יום יום כדי להגיע למרכז הארץ, לכנסת כאן בירושלים, שיש חשיבות רבה בפיתוח מערכת כבישים טובה ומהירה במדינת ישראל. אם אנחנו לא נפעל מהר, אם אנחנו לא נעשה פעילות חקיקתית וגם פעילות של בניית כבישים – אני מקווה ששר השיכון ישמע אותנו – נגיע למצב כזה שלא יהיה אפשר לנסוע בכבישי המדינה. אנחנו כבר בבעיות אמיתיות; שעות על גבי שעות אנחנו מבלים בכבישים, ואני חושב שהמצב הזה הוא בלתי נסבל.

לפני חודש הייתי בלוס-אנג'לס, עיר שיש בה זעזועים, שיש בה רעידות אדמה. את הפיתוח של מערכות כבישים ואת הפיתוח של גשרים שיש שם, פשוט עלינו ללכת וללמוד. אצלנו אין רעידות אדמה, ופוחדים שאיזה גשר קטן, גשרון, ייפול, כי חציו כבר נפל. למה אני אומר את זה? משום שאני רוצה להדגיש, שעם כל המהירות והנחפזות של הממשלה לחוקק כאן בכנסת את החוק הזה, כדי למחר בבניית כביש חוצה-ישראל, אחר כך, חברי הכנסת, אנחנו ניתקע המון שנים בבנייה עצמה. חבר הכנסת בוחבוט, עד שיגיעו למעלות זה ייקח כל כך הרבה זמן, וכבר תקנה מסוק.

שלמה בוחבוט (העבודה):

את כביש מס' 6 מתחילים ממעלות.

סאלח טריף (העבודה):

אני מודיע לך: מה שקורה כאן בבניית הכבישים, מה שקורה כאן בשטח מבחינת ביצוע העבודה, זה דבר בלתי נסבל. לכן אני אומר לשר המשפטים, שיושב כאן בשם הממשלה: בוא נעשה דבר אחד טוב, לא ניחפז בחקיקת החוק הזה. תאמין לי, ראיתי אותו וקראתי אותו – יש חברי כנסת שהתייחסו לכך, ואני לא רוצה לחזור על הדברים – יש סעיפים שהם בלתי הגיוניים, הרבה סעיפים בלתי הגיוניים. מה זה שבתוך 30 יום יכולים לתפוס חזקה על הקרקע? ויש עוד דברים כאלה כהנה וכהנה, ומפאת הזמן אני לא יכול לחזור על כולם. אלה דברים שמחייבים תיקון, ואנחנו לא יכולים למחר ולחוקק אותם, דברים מאוד שרירותיים, שיכולים להיות מאוד קשים לאזרחים.

זה כביש שהרבה תושבים במדינת ישראל ייהנו ממנו; הוא כל כך חשוב. אני בעד הכביש, אני גם בעד החוק, אבל צריכים להבטיח תיקון חקיקתי נכון ונכון להרבה סעיפים שהם בעייתיים. ואני מודיע לכם: הפקיעו לנו המון אדמות. אני שמח שפתאום מתעוררים לכך שפוגעים בחקלאים, במושבים

ובקיבוצים, ואני בעדם. כל החיים שלי אני פלאח, אבל הפקיעו לנו, חבר הכנסת מיקי איתן, אלפי דונמים, ולקחו לנו לשם כבישים ואפילו לשם נטיעות. תאמין לי, עוד לא קיבלנו כלום, וכך 20 שנה ו- 25 שנה. רק תבינו מה שקורה כאן.

אני בעד הכביש הזה, אני בעד שנעשה אותו מהר ככל האפשר, אני גם בעד שנסכם באיזה מסלול חקיקתי מיוחד נכניס תיקונים לדברים הבעייתיים. אני לא חושב שהחקלאים צריכים להינזק, לא רק בעניין הפיצוי, אלא גם בדרכי הפיתוח שמסמנים לכביש וכל מיני דברים שצריך לבדוק אותם יחד באופן ענייני, לא פוליטי, לא אישי ולא סקטוריאלי. יש מקום לשפר את זה, ולפי דעתי אפשר לעשות את זה בדרך הטובה ביותר.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חבר הכנסת אלי דיין, אחריו – שר המשפטים, ואחריו – חבר הכנסת חיים אורון.

אלי דיין (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, כולם אומרים, אנחנו בעד הכביש, ומעלים כל מיני שאלות שצריך לתת עליהן תשובה כדי שלא לגרום לעיכוב בסלילת הכביש. השאלה הראשונה הנשאלת: מדוע אנחנו זקוקים לחוק מיוחד כדי לסלול כביש? הרי במדינת ישראל נסללו כבישים ללא חוק מיוחד. יש חוק ההפקעות לצורכי ציבור; יש פקודת הפקעות דרכים – והמדינה, באמצעות החקיקה הזאת, סללה כבישים ועדיין סוללת כבישים. והשאלה הנשאלת היא: מדוע אנחנו זקוקים לחוק המיוחד הזה, לא חס-וחלילה כדי לפגוע – כפי ששמעתי כאן טענות – בזכויות של בעלי הקרקעות, אלא להיפך.

מאחר שמדובר בהפקעה גדולה ורוצים לסלול את הכביש, רוצים למנוע כל מיני דיונים והליכים משפטיים. למי שנפגע עדיין יש זכות לפנות לבית-משפט. אבל כדי שהמדינה, באמצעות חברה מיוחדת שהוקמה לעניין הזה, תוכל לתפוס את הקרקעות ולסלול מייד את הכביש ללא עיכוב, כי הוא חיוני ביותר, היא קבעה פרוצדורה מיוחדת לפיצוי.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

מה הם יגידו לבית-המשפט?

אלי דיין (העבודה):

עד היום, כשמפקיעים קרקע משלמים רק על 75% מערך הקרקע. לפי החוק הזה משלמים על 100%.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

לא נכון.

אלי דיין (העבודה):

כן, תבדוק. תעיין היטב בהצעת החוק.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אלי דיין (העבודה):

ברור. הרי תמיד משלמים רק לפי הערך של הקרקע. וכי משלמים לפי הציפיות?

קריאות:

אלי דיין (העבודה):

וכי משלמים לפי הציפיות? אבל מה, באה כאן הממשלה ואומרת, אנחנו נשלם בעבור 100%.

סאלח טריף (העבודה):

באילו ערכים?

אלי דיין (העבודה):

הערך ---

וליד חאג' יחיא (מרצ):

העתידי.

אלי דיין (העבודה):

לא הערך העתידי. אף פעם לא משלמים לפי הערך העתידי. משלמים לפי הערך החקלאי של הקרקע.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת ויינשטיין, ברשותך. חבר הכנסת דיין צריך לסיים.

אלי דיין (העבודה):

חבר הכנסת ויינשטיין, תקשיב רגע.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת דיין צריך לסיים.

אלי דיין (העבודה):

חוק כזה, ונותנים כל כך מעט זמן לדבר? זה הפרויקט הלאומי החשוב ביותר.

אני רוצה לומר דבר נוסף. בכל מדינה, בכל מקום, כשסוללים כביש, בעלי הקרקעות הסמוכים שמחים מאוד, כי זה מביא לפיתוח כלכלי של הקרקעות הצמודות.

אני פונה לממשלה, שבאמת דאגה שלא ייפגעו. אני רוצה למצוא דרכים משפטיות כדי שהפיתוח והיזמות לאורך הכביש יינתנו באמת לבעלי הקרקע המופקעת. אני יודע שזו בעיה משפטית סבוכה וקשה, ואולי מהווה גם תקדים כלשהו. אבל פה, מאחר שמדובר בהפקעה גדולה, בפרויקט לאומי גדול וגם בשינוי פרוצדורה מסוימת כלשהי, שפוגעת אולי, במידה מסוימת, בכך שהיא מעבירה את הנטל של ההליכה לבית-המשפט, יש למצוא גם את הפתרון וכו'. אני קורא לכל חברי הכנסת, מכל הסקטורים, מההתיישבות וכו', שלא להצטייר כלוחמים נגד הכביש. כיום התחבורה הציבורית היא קשה ומסובכת, ועם כל ההשקעות בתשתית, אנחנו רואים שהפקקים גדלים ומתרחבים בכל שעות היום. אז תתארו לעצמכם מה יקרה אם בשנת 2000 הכביש הזה לא יהיה מוכן. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה.

שר המשפטים, השר דוד ליבאי. אחריו – חבר הכנסת חיים אורון, ואחריו – חבר הכנסת אלי גולדשמידט.

שר המשפטים ד' ליבאי:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אתם, כמובן, מרשים לי שלא לקרוא את הדברים שהכנתי בכתב, אלא להתייחס, בשלב ביניים זה, לכמה הערות שהעירו אותן כאן בשעת לילה מאוחרת זו.

ראשית, אני חש צורך לומר דברים טובים על חברי השרים, שר השיכון והבינוי, שר התחבורה ושר האוצר, על זה שהם מחוללים מהפכה בעורקי התחבורה של מדינת ישראל. נדמה לי שגם מלה טובה ראויה להיאמר בהקשר זה, שהרי אנחנו באים להוסיף עורק תנועה ראשי למדינה הזאת, על כל השיפורים שכבר נעשים במדינה במערכת הכבישים.

אמר לי חברי הטוב חבר הכנסת טריף, בל תחפזו, למה אתם נחפזים? ובכן, כפי שהבינונו, התוכנית איננה תוכנית חדשה, והחברה שאמורה לבצע אותה פועלת, והתכנונים נעשו, והתוואי סומן, והתוכניות הובאו בפני ועדות התכנון והבנייה, ולא ביקשנו לחרוג מדיני התכנון והבנייה, ועל-פיהם נסלל התוואי ועל-פיהם נמשיך לעבוד, על-פי תוכניות מאושרות, בהתאם לדינים הקיימים.

השאלה, האם צריך כביש או לא צריך כביש – ואני שומע היטב את מה שנאמר כאן ומה שנאמר מחוץ לבניין הזה, ונראה לי כאילו כולם מסכימים שהכביש הוא רעיון חיובי ביותר וצריך אותו, ואם צריך אותו ואם ההכנסות נעשו, אז מדוע צריך להתעכב? למה לא להתחיל בביצוע, ביישום של הפרויקט?

העיר חברי, חבר הכנסת ויינשטיין, כמה הערות שראויות להישמע. הוא אומר, אתם סוטים כאן מדיני פקודת הקרקעות, מדיני הפקעה רגילים. נכון, שאלמלא כן לא היה צריך חוק מיוחד ואפשר לסלול את הכביש לפי הדינים הרגילים. אלא מאי? מכיוון שמדובר בפרויקט לאומי, חשנו בצורך לסטות בשני כיוונים. בכיוון אחד – באמת באותה הוראה, שאתה נתת את דעתך עליה, האומרת שהחברה תהיה רשאית להיכנס למקרקעין ולתפוס בהם חזקה ללא צו של בית-משפט. זו שאלה רצינית, שאתה צריך

לתת לעצמך דין-וחשבון ואנחנו צריכים לתת לציבור דין-וחשבון, אם אנחנו פוגעים בזכות הקניין למטרה ראויה שלא למעלה מהנדרש, כפי שכתוב בחוק-היסוד.

אני מאמין שסלילת כביש כזה, כביש לאומי, כביש ארצי, זו מטרה ראויה. אני, ככל שאני שומר חוק וככל שאני מגן על זכויות הפרט, כשאני רואה שאי-אפשר לחלץ את הפקקים בכמה מצומתי התחבורה משום ששכנים עדיין לא מילאו את תביעותיהם ביחס לפיצויים אלו ואחרים, והם פונים לבתי-משפט, ובתי-המשפט מגישים להם סעד, והכול כדין והכול כחוק, אבל לכן צריכים חצי מיליון ויותר נהגים או תושבים לנסוע בעמידה, לנסוע בזחילה, לא להתקדם, לאחר, להשכים קום כי אי-אפשר לנסוע בכבישים. למה? – כי באמת יש זכויות לכמה אנשים שגרים בצומת כפר-שמריה או בצומת מורשה, או בצומת הכפר-הירוק או בצומת אחר, ובגלל זה מתעכבת סלילת הכביש חודשים. אני אומר לך בשם חצי המיליון בכבישים, בשם המיליון בכבישים ו-2 המיליונים במדינה, שעם כל הכבוד, גם אם יש פגיעה בחמישה, בעשרה, ב-100, ב-300, הציבור רוצה שיסללו כביש; זה הכול. לכן המטרה היא ראויה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אפשר לשאול שאלה, גברתי היושבת-ראש?

היו"ר ע' מאור:

שאלה אחת, אחת בלבד.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני השר, למען השלום, כדי להכניס סיעה לממשלה, אתה לא מוכן לסטות מהעקרונות על פגיעה בזכויות יסוד. כאן אתה אומר, יוותרו כמה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני לא פוגע בזכויות יסוד, אדוני. כל הנושא של חוקי-יסוד עדיין לא ברור לאנשים. יכול להיות שאם לא הייתי לומד באוניברסיטת שיקגו ולא הייתי לומד את חוקת ארצות-הברית וחוקות מדינות אחרות, גם אני לא הייתי מבין. אבל מה לעשות, למדתי ואני מבין. אתה יודע מה זה חוקי-יסוד? זה איזונים. יש לך מצד אחד זכות יסוד לחופש הקניין, ומצד שני אומרים לך, זו לא זכות מוחלטת. אתה יכול לפגוע בה למטרה ראויה. והכנסת הזאת תחליט אם זו מטרה ראויה, ובית-המשפט העליון יפקח עלינו אם זו מטרה ראויה להגנת זכויות הפרט במדינה. כל חוק שאני מביא היום לכנסת אני לוקח את הסיכון ואת הסיכוי, מבחינה זו שאני יודע שבג"ץ יכול לבחון את החוקתיות שלו לאור חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, ואני מברך על כך.

לכן אני חושב, שאם מדובר ברכישת קרקעות לצורכי ציבור, בהפקעה לצורכי ציבור, ואם זה נועד לסלילת כביש, וזו לא אמתלה להוציא קרקע מידי הבעלים וזו לא כוונת הממשלה הזאת, אזי אני חושב שהמטרה היא ראויה ומותר לנו, ובלבד שנעשה שלא למעלה מהנדרש.

לכן, היום, על-פי החוק צריך המוציא מחברו, צריכה המדינה, לפנות לבית-המשפט – כך אמרנו – כדי לקדם את העניין במקרה הזה. בית-המשפט רק בודק אם הליכי ההפקעה נעשו כדין. גם היום זה מה שבית-המשפט בודק, לפי ערעור אזרחי 361/66, לא יותר מזה. גם להבא יבדוק בית-המשפט בדיוק אותו דבר, אם הליך ההפקעה נעשה כדין או שלא כדין. אבל כל השאלה היא, מי ניגש לבית-המשפט.

אנחנו חושבים שניתן לתפוס. ניתן, הכול כמובן בהתאם לחוקים, חוקי ההפקעה, וניתן לאחר מכן להתחיל בעבודה, ומי שנפגע מגיש את התביעה לחברה עם כל הזכות לפנות לבית-המשפט.

נכון שמלכתחילה היתה בממשלה מחשבה להסתפק בסעיף הזה, באותו סעיף 41 שמאפשר תפיסת חזקה. אמרנו בממשלה, לא. זהו פרויקט לאומי, יש פה תושבים שנפגעים. אמרו, נו אז מה? בכל סלילת כביש, בכל סלילת דרך, יש תושבים נפגעים.

כל פעם שאתה רוצה לתת גם היתר לבניין אתה מפקיע לצורכי ציבור, אתה מפקיע 20%, אתה מפקיע 40%, אתה מפקיע ללא כל פיצוי, והכנסת שותקת. 40% מערך הקרקע, והכנסת שותקת. הופקעו קרקעות במדינה לצורכי ציבור על ימין ועל שמאל, והכנסת שקטה.

ואני אמרתי: לא. בלי יסודות הפיצוי, בלי הליך מהיר לפיצוי הוגן, הממשלה לא תגיש את זה לכנסת. ולכן הממשלה הגישה לכנסת, עם הליכים לפיצוי, עם הוראות לפיצוי, עם ועדת פיצויים, עם זכות ערעור וכיוצא בזה. לא מספיק – על זה אפשר להתווכח. זאת אפשר לבקר. זה בעצם מה שעומד לדיון. זה מה שקשה בנושא הזה, שאלה שנפגעים רוצים פיצוי יותר מלא, יותר מקיף, עם זכויות נוספות.

חבר הכנסת ויינשטיין, אתה דיברת על תשלום מאוחר. אין פה תשלום מאוחר. מדוע? אילו הלכנו לפי פקודת הפקעת הקרקעות הרגילה, אילו פנינו לבית-משפט – ואתה יודע שאין שום עדיפות בבית-המשפט, ואתה יודע שהעניינים שם יכולים להימשך, או להיסחב בלשוננו, שנה, שנתיים, ארבע ושש שנים גם כן, ואתה יכול להגיע גם לבית-המשפט העליון כעבור עשר שנים, עם כל זה שאני עושה הרבה ומקווה שלאט לאט אנחנו נראה את התוצאות, כדי שהקצב יוחש – לכן לא רצינו שאותם מתיישבים חקלאים בעלי קרקע, חוכרי קרקע, יאלצו לפנות להליכים רגילים בבית-המשפט ולהיתקע שם. מה עשינו? אמרנו כך: ראשית – –

אני מבקש. אני לא קורא מהנייר, אני חושב ומכבד אתכם. חבר הכנסת אלי דיין, אני מבקש מכם. אתם רוצים לדבר, תיגשו שני מטרים לאחור ותדברו. באמת. אני לא רגיל לנאום בשעה 00:30, אחרי יום עבודה שהתחיל השכם בבוקר, ואני עוד צריך להעביר פה שמונה חוקים היום. ואני גם לא רוצה להאריך.

אלי דיין (העבודה):

כולם מדברים שלוש דקות, וזהו.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני מסכים להערה שלך, ואני מוכן לקצר. אבל אני רוצה להגיד בקיצור: אילו היינו הולכים בהליכים רגילים, התשלום היה מתעכב. אנחנו אמרנו, אתה מגיש תביעה, אתה גם יכול להגיש אותה בצירוף הערכת שמאי המקרקעין שלך.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

לא, אתה מטעה את הכנסת.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני אומר לך שכן, חבר הכנסת ויינשטיין, אם אני אומר לך שאתה יכול. אם זה לא כתוב במפורש, אני אסכים מחר שזה יהיה כתוב במפורש.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני מבקש שלא יטעה את הכנסת. אין לו נתונים משווים. שום דבר. אתה מטעה את הכנסת, אדוני, במלוא הכבוד.

היו"ר ע' מאור:

אני מבקשת להפסיק את קריאות הביניים.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני מבקש ממך, חבר הכנסת ויינשטיין, שמעתי אותך בכבוד – – –

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

— — —

שר המשפטים ד' ליבאי:

אנחנו מביאים הצעת חוק שהיא בסך הכול בקריאה הראשונה ומעבירים אותה לוועדה. אף אחד מאתנו לא התכוון שיהיו פה מרתפי אינקוויזיציה, שתשב ועדת פיצויים במחתרת, שהחלטות שלה תהיינה כמוסות, שאיש לא ידע מה נעשה שם. הרי אנחנו נותנים זכות ערעור לבית-המשפט, ואם יש זכות ערעור יש נימוקים – –

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

— — —

שר המשפטים ד' ליבאי:

— ואם יש נימוקים יש ערעור. אם יש ערעור, בית-המשפט המחוזי לא יושב בדלתיים סגורות.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אתה מוכן שהיא תפרסם את החלטותיה?

שר המשפטים ד' ליבאי:

נדון בזה בוועדה. אדוני, אתה שמאי מקרקעין? אתה מבין את הנושא? אז אתה יכול להסביר לנו עוד היבט אחד, פחות היבט אחד, אבל אל תחשוב שאנחנו הלכנו פה להליכים מחתרתיים. הלכנו על הליכים פומביים. זה כל מה שאני בא להגיד לך. לכן אתה לא צריך לחשוב שאנחנו חיפשנו תשלום מאוחר משום שאמרנו, מה שאין בשום חוק למיטב ידיעתי, שאם הפקיעו קרקע אתה מגיש תביעה. אם המדינה מסכימה לתביעה שלך, אתה מקבל תשלום מייד, בתוך 30 יום או במקום המוסכם. אם המדינה לא מסכימה, יש מחלוקת, לא דורשים ממך להסכים כדי לקבל כסף. לא אומרים לך, חכה עד שהדיון ייגמר בוועדת הפיצויים או בבתי-המשפט. אומרים, בבקשה, יבוא השמאי הממשלתי, יחליט מה שיחליט, אתה לא צריך לקבל את זה, אתה לא צריך להסכים, זה לא הסכם פשרה. קודם כול אתה תקבל לפי ההערכה של השמאי כסף – – –

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

לא, כי הוועדה תקבע. אדוני, אתה מטעה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אולי אתה לא מבין את החוק?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

החוק אומר שהוועדה תקבע.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני לא נולדתי אתמול; כבר גמרתי איזה קורס במשפטים, כבר הרציתי משפטים. למה אתה מספר לי? אולי אתה לא מבין את החוק?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת ויינשטיין.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת ויינשטיין, אל תכריח אותי לקרוא אותך לסדר בשעה כזו.

חיים אורון (מרצ):

בחוק העונשין שאישרנו קודם, אין עונש על מה שקורה עכשיו?

אלי דיין (העבודה):

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני מבקש. אחר כך אתה אומר שאני מאריך, חבר הכנסת אלי דיין.

חבר הכנסת ויינשטיין, אני רוצה שתבין. אם לדעתך הדברים לא מנוסחים כפי שאני אומר, בוא ונבדוק את הניסוח. לא שאני מטעה. כלומר, אני אומר מה היה בכוונתנו, ואם כוונתנו, לפי הבנתך, לא נוסחה כראוי, ניתן לה ניסוח יותר מוצלח. אנחנו מתכוונים למה שנכתב פה: הסכימו החברה ובעל הזכות בקרקע על סכום הפיצויים שישולם בעד הזכות, תשלם החברה את הפיצוי המוסכם תוך 30 יום. לא הסכימו החברה ובעל הזכות בקרקע על סכום הפיצויים שישולמו, תיגש לוועדת פיצויים וכך הלאה, תשלם החברה לבעל הזכות את שווי הזכות הנרכשת בהתאם לפקודת הקרקעות, לפי שומת השמאי הממשלתי הראשי.

אנחנו התכוונו שהיא תשולם לפי השמאי ללא עיכוב, כאשר אתה שומר על מלוא זכויותיך לפנות לוועדת הפיצויים ולבית-המשפט ולדרוש את הסכום שאתה חושב שמגיע לך. לא אפרט יותר.

הרכב ועדת הפיצויים הוא נושא שאפשר לדון בו, זה לא נושא עקרוני. רצינו שבראש הוועדה יעמוד שופט מבחינת מהות העניין, מבחינת זכות הערעור אחר כך לבית-משפט. אם אתה רוצה לשנות את ההרכב, זה נתון לדיון, זה לא שרירותי, זו לא תורה למשה מסיני.

לגבי קרקע חלופית, אנחנו הכנסנו כאן את האפשרות ליתן קרקע חלופית. נכון, לבעלים. נכון, לאלה שחוכרים לשנים או לדורות. מישהו היום סיפר לי שיש קיבוצים או מושבים שחוכרים כל שלוש שנים בהמשך. נו, אז אתה חושב שאם זה כל שלוש שנים בהמשך – ואני לא ידעתי, אני מודה, ויגידו לי, זו המציאות – אז אני אבוא ואגיד: רגע, לך לא, אתה יושב 30 ו-50 שנה, אבל טכנית מאשרים לך את זה כל שלוש שנים, לכן אותך אני עומד לדפוק, בלשון העם; את האחר שנתנו לו 50 שנה אני עומד לכבד. זו כוונתי? – לא. לכן אלה דברים שאתה יכול להבהיר בוועדה עם נציגי הממשלה, ולא התכוונו לתת פה נוק-אאוט טכני. הכיוון הוא שלא דומה אחד שקיבל שכירות לשנה לאחד שיושב שם לדורות או עם בעלות. זה מה שאמרנו. זו הכוונה לפחות. לכן רציתי להבהיר לך גם את זה.

רן כהן (מרצ):

אדוני השר, זה ממש לא בסדר אם כוונתך אינה כזאת. כי אם אתה לא תהיה בעל כוונות, איך ירוויחו עורכי-הדין, הספקולנטים והשמאים? הרי – – – כמה שיעכבו יותר, ירוויחו יותר. לא החקלאים ירוויחו, אלה ירוויחו.

שר המשפטים ד' ליבאי:

חבר הכנסת ויינשטיין, שוב, ראה נא, כשאנחנו הצענו שערעור ילך לבית-המשפט המחוזי בירושלים, התכוונו לייעול ולזירוז. מדוע? זה לא סוד שבית-המשפט המחוזי בירושלים הוא בית-משפט יעיל מאוד, מאוד יעיל. הדברים נקבעים שם במהירות שיא.

רצינו שני דברים, לאפשר למי שמערער – לזכות בבית-המשפט מהר, יחסית לבתי-משפט אחרים. שנית, רצינו בית-משפט או שופטים שהתמחו בנושא, שהם ישמעו את התביעות, שהם לא יצטרכו ללמוד כל תביעה מהתחלה, שתהיה אחידות בפסיקה, עם הביקורת של בית-המשפט העליון. התכוונו לטובה. אם אתה תשכנע אותי או אחרים בוועדה, שמה שראינו מתפרש לא טוב, או הוא לא יעיל, או הוא לא צודק או לא אחיד, אני אסוג לזה שכל בית-משפט מחוזי ישמע את התביעות. אולם הן תיעלמנה שם, לא יהיה לנו פיקוח. לא תהיה לנו אפשרות לראות שההליכים יהיו יעילים, כי בבית-המשפט המחוזי בירושלים אני יכול לעקוב אחרי סדר התביעות, מועדי הגשתן ושמיעת הדברים, ואני יכול לראות אם זה לא מתבצע. ואם צריך להוסיף שופטים, נוסיף שופטים. זו כוונתי מבחינת הניהול האדמיניסטרטיבי של העניין. אני לא רשאי להתערב בהליכי השיפוט.

אני אומר, יש בעיה עם גובה הפיצויים. יש בעיה עם הדרישה שהפיצוי יהיה לפי שווי עתידי. האמת היא שזה עיקר המחלוקת. וכאן בא האוצר ואומר: רבותי, לכל דבר יש מחיר ויש גבול ויש השלכה על כלל דיני הפיצויים ועל כלל התשלומים; מאחר שזה לא פרויקט יחיד, יש עוד פרויקטים, יש עוד כבישים, עוד סלילות, עוד הפקעות. אם אנחנו נלך מעל ומעבר בתשלום, לא ייתכן שזה לא יתפשט ולא יחול על שאר ההפקעות במדינה. ואם כך הדבר, אוצר המדינה לא יוכל עוד לשאת בהוצאות הפיצוי על ההפקעות. לכן צריך להיות פה גבול רציונלי של יכולת אוצר המדינה. לא דוד ליבאי, לא בייגה שוחט ולא ויינשטיין משלמים. אנחנו שומרים על האוצר שיוכל לתפקד עם כל התפקודים הדרושים שלא על חשבון בעלי הקרקע.

אבל, אני מדגיש עוד הפעם, שימו לב, בדרך כלל כשמפקיעים מבעלי קרקע ולוקחים מהם 40% ללא תשלום, הארץ רוגעת. כשלוקחים ומשלמים פיצוי חלקי, הארץ רוגעת. צדק חברי אלי דיין שאמר לך, שאנחנו התכוונו לאפשר פיצוי של 100%, אלא שהנוסח אינו גלוי מספיק. בסעיף 8(ג) כתוב: "סמכות שר האוצר לפי סעיף 22(ג) לפקודת הקרקעות תהיה נתונה לוועדה גם מהשיקולים המנויים בסעיפים קטנים (א) ו-(ב)".

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת ויינשטיין, אני מבקשת לאפשר לשר לסיים.

שר המשפטים ד' ליבאי:

חבר הכנסת ויינשטיין, היום נתנו לוועדה אפשרות לתת פיצוי העולה בשיעוריו על אלה שניתנים לפי פקודת הקרקעות. אלא ששם אפשר לעשות זאת אם לבעל הקרקע נגרם סבל – כתוב במקור hardship – או בהתחשב, אנחנו הוספנו על כך גם שיקולים נוספים שהם שיעור ההפקעה, באיזו מידה שיעור ההפקעה גדול ביחס ליתרת הקרקע או אם הופקעה רוב הקרקע שברשותו, או שיקולים אחרים שכתובים בסעיף הזה. כלומר, הרחבנו את העילות לתת את 100% הפיצוי לפי שיקול הדעת של ועדת הפיצויים.

הערת את ההערות האלה כהערות ביניים, כי אני חושב שאנחנו צריכים להמשיך ולהידבר. עלינו להידבר בינינו, חברי הכנסת, להידבר עם אלה שמייצגים את בעלי הקרקעות, את ההתיישבות העובדת, המושבים, הקיבוצים, התושבים הערבים, התושבים הדרוזים. אולי אין רגישות גדולה יותר מזו של אדם לגבי רכושו, ויותר מכול לגבי הקרקע שלו, ובייחוד באלה שבהם מדובר. אנחנו מבינים את זה, ולכן הצורך לאזן בין הצורך הלאומי בסלילת הכביש לבין הצורך שלא לפגוע למעלה מהמידה במי שברשותם הקרקע שעליה יעבור הכביש, צריך להכתיב לנו גישה זהירה, לא להתעכב, אולי גם לא להיחפז, אבל יש לעשות את הכול, במידת האפשר, בהידברות. לכן עליתי ואמרתי את הדברים כאן עכשיו. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. חבר הכנסת חיים אורון, אחריו – חבר הכנסת אלי גולדשמידט. שלוש דקות תמימות לכל אחד. על הסכם שלום חתמנו כבר אמש, אז על נושא כזה חשוב נשב עד אור הבוקר.

חיים אורון (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, לצערי הרב, תוך כדי הדיון על כביש מס' 6 ירדנו קצת לבנקט, והבנקט עדיין לא סלול, ויש סכנה שבמקום הזה המערכת תתהפך.

הבנקט מורכב משלושה דברים: מערבוב הדיון על כביש מס' 6 עם 611.

שר המשפטים ד' ליבאי:

הוא לא שייך.

חיים אורון (מרצ):

אני יודע שהוא לא שייך, כמה שאני יודע שהוא לא שייך וכמה שאני יודע שהוא מעורב. אם הייתי יודע שהוא לא שייך ולא מעורב, היה יותר קל.

הבנקט השני קשור בעובדה שהממשלה נמנעה מרצון, למיטב ידיעתי, לא על-פי דעתך בדיוק, לקבוע בתוך החוק כמה פרמטרים יותר ברורים באשר לטיב הפיצוי. לו היו עושים את המהלך הזה, חלק מהוויכוח הציבורי היה מתנהל במקום אחר. אתם ייחדתם הרבה סעיפים בחוק לקבוע את מנגנון הדיון, ונמנעתם באופן מאוד מאוד צמחוני מלומר כמה אמירות ברורות באשר לעובדה שמדובר בנושא ייחודי. למה נושא ייחודי? עובדה שיש חוק ייחודי. לו היה מדובר בנושא רגיל של הפקעות, היו פועלים על-פי דיני המקרקעין הקיימים. מאותו רגע שמחוקק חוק מיוחד, מכירה הממשלה ומכירה הכנסת בכך שמדובר בנושא ייחודי. הייחודיות שבו מורכבת משניים: האחד – אומנם פרויקט לאומי; השני – יש מקום במקרה זה למערכת פיצוי שונה מכפי שמקובל במקומות אחרים. ניתן להסביר את זה, ניתן לתרץ את זה, ובעיקר ניתן לבצע את זה.

כאשר אני מדבר על מערכת פיצוי שונה, זה לא תמיד מכפלה של דונמים באלפי שקלים. זה לפעמים מכפלה של דונמים בשקלים, ולפעמים זה העדפה בזכויות ליזמות, ולפעמים זה העדפה בקרקע חלופית, ובדרך כלל זה יכול להיות מבנה שמשלב בין האלמנטים הללו ביחד ויוצר תמהיל כלשהו שבהרבה מאוד מקרים יהיה מאוד ייחודי ליישוב שבו מדובר, לחקלאי שבו מדובר, משום שרמת השונות גדולה מאוד.

אילו נקטה הממשלה את הקו הזה וסימנה כמה מהמאפיינים הללו והשאירה לוועדה, לחברה ולשופט לפעול בתוכם, היתה הכנסת משפיעה בדרך כזאת של קריטריונים גם על היקף הפיצוי, גם על גודלו וגם על התחושה שמדובר אומנם בחוק ייחודי. אם במעבר מקריאה ראשונה לקריאה שנייה ושלישית יתרחש התהליך הזה, במרחק שבין הצעת החוק של אלי גולדשמידט ובין הצעת החוק של הממשלה, נדמה לי שאפשר למצוא פתרון סביר – הכביש יקודם ויהיה צדק עם החקלאים ועם התושבים ליד הכביש.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. חבר הכנסת אלי גולדשמידט, אחריו מהנוכחים – חבר הכנסת האשם מחאמיד, ואם לא יהיה – חבר הכנסת אליעזר זנדברג.

אלי גולדשמידט (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, בשני דברים שונה המקרה של כביש מס' 6 מהפקעות רגילות: א. הממשלה החליטה לחוקק חוק מיוחד, ובמסגרת החוק המיוחד יש פגיעה בזכויות אזרח מעבר למקובל בדיני הפקעה רגילים, כאשר מוסכם על כולנו שבדיני הפקעה רגילים מובנה הנושא של פגיעה בזכויות אזרח. אני לא רוצה לפרט, הדברים נאמרו; ב. במסגרת כביש מס' 6 יש הפקעה מסיבית, גדולה, בהרבה מאוד יישובים, של קרקע חקלאית. אנחנו מדברים בקטע הראשון של הכביש, 90 ק"מ, על הפקעה של 18,000 דונם. הכמות הגדולה של הדונמים המופקעים יוצרת איכות שונה ממקרה אחר של הפקעה רגילה.

אני לא בא לומר היום שבהפקעות רגילות יש צדק. אני לא יודע אם אין זה מן הראוי שכנסת ישראל תדון אגב הטיפול בחוק הזה בשאלת ההפקעות בכלל. כי בהפקעה יש בסיס קשה של אי-צדק. אני לא

רוצה להיכנס לנושא ברגע זה, משום שתהיה לי הזדמנות לנמק את הצעת החוק הפרטית שלי מייד לאחר שתסתיים ההצבעה על החוק הזה, ואני אוסיף את הדברים.

דבר אחרון: כשאנחנו באים וטוענים נגד הפיצויים בחוק הזה, אנחנו אומרים שהפיצויים מבוססים על קרקע על-פי שוויה דהיום, קרי – קרקע חקלאית. באים ואומרים לנו, מה אתם רוצים? זה ערך הקרקע, אלה עקרונות דיני הפיצויים, זה מה שישולם. אני אומר, ובאחריות המלאה, יש כאן מלכוד לוגי. החקלאות במדינת ישראל נמצאת בשפל המדרגה מבחינת הרווחיות שלה ונמצאת בשיא מבחינת היעילות שלה וההישגים שלה. על העניין הזה כבר דיברו רבים, ואני לא רוצה לחזור ולומר את הדברים מחדש. כאשר קרקע חקלאית מניבה רווח כל כך מועט, אם בכלל, ואולי בדרך כלל הפסד למי שמחזיק אותה, ברור שהפיצוי שיינתן בגינה יהיה נמוך כי זה הערך השמאי שלה.

אני רוצה רק לסבר את האוזן, מדובר על דונם קרקע שלחין ב-3,000 שקל לדונם. זאת בדיחה. אבל למה זה קורה? משום שהחקלאות בשפל המדרגה מבחינת הרווחיות שלה. ולמה החקלאות בשפל המדרגה מבחינת הרווחיות שלה? משום מדיניות ממשלה מתנכרת, אם לא לומר מעבר לזה, שגרמה לחקלאות להגיע לאן שהגיעה. צאו וראו מה הממשלה עושה: קודם מפילה את החקלאות לקרשים, ואחר כך באה לבעלי הקרקע, לחוכרים לדורות שמחזיקים אותה קרקע ואומרת, זה ערך הקרקע שלכם. אז לא די שלוקחים לכם את אמצעי הייצור, לא די שלוקחים ביישובים מסוימים כ-20% או קרוב ל-20% מכלל אמצעי הייצור החקלאיים, באים ואומרים, נשלם לכם פרוטות, משום שהחקלאות בשפל, אותה חקלאות שהממשלה הביאה אותה לכך.

בזה אני מסיים, וארחיב כאשר אדבר על הצעת החוק הפרטית שלי. הצעת החוק הממשלתית איננה ראויה. אני מציע לכנסת לקבל אותה מתוך ידיעה שמקבלים גם את הצעת החוק הפרטית שאני הגשתי, על-פי המודל שהוצע כאן, ששתי הצעות החוק האלה, הצעת החוק שמרחיבה בנושא הפיצוי – הצעת החוק שלי, והצעת החוק שממעיטה בנושא הפיצוי – הצעת החוק הממשלתית, יבואו במאוחד לוועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת הכלכלה. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חבר הכנסת האשם מחאמיד, ואחריו – חבר הכנסת אליעזר זנדברג. בבקשה

האשם מחאמיד (חד"ש):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני לא מאמין שיש חבר כנסת אחד או מישהו במדינה שמתנגד לפיתוח רשת כבישים בארץ, במיוחד בצל תאונות הדרכים, הצפיפות וקצב הגידול השנתי במספר כלי הרכב בישראל, במיוחד אם נזכור שישראל עומדת במקום "נכבד", אחרי טורקיה ויפן, כפי שקראתי, בשיעור תאונות הדרכים.

אך יש לזכור שכביש מס' 6, חוצה-ישראל, יעבור באזורים חקלאיים ויהווה פגיעה בתשתית הכלכלית והחקלאית של היישובים שבהם הוא עובר – לכ-80,000 אזרחים המתגוררים בכ-60 כפרים ויישובים ערביים ויהודיים.

קראתי היום בחוברת שמוציאה חברת כביש מס' 6, שבטירה כביכול רק 2% מהקרקע יינזקו בעקבות הפרויקט הזה. באו אלי האנשים בטירה והסבירו לי, ש-15% מהקרקעות שלהם ייפגעו, כי יש לחשוב גם על קו בנייה ועל דברים אחרים, ובטיבה – יותר מ-9%, ולא 3% או 1.5%, כפי שכתבו.

יש התעלמות מהצורך לתת לנפגעים אלה פיצוי הולם על אותם אלפי דונמים קרקע חקלאית. הכוונה היא לפיצוי כספי או לקבלת זכות לקרקע פיתוח לצדי הכביש, או הקצאת שטח חלופי למטרות חקלאיות.

בעלי הקרקע שיינזקו, פגשתי אותם בהפגנה שהיתה מול הכנסת. יהודי אחד מאיזה יישוב אמר לי: אנחנו נעשה פה אינטיפאדה, אני לא אתן שיהרסו את מקורות החיים שלי, אני רוצה להתפרנס בכבוד. בעלי הקרקע חייבים להיות שותפים בפרויקטים כלכליים אשר יפותחו על אדמותיהם, כדי שתובטח פרנסתם בכבוד.

ואם נזכור שיש מחלפים, כמו כביש מס' 6 וכביש מס' 9 המפלחים את דרכם באדמות חקלאיות השייכות לכפרים באקה, ג'ת וזימר – המחלף המוצע יהרוס אדמה פורייה. הכבישים מס' 6 ומס' 9 במתכונתם הנוכחית משלימים כיתור גיאוגרפי של שלושת הכפרים הנ"ל, היות שמזרחית להם נמצא "הקו הירוק". שני הכבישים, מס' 6 ומס' 9, הורסים תשתית חקלאית אשר שירתה את בעליה. כביש מס' 6 בתוואי המוצע מחלק את אדמות שלושת הכפרים לשני חלקים, החלק האחד בצדו המזרחי של הכביש, והשני – ממערב לו. תהיה אדמה כלואה בין שני הכבישים – מס' 444 ומס' 6, ודבר זה מוריד מערכה של הקרקע וגורם קשיים בגישה אליה. ידוע שהמרחק בין הים לכפרים האלה אינו עולה על 17 קילומטרים. בקטע הזה יש שלושה כבישים – כביש החוף, כביש פתח-תקווה וכביש מס' 444. הוספת כביש רביעי, כביש מס' 6, תגרום לאובדן קרקע בצורה לא סבירה.

גברתי היושבת-ראש, לכן הפתרון הוא ליזום תוכנית פיתוח בתיאום עם היישובים בכלל, ואת היישובים הערביים לכלול בתכנון. יש לתת אפשרויות לפיתוח. דרוש שינוי ייעוד של הקרקע שלצדי הכביש כך שהתושבים יוכלו ליהנות. אסור להתעלם מצורכיהם של אזרחים יהודים וערבים במדינת ישראל לחיות בכבוד.

כפי שאמרתי, שמעתי אנשים שרוצים לעשות אינטיפאדה. אינני מקבל פגיעה אפילו באדם אחד בארץ, עם כל הכבוד לפרויקט ועם כל הכבוד לצורך בפרויקט הזה. ולכן סיעתי תתמוך בהצעתו של חבר הכנסת אלי גולדשמידט. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חבר הכנסת אליעזר זנדברג, ואחריו, מבין הנוכחים – חבר הכנסת יעקב שפי.

אליעזר זנדברג (צומת):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, כשם שאמרו רבים מחברי הבית שדיברו לפני, מי יכול לצאת נגד הרעיון כרעיון, מי יכול לומר שכביש-אורך כזה הוא כביש לא נחוץ, לא חיוני. מי יכול להתנגד לעיקרון? הבעיה היא שאנחנו איננו נזקקים להצבעה על עיקרון, על רעיון, על איזה דבר היולי. אנחנו נדרשים להצביע על הצעה קונקרטית, הצעה מפורטת, הצעה שמעלה שאלות מספר, כמה תהיות כבדות משקל בתחומים שונים. אחד מהם הוא התחום שהזכיר חבר הכנסת ויינשטיין בדבריו. אינני מוצא טעם לחזור ולומר את הדברים לאחר שנוסחו על-ידו בצורה כל כך בהירה וכל כך ברורה. יש חשש אמיתי לפגיעה, לגרימת נזק לבעלי רכוש שנמצא בצדו של הכביש ויופקע. אני יודע שהיום מבטיחים שזה יהיה אחרת, זה יהיה כך ויהיה אחרת.

חיים אורון (מרצ):

אילו זה היה בקלקיליה, בטול-כרם, היית אומר: יאללה, שילך.

אליעזר זנדברג (צומת):

אם אני לא טועה, יש חלק שעובר ליד טול-כרם, ולפי המידע שמסרו לי אנשים שעוסקים בכביש הזה, בעלי אדמות רבות שייפגעו, בעלי קרקעות פרטיים, הם ערבים. אבל כידוע לך, צומת לא מפלה, לא פוגעת.

חיים אורון (מרצ):

שיעשו אצל הגויים...

אליעזר זנדברג (צומת):

זה לא שייך. יש כאן שאלה של היקף הפיצוי והדאגה שהפיצוי יהיה הולם. זאת השאלה האמיתית.

חיים אורון (מרצ):

אתה מתכוון גם לטול-כרם?

אליעזר זנדברג (צומת):

בכל מקום, חבר הכנסת אורון.

יש לי חשש כבד, שהמנגנון שנבנה לצורכי פיצוי על-פי החוק הזה יעוות בסופו של דבר, מבחינת הסכומים שיפסוק, את הדין הרצוי או את הצדק, וייתן פיצוי שלא יעלה בקנה אחד עם הפיצוי ההולם באמת. אחרי שנרים כאן את היד ונצביע בעד ונעביר את החוק הלאה, לא נוכל שוב לחזור ולנסות לתקן ולשפר. לא תהיה לנו אמירה, לדעתי גם לא תהיה לנו ביקורת על התהליך שיתבצע בפועל. ביוזע מניסיונות קודמים ומדברים שקראתי ואף למדתי על הליכי פיצוי במדינת ישראל, על בעלי אינטרסים שונים אשר ייוצגו בוועדה הזאת בצורה מאוד אינטנסיבית, אני חושש מאוד לנזק אמיתי שייגרם לבעלי הרכוש; כלומר הם יפסידו כספים ולא יפוצו באופן הולם.

בצד השאלות האלה יש שאלות אקולוגיות, שאלות הנוגעות לפגיעה בטבע, באיכות הסביבה. הנושאים האלה עדיין נדונים היום, ועוד לא הוכרעו ולא הסתיימו, ולצד לא קיבלתי תשובות מלאות ומספקות גם בסוגיה הזאת. אינני מתייחס רק לכביש עצמו, הרי לא בכביש אחד עסקינן. אנחנו עוסקים גם בכבישים אחרים אשר יתחברו אל הכביש הזה ויהיו קשורים אליו, אחרת אין כל היגיון ומטרה בכביש עצמו.

כל הדברים האלה ביחד גורמים לי לחשוב, שאין זה ראוי לתמוך בהצעת החוק כפי שהיא מובאת לפנינו.

אני רוצה רק לומר מלה אחת בעניין הוועדה, הוועדה שהכנסת מתבקשת לאשר את הקמתה לצורך דיון בחוק, אם יעבור בקריאה הראשונה. מדובר בוועדה משולבת, למיטב הבנתי, של ועדת הכספים וועדת הכלכלה. אני רוצה לבקש מיושב-ראש ועדת הכספים ומכל אדם אחר שתהיה לו יד בהרכב הוועדה – אני חושב שהנושא הוא כל כך חשוב וכל כך רציני, שמן הראוי שכל סיעות הבית יהיה להן ייצוג בוועדה.

אם נעשה מפתח על-פי החברות בוועדת הכלכלה ובוועדת הכספים, למשל, לתנועת, לצומת, אין נציגות בשתי הוועדות האלה, ולכן מקומנו ייפקד. לכן אני חושב שראוי שאכן יימצא סידור שלפיו כל סיעות הבית, או לפחות כל הסיעות שמעוניינות בכך, יהיה להן ייצוג בוועדה שתוקם.

היו"ר ע' מאור:

אני מזמינה את חבר הכנסת משה פלד – הוא איננו; אני מזמינה את חבר הכנסת חיים דיין – הוא איננו. חבר הכנסת יעקב שפי, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת גדעון שגיא.

יעקב שפי (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, מה לא נאמר על כביש מס' 6? נדמה לי שאמרו כבר את הכול. אבל אם בשעה 01:00 נשאר קומץ של חברי כנסת, נראה שהעניין חשוב להם.

אין ספק שכביש מס' 6 חיוני מאוד למדינת ישראל. מאחר שיש צורך בהפקעות מקרקעין רחבות היקף, הרי שללא הסדר עם בעלי הקרקעות לא ניתן יהיה, לדעתי, לקצר את הנושא במהירות הרצויה, והתהליך ייקח זמן ממושך.

ישובים רבים, בהם קיבוצים, מושבים, כפרים ערביים ועוד, ייפגעו בהפקעת הקרקעות. רוב רובם של הנפגעים הם חקלאים, ולא ייתכן שציבור זה ייפגע במיוחד. לכן, עם כל הרצון לקדם את סלילת הכביש, יש צורך להגיע להסדרים מיוחדים שיסירו את ההתנגדויות הרבות הקיימות כבר כיום.

אני בטוח שבהידברות ובסיכומים מוקדמים, נוכל לקדם את החוק ולהתחיל בסלילת הכביש הנחוץ לנו כל כך.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חבר הכנסת גדעון שגיא, אחריו – חבר הכנסת חגי מירום. עוד קצת אורך-רוח, כי הרשימה עומדת להסתיים.

גדעון שגיא (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, כל מה שנאמר כאן על הערך של הכביש הזה והמשמעות שלו לגבי העתיד, מקובל בוודאי, ואיש לא הפריז. הערך של הכביש הוא עצום, ולא בזכות השאלה מה ירוויחו התושבים שגרים שם, אלא בזכות הפיתוח שיביא הכביש והרווחה שהוא יביא לכל תושבי המדינה; לא בזכות הקידום של האינטרסים של מי שישתמש בכביש הזה, אלא קידום האינטרסים של המדינה כולה בזכות הוזלת התובלה, השירותים המוזלים שיגיעו לפריפריה, תוספת העובדים שאפשר יהיה ליהנות מהם במרכז הארץ, תוספת של משקיעים לפריפריה, קיצוץ בעלויות, קידום התעשייה. בקיצור, הכביש הזה הוא לא הכביש "שלם", שבא להביא "להם". הוא הכביש שלנו. אני מקווה שהנימה של "הם" ו"אנחנו" לא תישמע כאן. כל עוד נמשיך להשמיע את הטיועונים האלה ולהתייחס כך לדברים, באמת הכביש יישאר כביש חוצה-ישראל, וזאת איננה הכוונה וזה לא הייעוד של הכביש הזה. הוא בא לתרום תרומה בעלת חשיבות עליונה לרווחה ולפיתוח של המדינה כולה, על כלל תושביה.

לכן, אסור לעצור את התהליך. צריך לדחוף את החקיקה קדימה. קיימים אצלנו יותר מדי מעצורים. על גלגלי הביורוקרטיה נוספים בג"צים, חובת המכרזים, הוועדות למיניהן וכל הפקידות שיודעת לשמור על מעמדה על-ידי מניעת מהלך, על-ידי עצירת המהלכים. ועל כל התהליכים האלה אנחנו חייבים להתגבר, ועוד יהיו הרבה מאוד קשיים בדרך. אם אנחנו אכן חושבים שהנושא חשוב, צריך למנוע את המעצורים האלה וללחוץ על דושת הגז קדימה, לקדם את הנושא הזה.

הקו המנחה של הוועדה שתדון בפרטי החוק, צריך להיות שמפירות הפיתוח של הכביש חייבים ליהנות קודם כול התושבים שגרים לאורך הכביש. רק אם נעשה את הדבר הזה, נעשה צדק גם עם האינטרסים של המדינה כולה, וגם של התושבים שגרים לאורך הציר של הכביש המרכזי הזה. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת חגי מירום. אחריו – חבר הכנסת וליד חאג' יחיא. אחריו – אפשר לחבר הכנסת חיים דיין, ואחרון – חבר הכנסת שלמה בוחבוט.

חגי מירום (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, חברי, חברי הכנסת, התוואי הנוכחי של כביש מס' 6 אינו התוואי הסופי; הוא תוואי תחילתי. קרוב לוודאי שיבואו לו המשכים צפונה ודרומה. עם הימשכותו והתארכותו של הכביש הזה, שהוא חשוב כפי שכולם פה אמרו, ייתוספו לרשימת המופקעים יישובים נוספים, ובהם יישובים מושביים, קיבוציים, מגזר ערבי – לוז החקלאות במדינת ישראל.

חברי הכנסת, מדובר אכן בחוק מיוחד; חוק בעל מעמד מיוחד. שמעתי את חבר הכנסת חיים אורון מתאר בחיוב רב את הסטטוס של החוק הזה, שהכיר בכך שמדובר במקרה מיוחד שצריך להתייחס אליו באופן מיוחד.

חיים אורון (מרצ):

לא שמעתי. החוק לא הכיר.

חגי מירום (העבודה):

אני מסכים שמדובר בחוק מיוחד. אני מסכים שמדובר בכך שיש מעמד מיוחד, אבל לצערי – לשלילה. מדובר בחוק שכל-כולו חוק הפקעה. לב החוק, תחילתו, רגליו, ידיו וראשו, זו הפקעה, זה פיצויים, זהו החוק. ההפקעה הזו שמופיעה פה, היא הפקעה מיוחדת, היא הפקעה שיוצאת מקונטקסט של חוקי הפקעה רגילים בהיותה הפקעה שבונה על כך שהמפקיע, החברה, תוכל להיכנס למקרקעין ולתפוס בהם חזקה ללא צו של בית-משפט, להבדיל מכל חוק הפקעה אחר.

בחוק יש כמובן אפשרות של פנייה לבית-המשפט בבקשה למנוע את תפיסת החזקה במקרקעין. אבל הפסקה כזאת על-ידי בית-המשפט הינה רק בתנאים פרוצדורליים ולא מהותיים. אחר כך החוק ממשיך וקובע, כי אם יהיה סכסוך על גובה הפיצויים, לא יהיה העניין עילה לעיכוב הכניסה למקרקעין או לתפיסת החזקה בהם.

חברי, חברי הכנסת, יש פה חקיקה שכל מי שדואג ומודאג באשר לפגיעה בזכויות האזרח צריך להיות מודאג ממנה. היא לא פשוטה כל כך. אין הרבה זכויות למחזיק בקרקע, לבעלים של קרקע, לחוכר בקרקע על-פי החוק הזה. הן מאוד מוגבלות, ולא בכדי עשו אותן מוגבלות, כי רצו ליצור מנגנון, מכניזם שיעשה את זה מהר ויתפוס חזקה, ויוכל לרוץ, מתוך כוונה, כמובן טובה, שהכביש ייסלל. ומה על הבעלים? ומה על החוכר?

חברי הכנסת, אין בחקיקה הזאת אזכור של הזכויות של מי שישב בקרקע הזאת ואחז בה במשך שנים לקבל ייזום ופרויקטים לאורך הכביש.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת מירום.

חגי מירום (העבודה):

אין בחקיקה הזאת זכות לערך ראוי, אלא זכות לפיצוי בקריטריונים של קרקע חקלאית.

יכול להיות שערך עתידי זה דבר שמקומם את הממשלה. ערך ראוי לא צריך לקומם אותה. ערך של קרקע חקלאית לא יכול להוות בסיס לפיצוי בהפקעה כזאת.

אשר על כן, אני מודאג מאוד מקלות הדעת הבלתי-נסבלת של המחוקק, במקרה זה הממשלה, בעניין נישול החקלאים מאדמתם. אני הייתי אומר כאן כך: כאשר תבוא פה עוד מעט הצעת החוק של חבר הכנסת אלי גולדשמידט, אראה בה איזון-מה להצעת החוק הלא-מוצלחת שהוצעה כאן על-ידי הממשלה.

אני מקווה שתקום ועדה משותפת, חמישה מוועדת הכספים וחמישה מוועדת הכלכלה, שתהווה ועדה מכינה, ושתי ההצעות ירוצו בה במסלול שווה בערך לשתי ההצעות, אף שהראשונה רצה בקריאה ראשונה והשנייה רצה בקריאה טרומית. ערך שווה יהיה לשתי הצעות החוק הללו; רק בתנאי זה ניתן שלא יתנגדו – ואני מתכוון למה שאני אומר כאן – להצעת החוק הממשלתית. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. חבר הכנסת וליד חאג' יחיא. אחריו – חבר הכנסת חיים דיין.

חיים דיין (צומת):

למה? אמרת שאני אחריו.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת וליד חאג' יחיא.

אורי אור (העבודה):

אתה דיברת – – –

חיים דיין (צומת):

אני נכנע לקואליציה. יש עשרה מול אחד.

היו"ר ע' מאור:

אתה תקבל את זכות הדיבור, הבטחתי.

חיים דיין (צומת):

אתם צריכים את הקול שלי, לא?

קריאות:

— — —

היו"ר ע' מאור:

כן, בבקשה.

וליד חאג' יחיא (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אנו דנים היום בפרויקט לאומי בסדר-גודל ענק, ויש להקדיש לו את תשומת הלב הראויה לו. העלות של תוואי הכביש בלבד מוערכת ב-2 מיליארדי דולר. לצורך סלילת הכביש, שאורכו יהיה כ-300 ק"מ, יהיה צורך בהפקעות מסיביות של קרקע, כ-60,000 דונם. היקף רחב של הפקעות מסיביות כאלה יהיה בעיקר מיישובים חקלאיים, יהודיים וערביים. בפתרון בעיה זו אנו מאוחדים, יהודים וערבים יחד. בשלב הראשון יופקעו כ-20,000 דונם מיסודות בדרום ועד צומת-ברקאי.

לפי הצעת החוק הממשלתית, מי שייאלצו לשאת במרבית הנטל, מבחינת הפגיעה בפרנסה ובאיכות החיים, יהיו היישובים אשר בתחומם יעבור הכביש. אומנם חלק מתושבים אלה עשויים ליהנות ממעבר הכביש בתחומם, עקב עליית מחיר הקרקע הסמוכה. אך בעוד כל עם ישראל ייהנה מהכביש, כך אני מקווה, היישובים הסמוכים לתוואי ייאלצו, לצערי, לשלם את המחיר הגבוה של השכנות לכביש מס' 6.

אני חושש – וזאת מניסיון העבר – שבין הסובלים העיקריים יהיו דווקא ערביי היישובים שבסמוך לתוואי הכביש, אך הם יעמדו האחרונים ברשימות של אלה שכן יפיקו תועלת מהכביש. נקודה זו חשובה במיוחד לאור העובדה, שמרבית האדמות במגזר הערבי הן פרטיות, ושהמגזר הערבי מתפרנס בעיקר מחקלאות.

היום קיים בישראל מצב אבסורדי של הפקעת קרקעות פרטיות על-ידי המדינה בלי ההכרח לפצות את בעליהן על כך. בהפקעה שבה אנו דנים מדובר על מתן פיצוי על-פי שווי נוכחי של הקרקעות החקלאיות, בלי שערכה האמיתי של הקרקע יגולם בנוסחת הפיצוי.

חברי הכנסת, במסגרת החוק הקיים יכול הנפגע לפנות לבית-המשפט על מנת לדרוש פיצוי. הממשלה מגישה היום לכנסת הצעת תיקון לחוק, ולפיה היא תוכל לסלול את הכביש ולהפקיע קרקעות לצורך כך בלי שתהיה אפשרות לאזרח לפנות נגדה לבתי-המשפט. אני רואה בכך פגיעה ישירה בזכויות האזרח ופגיעה בחוק-יסוד: זכויות האדם.

ציבור החקלאים, כמו יתר העם, זקוק לכביש, ולא כפי שמנסים אחדים להסית נגד, אלה המתנגדים לפיצויים.

היו"ר ס' טריף:

אדוני סגן השר, אני מבין שאתה מסכם ומסיים.

וליד חאג' יחיא (מרצ):

אני מסיים, אדוני.

עם זאת, אסור להתיר לקדמה להיות מלווה בקיפוח המיעוט. לממשלה אסור להחליט על חוקים שישנו את זכויות היסוד. לכן אני מבקש לשנות את חוק הממשלה על מנת לגבש הצעת חוק שתאשר על-ידי הכנסת, וזו תבטיח שחקלאים, יהודים וערבים, היושבים לאורך הכביש, יקבלו זכויות בפרויקטים כלכליים שיקומו לאורך הכביש, או קרקע חלופית, כמסלולי פיצוי עיקריים. במצב שבו לא תהיה דרך אחרת, יש להבטיח פיצוי כספי הולם על-פי השווי האמיתי של הקרקע.

לבסוף, אני רוצה להגיד דבר אחד – – –

היו"ר ס' טריף:

אפשר להשאיר זאת לקריאה השנייה והשלישית.

וליד חאג' יחיא (מרצ):

רק עוד דבר אחד ואני מסיים.

היו"ר ס' טריף:

אני רוצה שתופיע בהסתייגויות.

וליד חאג' יחיא (מרצ):

החוק הזה קיים כבר כמעט 20 שנה והוא בסדר-גודל ארצי ומתייחס לעלות כספית וציבורית גבוהה ביותר. האם התוכנית הזאת לא היתה ראויה לדיון ציבורי מעמיק יותר? האם אנו בטוחים כי תוכנית כביש מס' 6 אכן תענה על כל הבעיות התחבורתיות של ישראל בעוד עשר שנים, או אפילו בעוד חמש שנים? אני בטוח כי תוכנית עם השלכות כלכליות, חברתיות, חקלאיות והשלכות של איכות הסביבה, מן הראוי היה שתיבדק באופן רציני יותר מכפי שנעשה בפועל. תודה רבה.

היו"ר ס' טריף:

אני מבין שהממשלה אינה מדברת בקול אחד, אדוני שר האוצר. מה קרה?

קריאה:

זה נכון.

היו"ר ס' טריף:

אני מבקש מחבר הכנסת חיים דיין לבוא. אני מבקש מכולם לקצר. אני מבקש שתשאירו משהו לקריאה השנייה והשלישית. שלושת חברי הכנסת האחרונים, אנחנו נתחשב בכם.

קריאה:

— — —

היו"ר ס' טריף:

תהיו תכליתיים.

חיים דיין (צומת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני לא מתכוון להרחיב כאן, כי דיברו על כל מיני נושאים. אבל דבר אחד ברור לנו, ואני קצת חוזר להיסטוריה — — —

אלי דיין (העבודה):

צומת בעד הכביש?

חיים דיין (צומת):

כשהכביש עבר בין בית-ליד לחדרה, אמרו: נבנה את כביש החוף, נשחרר את לחץ התנועה; יסללו את כביש החוף ולחץ התנועה ישתחרר. אמרו: נבנה את נתיבי-איילון והלחץ במרכז ישתחרר. והנה, נתיבי-איילון הפכו להיות הפקק של המדינה. היום מדברים על כביש חוצה-ישראל, והרעיון — —

היו"ר ס' טריף:

סימן שצריך עוד כביש.

חיים דיין (צומת):

– – הוא רעיון נהדר. אבל לא אחת שאלתי את שר התחבורה דבר אחד: מהי האלטרנטיבה לכמות הרכבים המוכנסים לכבישי הארץ? הרי אנחנו יודעים מבחינה סטטיסטית שאנחנו מדינה עם מספר רב של רכבים לקילומטר. מדובר בקרוב ל-80 כלי רכב לקילומטר.

שר המשפטים ד' ליבאי:

מטוסים פרטיים ושדות תעופה.

חיים דיין (צומת):

רק מכניסים, אבל אין מוציאים מהכבישים.

היו"ר ס' טריף:

מנהרות ורכבות.

חיים דיין (צומת):

רכבים בני 20 ו-30 שנה עדיין משייטים על הכבישים שלנו ואנחנו גם מעלים את הסקלה של תאונות הדרכים. מה הפתרון? אולי נהפוך את כל מדינת ישראל לכביש אחד גדול? זה מצד אחד. אולי כדאי למצוא פתרון כדי להוריד את הפקקים לא בהרחבת כבישים והפיכת קרקעות חקלאיות לכבישי הארץ? אולי אפשר למצוא איזו אפשרות גם להוריד רכבים לפי השנתונים שלהם?

אחת הבעיות שאני רואה לנגד עיני היא המסלול של הדרך המתוכננת, ומסיבה אחת פשוטה: כשאנחנו מדברים על פיזור אוכלוסייה, אנחנו רואים שהכביש פשוט בא לצמצם את האוכלוסייה רק לכיוון אחד. וכשאנחנו מדברים גם על הכפרים הערביים של תושבי ארץ-ישראל, אני שואל שאלה, ולא שאלה עוקצנית: למה אין התחשבות, למשל, שהכביש הזה יעבור מאזור טול-כרם עד כפר-דניאל בקו ישר? למה הוא צריך עוד הפעם להגיע לאזור המרכז ודווקא ליצור את צוואר הבקבוק באזור המרכז? אני חושב, שאם היו לוקחים את הכביש הזה 10-15 קילומטרים מזרחה, היו יכולים גם לפתח אזורים שהם לא צפופי אוכלוסייה. ואולי יש מקום גם לבדוק אפשרות להפוך חלק מהכביש הזה לתת-קרקעי, כדי לא לפגוע בשטחים חקלאיים. תודה רבה.

שר האוצר א' שוחט:

כביש תת-קרקעיים?

היו"ר ס' טריף:

זה כביש בלי צמתים, אדוני שר האוצר, בלי צומת אחד אפילו.

שר האוצר א' שוחט:

כבישים בתוך מנהרות?

חיים דיין (צומת):

בתוך מנהרות, אמרתי. זה גם ישמש כמקלט בזמן מלחמה.

שר האוצר א' שוחט:

הולכים לקראת שלום.

חיים דיין (צומת):

אבל זה יכול לשמש בזמן הפצצה גרעינית.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת שלמה בוחבוט, בבקשה.

שלמה בוחבוט (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כבוד השרים, חברי הכנסת, יושב-ראש כביש מס' 6, המנכ"ל; חברי הכנסת, אני שואל אתכם שאלה: אני צריך להגיע ממעלות לירושלים בשלוש שעות וחצי? 190 קילומטר בסך הכול, שלוש שעות וחצי? אנחנו קוראים לעצמנו מדינה מפותחת.

קודם כול, אני רוצה לברך את הממשלה הזאת על שהחליטה בצורה החלטית להתחיל ולפעול מייד על מנת שהקמת הכביש הזה תעלה על דרך המלך.

רן כהן (מרצ):

באיחור של שנתיים.

שלמה בוחבוט (העבודה):

באיחור של שנתיים. ואנחנו, שגרים בפריפריה, מרגישים את הבעיה הקשה הזאת. וכאשר אני מדבר על כביש, אני מדבר על כלכלה. אני חושב, חברי החקלאים, שאסור לכם לבוא ולהתנגד. אנחנו אתכם, אנחנו בשום פנים ואופן לא ניתן שיפגעו בזכויות הקרקע, נעמוד על כך שהדברים יעשו בצורה מסודרת. אבל אסור לנו לתת שהכביש הזה ייסלל במשך 50 שנה. אם החוק הזה לא יעבור, אנחנו נראה שכל התוכניות שלנו שמדברים עליהן – פריסה, הליכה לערי הפיתוח בגליל, בנגב – לא תתבצענה.

רבותי, כביש עוקף-עכו תקוע בבג"ץ זה שבע שנים.

היו"ר ס' טריף:

עשר שנים.

שלמה בוחבוט (העבודה):

אם אנחנו מדברים היום על בנייה מסיבית, אם אנחנו מדברים על פיתוח תעשייה ועל פיתוח תיירות – איך אנחנו נעשה את זאת?

אדוני גזבר ההסתדרות, אני מבקש לא להפריע.

חברי הכנסת, תפסיקו להבהיל אותנו. אתה רואה באירופה כבישים מהירים. אצלנו מדברים על מחלף של 1,000 דונם. על מה אתם מדברים? ואני חושב שדווקא מושבים ודווקא קיבוצים הנמצאים היום במצוקה כלכלית, זה יכול להביא להם ולכל האזור הזה רווחה ושגשוג כלכליים.

טוב עשתה סיעת העבודה היום כאשר קיבלה גם החלטה, שצריך שבועדת הכספים ובוועדת הכלכלה תקום איזו ועדה מלווה, על מנת לשמור על אותן זכויות של החקלאים. דווקא בתקופה שאנחנו מדברים בה על בעיות תקציביות, אולי זו ההזדמנות, אדוני שר האוצר, להיכנס עם החקלאים למשא-ומתן על מנת למצוא פעם אחת ולתמיד פתרון לבעייתם הכספית והכלכלית.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת שמוליק אביטל, אחרון הדוברים.

שמואל אביטל (העבודה):

אדוני היושב-ראש – – –

אלי דיין (העבודה):

סיעת "רם" בהסתדרות – – –

שמואל אביטל (העבודה):

סיעת "רם" בנושאים חקלאיים, בעיקר לך, כמי שגר בסביבה מוקפת מושבים – עוד פעם אחזור על כך – קיבלה 76% במושבים סביב אשקלון. זה מספיק? – מספיק.

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, הצעת החוק שמונחת היום לפנינו היא – ונדמה לי שלזה כולנו מסכימים – מהלך נוסף ודרמטי וחשוב במה שהממשלה עשתה בנושא תשתיות וכבישים, וזאת כדאי שנגיד. איפה הבעיה מתחילה? בחלקה זו בעיה של סגנון ודרך התייחסות, שהיא בעיני בעצם עוד נדבך לדרך שבה מתייחסת הממשלה לחקלאיה. ונדמה לי שאנחנו עלולים לחזור בחודשים הקרובים – בגלל מקבץ של נושאים חקלאיים שעומדים על הפרק – חבר הכנסת מיכאל איתן איננו פה – לימים שבהם היתה דה-לגיטימציה של החקלאות והחקלאים האלה. ואנחנו מתחילים להופיע כאילו אנחנו שודדי דרכים, סחטנים ומה לא.

נדמה לי, אדוני שר האוצר, ידידי שר האוצר, שבידך ליצור, מרגע שהחוק הזה יוצא לדרך, אווירה שונה סביב העניין הזה. אני לא בטוח שתעמוד בזה, כי קשה לך. אבל זה אחד המבחנים הקשים.

על מה בעצם הוויכוח? אנחנו לא רוצים כסף, ואת זה לא מצליחים לקלוט, וכל הזמן מנסים ליצור את הרושם שאנחנו מחפשים כסף. החוק הזה לא נותן תשובה על הדבר הכי מרכזי, שעל בסיס של כביש, שיש סביבו פיתוח כלכלי ופוטנציאל כלכלי משמעותי, תהיה אפשרות לבעלי הקרקע להיות יזמים בטכניקה כזאת או אחרת. ומאחר שאדוני שר האוצר, אני חושב שאני יודע מה העמדה הבסיסית שלך מבחינה ציבורית, גם אם החוק במתכונת שלו היום אינו נותן תשובה אמיתית לעניין הזה, מן הראוי – אם אתה תנצל את זכותך לעמוד פה – להתייחס לנקודה הזאת. לא רוצים כסף, רוצים להיות משולבים ובעלי יכולת ועדיפות, כן, על הקרקע הזאת, במצב הקשה של ההתיישבות.

היו"ר ס' טריף:

האם אדוני מתכוון לסיים?

שמואל אביטל (העבודה):

על מנת שאעמוד בהצעה של היושב-ראש ואסיים, משפט אחד אני אומר לך, אדוני שר האוצר: זה המפתח לעניין. אני באופן אישי, כדי שיושב-ראש הסיעה שלי, יושב-ראש סיעת העבודה, יהיה מבסוט – אתה שומע, ידידי אלי דיין, כדי שאתה כיושב-ראש הסיעה שלי תהיה מבסוט – אני אגיד לך יותר מזה, לחברי הכנסת מ"רם" יש בעיה, אנחנו שפוטים של רבין, חייבים להצביע כל הזמן. לכן, בהתאם לסיכום שלי אתך, אני אפילו לא מתכוון. אני גומר לדבר, אקשיב לשר האוצר ואלך, על מנת שתהיה רגוע. אבל אוי להצעה הזאת, אחרי שתעבור, אם היא לא תרד בטונים ובהבהרות.

אני מבין שבועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת הכלכלה, לכשתקום בראשותו של – אני מקווה – חבר הכנסת גדליה גל, הוא לא חשוד, הוא לא חשוד בעיני, שהוא ידאג לאילו אינטרסים, תהיה לך הזדמנות, אדוני שר האוצר, להראות מה שאתה מקרין, כאילו יש בסיס להבנות שזה יקרה בפועל.

אם זה לא יקרה, האלטרנטיבה היא לא מה שקורה פה. זו אלטרנטיבה של מה שיקרה בחוץ. ואסור להביא את החקלאים לסיטואציה הזאת. תודה ליושב-ראש.

היו"ר ס' טריף:

תודה לך. אדוני שר האוצר, בבקשה.

שר האוצר א' שוחט:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני אקצר בדברי גם מפאת השעה המאוחרת. הדברים שנאמרו פה היום על-ידי חברי הכנסת נאמרו לאו דווקא על-פי חתך מפלגתי וסיעתי, לאו דווקא על-פי חתך של אופוזיציה וקואליציה.

חברי הכנסת, שמענו את הדברים, אנחנו נביא אותם בחשבון. אני מניח שבדיונים בוועדה המשותפת לוועדת הכלכלה ולוועדת הכספים, בראשותו של יושב-ראש ועדת הכספים, ועדה שאני מבין שמתגבשת הצעה שהיא תורכב משמונה חברים, ארבעה מכל ועדה – אני מניח שבועדה הזאת תהיה אפשרות להגיע להבנה ולהסכמה. אינני בטוח שסיכמו בכול, אבל אני מקווה שאפשר יהיה לקרב את העמדות; הממשלה תוכל לחיות עם חוקים שהיא מפעילה בכל הארץ; החקלאים, בעיקר אלה שייפגעו משמעותית, יוכלו לקבל הסדרים שיספקו אותם; ונוכל לצאת לדרך, לבניית הכביש.

אני פונה לחברי הכנסת להצביע בעד החוק, וכפי שאמרתי, להקים ועדה משותפת בת שמונה אנשים שתטפל בעניין. תודה רבה.

היו"ר ס' טריף:

תודה לך, אדוני שר האוצר.

אם כן, חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה על הצעת חוק כביש ארצי לישראל, התשנ"ד-1994, קריאה ראשונה. אני מזכיר שהשר הציע להעביר את הצעת החוק לוועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת הכלכלה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני מציע – ועדת הפנים.

היו"ר ס' טריף:

אנו עוברים להצבעה.

הצבעה מס' 68

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 17

נגד – 7

נמנעים – 2

ההצעה להעביר את הצעת חוק כביש ארצי לישראל, התשנ"ד-1994, לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ס' טריף:

17 בעד, שבעה מתנגדים, שני נמנעים. אני קובע שהצעת חוק כביש ארצי לישראל אושרה בקריאה ראשונה. היתה הצעה של השר להעביר את הצעת החוק לוועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת

הכלכלה, והיתה הצעה נוספת. זה יבוא לוועדת הכנסת להכרעה. זה לא יעכב את החוק. אני מודה לכולכם.

הצעת חוק כביש ארצי לישראל, התשנ"ד-1994

(הצעת חבר הכנסת א' גולדשמידט)

היו"ר ס' טריף:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, הצעת חוק כביש ארצי לישראל, התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת אלי גולדשמידט; הצעת חוק א'תשע. בבקשה.

אלי גולדשמידט (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי, חברי כנסת, הצעת החוק הפרטית שלי היא הצעת חוק שמבטאת, לדעתי, נכון יותר את האיזון בין הצורך לסלול את כביש מס' 6 – צורך שעליו מסכימים כולם ואין עליו שום צל של מחלוקת ושום צל של ספק. אבל הצעת החוק שלי נותנת פיצוי הוגן למתיישבים לאורך הכביש. אנחנו מדברים היום על 90 ק"מ. הכביש הזה בסופו של דבר יחבר את באר-שבע עם אצבע-הגליל ועם הגליל המערבי. הוא יעבור את כל הארץ וידרוש הפקעה של עשרות אלפי דונמים. כבר בשלב הזה מדובר בקרוב ל-20,000 דונם.

הצעת החוק שאני הגשתי מבוססת על עיקרון של ערך הקרקע על-פי שוויה הרעיוני. מי שחושב שזה מוגזם, זכותו. אני טוען, ואמרתי זאת גם בדברי בקריאה הראשונה של הצעת החוק הממשלתית, שאי-אפשר לקבל את העיקרון של פיצוי בגין קרקע שמפקעת על בסיס ערכים חקלאיים שלה, משום שבמדינת ישראל ערכה של החקלאות הוא פונקציה של התנהגות הממשלה. לאחר שהממשלה הביאה את החקלאות לאן שהביאה, וכתוצאה מזה הערך של דונם קרקע חקלאית של שלחין הוא 3,000 שקלים – זה בבחינת גזלת הרש, ואי-אפשר להסכים לזה. מדובר גם, כמו שאמרתי, בהפקעה מסיבית של עשרות אלפי דונמים, ובמקומות מסוימים – חיסול של חלק רציני מאוד מאמצעי הייצור.

אנחנו מדברים בהצעת החוק על פיצוי קרקעי על בסיס חוק התכנון והבנייה, על בסיס העיקרון של פיצול וחלוקה. אותו עיקרון שייתן לבעלים של הקרקע – ואני אומר שגם זה שחוכר לדורות מבחינת התפיסה הוא בעלים של הקרקע, ועל זה יש לי ויכוח קשה עם משרד האוצר; זה שחוכר לדורות יקבל תמורת הדונמים הרבים שיופקו ממנו דונמים מעטים יותר, אבל אלה יהיו דונמים שיוכשרו לתעשייה, יוכשרו לתירות וליעדים אחרים, שישביחו את ערך הקרקע.

למי שאומר שהצעת החוק שלי היא תקדים מסוכן, אני חושב שהגיע הזמן שהממשלה הזאת תדון בנושא ההפקעה. כי בנושא ההפקעה יש אי-צדק בסיסי, וזאת ההזדמנות לדון בכל ההיבטים הקשורים בהפקעה. ואם אני מתייחס להיבט הפורמלי של התקדים, הרי עצם הצעת החוק הממשלתית, שקיצרה את תהליכי ההפקעה, שעושה אותם בדרך שפוגעת בזכויות האזרח, היא כבר בבחינת תקדים שמרע את זכויות האזרח. ועל הרעת זכויות צריך כבר לפצות, וזה כבר תקדים.

היבט תקדימי שני שיש כבר בהצעת החוק הממשלתית הוא, שבמידה מסוימת היא נותנת פיצוי קצת יותר גדול מזה שקיים בהליכי הפקעה רגילים. אז אי-אפשר לדבר על תקדים. כי אם מישהו מפחד שמחר מישהו במקום אחר בארץ יטען שמגיע לו יותר, כבר על-פי הבסיס של הצעת החוק הממשלתית הנוכחית זה קיים.

השאלה בסופו של דבר אינה שאלה משפטית ואינה שאלה של תקדים. זו שאלה של צדק. אין לי שום בעיה עם אופציות אחרות שיובאו לוועדה, כמו למשל מתן זכות סירוב ראשונה לחקלאים שחיים לאורך הכביש, אם מושבניקים, אם קיבוצניקים, אם תושבי טייבה, אם תושבים של כפרי המיעוטים במשולש, ואם תושבים של אזורים שעדיין לא מתוכננים בתוואי הזה אלא בתוואי שיימשך במהלך עשר השנים הקרובות עד שהוא יגיע להשלמתו.

אנחנו מאמינים שאם הצעת החוק הפרטית שלי תועבר לאותה ועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת הכלכלה, אותה ועדה משותפת תבחן את שתי הצעות החוק, את הצעת החוק הממשלתית, שמאוד מקפחת את זכויות החקלאים, ואת הצעת החוק שלי, שנותנת איזה בסיס לפיצוי הוגן. אני יודע את עמדות האוצר, הן קשות מאוד, זו עמדת פתיחה קשה, אבל אני מאמין שחברי הכנסת ידעו למצוא את הדרך המאזנת בין הצורך האמיתי לקיים את הכביש, לסלול אותו, לפתור את בעיות התחבורה במדינת ישראל. אבל אסור שהצורך הלאומי יבוא תוך כדי שכחה ואי-הבאה בחשבון של הצדק כלפי אותם אנשים שנפגעים כתוצאה מהעניין הזה.

ולכל אותם אנשים שמפקיעים להם בימים אלה קרקעות ומפצים אותם בגרושים, אני באמת מקווה שהצעת החוק הזאת וההסדר הזה לגבי כביש מס' 6 ישמשו בסיס לשינוי משמעותי של דיני ההפקעה במדינת ישראל, שינוי שיגביר את זכויות האזרח וישפר אותן, ובא לציון גואל. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

אני מזמינה את שר המשפטים להשיב בשם הממשלה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אנחנו מבקשים לגשת ישר להצבעה.

היו"ר ע' מאור:

נו, בשורה שוודאי אף אחד לא יתנגד לה בשעה זו.

שר המשפטים ד' ליבאי:

עמדת הממשלה הוצגה קודם על-ידי השרים.

היו"ר ע' מאור:

חבל רק שזה לא נאמר לנו קודם. נחכה דקות מספר להתכנסות כל חברי הכנסת. גם קודם איחרו להצבעה, אז לפחות עכשיו נאפשר.

חיים אורון (מרצ):

יהיה קיזוז מן ההצבעה הקודמת.

אלי דיין (העבודה):

אני חושב שההצבעה הזאת תזכה ליותר קולות מאשר ההצבעה הקודמת.

היו"ר ע' מאור:

אני חושבת שאנחנו יכולים לגשת להצבעה. אם כן, אני ניגשת להצבעה על הצעת חוק כביש ארצי לישראל, של חבר הכנסת אלי גולדשמידט. בבקשה, ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 69

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 21

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק כביש ארצי לישראל, התשנ"ד–1994,

לדיון מוקדם בוועדה נתקבלה.

היו"ר ע' מאור:

21 בעד, ללא מתנגדים, ללא נמנעים. אני קובעת שהצעת החוק עברה בקריאה טרומית, והיא מועברת לדיון בוועדה המשותפת לוועדת הכספים וועדת הכנסת.

חגי מירום (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, אני מציע לשר המשפטים, לאור תוצאות ההצבעה, לקבל את החקיקה שהציע חבר הכנסת גולדשמידט ולסיים את העניין.

היו"ר ע' מאור:

הוועדה המשותפת היא של ועדת הכספים וועדת הכלכלה, כמובן, לא ועדת הכנסת.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

סליחה, גברתי היושבת-ראש, הכנסת החליטה להעביר את זה לוועדת הכנסת, שתחליט אם זו ועדה משותפת וכן הלאה.

היו"ר ע' מאור:

הכנסת החליטה על-פי ההצעה – לוועדה משותפת.

שר המשפטים ד' ליבאי:

תסלח לנו. חבר הכנסת גולדשמידט, לפני ההצבעה, ביקש להעביר את זה לאותה ועדה משותפת שאליה תעבור הצעת החוק הממשלתית. על זה נערכה ההצבעה. אחרי ההצבעה לא מבקשים שינויים.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני מבקש לומר לפרוטוקול: אני הודעתי אחרי הצעת הממשלה שזה יעבור לוועדת הכספים, ואז הוחלט שזה יעבור לוועדת הכנסת.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת סאלח טריף, סגן היושב-ראש, ברשותך – – –

שר המשפטים ד' ליבאי:

אם הצעת החוק הממשלתית עוברת לוועדת הכנסת, מן הראוי שגם הצעה זו תעבור לוועדת הכנסת.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת סאלח טריף, סגן היושב-ראש, האם אכן העובדות הן שהצעת החוק הממשלתית צריכה לעבור לוועדת הכנסת להכרעה באיזו ועדה ידונו בה?

סאלח טריף (העבודה):

כן, גברתי.

היו"ר ע' מאור:

אכן כך הוא, ולפיכך אני קובעת לפרוטוקול שגם הצעת החוק הפרטית של חבר הכנסת גולדשמידט מועברת לוועדת הכנסת להכרעה באיזו מסגרת היא תידון.

תודה רבה.

הצעת חוק המקרקעין (תיקון מס' 17), התשנ"ד-1994

(קריאה ראשונה)

היו"ר ע' מאור:

אני מזמינה את שר המשפטים להצעת חוק המקרקעין. בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני מביא בפניכם שני תיקונים לחוק המקרקעין בנושא הערת אזהרה. מעמדה של הערת האזהרה הינו נושא משפטי מורכב, שלגביו לא קיימת תמימות דעים בין המלומדים, כמו גם בין השופטים, דבר המתבטא גם בפסיקה. פסק-דין איטונג, ערעור אזרחי 558/88, איטונג בע"מ נגד לוי דוד ובניו בפירוק, שהינו העילה לתיקון המוצע, מצביע; על כך. בפסק-דין זה קבע בית-המשפט הלכות מספר, ויש מקום ללומדן ולבחון את השלכותיהן מבחינה משפטית ומעשית כאחת, דבר שייעשה כמובן במשרד המשפטים, והתיקון המוצע אינו עוסק בכך.

בהצעת החוק שלפניכם, אנו רוצים לשמר את המצב הקיים עד לבחינת הנושא לעומקו בשני נושאים שהינם בעלי השלכה מיידית על הציבור, כמו גם על רשם המקרקעין ועל רשם החברות.

כידוע, החוק מקנה זכות למי שהתחייב לעשות עסקה או למי שהתחייב לטובתו לרשום הערה על כך במרשם המקרקעין, וזאת עוד טרם רישום העסקה עצמה – ראה סעיף 126 לחוק. משמעות הרישום, לפי סעיף 127 לחוק, היא שכל עוד רשומה ההערה, לא תירשם עסקה הסותרת את תוכן ההערה. נפקות נוספת היא, שאם נרשם עיקול על המקרקעין, נשוא ההערה, או שניתן צו לקבלת נכסים בפשיטת רגל או צו פירוק נגד בעל המקרקעין, לא יהיה בכל אלה כדי לפגוע בזכויות הזכאי הנובעות מהתחייבות נשוא ההערה.

הנושא הראשון שבו עוסק התיקון לחוק הוא רישום הערת אזהרה אנכית, כלומר הערת אזהרה מאוחרת, שנרשמה מכוחו של בעל אזהרה קודמת. ההערה הראשונה נרשמת על המקרקעין ועל זכויותיו של הבעלים הרשום, ההערה השנייה נרשמת על זכויותיו של הזכאי על-פי ההערה הראשונה, כדברי בית-המשפט: "שתי ההערות נמצאות, אפוא, על ציר זכויות אנכי, כשהאחת רשומה על גב רעותה".

בחיי המעשה עלול רישום הערות אנכיות ליצור קשיים מכמה היבטים: משנרשמה הערת אזהרה אנכית, יקשה מאוד על הבעלים הרשום של זכות במקרקעין להשיב את המצב לקדמותו שעה שבטלה ההתחייבות שעמדה בבסיס רישומה של ההערה הראשונה. הזכאי על-פי ההערה עלול שלא ליתן הסכמתו למחיקתה, ועד שיסתיים בירור העניין בפני ערכאה משפטית, לא יוכל בעל הזכות לבצע כל עסקה במקרקעין.

היבט אחר הוא, שרישומן של ההערות, כאמור, יכביד את הליך הרישום של פעולות תכנון ובתים משותפים. במסגרת רישומים אלה יש לייחד את ההערות ליחידות שנוצרות. ריבוי ההערות עלול להקשות מאוד את ביצועם של ההליכים האמורים.

אם תתאפשר רישומה של הערה אנכית, לא ניתן יהיה למנוע רישום הערות אזהרה נוספות מכוחה ללא הגבלה. זאת ועוד, משנרשמו כמה הערות אופקיות, ניתן יהיה לרשום לגבי כל אחת מהן הערות אנכיות. התוצאה של מצב זה היא מספר רב מאוד של הערות אזהרה אשר סיווגן שונה, וזאת נוסף על ההערות הרבות הנרשמות כבר כיום.

בית-המשפט קבע כי הערת אזהרה תיבחן בכל עניין והקשר לגופה. בכך תוטל על רשם המקרקעין מטלה של מיון הערות אזהרה וסיווגן, וספק אם היא מתאימה לבעל סמכות מינהלית כמו זו של הרשם. בנוסף מתעורר חשש שיהיה מי שסבור שרישום הערת אזהרה אנכית מיתר את הצורך

להשלים את ביצועה של העסקה ברישום במרשם המקרקעין, וכך עלול בצד מרשם העסקאות במקרקעין להיווצר מרשם של הערות אזהרה.

לאור האמור, למרות קיום יתרונות מסוימים לרישום הערות אנכיות, מוצע להמשיך את המצב המשפטי הקיים ולרשום הערות אזהרה רק לגבי הזכויות המנויות בחוק המקרקעין.

התיקון המוצע השני בא לקבוע, שהערת האזהרה היא כשלעצמה אינה מהווה שעבוד. בפסק-הדין של איטונג נקבע שהערת האזהרה היא בגדר שעבוד, ועל מנת שיהיה לה תוקף לפי סעיף 127 לחוק, יש צורך במקרים מסוימים ברישום נוסף. במקרים שנדונו בפסק-הדין היה מדובר על מקרקעי חברה, ומשום כך נדרש שההערה תירשם גם ברשם החברות, דרישה הנובעת מסעיף 178 לפקודת החברות [נוסח חדש], התשמ"ג-1983.

קביעה זו של בית-המשפט מחייבת רישום כפול של הערות אזהרה ברשם המקרקעין וברשם החברות, וזאת ללא קשר למהות העסקה שהערת האזהרה משקפת. הקשיים הנוצרים כתוצאה מהלכה זו בולטים לגבי רוכשי דירות אשר נוהגים לרשום את הערות האזהרה לגבי עסקת המכר. חיובם של אלה לרשום את ההערה אצל שני רשמים תכביד עליהם, כמו גם על רשם החברות. על האחרון ייפול נטל כבד של רישום מספר גדול של הערות אזהרה.

על כן מוצע לקיים בנושא זה את המצב הנוהג ולקבוע שההערה כשלעצמה אינה שעבוד. קביעה זו אינה באה לגרוע מהחובה לרשום במרשם נוסף באותם מקרים שמדובר בשעבוד זכות במקרקעין.

כדי לשמר את האחידות במצב המשפטי וכדי שלא להעמיד בספק את תוקפן של ההערות שנרשמו בעבר, מוצע שחוק זה יחול גם על הערות שנרשמו לפני פרסומו.

הצעה דומה הגיש חבר הכנסת זנדברג, שיושב כאן, ואני תמכתי בהעברת הצעת החוק הפרטית שלו ואמרתי אז שהיא תלווה בהצעת חוק שתוגש מטעם הממשלה. זה פועל יוצא של דעת כל אלה שמצויים בנושא, מצויים בפרקטיקה בנושא, שצריך למהר ולהעביר את החוק הזה. אם אפשר להעביר אותו בקריאה שנייה ושלישית עד תום המושב הזה, זה היה עדיף; אם לא, נצטרך לכנס את הכנסת בפגרה, שאם לא כן אנחנו מערערים זכויות רבות, יוצרים אי-יציבות, ואנחנו צריכים, מבחינה זו, לתקן את המעוות.

אני מבקש מחברי הכנסת להעביר את ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לדיון – שלוש דקות לכל אחד; מי שלא יהיה באולם, יאבד את תורו; הרשימה נעולה. חבר הכנסת יוסף בא-גד, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת רענן כהן, ואחריו – חבר הכנסת חגי מירום. מי שמוותר, יודיע לי.

יוסף בא-גד (מולדת):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, כבוד השר, אני אתמוך בתיקון. אני רוצה לנצל את ההזדמנות הזאת ולשאול אותך, כבוד השר – בדברי ההסבר נאמר: תיקון זה אינו בא להסדיר את הנושא הכללי אלא רק לקבוע בשני עניינים שהינם תוצאה של פסק-דין ואשר עלולים לגרום הכבדה יתירה על הציבור ועל הרשמים הנוגעים בדבר. אולי הגיע הזמן לתיקון כללי? אולי הגיע הזמן. אני לא צריך להסביר ברישום, בטעות ובהפסד. פה מדובר לפעמים על טרגדיה לכל החיים. לקנות דירה או נכס, זה לא דבר של מה בכך. משקיעים בזה את כל החיים.

אני אתמוך בחוק. אודה לשר אם הוא יציע תיקון כללי לא רק למה שבית-המשפט העיר, אלא לפתור אחד ולתמיד את הבעיה. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חבר הכנסת רענן כהן, ואחריו – חבר הכנסת חגי מירום.

רענן כהן (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, אני כמובן אתמוך בחוק. כבוד השר, אני רוצה לומר לך, שאלת רישום הבתים בטאבו היא אחת השאלות הקשות והסבוכות ביותר. הייתי רוצה לבקש, אם אנחנו יכולים ליצור מצב שנעשה תיקון חקיקה, כדי להבטיח את כל בנייני הציבור, כל הבניינים של כל מיני אנשים שעוברים מדורי גיהנום. הם לא מצליחים לרשום את הרכוש שלהם ברישום המקרקעין, ברישומי הטאבו. זאת אחת השאלות המרכזיות שאנחנו צריכים להתמודד אתן, אלא שאנחנו משתדלים לברוח מן הנושא הקשה ועוסקים בכל מיני שאלות שוליות אולי משניות. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חבר הכנסת חגי מירום, ואחריו – אחרון הדוברים, חבר הכנסת אליעזר זנדברג.

חגי מירום (העבודה):

אני מעדיף לומר את דברי מהמקום – שאני תומך בהצעת החוק.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חבר הכנסת אליעזר זנדברג.

אליעזר זנדברג (צומת):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני שר המשפטים, גם אני אתן את תמיכתי להצעת החוק.

הצעת החוק הזאת נחוצה ובאה במקום לאור פסיקתו של בית-המשפט העליון ועל מנת להגן על האינטרסים של רוכשי דירות במדינת ישראל.

כפי שכבר ציין שר המשפטים בהגינותו לפני כן, גם אני וגם חבר הכנסת יצחק לוי הגשנו הצעות חוק ברוח דומה, מתוך מטרה לפתור אותה בעיה ואותה מצוקה שנקלענו אליה, שהאזרחים נקלעו אליה בעקבות הפרשנות שנתן בית-המשפט העליון לחוק.

עם זאת, אני מקווה ומבקש את רשות הדיבור גם כדי שניתן יהיה לקדם את הצעות החוק הפרטיות ולהביא אותן לכלל קריאה ראשונה, על מנת שנוכל לאחד את כל ההצעות לקראת הקריאה השנייה והשלישית, אולי אפילו ביום רביעי זה, אם הדבר יהיה אפשרי. אני מקווה שלא תהיה התנגדות של הממשלה לדיון מהיר בשלב שבין קריאה טרומית לקריאה ראשונה, כאשר המטרה היא להגיע לנוסח אחיד ומשולב ולסופו של התהליך.

אני חושב שהמטרה משותפת לכל המציעים, ואני מקווה באמת שהממשלה תיתן את הסכמתה גם לכך, כפי שנתנה את הסכמתה להעברת הצעות החוק בקריאת טרומית. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה.

הצבעה מס' 70

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 5

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק המקרקעין (תיקון מס' 17), התשנ"ד–1994,
לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ע' מאור:

אני אוסיף את קולך, חבר הכנסת זנדברג.

אליעזר זנדברג (צומת):

אני אצביע בעד.

היו"ר ע' מאור:

הספירה היא בפרוטוקול, לא בהודעות.

אם כן, ברוב של שישה, ללא מתנגדים, ללא נמנעים. אני קובעת שהצעת חוק המקרקעין (תיקון מס' 17), התשנ"ד–1994, עברה בקריאה ראשונה והיא מועברת לדין בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הצעת חוק קליטת חיילים משוחררים (תיקון), התשנ"ד–1994

(קריאה ראשונה)

היו"ר ע' מאור:

אני מזמינה את שר המשפטים להציג את הצעת חוק קליטת חיילים משוחררים (תיקון), התשנ"ד–1994, בקריאה ראשונה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, ביום ח' באייר התשנ"ד, 19 באפריל 1994, קיבלה הכנסת את חוק קליטת חיילים משוחררים, התשנ"ד–1994, שהוחק בזכות יוזמתו ומרצו של חברנו הד"ר רענן כהן.

החוק מקים קרן לקליטת החייל המשוחרר, אשר תנהל את חשבונות הפיקדון והמענקים עבור החייל המשוחרר.

החוק קובע את זכויות החייל המשוחרר ואת דרכי הענקתן.

התיקון המתבקש כיום הינו בשני נושאים הקשורים זה לזה כדלקמן. ראשית, אנו מבקשים לתקן את סעיף 1 לחוק באופן שייקבע בו כי השר המוסמך לבצע את החוק האמור הינו שר הביטחון. שנית, אנו מבקשים לתקן את סעיף 2 לחוק באופן שייקבע בו, כי תקציב הקרן ימומן מאוצר המדינה וייקבע כסעיף תקציבי נפרד ומחוץ לתקציב משרד הביטחון.

התיקון האחרון בא להבטיח, כי אף שמשדד הביטחון קיבל על עצמו את הפעלת החוק ויישומו בפועל, תקציב הקרן לא יהיה חלק מתקציב הביטחון, ולא תהא זיקת גומלין בינו לבין תקציב הביטחון. דבר זה תואם את הגישה של יוזמי החוק, הגישה שלנו לקליטתם של החיילים המשוחררים בחיים האזרחיים, שהיא מעבר לנושא תקציב הביטחון, באשר היא כוללת הקניית השכלה לחייל המשוחרר ברמות שונות, דאגה לרווחתו, סיוע להקמת עסק חדש וכו', וכל אלו על מנת לסייע לחייל המשוחרר לפתוח את חייו האזרחיים עם תום שירותו הצבאי.

חברי הכנסת, אני מבקש את אישורכם. מאחר שאני רואה שבשעה זו נותרו כאן יוזם הרעיון, חבר הכנסת רענן כהן, וחבר הכנסת זנדברג וגברתי היושבת-ראש, כמובן, שבחסותה אנחנו יכולים לקיים ישיבה, אני מאוד מקווה שהתיקון הזה יועבר פה-אחד. תודה רבה.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה והרווחה. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חבר הכנסת רענן כהן. אחריו – הייתי נרשמת ברצון, אבל אינני יכולה לשאת דברים – יישאר חבר הכנסת אליעזר זנדברג.

בבקשה, חבר הכנסת רענן כהן.

רענן כהן (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, כבוד השר, חברי הכנסת הנוכחים, ביקשתי להשתתף בדיון, משום שאנחנו קיבלנו את חוק החיילים המשוחררים. אני רוצה לומר לכבוד השר, שמאז נכנס החוק לתוקף, ב-1 בינואר 1994, השתחררו ומשתחררים אלפי חיילים, ולכל אלה מגיעים גם כספים.

היינו צריכים לעשות מה שאתה עושה היום, כדי שנוכל לזרז את תהליך הפעלת החוק. כי מצד אחד האוצר ביטל את כל הזכאויות של החיילים, לרבות נקודות זיכוי של מס הכנסה, ומצד שני אותם חיילים בעצם לא מקבלים אגורה אחת מהמענקים שהתחייבנו עליהם בחוק.

אני ביקשתי את רשות הדיבור בגלל נושא אחד; אני רוצה שכבוד השר ירשום את הדברים. בחוק נאמר, שעם שחרורו של החייל, בתום חודש מיום שחרורו, האוצר, על דעתו של החייל, פותח חשבון בנק ולשם מועברים הכספים, והקרן היא המוסמכת הבלעדית לחתום על הוצאת הכספים בהתאם למה שנאמר בחוק.

ההצעה שלי, שגובשה במשא-ומתן עם האוצר, אמרה שכל חודש אנחנו מפקידים לטובת החייל. גברתי היושבת-ראש, היית שותפה לעשרות ישיבות בסוגיה הזאת. האוצר בא אלי בהצעה, שאת הפיקדון נפקיד ברגע שהחייל משתחרר. הסכמתי להצעת האוצר. עכשיו בא האוצר, הוא מתחכם ואומר שאנחנו נפקיד את הכסף בחשבון הבנק באותו רגע שהחייל ירצה להשתמש בכסף. זו שיטה לא מכובדת, לא רצינית, פוגעת בחיילים ומנסה לטרפד נושא שכבר חוקק, ואנחנו נתנו לחיילים את מה שהיו צריכים לקבל. אם החלטנו לתת משהו, צריך לתת אותו בכבוד.

אני אומר כאן, ואני מקווה שהדברים שלי יועברו לשר האוצר, שאם הוא יעשה דבר כזה אני אציע מייד הצעת תיקון לחוק, וכל הכנסת הזאת תהיה מאוחדת סביבו, מכיוון שלא יכולים להתבזות. מה שהולכים לעשות, זה לבזות את החוק ואת הסעיפים שבו. לכן אני פונה אליך, כמו שעשינו מה שעשינו בצורה טובה, כך גם נבטיח שכל מה שהתחייבנו בחוק אומנם ניתן לחיילים. זו חובתנו. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. חבר הכנסת אליעזר זנדברג, בבקשה.

אליעזר זנדברג (צומת):

גברתי היושבת-ראש, אדוני שר המשפטים, חבר הכנסת רענן כהן, אני אתמוך בהצעת החוק הזאת. יש בה משום השלמה, התאמה, עדכון להצעת החוק וליוזמה הפרטית החשובה והברוכה של חבר

הכנסת כהן, שכמובן תמכנו בה בשלבים השונים של יוזמת החקיקה. אני רק תוהה כאן, בשעה הזאת, האם ראש הממשלה, כשהוא התכוון לכל מיני דברי חקיקה ולכל מיני חברי כנסת שמחוקקים חוקים, בלשונו הבוטה, למה הוא התכוון. אני רואה כאן יוזמה ברוכה וטובה. אני מכיר יוזמות רבות אחרות שהן טובות וברוכות, חוקים שנחקקו כאן ביוזמת חברי כנסת פרטיים, אבל ראש ממשלת ישראל חושב כנראה אחרת. ראש ממשלת ישראל בחר לעצמו, כנראה, גם במסגרת ביקורו ההיסטורי והפגישה ההיסטורית עם מלך ירדן, במסגרת אותו ביקור, לשלח את לשונו משם לכאן, בבית הזה ובאנשים שיושבים בבית הזה ועוסקים במלאכת חקיקה, אני חושב – מלאכת חקיקה חשובה. הנה אנחנו כאן, השעה 02:00, שעה מאוחרת מאוד לכל הדעות. אני לא יודע כמה אנשים בכלל צופים בשידורים בשעה כזאת. אבל כאן עוסקים בנושא חשוב. כאן דואגים לאינטרס של חיילים משוחררים. הדבר הזה נעשה במלאכת החקיקה, חוק אחר חוק.

אני רק יכול להביע מעל הדוכן את הצער שלי על כך שראש ממשלת ישראל, שלא כל כך נוהג לפקוד את הבית הזה, שמעדיף לצאת ולא להיות נוכח גם בדיונים חשובים מאוד, מביע עמדה כזאת שפוגעת בכנסת בכלל. אני חושב שהיא פוגעת גם בעבודה היומיומית השוטפת של חברי הכנסת מכל סיעות הבית. אם ראש הממשלה טרח גם להבהיר שהוא מתכוון לכל הקשת הפוליטית, גם באופוזיציה וגם בקואליציה, מן הראוי שאנחנו נאמר משהו בעניין הזה, כאשר אנחנו נשארים עד שעה מאוחרת ודואגים לחוק חוקים שהם לטובת האזרח, לטובת חיילים משוחררים, ביוזמה של חברי כנסת, שאלמלא ההתעקשות שלהם והמאבק שלהם מול הממשלה, החוק הזה לא היה עובר. אילו היינו לממשלה שתיוזם, לא היינו מגיעים לשום מקום. לכן ראוי שהדברים האלה יובאו גם לידיעת ראש ממשלת ישראל. אני שמח שחבר הכנסת כהן מהנהן בראשו בצורה אנכית, זאת אומרת, הוא אומר כן, יש משהו בדברים שלי. אולי גם אתם, במפלגת העבודה, תעירו לו פעם משהו, שיכבד את המוסד הזה, את בית-המחוקקים של מדינת ישראל. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

עד שחבר הכנסת זנדברג יגיע למקומו, אני רוצה להצטרף כמובן לתמיכה בחוק. אני שמחה שהשר הממונה הוא שר הביטחון, מה שרצינו מאוד בוועדה. אנחנו בוודאי שמחים שהתקציב אינו כלול במסגרת תקציב הביטחון, אלא הוא תקציב מיוחד, שיבטיח את מימוש החוק, ואני מצטרפת, אדוני שר המשפטים, לפנייה של חבר הכנסת רענן כהן, שאכן יובטח שהתקציב יועמד לרשות כל חייל וחיילת באופן מכובד ומסודר; ולא בחזקת טובה, אלא כזכות המעוגנת בחוק.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. בבקשה.

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 4

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק קליטת חיילים משוחררים (תיקון), התשנ"ד–1994,
לוועדת העבודה והרווחה של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ע' מאור:

אני קובעת שברוב של ארבעה, ללא מתנגדים וללא נמנעים, הועברה הצעת חוק קליטת חיילים משוחררים (תיקון), התשנ"ד–1994, בקריאה ראשונה, והיא מועברת להמשך דיון בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ע' מאור:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת. בבקשה.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושבת-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת, מטעם ועדת הכנסת, החלטה בדבר גמלאות לנושאי משרה ברשויות השלטון (חברי הכנסת ושאיניהם) (תיקון), התשנ"ד–1994. תודה.

הצעת חוק זכויות מבצעים (תיקון) (זכויות משדרים), התשנ"ד–1993

(קריאה ראשונה)

היו"ר ע' מאור:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק זכויות מבצעים (תיקון) (זכויות משדרים), התשנ"ד–1993. אני מזמינה את שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

גברתי היושבת-ראש, חבר הכנסת מודי זנדברג הנכבד, חוק זכויות מבצעים, התשמ"ד-1984, מעניק הגנה מיוחדת לאחת הזכויות "הנלוות" (לזכויות יוצרים, והיא הזכות של מי שמבצע יצירה ספרותית, אמנותית, דרמטית או מוסיקלית. מטרת החוק המוצע היא להכניס למסגרת חקיקתית אחת הגנה לזכות נלווית אחרת בתחום הקניין הרוחני – הזכות של המשדר.

החוק המוצע הוא פרי עבודתה של ועדה ציבורית לתיקון דיני זכויות היוצרים, בראשותו של העורך-דין מאיר גבאי, שהמליצה לתקן את החוק הקיים ולכלול בו את ההגנה על זכויותיו של המשדר, בדומה להגנה המוענקת למשדרים במדינות רבות, לפי אמנות בין-לאומיות.

ההשקעות בשידורים השונים על-ידי המשדרים הציבוריים ועל-ידי המשדרים הפרטיים הן בסכומי כסף גדולים מאוד, ולפיכך מן הראוי למנוע מגורמים אחרים לנצל אותם שידורים ניצול מסחרי, ללא רשות וללא הבטחת תמורה נאותה למשדרים המקוריים. במלים אחרות, חוק חשוב זה יעניק גם לרשות השידור וגם למשדרים הפרטיים המסחריים החדשים, זכות עצמאית למנוע מגורמים שונים – כאלה שפועלים כדין וכן משדרים פיראטיים – שימוש ביצירות של המשדרים המקוריים בלי לקבל את הסכמתם או לשלם להם פיצוי נאות.

הצעת חוק זו היא חלק מהרפורמה הכללית שמשדר המשפטים הכין בכל תחום הקניין הרוחני בישראל. הוועדה הציבורית לתיקון דיני זכויות יוצרים נמצאת בשלבים האחרונים של עבודתה, והיא מתכוונת עוד השנה להציע נוסח חדש של חוק זכויות יוצרים, אשר יחליף את המערכת המיושנת של חוקים מנדטוריים בתחום חשוב זה.

אודה לכם אם תסייעו לי להעביר הצעת חוק זו לוועדת החוקה, חוק ומשפט. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה לשר המשפטים.

חבר הכנסת מודי זנדברג, בבקשה.

אליעזר זנדברג (צומת):

גברתי היושבת-ראש, אדוני שר המשפטים, בעיקרון, ההגנה על זכויותיהם של משדרים היא ערך חשוב וראוי, ואני רוצה להצטרף או לברך על כך שבקרוב, אני מניח, תוגש הצעת חוק כוללת שתעדכן את החוק הישראלי ותתאימו למצב הקיים היום.

עם זאת, רציתי להעלות בעיה אחת ולהביעה באוזני שר המשפטים. שידור משנה במובן של שידור אחר שהועתק וכדומה, לפעמים קשה למי שמשדר אותו לעלות על עקבותיו של היוצר המקורי, במובן זה שהוא יכול להיות מוטעה על-ידי מי שהעביר לו בדרכו כזו או אחרת אותה קלטת שבה נמצא השידור. אני יודע שמרבית התחנות בעולם, כמדומני זה נהוג גם במדינת ישראל כיום, מטביעים באיזו פינה של המסך איזה סימון שמסמן את השידור או אותה תחנה. אני חושב שמן הראוי – לא ראיתי את זה מופיע בחוק – לעגן את החובה הזאת להטביע בשידור אותו מספר, סמל וכדומה, כחלק מסימן מסחרי, אשר יבהיר לכל אחד ואחד שאכן מדובר בשידור שיש לגביו זכויות יוצרים.

במסגרת תחביב של אוסף קלטות ה"ביטלס", נתקלתי הרבה פעמים במקרים שבהם מדובר בחומר שיש ספק אם הוא שודר או לא שודר, מי שידר אותו. כשאתה רואה את ההטבעה הפינתית הזאת, אתה יודע שהעניין הזה באמת הגיע דרך איזה גורם שסביר להניח שיש לו זכויות יוצרים כלשהן. אני חושב שיש בזה משום הקלה למי שירצו באמת לטרוח ולברר מי הם בעלי הזכויות של אותו סרט או יצירה אמנותית. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

אם כן, אנחנו עוברים להצבעה ואני מצרפת את קולך. מי לאישור הצעת חוק זכויות מבצעים (תיקון) (זכויות משדרים), התשנ"ד-1993? מי נגד?

הצבעה מס' 72

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 3

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק זכויות מבצעים (תיקון) (זכויות משדרים),

התשנ"ד-1993, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ע' מאור:

שלושה בעד, ללא מתנגדים וללא נמנעים. אני קובעת שהצעת החוק עברה בקריאה ראשונה, והיא מועברת להכנה לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הצעת חוק לתיקון פקודת פשיטת הרגל (מס' 3) (פושט רגל זמני ותיקונים שונים).

התשנ"ד-1994

(קריאה ראשונה)

היו"ר ע' מאור:

אני מזמינה את שר המשפטים להציג את הצעת חוק לתיקון פקודת פשיטת הרגל (מס' 3) (פושט רגל זמני ותיקונים שונים), התשנ"ד-1994, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

גברתי היושבת-ראש, חבר הכנסת מודי זנדברג הנכבד, אני רוצה לומר לך, גברתי היושבת-ראש, שסדרי הבית הזה נקבעים כך שחוקים כל כך חשובים אני צריך להמתין אתם משבוע לשבוע, מיום ליום, ובסוף אנחנו צריכים להעביר אותם בשעה 02:10. במקום להתגאות בהם בשעות היום ולאור היום, אנחנו נאלצים להביא אותם בנסיבות כאלה. ניחא.

הצעת החוק המוגשת לקריאה ראשונה, מטרתה להשלים את המגמה לשינוי הגישה לחייבים חסרי אמצעים, שהתחלנו בה בהצעת חוק לתיקון חוק ההוצאה לפועל (תיקון מס' 14). הצעת חוק זו לתיקון דיני ההוצאה לפועל נמצאת בפני ועדת החוקה, חוק ומשפט, והיום ישבתי עם אותה ועדה ושמחתי להתכבד בכך שהוועדה סיימה את הכנת החוק לקריאה שנייה ושלישית, ומחר אני אוכל להעלות בכנסת את הרפורמה הגדולה בדיני ההוצאה לפועל. אני מניח שגם זה יהיה בשעת לילה מאוחרת, כי כך נקבע הדבר על-ידי מי שקובע. אבל בזכות סגני היושב-ראש המסורים, שמוכנים ויושבים בשעה שכזאת, אפשר לנהל פעולת חקיקה חשובה גם בשעה שכזאת.

בהצעה שאני מביא עכשיו בפניכם, שמשלימה בעצם את הרפורמה בהוצאה לפועל, מוצע לתקן את פקודת פשיטת הרגל ולאפשר לחייבים חסרי אמצעים לפתוח בהליכי פשיטת רגל גם אם אין להם נכסים כלל או שיש להם נכסים מועטים בלבד, וזאת אף אם בהליכי פשיטת הרגל כשלעצמם אין כדי להועיל לנושים. בכך מוצע לחדש גם את ההכרה באינטרס הליגיטימי של החייב, הישר ותם הלב, שנכשל בעסקיו או שפוטר מעבודתו, לפתוח דף חדש בחייו אחרי פשיטת הרגל וקבלת ההפטר.

כמו-כן מוצע להקל על חייבים אשר יכולים להציע הסדר ופשרה לנושים, לעשות כן אף בלי להיזקק להליכי פשיטת הרגל, וזאת בדומה למצב הקיים היום לגבי חברות, בסעיף 233 לפקודת החברות.

אולם, גם בהצעה זו, כמו בהצעה לתיקון חוק ההוצאה לפועל, מוצע למנוע ניצול לרעה של ההליכים על-ידי חייבים רמאים, וזאת בדרך של הסמכת כונס הנכסים הרשמי לבצע חקירה מקיפה על החייב ונכסיו. כמו-כן מוצע להטיל על מי שמבקש להיות פושט רגל כדי לקבל בסופו של התהליך הפטר מחובותיו, הגבלות שבאות למנוע המשך תהליך הידרדרותו הכלכלית ופגיעתו בנושים נוספים – ביטול כרטיס אשראי, הגבלת השימוש בשיקים וכדומה.

מרבית התיקונים המוצעים בהצעה זו הוצעו על-ידי הוועדה לרפורמה בדיני פשיטת רגל בראשותו של כבוד שופט בית-המשפט העליון ד"ר שלמה לזין, ועובדו במשרד המשפטים. להלן אפרט את התיקונים העיקריים הכלולים בהצעת חוק זו:

בסעיף 3 להצעה מוצע לבטל את סעיף 18 לפקודה, אשר היווה מחסום בפני פתיחת הליכי פשיטת רגל כל עוד נמשכים הליכי ההוצאה לפועל. כאן נוצרו מצבים שאנשים נקלעו למצב שלא יכלו לקבל סעד לא בהוצאה לפועל ולא בפשיטת רגל, והיו תלויים בין שני המוסדות האלה. את המצב הבלתי סביר הזה אנחנו מבקשים למנוע.

לגישתם של אלה העוסקים בתחום, אין מקום לקשור בין קיומם של הליכי הוצאה לפועל לבין הליכי פשיטת רגל, כל עוד אין משתמשים לרעה בהליכי פשיטת הרגל. ביטול סעיף 18 ועמו גם סעיף 55(ב), אשר פורש בדרך מסוימת על-ידי בית-המשפט העליון, לא גורע כהוא זה מסמכותו של בית-המשפט לדחות את בקשת החייב להכריז עליו כפושט רגל אם זו הוגשה שלא בתום לב.

בסעיפים 3 ו-4 מוצע הליך חדש לגמרי, והוא האפשרות לקבל מעמד של פושט רגל זמני סמוך ליום הגשת הבקשה של החייב, ובלבד שצורפו כל המסמכים הדרושים לקיום חקירה בענייניו. הכרזתו של אדם כפושט רגל זמני חוסמת את דרכם של הנושים אל החייב עד להכרעת בית-המשפט בבקשה, אחרי שהתקיימה חקירת הכונס הרשמי.

לשם קיום החקירה נזקק הכונס הרשמי לצוות עובדים וחוקרים מתוגבר, שיהיה מסוגל לטפל במשימות השוטפות שיוטלו עליו בעקבות התיקון המוצע. עם תום חקירתו של הכונס הרשמי, יקיים בית-המשפט דיון בבקשה ויפסוק אם להכריז על החייב כפושט רגל, ואף רשאי הוא ליתן לו הפטר בתוך תקופה שיקבע. הוראות נוספות בהצעה עוסקות בגילוי מידע ובהגבלות שמוצע להטיל על פושט הרגל הזמני או הקבוע, במטרה למנוע ניצולם לרעה של ההליכים.

הצעת חוק זו באה להשלים את המגמה של מתן אפשרות לחייבים לפתוח דף חדש בחייהם, מחד גיסא, ולמנוע אפשרות ניצול לרעה על-ידי הרמאים, מאידך גיסא.

גברתי היושבת-ראש, אני אודה לחברי הכנסת אם יסייעו להעביר הצעת חוק חשובה זו לוועדת החוקה, חוק ומשפט, שתתפנה לעסוק בה עכשיו ומייד, לאחר שנביא את הרפורמה בדיני ההוצאה לפועל, כפי שאני מקווה – מחר, לקריאה שנייה ושלישית. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. למרות השעה המאוחרת, אדוני השר, כל מי שליווה את המאמצים של משרדך ושל חברי הכנסת בנושא הקריטי הזה, מעריך מאוד את הצעת החוק, ואני בטוחה שיהיו לה הרבה הדים והיא תביא בשורה והרבה אור, למרות השעה המאוחרת.

חבר הכנסת אליעזר זנדברג, בבקשה.

אליעזר זנדברג (צומת):

גברתי היושבת-ראש, אדוני שר המשפטים, קודם כול אני רוצה לברך על כך שמחר, בשעה טובה, יגיע לכאן חוק ההוצאה לפועל. אני חייב לציין, שבחודשים האחרונים קיבלתי פניות רבות מצד נושים, אנשים שאמרו שפשיטת הרגל של מערכת אכיפת החוק במדינת ישראל תביא אותם לפשיטת רגל אישית; אנשים שאמרו שיותר פשוט לקחת אלת בייסבול ולפצח למישהו רגל או ראש מאשר לגבות חוב בדרך אחרת, כי אי-אפשר לגבות חובות. לאור בג"ץ-פר"ח, לאור ביטול פקודות המאסר ולאור העובדה שלא ניתנה דרך אלטרנטיבית לנושים, אנשים ישרים, שבסך הכול קיבלו שיק, שיק ללא כיסוי, מצד אנשים שאין להם כיסוי לשיק, ולא נאמר רמאים, סתם אנשים שאין להם כיסוי לשיק, וכתוצאה מכך העסקים הקטנים שלהם הסתבכו והידרדרו וכו'; הם אמרו: אין לי דרך לפנות להוצאה לפועל, אי-אפשר לגבות חובות על-ידי ההוצאה לפועל. זה מצב בלתי אפשרי, במדינה שטוענת להיות מדינת חוק.

אני שמח שהצעת החוק הזאת באמת תגיע לכאן, ואולי יבוא לציון גואל במובן הזה. הצעת החוק בעניין פשיטת הרגל יכולה להשלים אותה. עם זאת, אני מבקש להעיר שתי הערות לגופה של ההצעה.

הערה אחת נוגעת למכשיר החדש, שיש בו הרבה מן ההיגיון – פושט רגל באופן זמני. אתה אומר, בוא, נעצור את ההליכים כלפי אותו אדם, בוא ניתן לו הגנות מסוימות של פשיטת רגל לפני שנדון בבקשה כולה עד תומה, כיוון שיכול להיות שאנחנו חייבים להגן עליו כבר עכשיו מבחינת האינטרס הכללי, הציבורי, המשפטי, וגם האינטרס האישי שלו. אבל אני חושב, שכדאי לקבוע בהצעת החוק הזאת סעיף אשר יגביל את פרק הזמן שבו ניתן להיות פושט רגל באופן זמני, סעיף שיגביל את פרק הזמן הזה באופן מוחלט, אחרת אנחנו עלולים להיגרר למצב שבו פושטי רגל זמניים יהיו פושטי רגל לנצח. כבר אמרו, שזמני זה המצב הכי קבוע, ואני מאוד חושש למצב שכפי שידעו, ואני אומר לך, אדוני שר המשפטים, ידעו ויודעים לנצל לרעה את הליכי ההוצאה לפועל השונים על מנת לעכב כמעט לנצח נצחים כל הליך של גבייה, אפשר יהיה אולי, חלילה, יהיו אנשים רעים מסוימים שינצלו את הצעת החוק הזאת, את המכשיר החדש שיובא באמצעות הצעת החוק הזאת – פושט רגל זמני – כמצב קבוע, וייהנו מן היתרונות, דבר שהוא פסול תכלית הפסלות, ואני משוכנע שמשרד המשפטים לא ירצה לתת לו יד.

הערה אחרת שלי נוגעת לסעיף 18(ב), לאותה חקירה של הכונס הרשמי. שר המשפטים העיר, בצדק: יצטרך פה כונס הנכסים הרשמי להקצות מנה גדושה של כוח אדם כדי לטפל בחקירות האלה, אחרת באמת, אפילו מצדו של הכונס הרשמי, נגיע למצב שבו הטיפול בבקשות השונות יהיה ארוך, מתמשך, ומטבע הדברים יעצור וימנע הליכי גבייה במקומות שבהם ראוי להמשיך בהם, וימנע בעצם את הירידה הנכונה לנכסי אותו חייב על מנת לחלק אותם לנושים. הייתי שמח לדעת איך משרד המשפטים מתכוון להתמודד עם המצוקה הזאת, שעה שאני יודע שמצוקת כוח האדם היא בעיה נכבדה מאוד במשרד המשפטים בכל מה שנוגע למערכת המשפטית בכלל ובבתי-המשפט, גם מבחינת תקנים, גם מבחינת טיפולה של הפקידות, גם מבחינת המצב של בתי-המשפט השונים; אני בא מחיפה, ואני יודע איך נראה בית-המשפט בחיפה, וכמה זמן אורכים ההליכים השונים לשיקום מערכת המשפט. הכול כסף. גם כאן מדובר בעצם בכסף. השאלה הגדולה היא מאין יילקח הכסף, או שמא נגיע למצב שבו יש לנו מערכת חוקית יפה מאוד, אבל להפעיל אותה אי-אפשר, ואז בפועל ההליך ייתקע, וכאן, בהוצאה לפועל, התכל'ס – ההוצאה אל הפועל של מערכת החוקים חשובה מאוד, לא רק המסגרת החוקית. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. תשובתו של שר המשפטים על הסוגיות החשובות שהועלו. בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

גברתי היושבת-ראש, כמו בדרך כלל אני לוקח לתשומת לבי המלאה את ההערות של חבר הכנסת זנדברג, שגם הפעם היו הערות מועילות, ונדון בהערה הראשונה שלך בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

אשר לשאלתך לגבי האמצעים, אני משתדל לנקוט כלל – שלא להעביר חוקים אם אין לי אמצעים לאכוף אותם. לגבי הרפורמה בהוצאה לפועל, אותה הצעת חוק שאני מקווה שתובא מחר לקריאה שנייה ושלישית, לקראתה אנחנו תכננו פתיחתן של לשכות ההוצאה לפועל במשמרת שנייה עד 21:30. כלומר, לשכות ההוצאה לפועל יתחילו לעבוד בהדרגה משעות הבוקר עד 21:30. עד עכשיו היו בכל הארץ כ-20 רשמים שעשו את המלאכה בלשכות ההוצאה לפועל. בהבנתו של שר האוצר קיבלתי תקציב למנות השנה 28 רשמים נוספים. זאת אומרת, להכפיל ויותר את מספר הרשמים בבתי-המשפט, כדי להתמודד עם הרפורמה בחוק ההוצאה לפועל. הכפלת שעות העבודה וההכפלה ויותר של מספר הרשמים יענו על הצרכים.

אני הסכמתי למשהו נוסף. בעקבות הערות ביקורתיות שבאו מצד חברים עורכי-דין, שהעלו חשש שמא ריבוי חקירות יכולת יגרום לסתימת המערכת, בין קריאה שנייה לשלישית העליתי את הרעיון שנסמך בחוק את שר המשפטים למנות, על-פי המלצתה של ועדה בראשות עורכי-דין, או משפטים או רואי-חשבון שיהיו חוקרי יכולת, והם ימונו על-ידי המוציא לפועל לבצע חקירות יכולת ולהעמיד אותן לעיונו ולהתרשמותו של הרשם כשיבוא להוציא את הצווים.

הסעיף הזה יופעל רק על-פי צו שר המשפטים, אם אראה באמת שיש סתימת עורקים במערכה הזאת וצריך לתגבר אותה בלי יכולת להוסיף עוד שופטים ועוד רשמים. כך שחשבתי כמעט על כל האפשרויות, מה לעשות כדי שהרפורמה – יועמדו לרשותה הכלים המתאימים. כך גם פה. מתחילת השנה העמדנו 25 חוקרים נוספים לרשות כונס הנכסים הרשמי, וייתוספו על אלה חוקרים בשנת התקציב הקרובה בשנה הבאה. אני אומר זאת לך כיוון שהעלית שאלה מאוד מאוד רצינית, שאנחנו צריכים לתגבר את הכלים ואת האמצעים לרשות המערכות כשאנחנו באים ומבקשים לעשות רפורמה בהן. לכן ראיתי להשיב על שאלתך זו כבר עכשיו. תודה רבה.

גברתי היושבת-ראש, אני רוצה לומר, שמבחינת השר וחבר הכנסת, גברתי יכולה לדבר ממקום שבתה, גם אם אין זה מקובל, ולחוות דעה על החוקים באווירה אינטימית זו של שעת לילה מאוחרת.

היו"ר ע' מאור:

תודה. אני בכל זאת שומרת על הכללים, אבל מהערות הביניים משתמעת התמיכה החזקה מאוד בחוק הנוכחי ובמגמה כולה.

אם כן, אנחנו עוברים להצבעה.

הצבעה מס' 73

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 3

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק לתיקון פקודת פשיטת הרגל (מס' 3) (פושט רגל זמני ותיקונים שונים), התשנ"ד-1994, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ע' מאור:

ברוב מוחלט של שלוש-שניים, ללא מתנגדים, ללא נמנעים. אני קובעת שהצעת חוק לתיקון פקודת פשיטת הרגל (מס' 3) (פושט רגל זמני ותיקונים שונים), התשנ"ד-1994, עברה בקריאה ראשונה והיא מועברת בזאת לעיבוד לקריאה שנייה ולקריאה שלישית לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הצעת חוק רישוי עסקים (תיקון מס' 11) (רישוי מפעלים ביטחוניים), התשנ"ד-1994

(קריאה ראשונה)

היו"ר ע' מאור:

אני מזמינה את שר המשפטים להציג את הצעת חוק רישוי עסקים (תיקון מס' 11) (רישוי מפעלים ביטחוניים), התשנ"ד-1994, בקריאה ראשונה. בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, התבקשתי להציג כאן היום את הצעת חוק רישוי עסקים (תיקון) (רישוי מפעלים ביטחוניים), התשנ"ד-1994.

חוק רישוי עסקים, התשכ"ח-1968, הינו אחד הנדבכים המרכזיים במכלול החיקוקים הבאים להבטיח את איכות החיים במדינת ישראל. מטרתו של חוק רישוי עסקים, כפי שפורטו בסעיף 1 לחוק, הינם, בין השאר, להבטיח איכות נאותה של הסביבה ומניעת מפגעים ומטרדים, מניעת סכנות לשלום

הציבור והבטחה מפני שוד והתפרצות, בטיחותם של הנמצאים במקום העסק או בסביבתו, והבטחת בריאות הציבור, לרבות תנאי תברואה נאותים.

התעשיות הביטחוניות בישראל כוללות מפעלים גדולים ומורכבים עם מאפיינים מיוחדים של ייצור, שימוש, אחסון ושינוע של חומרים מסוכנים. מעבר מפעלי התעשייה הצבאית ממעמד של יחידת סמך במשרד הביטחון למעמד של חברה גרם, בין השאר, לצירופם של מפעלים אלה, ביחד עם מפעלי התעשייה האווירית, למעגל העסקים הכפופים לחוק רישוי עסקים. בעקבות תקריות מספר שאירעו במפעלי תע"ש בשנת 1992, בהן שני אירועים שבהם נספו ארבעה עובדים ונפצעו עובדים רבים נוספים, מינו שר הפנים ושר הביטחון ועדה בין-משרדית לבחינת נושא רישוי עסקים במפעלים ביטחוניים.

הוועדה העלתה, שהרשויות המקומיות, המופקדות בדרך כלל על רישוי העסקים בתחומיהן, אינן יכולות לתת מענה ולהתמודד כראוי עם הליך הרישוי במפעלים אלה, בעיקר עקב מגבלות של סודיות ומידור. במצב זה לא התאפשרו למעשה רישוי ופיקוח חיצוניים על המפעלים הביטחוניים ולא ניתן מענה, במסגרת חוק רישוי עסקים, לסיכונים המיוחדים הכרוכים בפעילותם.

הוועדה סברה, כי במפעלים ביטחוניים הכוללים מרכיב סיכון גבוה, לצד שיקולי ביטחון המחייבים סיווג ומידור המידע, דרושות גישה מערכתית וראייה כוללת, אשר יביאו להשגת מטרות החוק, ובהן מניעת אסונות והתמודדות נכונה עם בעיות ותקריות.

מטרות אלה ניתן להשיג על-ידי הפקדת הטיפול ברישוי עסקים של המפעלים הביטחוניים ביחידה ארצית מיוחדת. הצעת חוק רישוי עסקים (תיקון) (רישוי מפעלים ביטחוניים), שאני מגיש עתה, המובאת היום לקריאה ראשונה, מעגנת עקרונות אלה בפרק מיוחד שייתוסף לחוק רישוי עסקים ויעסוק ברישוי מפעלים ביטחוניים.

על-פי התיקון המוצע לחוק, תוקם יחידה ארצית לרישוי מפעלים ביטחוניים, אשר תורכב מנציגי כל משרדי הממשלה הנוגעים בדבר: נציגי שר הפנים, שר העבודה והרווחה, שר הבריאות, שר הביטחון, שר המשטרה והשר לאיכות הסביבה.

מנהל היחידה הארצית יהיה רשות הרישוי למפעלים ביטחוניים, והוא יוסמך ליתן רשיונות עסק למפעלים ביטחוניים. נציגי השרים האחרים ביחידה יוסמכו לאשר את מתן הרשיון ולקבוע את תנאיו, כל אחד בתחום תפקידו. לחברי היחידה הארצית ומנהלה יהיו סמכויות כניסה למפעלים ביטחוניים, ותהיה להם היכולת לקבל את מלוא המידע הרלבנטי לצורך הרישוי.

סמכויות הפיקוח והאכיפה על-פי חוק רישוי עסקים, יופקדו אף הן בידי מנהל היחידה וחבריה. למנהל היחידה תהיה הסמכות ליתן התראה למפעל שאינו מקיים אחר תנאי הרשיון או התקנות שהותקנו מכוח חוק רישוי עסקים. כן יוסמך מנהל היחידה, במקרים המתאימים, לצוות על סגירתו של מפעל ביטחוני אשר פעל ללא רשיון או הפר את תנאיו. במקרה הצורך תוכל היחידה להיוועץ במומחים חיצוניים, בכפוף כמובן למגבלות ביטחון שדה.

הקמת היחידה הארצית לרישוי עסקים והפקדת הטיפול ברישוי מפעלים ביטחוניים בידיה, הינה הדרך היחידה לאפשר רישוי ופיקוח חיצוניים ויעילים על מפעלים אלה, לשם אכיפת חוק רישוי עסקים והשגת מטרותיו.

הצעת החוק הזאת עונה על השאלות הרציניות, והיא באה למנוע חשש להזנחה, חשש לאי-כיבוד נורמות של זהירות, לחוסר תשומת-לב לשאלות של איכות הסביבה וכיוצא באלה, ולהפקיד את הנושא בידי גוף שיכול גם לפקח וגם לקבל גישה לאותן מערכות ביטחוניות סודיות ביותר, בלי שנחשוש לפגיעה בביטחון המדינה.

אבקש להעביר הצעת חוק זו בקריאה ראשונה לוועדת הפנים של הכנסת. דומני שחוק רישוי עסקים נדון בוועדת הפנים.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה, אדוני השר.

אנצל את זכות ההערה הפעם. מובן שאני תומכת בחוק ובהעלאת ממד הביטחון. עם זאת, אני רוצה להזכיר לך, אדוני השר, שההמלצות של כל הוועדות שעסקו בתעשיות הביטחוניות היו להעבירן לנגב.

שר המשפטים ד' ליבאי:

זאת סוגיה בפני עצמה.

היו"ר ע' מאור:

זאת סוגיה בפני עצמה. רמת הביטחון הגבוהה ביותר תושג בהעברה לנגב. כתושבת הנגב אני יכולה לומר, שהלובי התכנס לפני כחודש, וזאת בעצם התביעה העיקרית שלנו. נוסף על בעיית הביטחון, שדנת בה בהרחבה, נושא התעסוקה ופיתוח הנגב הם ההיבט השני של הנושא, והייתי מודה לשר אילו זירז את הטיפול גם בהיבט זה. תודה רבה.

חבר הכנסת אליעזר זנדברג, בבקשה.

אליעזר זנדברג (צומת):

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, למעשה הרעיון ברישוי עסק הוא פיקוח של הרשות על אותו עסק על מנת למנוע מטרדים שהוא עתיד לגרום למי שמתגוררים ונמצאים בסביבתו וגם לאחרים. לכן אני

יכול לברך על כך שסוף סוף יהיה איזה גוף אשר באמת יוכל לבוא ולומר למפעל ביטחוני מסוים: על מנת למנוע נזק, מטרד וכדומה לסביבתך, אתה צריך לעשות א', ב' וג', ולא – תיסגר.

אני תושב חיפה, ופנו אלי אזרחים מן הקריות הסמוכות למפעל ביטחוני שנמצא שם. בתיים ניזוקו פעם אחר פעם, הטיח נפל, החלונות נפגעו, הקירות מתפוררים, סדקים בקירות, בעיות רבות. ובכל פעם אמרו להם: אנחנו לא אחראים לנזק, נפצה אתכם לפני משורת הדין. וכך שיפצו שכונה שלמה לפני משורת הדין. וכך שיפצו בתים שלמים ודאגו לפיצוי אדם אחר אדם, דייר אחר דייר, ללא כל הודאה באחריות.

אילו היה החוק הזה קיים, ניתן היה אולי לאכוף עליהם נורמות מסוימות שעה שמבצעים ניסויים מסוימים או פעילות אחרת, ולגרום לכך שרכושו של אזרח לא יהיה הפקר ושאותו אזרח לא יהיה נתון לחסד, אם יפצו אותו לפני משורת הדין אם לא, על כל המשתמע מכך לאורך ציר של זמן, של בקשות ופניות.

עם זאת, הייתי מבקש ומציע לשר המשפטים לשקול את האפשרות, שהפנייה לאותו אדם מוסמך לסגור בצו, על-פי סעיף 29ז(א), ליתן צו הפסקה מינהלי על-פי החוק, תהיה לא רק ביוזמת נציג של שר ביחידה, אלא גם לציבור תינתן האפשרות לפנות לאותו מנהל יחידה ולומר לו: ראה נא, המפעל הביטחוני מתעלם מתנאי רישוי העסקים, או מן התנאים שקבעתם לו. המפעל הזה עדיין ממשיך להוות מטרד מסוכן, בניגוד למה שאתם עצמכם אומרים. אנא, דאגו לאיים עליו או להוציא לו את הצו הרצוי לפי השקפתנו והראוי לפי קנה-מידה אובייקטיבי.

לכן, הייתי מציע שבאמת ניתן גם לאנשים מן היישוב, אנשים רגילים, שרואים את עצמם נפגעים כתוצאה מכך שמפעל מסוים יפר את הוראות הרישוי שייקבעו לו, לפנות, לפחות לפנות אל אותו אחראי, אל מנהל היחידה, ולבקש ממנו באופן ישיר. בל נהפוך אותם תלויים באיזה נציג של שר, עוד בדרג ביניים אחד.

אני חושב שזה ראוי ונכון שהם יפנו באופן ישיר, ואותו אדם ישקול ויחליט כן או לא. מן הראוי גם שאותו מנגנון ערעור על החלטתו זו, דהיינו הפנייה לשר, יהיה נתון בידי אותו אדם מן היישוב שנפגע באופן ישיר כתוצאה מן ההפרה הזאת, דבר שהוא מודע לו באופן שוטף ועקבי יום-יום. הוא גר בבית שליד וסובל מן ההפרעה, וייתכן שנציגים ממשלתיים שמדי פעם שומעים ומקבלים את הפניות, פחות מודעים לה. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

אנחנו עוברים להצבעה על הצעת חוק רישוי עסקים (תיקון מס' 11).

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 3

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק רישוי עסקים (תיקון מס' 11) (רישוי מפעלים ביטחוניים), התשנ"ד–1994, לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר ע' מאור:

שלושה בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים. אני קובעת כי הצעת החוק לרישוי עסקים (תיקון מס' 11) (רישוי מפעלים ביטחוניים), התשנ"ד–1994, עברה בקריאה ראשונה ומועברת להכנה לקריאה שנייה ושלישית בוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

הצעת חוק רישוי עסקים (תיקון מס' 10) (איכות הסביבה), התשנ"ד–1994

(קריאה ראשונה)

היו"ר ע' מאור:

אני מזמינה את שר המשפטים, בשם השר לאיכות הסביבה, שממלא עכשיו שליחות עליונה בחשיבותה בשם המדינה ברואנדה, להציג את הצעת חוק רישוי עסקים (תיקון מס' 10) (איכות הסביבה).

שר המשפטים ד' ליבאי:

גברתי היושבת-ראש, חבר הכנסת זנדברג הנכבד, בשמו ובמקומו של חברי השר יוסי שריד, הנני מתכבד להגיש לכנסת את הצעת חוק רישוי עסקים (תיקון מס' 10) (איכות הסביבה), התשנ"ד–1994. התיקון המוצע מיועד לעגן בחוק רישוי עסקים את החלטת הממשלה, באישור הכנסת, לפי סעיף 30 לחוק-יסוד: הממשלה, בדבר העברת סמכויות משר הבריאות וממשרד הבריאות לשר לאיכות הסביבה ולמשרד לאיכות הסביבה, באופן שישקף הלכה למעשה את המצב החוקי.

הצעת החוק כוללת הוראה מפורשת המחייבת את שר הפנים, הממונה על חוק רישוי עסקים, בבואו לבצע את סמכויותיו על-פי סעיף 1 לחוק, להתייעץ גם עם השר לאיכות הסביבה, במטרה להבטיח את מטרות החוק שהוא מופקד על השגתן. כן מוצע להבהיר במפורש את חלוקת הסמכויות בין השרים הנוגעים בדבר, כל אחד בתחום העניינים שהוא מופקד עליהם.

סעיף 6(א) לחוק בניסוחו הקיים קובע, כי לא יינתן רשיון לפי החוק, אלא אם יינתנו אישורים מאת מי שהוסמך לכך על-ידי שר הבריאות והשרים האחרים הנוגעים בדבר, לפי העניין. מוצע לקבוע ולהבהיר את חלוקת הסמכויות בין השרים נותני האישור, כל אחד בשטחי פעילותו ובתחומי אחריותו.

נוסף על כך, מוצע עתה להוסיף לחוק סעיף 6א, שבו תיקבע סמכות שר הפנים לפטור בצו סוגי עסקים מהצורך בקבלת אישור, וזאת כדי לזרז ולייעל הליכי רישוי עסק לעסקים שעל פניו נראה שאין להם השפעות מיוחדות – סביבתיות או אחרות; וזאת בלי לגרוע משאר הסמכויות של נותן האישור, ובעיקר – הסמכות להוסיף תנאים לרשיון שניתן.

לנוכח העברת הסמכויות בנושאי איכות הסביבה משר הבריאות לשר לאיכות הסביבה, תובהר בחוק המתוקן הסמכות הנותנת בידי שר הבריאות להתקין תקנות להגנת בריאות הציבור לגבי כלל העסקים טעוני הרישוי. כן ייקבע במפורש, כי השר לאיכות הסביבה יהיה מוסמך להתקין תקנות בעניינים שבתחום סמכויותיו לשם הבטחת איכות נאותה של הסביבה ולמניעת מפגעים ומטרדים לגבי כלל העסקים טעוני הרישוי.

עיקר הצעת התיקון מתייחס לסעיף 14 לחוק העיקרי, שעניינו הוראות עונשין של עיסוק ללא רשיון ואי-קיום תקנות ותנאים. בין היתר נקבע בסעיף הקיים עונש על עבירה מתמשכת ועסק טעון רישוי, שלא קיים תנאי מתנאי הרשיון או שלא קיים הוראת תקנה כמפורט בחוק, אחרי שקיבל התראה מאת הגורמים המפורטים בסעיף, ובכללם "רופא מחוזי". בשל הצורך לאפשר אכיפה נאותה של החוק, מוצע כי ייתוסף לסעיף זה גם "הממונה על איכות הסביבה", כמי שמוסמך לתת התראה לעניין עבירה מתמשכת.

בהתאם לכך ובמטרה לאפשר אכיפה נאותה של החוק גם על-ידי המשרד לאיכות הסביבה, יש צורך להוסיף גם את "הממונה על איכות הסביבה" כמי שמוסמך להוציא צו הפסקה מינהלי וכמי שרשאי להיכנס למקום עסק כדי לבדוק וכדי לפקח על קיום הוראות החוק.

בשם הממשלה ובשם השר לאיכות הסביבה, אני מבקש אפוא לאשר את הצעת החוק בקריאה ראשונה ולהעבירה לדיון בוועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת. זה חוק שבא למעשה לתת כלים למשרד לאיכות הסביבה ליישם את המדיניות שלו ולפקח על אותם עקרונות ועל אותה מדיניות שהוא מבקש ליישם.

היו"ר ע' מאור:

תודה.

אנחנו עוברים להצבעה.

הצבעה מס' 75

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 3

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק רישוי עסקים (תיקון מס' 10) (איכות הסביבה), התשנ"ד–1994, לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר ע' מאור:

ברוב של שלושה, ללא מתנגדים, וללא נמנעים – אני קובעת שהצעת חוק רישוי עסקים (תיקון מס' 10) (איכות הסביבה), התשנ"ד–1994, עברה לוועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת להכנה לקריאה שנייה ושלישית.

אני מודה לשר המשפטים, אני מודה לחבר הכנסת אליעזר זנדברג, אני מודה לסגנית מזכיר הכנסת, לכל צוות עובדי הכנסת ואנשי התקשורת שהיו אתנו כאן. עשינו עבודת חקיקה חשובה ביותר.

הישיבה הבאה תיפתח היום בשעה 15:00, בעוד כ-12 שעות. לילה טוב לכולם. ישיבה זו סגורה.

הישיבה ננעלה בשעה 02:37.